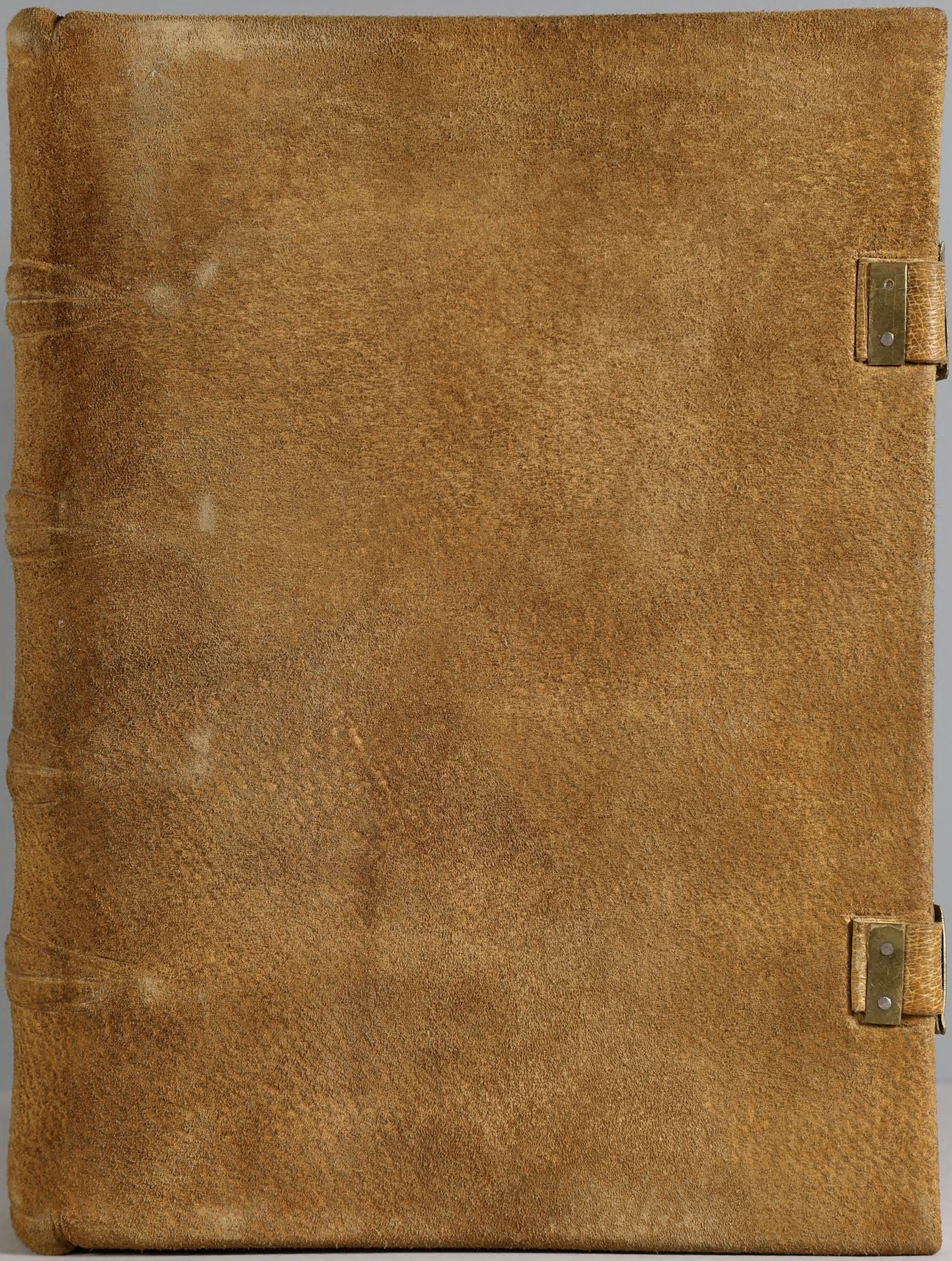

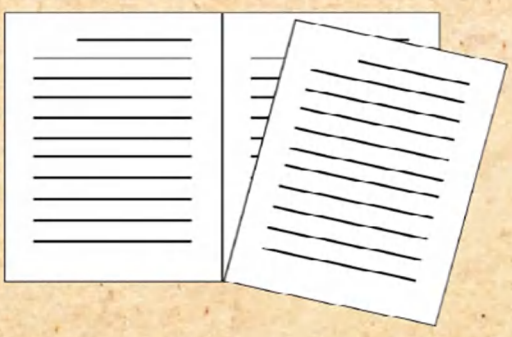

¶ Liber beati. Augustini ypponensis episcopi de. Consensu euangelistarum. partitus in quatuor libros incipit feliciter.

Nter omnes diuinas autoritates que sanctis liteis otinentur euāgeliū merito excellit. qđ enim lex ⁊ pphete futuꝝ pnunciauerunt. hoc redditum atq; opletū i euāgelio demōstrat. cuiꝰ primi predicatores apostoli fuerūt. qui dñm ipm ⁊ saluatorē nostrū ihm xpm audierūt ⁊ pntē i carne viderūt. cuiꝰ nō solū ea q̄ ex ore eiꝰ audita. vel ab illo ꝑ oculis suis operata. dcta ⁊ facta meminerāt. veꝝ etiaꝫ q̄ priꝰq̄m illi p discipulatū adheserāt. in eiꝰ natiuitate vel infantia vel pueritia diuinitꝰ gesta & digna memoria siue ab ipso. siue a parentibus eius. siue q̄busl̄ibꝫ aliis certissimis indiciis & fidelissimis testimoniis requirē & cognoscere potuerunt. impositō sibi euāgelizandi munere generi humano adnunciare curarūt. Quoꝝ q̄dā. hoc est matheꝰ & iohannes etiaꝫ scripta ꝺ illo que scribenda visa sunt libris singulis ediderūt. ac ne putarēt qđ attinet ad p cipiendum & predicandum euangelium interesse aliquid. vtrum illi annūcient q̄ eūdē dñm hic in carne apparētem discipulatu famulāte secuti sunt. an hii q̄ ex illis fidelit̄ comperta crediderūt. diuina puidentia ꝓcuratū est ꝑ spiritum sanctum vt q̄busdā etiā ex illis q̄ ꝓmos apostolos seq̄bantur nō solum annūciādi verbū veꝝ etiā scribēdi euāgeliū tribuēt autoritas. hii sunt marcus ⁊ lucas. Ceteri aūt homines q̄ de dñi vel de apostoloꝝ actibꝰ aliq̄ scribē conati vel ausi sūt nō tales suis tēpibꝰ extiterūt. vt eis fidē habēt ecclesia. atq; in autoritatem canonicā sc̄oꝝ librorꝝ eorꝝ scripta recipet. nec solū q̄a nō tales illi erāt q̄bꝰ narrātibꝰ credi oportēt. sꝫ etiā quia scriptis suis quedā fallacit̄ indiderūt. q̄ catolica atq; apostolica regula fidei ⁊ sana doctrina ꝺēnat. Isti igit̄ q̄tuor euāgelistē in vniuso trarꝝ orbe notissimi. & ob hoc fortasse q̄tuor. quōꝫ q̄tuor sūt ꝓtes orbis tre. ꝑ cuꝰ vniusitatē xpi ecclesiā dilatari ⁊ ipo sui nūi sacmēto qđamō declararunt. hoc ordine scripsisse p̄hibēt. p̄ꝰ matheꝰ. deinde marcꝰ. tercio lucas. vltimo iohānes Vnde aliꝰ fuit eis ordo cognoscēdi atq; p̄dicādi. aliꝰ aūt scribēdi. Ad cognoscēdū q̄ppe atq; p̄dicādum. p̄mi vtiq; fuerunt q̄ secuti dñm i carne pntē. ac dicētē audierūt. faciētēq; vidrūt

M. 1981
Inc. 357
1418885

W woluminie kolejno współoprawne sygnatury:

Inc. 356

Inc. 357

Inc. 358

Inc. 359

Inc. 360

BIBLIOTEKA
VNIWERSYTECKA
W POZNANIV

¶ Liber beati. Augustini ypponensis episcopi de. Consensu euangelistarum. partitus in quatuor libros incipit feliciter.

Nter omnes diuinas autoritates que sanctis liteis otinentur euãgeliũ merito excellit. qđ enim lex ⁊ pphete futuꝝ p̃nunci auerunt. hoc redditum atq; opletũ i euãgelio demõstrat. cuiꝰ primi predicatores apostoli fuerũt. qui dñm ipm ⁊ saluatorẽ nostrũ ihm xp̃m audierũt ⁊ p̃ntẽ i carne viderũt. cuiꝰ nõ solũ ea q̃ ex ore eiꝰ audita. vel ab illo ſb oculis suis operata. dcta ⁊ facta meminerãt. veꝝ etiaz q̃ priꝰq̃m illi p discipulatũ adheserãt. in eiꝰ natiuitate vel infantia vel pueritia diuinitꝰ gesta & digna memoria siue ab ipso. siue a parentibus eius. siue q̃busliboz aliis certissimis indiciis & fidelissimis testimoniis requirẽ & cognoscere potuerunt. impositio sibi euãgelizandi munere generi humano adnunciare curarũt. Quoꝝ q̃dã. hoc est matheꝰ & iohannes etiaz scripta đ illo que scribenda visa sunt libris singulis ediderũt. ac ne putaret qđ attinet ad p cipiendum & predicandum euangelium interesse aliquid. vtrum illi annũcient q̃ eũdẽ dñm hic in carne apparẽtem discipulatu famulãte secuti sunt. an hii q̃ ex illis fidelit comperta crediderũt. diuina puidentia ꝓcuratũ est p spiritum sanctum vt q̃busdã etiã ex illis q̃ p̃mos apostolos seq̃bantur nõ solum annũciãdi verbũ veꝝ etiã scribẽdi euãgeliũ tribuet autoritas. hii sunt marcus ⁊ lucas. Ceteri aũt homines q̃ de dñi vel de apostoloꝝ actibꝰ aliq̃ scribe conati vel ausi sũt nõ tales suis tẽpibꝰ extiterũt. vt eis fidẽ habet ecclesia. atq; in autoritatem canonicã sctoꝝ librorꝝ eoꝝ scripta recipet. nec solũ qa nõ tales illi erãt q̃bꝰ narrãtibꝰ credi oportet. sz etiã quia scriptis suis quedã fallacit indiderũt. q̃ catolica atq; apostolica regula fidei ⁊ sana doctrina odẽnat. Isti igit q̃tuor euãgelistę in vniuso trazꝝ orbe notissimi. & ob hoc fortasse q̃tuor. quõz q̃tuor sũt ptes orbis tre. p cuꝰ vniusitatẽ xp̃i ecclesiã dilatari ⁊ ipo sui nũi sacmẽto qđamõ declararunt. hoc ordine scripsisse phibẽtur. pꝰ matheꝰ. deinde marcꝰ. tercio lucas. vltimo iohãnes Vnde aliꝰ fuit eis ordo cognoscẽdi atq; pdicãdi. aliꝰ aũt scribẽdi. Ad cognoscẽdũ q̃ppe atq; pdicãdum. p̃mi vtiq; fuerunt q̃ secuti dñm i carne p̃ntẽ. ac dicẽtẽ audierũt. faciẽtẽq; viderũt

M. 1981
Inc. 357
1418885

atq; ex eiꝰ ore ad euāgelizāndum missi sunt·sz in cōscribēdo euā
geliū qđ diuinitꝰ ordinatū esse credēdū ē·ex nuo eoꝝ·quos añ
passionē dñs elegit·p̄mū atq; vltimū locū duo tenuerūt·p̄mū
matheꝰ·vltimū iohānes vt reliq; duo q; ex illoꝝ nuo nō erāt·
sz tñ xp̄m i illis loqñtē secuti erāt tāq̄m filii amplectēdi·ac p
hoc i loco medio ostituti·vtroq; ab eis late munirēt. Hoꝝ sa-
ne q̄tuor solꝰ matheꝰ hebreo scripsisse p̄hibetur eloq̄o·ceteri
greco·z q̄muis singuli suū q̄ndā narrādi ordinē tenuisse vide
tur·nō tñ vnusq;q; eoꝝ velut alteriꝰ p̄cedētis ignarus volui
se sc̄bere repit·vl ignorata pretmisisse·q; sc̄psisse alius inueni
tur·sz sic̄ vnicuiq; inspiratū ē·nō supfluā coopatiōez sui labo-
ris adiūxit. Nam matheꝰ suscepisse intelligitur i carnacōem
dñi scdm stirpē regiā·z pleraq; scdm hoiez·p̄ntē vitam·fcta z
dc̄ta eiꝰ. Marcꝰ eū subsecutꝰ tāq̄m pedissequus z breuiator
eiꝰ videtur·cū solo q̄ppe iohāne nihil dixit·solꝰ ipse ·ppauca
cū solo luca pauciora·cū matheo vero pluria z mlta pene to-
tidē atq; ip̄is verbis siue cum solo siue cū ceteris cōsonāteia·
Lucas aūt circa sacerdotalē dñi stirpē atq; p̄sonā magis occu
patus apparet ·nā z ad ipsum dauid nō regiū stema secutus
ascēdit·sz p eos q; reges non fuerunt exiit ad nathan filiū da-
uid q; nec ipse rex fuit·nō sic̄ matheus q; p salomonē regē de-
scēdēs·ceteros etiā reges ex ordie p̄secutus ē·seruās in eis· de
quo pꝛea loq̄mur·misticū nūm·dñs enī ihs xp̄s vnꝰ verꝰ rex·
z vnus verus sacerdos illđ ad regēdos nos·illđ ad expiādos·
has duas p̄sonas apđ p̄res singillatiz omēdatas suā figurā egit
se declarauit·siue titulo illo q; cruci eius supfixus erat·rex iu-
deoꝝ·vnde archano instinctu ·pilatꝰ rñdit·qđ scripsi scripsi·
Predc̄tm q̄ppe erat i psalmis. Ne corrūpas tituli inscripcōez
siue qđ ad p̄sonā sacerdotis attinet·i eo q; nos offerre atq; ac
cipe docuit·vnde ꝓphetiā đ se premisit dicētē· tu es sacerdos
inetnū scdm ordinē melchisedech·mltisq; aliis documētis di
uinaꝝ scripturaꝝ rex z sacerdos cristus apparet·hinc z ipse
dauid cuiꝰ nō frustra crebrius filius dc̄ts ē q̄m filiꝰ abrahe
z quē dñit tenuerūt ·matheꝰ z lucas·ille a qꝰ per salomōez de
scendet iste ad quem per nathan ascenderet ·q̄mq̄m apperte
rex fuit ·figurauit tamen & sacerdotis persōnam·quando pa
nes propositionis manducauit·quos non licebat manducare

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

nisi solis sacerdotibꝰ. Huc accedit q̄ solus etiam lucas mariam cōmemorat ab angelo manifestatam cognatam fuisse elizabeth que vxor erat zacharie sacerdotis. ǒ quo idem scripsit q̄ eam ǒ filiabꝰ aaron. hoc est de tribu sacerdotum habebat vxorē. Cū ǒ matheus circa regis. lucas circa sacerdotis personam gereret intētiōez. vti ꝑ humanitatē xp̄i maxime ōmēdarunt. scōm hoiez q̄ppe xp̄s ⁊ rex ⁊ sacerdos fc̄s est. cui dedit deꝰ sedem dauid patris sui. vt regni eiꝰ nō esset finis. & esset ad int̄pellādū ꝑ nobis mediator dei & hoim. hō xp̄s ih̄s. non aūt habuit tāq̄m breuiatorē ꝺiunctū lucas. sic̄ marcū matheꝰ. ⁊ hoc forte nō sine aliquo sac̄mento. quia eni regū est nō esse sine comitū obsequio. Vnde ille q̄ regiā p̄sonā cristi narrādā suscepat. habuit sibi tanq̄m comitem adiunctū. q̄ sua vestigia quodāmō sequet̄ur. sacerdos aūt quōz in sancta sanctoꝝ solꝰ intrabat. ꝓpterea lucas ⟨cuius circa sacerdotiū xp̄i erat intētio⟩ nō habuit tāq̄m sociū subsequētem. q̄ suā narratiōez quodāmō breuiaret. Tres tn̄ isti euāgeliste in his rebꝰ maxime diuersati sunt. quas xp̄s ꝑ humana carnē tēpalit̄ gessit. porro aūt iohānes ipam maxime diuinitatē dn̄i. q̄ patri est equalis. intendit. eāq̄ p̄cipue suo euāgelio ⟨q̄ntū inter hoies sufficere credidit⟩ ꝺomendare curauit. itaq̄ lōge a tribꝰ istis supiꝰ fert̄ ita vt hos videas quodāmō i terra cum cristo hoie conūsari. illum autem tn̄scendisse nebulā. qua tegitur omnis terra. & peruenisse ad liquidum celum vnǒ acie mētis acutissima atq̄ firmissima videret. in p̄ncipio verbum domini apud deum per quod facta sunt omnia. & ipsum agnosceret carnem factū vt habitaret in nobis. q̄ acceperit carnem non q̄ fuerit mutatū in carnem. nisi enim carnis assumptio seruata incōmutabili diuinitate facta esset. non diceretur. ego & pater vnū sumus. neq̄ enim pater & caro vnum sunt. & hoc de ipso domino testimoniū solus idem iohānes commemorauit. & qui me videt. videt & patrem. & ego in patre & pater in me. & vt sint vnum. sicut & nos vnum sumus. & quecunq̄ pater facit. hec eadem & filius facit similiter. & si qua alia sunt que cristi diuinitatem. in qua equalis est patri. recte intelligentibus intimēt. pene solus iohannes i euangelio suo posuit tan qn̄ de pectore ipsius dn̄i super qǒ discumbere in eius ouiuio

solitus erat) secretum diuinitatis eiꝰ vberiꝰ & quodāmō familiarius biberit. proinde cum due virtutes ꝓpositę sunt animę humane. vna actiua. altera ꝺtemplatiua. illa qua itur. ista quo ꝓuenit. illa qua laborat vt cor mūdet ad vidēdū deū. ista qua vacat & videt deꝰ. illa est i ꝓceptis exercende vite huius tempalis. ista i doctrina vite illiꝰ sempitne. ac ꝑ hoc illa opatur. ista reqescit. quia illa est i purgacōe pectoꝝ. ista i lumine purgatoꝝ. ac ꝑ hoc in hac vita mortali. illa est i ope bone cōuersacōis. ista vero magis i fide & apud perpaucos per speculū in enigmate & ex parte i aliq̄ visiōe incōmutabilis veritatis. hee due virtutes i duabꝰ vxoribus iacob figurate intelligūtur. ꝺ quibus adūsus faustū manicheum. ꝓmodulo meo (qñ tum illi operi sufficę videbatur) disserui. lia q̄ppe intꝑpretat laborās. rachael aūt visum ꝓncipū. Ex quo intelligi datꝫ. si diligēter aducitas tres euāgelistas tēporalia facta dñi & dicta q̄ ad informādos mores vite pñtis maxime valerēt copiosiꝰ persecutos circa illā actiuā virtutē fuisse versatos. iohānem vero facta dñi mꝫto pauciora narrātem. dcta vero eiꝰ (ea presertim q̄ trinitatis vnitatē & vite etne felicitatē insinuarent) diligentiꝰ & vberiꝰ scribētem i virtute ꝺtemplatiua emendādā suā intencōez predicacōezq; tenuisse. vnde mihi videntur. q̄ ex apocalipsi. illa q̄tuor animalia ad intelligendos q̄tuor euāgelistas intꝑpretati sunt. ꝓbabiliꝰ aliq̄ attendisse. illi q̄ leonem i matheo. boiez in marco. vitulum i luca. aq̄lā i iohanne intellexerunt. q̄m illi qui hominem matheo. aq̄lā marco. vitulum luce leōem iohānī tribuerūt. De ꝓncipiis enī libroꝝ qñdā ꝺiectura capere voluerunt. non ꝺ tota intencōe euāgelistaꝝ que magis fuerat ꝑscrutāda. mꝫto enī ogruētiꝰ ille q̄ regiā cristi personā maxime emendauit per leon significatꝰ accipitur. vnde & in apocalipsi cum ipsa tribu regia leo emoratus est. vbi dcm ē. vicit leo ꝺ tribu iuda. scꝺm matheū enī & magi narrāt venisse ab oriente ad regē q̄rēdū & adorādū q̄ eis ꝑ stellā natꝰ apparuit. & ipe rex herodes regē formidat infātem. atq; vt eum possit occidere tot paruulos necat. Q; aūt ꝑ vitulum lucas significatꝰ sit propter maximā victimam sacerdotis neu & tri dubitauerūt. ibi enim a sacerdote zacharia incipit sermo narrantis. ibi cognatio marie & elizabeth commemoratur.

ibi sacramēta primi sacerdocii in infante cristo impleta nar
rant̃·⁊ q̃cunq; alia p̃nt diligent̃ aduerti· q̃bus appareat lucā
intentionem circa psonā sacerdotis habuisse·marcꝰ ꝯ qui ne=
q; stirpem regiā·neq; sacerdotalem·vel cognationem vel con
secrationem narrare voluit·⁊ tñ i eis versatus oñdit̃ q̃ hō cri
stꝰ operatꝰ est·tm̃ hois figura i illis q̃tuor animalibꝰ signifi
catꝰ videt̃. Hec aūt animalia tria·siue leo·siue hō·siue vitu=
lus in tra ḡdiunt̃· vnde illi tres euangelistei his maxime oc
cupati sūt que xps i carne opatꝰ est·⁊ q̃ precepta mortalis vi
te exercende carnē portātibꝰ tradidit·at vero iohannes supra
nubila infirmitatis humane velut aq̃la volat·⁊ lucem incom
mutabilis veritatis acutissimis atq; firmissimis cordis ocu =
lis intuet̃·has dñi sanctas q̃drigas·quibꝰ p orbē vectꝰ sube=
git populos leui suo iugo ⁊ sarcine leui·q̃dā vl impia vānitate
vel impita temeritate calumnijs appetūt·vt eis veracis nar
ratiōis derogēt fidē p quos xp̃iana religio dissēminata p mū=
dum tanta fertilitate puenit·vt hoies infideles iā int̃ seipos
calūnias suas inusitare vix audeāt·opssi fide gētiū·& oim de=
uotiōe populoꝝ·verūtn̄ q̃a nō nullos aduc calumnijosis dispu
tationibꝰ suis vel retardāt a fide ne credāt ·vel iā credentes
q̃ntū potuerūt agitādo pturbāt·nōnulli aūt fratres salua fide
nosse desiderāt·q̃d talibꝰ rn̄deāt questionibꝰ·vl̃ ad pfectum
scientie sue vel ad illoꝝ vaniloq̃a repellēda. Inspirāte autem
atq; adiuuāte dño ꝺo nostro(qꝺ vtiaꝫ ⁊ ipoꝝ salute pſit)hoc
ope demōstare suscepimꝰ errorē vel temeritatē eoꝝ q̃ ꝺt̃ euā
gelii q̃tuor libros·quos euāgeliste q̃tuor singulos ꝓscripserūt
satis argutas criminatiōes se pferre arbitrant̃·qꝺ vt fiat q°
nō sibi aduersent̃ idem scriptores q̃tuor ostn̄dendum est· hoc
enim solēt q̃si palmam sue vanitatis obice· ·qꝺ ipsi euāgeliste
int̃ seipsos dissentiāt. Sed illud ꝑus discuciēdum est qꝺ solet
nō nullos mouere. Cur ipe domiꝰ nihil scripserit·vt aliis ꝺ
illo scribentibus necesse sit credere ·hoc enim dicunt illi vel
maxime pagani·qui dominum ipsum ihesum cristum culpa =
re aut plasphemare nō audent·ei q̃ tribuūt excellētissimā sapi
entiā·ſ tñ tanq̃m hoi·discipulos vero eiꝰ dicūt magistro suo
amplius tribuisse ·q̃m erat vt eū filium dei dicerent·& ver=
bum dei per quod facta sunt omnia·& ipm ac deum patrem

vnum esse· ac si qua similia sunt in apostolicis litteris ꝙ qbus
eum cū patre vnū deū colendū esse didicimꝰ·honorandū enī tā
qm̄ sapiētissimū virū putāt·colendū aūt tāqm̄ deū negāt. Cū
ꝺ querūt · quare ipse nō scripserit ·videnť parati fuisse hoc ꝺ
illo credę·qꝺ de se ipse scripsisset·non ꝙ alii de illo ꝓ suo ar-
bitrio predicassent·a quibꝰ quero cur de quibusdam nobilis-
simis philosophis suis hoc crediderunt quod ꝺ illis eorum di
scipuli scriptum eorum memorie reliquerunt · cum de se ipsi
nichil scripsissent·nam phitagoras quo in illa contemplati-
ua virtute nihil tūc habuit grecia clariꝰ·nō tm̄ ꝺ se·ʒ nec de
ulla re aliquid scripsisse perhibetur. Socrates autem quē rur
sus in actiua (qua mores informātur)omnibꝰ pretulerūt·ita
vt testimōio ☥ dei sui appollinis omnium sapiētissimū pro-
nuciatum esse nō taceāt·isopi fabulas pauculis versibꝰ ꝓsecu
tus· et verba & numeros suos adhibens rebus alterius vsq;
adeo nihil scribę voluit ·vt se hoc coactum impio sui demōis
feciſſe dixerit·sicut nobilissimꝰ discipuloꝝ eiꝰ plato comme-
morat ·i quo tn̄ opere maluit alienas qm̄ suas exornare sentē
tias· Quid igit cause est·cur de istis hoc credūt qꝺ ꝺ illis di
scipuli eoꝝ literis cōmendarunt ? & de xp̄o nolunt credere
qꝺ eius ꝺ illo discipuli ꝺscripserūt ·p̄sertim cū ab eo ceteros
homines sapiētia supatos esse fateātur·qm̄uis deū fateri no-
lint·an vero illi quos isto mꝫto inferiores fuisse non dubitāt
veraces ꝺ se discipulos facere potuerunt·& iste nō potuit·qꝺ
si absurdissime dicit credant de illo· quem sapiētē fatent· nō
qꝺ ipsi volunt ·sed quod apud eos legunt qui ea q̄ scripserūt
ab illo sapiēte didicerūt·deinde dicāt·vnde saltim ꝙ sapiētis-
simꝰ fuerit nosse vel audire potuerunt ·si fama disseminante·
certior ne de illo nuncia fama est·q̄m discipuli eiꝰ quibus·ea
um p̄dicātibꝰ ipa ꝓ totū mm̄ fama flaguit? Postremo famā
p̄ferāt fame ꝛ ei fame ꝺ illo credāt·q̄ maior ē. Ea quippe fa-
ma q̄ ꝺ catholica ecclesia quā stupēt toto orbe diffusā mirabi
li claritate dispertit ·tenues istoꝝ rumores incompabiliter
vincit·ea porro fama tam magna tam celebris vt eam timen
do isti trepidas·& tepidas contradictiunculas in sinu suo ro-
dant · iam plus metuentes audiri qm̄ volentes credi ·filium
dei vnigenitum·& deū predicat xp̄m·ꝓ quem fc̄a sūt omnia

Si ergo famam eligunt testem· cur non hāc eligūt que tanta
pfulget claritate ? si scripturam ·cur non euāgelicam q̄ tanta
autoritate ppollet ? Nos certe hec de diis eoꝝ credimꝰ· q̄ ha
bet ꝛ scriptura eoꝝ antiquior ·& fama celebrior·que si adorā
da sūt ·cur ea ridēt in theatris·si aūt ridenda sūt·pꝰ ridendū
est cum adorantur in templis. Restat vt ipsi velint testes es
se ꝺ cristo · qui sibi auferunt meritum sciendi q̄d loquantur·
loquēdo qꝺ nesciunt·aut si aliquos libros se habe dicūt·quos
eum scripsisse asserāt·prodāt eos nobis·profecto enim vtilissi
mi & saluberrimi sunt·quos(vt ipsi fatent)vir sapientissi=
mus scripsit·si autem timent eos pferre·vtiq; mali sunt·por
ro si mali sunt non eos sapientissimꝰ scripsit · sapiētissimum
aūt xp̄m fatētur·nō ꝺ xps tale aliq̄d scripsit·ita vero isti de=
sipiūt vt illis libris(quos eū scripsisse existimāt)dicāt cōtine
ri eas artes ·qbꝰ eū putāt illa fecisse miracula quoꝝ fama v=
biq; pcrebuit·qꝺ existimādo se ipsos pdūt ·q̄d diligāt & q̄d
affectēt. Quando quidem xp̄m ppterea sapiētissimū putāt fu
isse·quia nescio q̄ illicita nouerat·q̄ non solū disciplina cristi
ana sed etiā ipa terrena rei publice administratio iure con=
demnat. Et certe q̄ tales xp̄i libros legisse se affirmāt·cur ip
si nulla talia faciūt·q̄lia illū ꝺ libris talibus fecisse mirant ?
quid ꝙ etiam diuino iudicio sic errāt q̄dam eoꝝ qui talia cri
stum scripsisse vel credunt vel credi volūt vt eosdē libros ad
petrū & paulū dicāt tanq̄m epistolari titulo p̄notatos·& fie=
ri pt̄ vt siue inimici nominis cristi·siue q̄ euiusmodi execra=
bilibus artibꝰ de tam glorioso nomine pondus auctoritatis
dare se posse putauerūt. talia sub scripti & apostoloꝝ nomie
scripserunt· i qua fallacissima audacia sic excecati sūt·vt etiā
a pueris q̄ aduc puerilit in gradu lectoꝝ xp̄ianas literas ro=
rūt merito rideātur·cū enim vellēt tale aliquid fingere xp̄m
scrpsisse ad discipulos suos·cogitauerūt ad quos potuissimū
scbe potuisse facile credet ·tāq̄m ad illos q̄ ei familiariꝰ ad=
hesissent q̄bus illꝺ q̄si secretū digne omitteret·ꝛ occurrit illis
petrus & paulus. Credo ꝙ pluribꝰ locis simul eos cū illo pi=
ctos viderēt·q̄a merita petri ꝛ pauli·etiā ppter eūdē passiōis
diem celebrius ꝛ solemnit roma commendat ·sic omnino er=
rare meruerūt qui xp̄m ꝛ appostolos eiꝰ nō i sāctis codicibus

L

ſed in pictis parietibꝰ queſierūt·nec mirū ſi a pingētibus fin
gētes decepti ſt·toto enī tpe qº xps ī carne mortali cū ſuis di
ſcipulis vixit nō dum erat paulus diſcipulos eius·quem poſt
paſſionē ſuam·poſt reſurrectionem·poſt aſcenſionem·ꝑ miſ
ſum de celis ſpiritū ſanctum·poſt multoꝝ iudeoꝝ conuerſio
nem·& mirabilem fidem·poſt lapidatiōꝫ ſtephani diaconi &
mr̄is cum aduc ſualꝰ appellet̄ur· ⁊ eos qui in criſtum credi
derant grauit̄ perſequet̄ur de celo vocauit·& ſuum diſcipulū
atq; apoſtolum fecit·Quomō igitur potuit libros quos ante
q̄m morerētur eum ſcripſiſſe potari volunt ad diſcipulos tā
q̄m familiariſſimos petrū et paulum ſcribere·cū paulus non
dum fuerit diſcipulos eius·illud q; attendant q̄ magicis arti
bus tāta potuiſſe ⁊ nomen ſuū ad populos in ſe conuerten
dos arte ipe conſecraſſe delirant·vtrum potuerit magicis ar
tibus tantos ꝓphetas diuino ſpiritu anteq̄m in terra naſce
ret implere·q̄ ō illo talia futura p̄locuti ſūt ·q̄lia iā p̄terita in
euangelio legimꝰ & q̄lia ī orbe terraꝝ p̄ntia nunc videmus·
neq; enim ſi magicis artibꝰ fecit vt coleret & mortuꝰ·ma
gus erat anteq̄m eſſet natus·cui ꝓphetādo futuro·gēs vna de
putata ē·cuiꝰ rei publice tota adminiſtratio ꝓphecia eſſet ·
illiꝰ regis venturi ⁊ eiuitatē celeſtē ex oīb; gētibꝰ oditurꝰ
Proide illiꝰ hebrre gētis ad ꝓphetādū xp̄m ſic dixi deputate
nll'ꝰ aliꝰ deꝰ erat ṅ deꝰ vnꝰ ·deꝰ verꝰ q̄ fecit celū ⁊ trā ⁊ om
nia q̄ ī eis ſūt ·quo offenſo ſepe ſuis hoſtibꝰ ſubdebātur·nūc
aūt p̄ guiſſimo ſcelle occiſi xp̄i ex ipa ieroſolima · qō erat re
gni eoꝝ caput·penitꝰ eradicati· ⁊ romano ipio ſubiugati ſt·
Solebāt·n·romāi deos gētiū q̄s ſubiugabāt colēdos ꝓpiciare·⁊
eoꝝ ſac̄ ſuſcipe·hoc de deo gētis hebree cū ea vl' oppugnaue
rūt vl' vicer̄t facē nolueṙt·Credo q; videbāt ſi eiꝰ ōi ſac̄ recip
ēt q̄ ſe ſolū deletis etiā ſimulacris coli iubet· dimitt̄ēda eſ
ſe oīa q̄ p̄us colēda ſuſcepāt·quoꝝ religiōibꝰ impiū ſuū cre
uiſſe arbitr̄nt·ī quo eos plurimū fallacia demonū decipiebat·
nā vtiq; intelligere debebāt occulta dei veri voluntate· penes
quē reꝝ ſumma poteſtas eſt·ſibi datū ⁊ auctū regnū nō illoꝝ
deoꝝ fauore·qui ſi aliquid in hac re poteſtatis habuiſſent ·ſu
os potius protexiſſent ne a romanis ſuperarent· aut ipſos eis
romanos edomitos ſubiugaſſent·neq; enim p̄nt dicē pietatē

ac mores suos a diis gentium quas vicerunt dilectos et ele-
ctos·nunqm hoc dicent·si pmordia sua recolant·facinorosoq;
asilum et romuli fratricidiū·neq; enim qñ asilū constituerūt
rhemus et romulꝰ·vt quisquis cuiuslibet sceleris reus eo cō
fugisset·inultū haberet omissum·pcepta penitētie dederūt ad
sanandas animas miserorū·ac nō pocius collectā timentium
manuū contra suas ciuitates·quaq; leges timebant·mercede
impunitatis armarūt·aut qñ romulus fratrem(q; nihil in eū
mali ppetrabat)occidit·iusticiā vindicandi·ac nō principatū
dñandi cogitauit·ita ne istos mores dilexerūt dii·hostes sua-
rū ciuitatū·fauendo hostibus eaq;·qñ pocius nec illas deserē
do presserūt·nec ad istos transeundo eos aliq̄d adiuuerūt·q̄a
non habēt in potestate regnū dare aut auferre·sed deus vnus
et verus hoc agit occultu iudicio·nō cōtinuo beatos facturos
quibus terrenū regnū dederit·nec cōtinuo miseros quibꝰ ad
emerit·sed beatos vel miseros ꝓpter aliud ⁊ aliunde faciens
tempalia regna atq; terrena quibꝰ voluerit·et q̄mdiu volue-
rit scd̄m pdestinatū ordinē seculoq; vel sinendo vel donando
distribuit. Vnde nec illud pñt dicere · cur g̊ ds hebreoq; quē
summū et verū deum dicitis·nō solū romanos eis nō subiu-
gauit·sed nec ipos hebreos ne a romanis subiugarent adiu-
uit. Precesserūt enī manifesta pcta eoq;·ꝓpter q̄ illis hoc ven
tuq; pphete tāto añ pdixerāt·⁊ maxime q̄a impio furore xp̄m
occiderūt·in quo pcto alioq; occultoq; pctoq; meritis excecati
sunt·et q; illiꝰ passio esset gentibꝰ pfutura·eadē pphetica cō
testacōe pdictū ē. Nec alia re magis claruit illiꝰ gētis regnū·
et templū·et sacerdotiū·et sacrificiū·et vnctionē illā misticā
(q̄d crisma grece dicit· vnde christi nomē elucet·et propter
quā reges suos christos ipa gens appellabat)nō fuisse nisi pre
nunciādo xp̄o deputatā·q̄m q; occisi christi resurrectio postea
q̄m cepit credentibꝰ gentibus predicari illa omia cessauerūt·
nescientibus romanis p quorū victoriā ·nescientibus iudeis·
per quoq; subiugacōem factū est vt illa cessarent. Rem sane
mirabilem nō aduertunt pauci pagani q̄ remanserūt·deū he-
breoq; offensum a victis·nec receptū a victoribus·nūc pdica-
ri·et coli ab omnibꝰ gentibꝰ. Ipse enīz est deus israhel d̄ quo
tanto ante propheta plebem dei sic allocutus est· & q̄ eruit

te deus israhel vniuerse terre vocabitur·hoc fctm est per no
mē cristi venietis ad hoies ex semine ipi9 israel·q̄ nepos fuit
abrahe·a quo gens cepit hebreo4·nā et ipi israhel dctm est·
in semie tuo bn̄dicētur oēs trib9 t̄re· hinc on̄ditur ds israhel
deus vnus q̄ fecit celū et terrā ⁊ mare et res humanas iuste
ac misericordit curat· ita vt nec pcludat iusticia miscdiam
nec impediat mia iusticiā·q; nō ipse sit victus in hebreo po-
pulo suo·q̄a regnū sacerdotiumq; eius romanis expugnandū
delendūq; pmisit·qn̄ q̄dem p christi euangeliu3 veri regis &
sacdotis qd ō illo regno et sacdocio futu4 prefigurauit·nūc
ipse deus israhel vbiq; delet idola gentiū·q̄ vtiq; ne deleren
tur recipe sacra eius romani noluerunt·sicut receperunt d04
alia4 gentium q̄s vicerunt·ita et regnum sacerdotiumq; pro
phetice gentis abstulit·q̄a iam q̄ per eam pmittebatur adue
nerat & romanū imperium a quo illa gens victa est p xp̄m
regē suo nomine subiugauit atq; ad euertenda idola·propter
quo4 honorē sacra eius recepta non erāt·christiane fidei ro
bore ac deuotiōe conuertit. Puto q̄a hec de se futura vt per
tot pphetas·et p cuiusdā etia3 gentis regnum ac sacerdotiu3
p̄nunciarent·non magicis artib9 fecit christus anteq̄m esset
in hominib9 nat9·nam et illius iā deleti regni popul9 vbiq;
disparsus mirabili dei prouidentia·q̄muis sine vlla vnctione
regis sacerdotisq; remanserit in quo crismate christi nomen
apparet·tenet tn̄ reliq̄as quarundā obseruationum suas·ro-
mana aūt sacra illa de idolo4 cultu nec victus ac subiugat9
accepit vt libros prophetic9 ad testimoniū gerat christi·ac
sic de inimico4 codicibus probet veritas prophetati christi.
Quid g̃ adhuc miseri christū male laudando seipos indicant
si aliqua magica sub ei9 nomine scripta sunt·cū vehementer
his artib9 christi doctrina inimica sit·hinc poci9 intelligāt
quantū sit illud nomē quo addito etiā illi q̄ contra eius pre-
cepta viuūt·suas nepharias artes honorare conant, sic enim
diuersis hominū errorib9 multi etiam varias hereses aduer-
sus veritatē sub eius nomine condiderūt·ita sentiunt etiam
inimici christi ad suadendum qd proferunt contra doctrinā
christi nullū sibi esse pondus autoritatis si non habeat nomē
cristi. Quid q; isti vani cristi laudatores et xp̄iane religionis

obliqui obtrectatores · propterea nō audent plasphemare
xpm·qa quidā philosophi eorū (sicut in libris suis porphirius
siculus prodidit) cōsuluerūt deos suos qđ đ xpo rnderēt·illi aūt
oraculis suis xpm laudare opulsi st·nec mirū cū i euāgelio le
gamus eū demones fuisse cōfessos. Scriptū est aūt in pphetis
nostris qm dii gentiū demonia·ac p hoc isti ne cont deorū su
orū respōsa conent otinēt plasphemias a xpo·et eas i discipu
los eius effundūt. Michi aūt videt q illi dii gentiū·quos phi
paganorū consule potuerūt·etiam si de discipulis cristi inter
rogarent ipsos q laudare cogerent·veruntn isti ita disputāt
q hec euersio tēplorū et damnacō sacrificiorū et confractio si
mulacrorū nō p doctnā cristi fiat sz p discipulorū eius quos ali
ud qz ab illo didicerūt docuisse otendūt·ita volētes cristianaz
fidē cristū honorātes laudātesq uelle· qa vtiq p discipulos
cristi t facta & dcta cristi annuciata sunt·quibus ostat religio
cristiana aduc istis iaz paucissimis nec iā oppugnātibus· sz tn
adhuc inusitātibus inimica· sed si nolunt credē cristum talia
docuisse pphetas legāt·qui nō solū supstitiōes idolorū euerti
pceperūt qui si fefellerūt cur tāta manifestacōe oplēt·si verū
dixerūt cur tāte diuinitati resistit·verūtn diligentius ab istis
qrendū ē qz naz putēt esse deū isrl·cur eū colendū nō recepint·
sic aliarū gentiū deos·qs romanū subegit impium·presertim
cū eorū sentētia sit omnes deos colēdos esse sapia·cur g a nūo
ceterorū iste reiectus est·si plurimū valet·cur ab eis solus nō
colit·si paurū aut nichil ualet·cur cōtritis eorū simulacris ab
omnibus gentibus solus pene iā colit·nūqm hs qstionis vincu
lo eximi poterūt·q cū maiores et minores deos colant·quos
deos putāt· hūc deū nō colūt q pualuit omnibus quos colūt·si
eni magne virtutis est·cur existimatus est improbandus·si pue
nullius aut virtutis ē·cur tm potuit impbatus·si bonus est·cur
a ceteris bonis solus sepat·si malus est·cur a tot bonis unus nō
supat·si verax est·cur eius pcepta respuunt·si mendax est·cur
eius pdcta oplent·postremo qđ volunt đ illo sentiāt·nunqd
romani etiā malos deos colēdos nō putant·q pallori et febri
fana fecerunt·q et agathos demones inuitādos t cacos demo
nes placādos monent·qđlibet g de illo existimēt·cur eū solū
sibi nec aduocandum nec ppiciandum esse dixerunt ·quis est

deus iſte vel ita ignotus vt in tã multis diis ſolus adhuc non
inueniat vel ita notus vt a tã multis hoñib⁹ iã ſolus colat
nihil g̃ reſtat vt dicãt cur h⁹ dei ſãc recipe noluerũt niſi quia
ſolũ ſe coli voluerit·illos aũt deos gentiũ quos iſti iaz cole-
bãt coli ꝓhibuerit ſed hoc ipm magis ab eis requirendũ eſt
quẽ nã uel qualẽ putẽt eſſe iſtũ õm qui noluerit coli deos ali-
os quib⁹ iſti templa et ſimulacra fecerunt tantũq; potuerit·
vt plus valeret eius voluntas a deoz ſimulacra euertẽda·qm̃
illoz ad eius ſacra nõ recipienda. Certe ſnie illi⁹ eoz philo
ſophi prodit quẽ ſapientiſſimũ olm hoim etiã oraculo fuiſſe
firmarũt. Socratis eni ſnia eſt vnũquẽq; deũ ſic coli oportẽ·
quõ ſe ipſe colendũ eſſe ꝑcepit Proinde iſtis ſuma neceſſitas
facta eſt non colendi deũ hebreoz quia ſi alio mõ eũ colẽ vel
lent q̃z ſe colendũ eſſe ipſe dixiſſet nõ vtiq; illũ colerẽt·ſed qõ
ipi finxiſſent·ſi aũt illo mõ vellent quo ipe diceret·alios ſibi
colendos nõ eſſe cernebãt quos ille coli ꝓhibebat·ac per hoc
reſpuerunt vnius veri dei cultum ne multos falſos offende-
rent magis arbitrantes ſibi obfuturam fuiſſe iſtoz iracũdiã
q̃m illi⁹ beniuolentiaz ꝓfuturã·ſed fũit iſta vana neceſſitas
z ridenda timiditas. Nunc querim⁹ qd de iſto deo ſentiant
hoies quib⁹ placet oñes deos colendos eſſe·ſi eni iſte colen-
dus non eſt quõ colunt omnes cũ iſte non colit·ſi aũt colen-
dus eſt· non omnes colendi ſũt· quia niſi ſolus colat iſte nõ
colit·an forte dicturi ſũt iſtũ non eſſe deum cũ illos deos di-
cant ·qui ſicut nos credimus nichil pñt niſi quod illius iudi-
cio ꝓmittunt·non vt alicui ꝓſint ·ſed vt ne ledere valeant·
niſi eos quos ledendos eſſe ille iudicat·q̃ omnia poteſt·ſicut
aũt ipſi cogunt fateri·minora certe q̃z ille potuerũt Si enim
dii ſunt quoz vates conſulti ab hominib⁹ vt nõ dicã fefelle
runt·proxima tamen ꝓuatis negociis reſponderunt·quomo-
do non eſt deus·cuius fates non ſolum ea ·que ad tempus cõ
ſulebantur ·congrue reſponderunt. Verum etiam vnde non
conſulebantur de vniuerſo genere humano·atq; omnibus gẽ-
tibus ea tanto ante predixerunt·que nunc & legimus & vi-
dem⁹. Si dicunt deum quo impleta ſibilla fata cecinit roma
norum·quomodo non eſt deus ·qui & romanos & omnes na
tiones in ſe vnum deum per criſti euangelium crediturας

omnia patrum suorum simulacra euersura sicut pnunciauit
exhibuit·postremo si illos deos dicunt qui nunquā ausi sunt
p vates suos coñ istū deū aliquid dicere·quomō non est deꝫ
qui per vates suos istorum simulacra non solū euerti iussit·
verū etiā in omnibꝫ gentibus euersura pdixit ab eis qui illis
desertis se unū deū colere iuberent et iussu famularētur·aut
legāt si pñt vel aliquā sibillaꝫ vel quēlibet aliorꝫ vatū suorꝫ
pdixisse hoc futurꝫ vt ds hebreorꝫ ds israhel ab oībꝫ gentibꝫ
colereť·ꝫ ꝙ eum cultores aliorꝫ deorꝫ recte antea respuissent
futuras etiā literas prophetarum eius in autoritate ita subli=
mi·vt his obtempans etiā impiū romanorum iuberet deleri
simulacra·monuisse etiā ne talibꝫ preceptis obtemperaretur·
legant ista si pñt ex aliquibus libris vatum suorꝫ omitto enī
dicere ꝙ ea q̄ in illorum libris legunť p nostra hoc est cristi
ana religione testimoniū dicunt qđ a sanctis angelis ꝫ ab ip
sis nostris prophetis audire potuerunt sicut et pñtem in car
ne cristū etiā demonia coacta sunt confiteri sed hec omitto·
q̄a q̄cunq; pferimꝫ a nostris ficta esse cōtendūt·ipsi oīno vr=
gēdi sunt vt proferant a vatibꝫ deorꝫ suorꝫ coñ deū hebreorꝫ
aliquid prophetatū sicut nos tot et tanta de libris prophetarū
nostrorꝫ coñ deos eorꝫ et iussa obseruamꝫ et pcepta recitamꝫ
et facta monstramꝫ q̄ illi iā ppauci q̄ remāserūt malūt dolē
cōpleta quā illum deū agnoscere qui potuit prenunciare com
plenda cum in suis diis falsis que sunt vera demonia nichil
aliud pro magno appetāt quā cum aliquid eorum responsis si
bi futurum esse dicerint·que cum ita sint cur non potius mi=
seri intelligunt illū esse deū verū quē sic vident a suorꝫ deorꝫ
societate seiunctum·ut quē deū fateri cogunť q̄ oms deos co
lendos esse pfitenť·cū ceteris colere nō sinantur·cum ꝙ simul
coli nō pñt·cur nō ille eligit q̄ istos coli vetat relictis istis q̄
illū coli nō uetant·aut si uetant legať quid enī magis populis
eorꝫ in templis eorꝫ debuit recitari vbi nihil vnq̄m tale per
sonuit et utiq; phibitio tam multorum coñ unum q̄m unus
cōtra tam multos notior et potior esse deberet·nam si huius
dei cultus est impius inutiles sunt dii q̄ homines ab impie
tate nō phibēt·si uero pius est hꝫ cultus quō in illo pcipitur
ne isti colant·impius est cultus illorꝫ. Si aūt tam diffidēter

istum coli ꝓhibent ut plus audiri timeant q̃m ꝓhibere aude
ant·hoc ipso quis non sapiat quis non sentiat illum esse po-
cius elgendū qui istos coli tam publice ꝓhibet·qui eoꝝ simu
lacra eurti iussit·p̄dixit·euertit· q̃m istos quos vt ille nō cola
tur iussisse nescimus·p̄dixisse non legimus·valuisse aliquid nō
videmus Rogo rn̄deant quis est deus iste qui omnes deos gē
tiū sic ꝓsequit·q̄ omnia eoꝝ sacra sic ꝓdit·sic extinguit Quid
interrogem homines qui euanuerunt cogitādo quis iste sit·
alii dicunt saturnus est·credo propter sabbati sanctificacōez
quia isti eum diem saturno tribuerunt Varro aūt ipsoꝝ quo
doctiorem apud se neminē inueniunt·deū iudeorum iouē pu
tauit·nichil interesse censens quo nomine nuncupet dum ea
dem res intelligat·credo illius summitate deterrit9 nā q̄a ni
hil supi9 solent colere romani q̃m iouē (qđ capitolium eoꝝ
satis apperte testat) eumq; regē oim deorum arbitrantur
cum audiuerterent iudeos summum deum colē· nichil aliud
potuit suspicari q̃m iouem ·sed siue q̄ saturnū siue qui iouem
deum iudeorum putāt·dicant qñ saturnus ꝓhibere ausus est
coli alterum deum ·nec ipsum iouem qui eum regno expulsi
se perhibetur·patrem filius·qui si tanq̃m potentior ⁊ victor
placuit cultoribꝰ suis·saturnū victū expulsumq; nō colāt·sed
neq; istū coli iouis ꝓhibuit et quē vincē potuit deū tn̄ esse p̄
misit Iste inquiūt fabule sunt aut interptāde a sapiētib9 aut
ridende·nos autē iouem colimus de quo ait maro·iouis om-
nia plena·idest omnia viuificantem spiritum·merito g̊ ⁊ var
ro iouem opinatus est coli a iudeis·quia dicit p̄ prophetam
celum ⁊ terram ego impleo Quid illud qđ idem poeta dicit
ethera quō accipiunt·sic enim ait cum pater omnipotēs fecū
dis imbribus ether·coniugis in gremiū lete descendit·etherē
quippe non spiritum sed corpus esse dicunt sub lime quo celū
sup aerem distendit·an poete conceditur nūc scđm platoni-
cos vt non corpus sed spiritus·nūc scđm stoicos loqui·vt cor
pus sit deꝰ· quid ergo in capitolio colūt·si spiritum·si deniq;
ipm celum corporeū·quid illic facit scutum illud iouis qđ ap
pellāt egida·nēpe origo nois huiꝰ ita reddit·q̄a iouē a matre
ocultatū capra nutriuit·an ⁊ hoc poete mentiuntur·nunquid
et capitolia romanorum opera sunt poetaꝝ · quid sibi autem

vult ista non poetica sed plane inimica varietas deos scõm
phos in libris quere scõm poetas i tẽplis adorare. Sed nũqd
etiã ille euhemerus poeta fuit qui et ipsum iouem et saturnũ
patrẽ eius ⁊ plutonẽ atq; neptunũ fratres eius ita planissime
homies fuisse pdit vt eoꝝ cultores gratias magis poetis agẽ
debeant·quia non ad eos dehonestãdos·sed potius ad exornã
dos multa finxerũt·qmũis et ipm euhemerum ab ennio poe
ta in latinã linguam esse cõuersum cicero cõmemoret. Nun=
qd et ipe cicero poeta fuit·qui eũ cũ quo in tuscolanis dispu
tat tanqm secretoꝝ osciũ admonet dicẽs·si uero scrutari vete
ra et ex eis q̃ scriptores grecie pdiderũt eruere coner·ipi illi
maioꝝ gẽtiũ dii q habent hinc a nobis pfecti in celũ reperi
ent·quare ·quoꝝ demonstrent sepulchra in grecia reminiscẽ
quõ iniciatis q̃ tradunt misteriis· tũ deniq; qm̃ hoc late pa=
teat intelliges. Hic certe istoꝝ deos hoies fuisse satis confi=
tet·in celũ autẽ pueniss̃e beniuole suspicat quãqm̃ et hũc ho
norẽ opinionis ab hoibus esse eis delatũ nõ dubitauit publi
ce dicẽ cũ de romulo loqret·q̃ hanc vrbẽ inq̃t addidit romulũ
ad deos immortales beniuolẽtia famaq; sustulim9 Quid igit
mirum est si hoc fecerunt antiquiores hoies de ioue et satur=
no ⁊ ceteris quod romani de romulo quod deniq; iã recẽtio
ribus temporibus etiã de cesare facẽ voluerũt·quibus et uir
gilius adulationem carminis addidit dicens. Ecce dionei p=
cessit cesaris astrum. Videant g̃ ne forte historica veritas se
pulchra falsoꝝ deoꝝ ostendat in terra·vanitas autẽ poeti
ca stellas eoꝝ non figat sed fingat in celo · neq; enim reuera
stella illa iouis est aut illa saturni· sed post eoꝝ mortẽ si=
deribus ab initio mundi conditis hec nomina imposuerunt
hoies·q̃ illos mortuos quasi nõ mortuos deos habẽ voluerũt·
de q̃bus quid tm̃ mali castitas · aut quid tm̃ boni voluptas
cõmeruit·vt inter astra que cum sole et luna circumeunt ve=
nus habeat stellam et minerua nõ habeat·sed fuerit ⁊ cicero
achademicus incertior·qm̃ poeta qui sepulchra deorum cõme
morare ausus est litterisq; mandare ·quãuis hoc non ex opi=
nione ppria pũpserit ·sed ex ipsoꝝ sacroꝝ traditione cõme=
morauit·nũquid & varro vel tanqm poeta fingit vel tanqm
achademicus dubie ponit q̃ dicit taliũ deoꝝ sacra ex cuius q̃

eorum uita vel morte qua inter homines vixerunt vel obier-
unt esse coposita·nūquid et leon ille sacerdos egiptius poeta
vel achademicus fuit q̄ macedoni alexandro diuersam quidē
a grecoꝝ opinione istoꝝ deorum originē verūtamen ita ꝓdit·
vt eos homies fuisse dedaret·sed quid ad nos· dicant se iouē
nō hominem mortuum colere nec homini mortuo capitoliū
dedicasse·sed spiritui viuificāti omia quo mūdꝰ impletur·et
scutū eius in honorē nutricis eius factū ꝺ pelle caprina inter
ptent vt volūt. Quid dicūt de saturno q̄z saturnū colūt·nōne ille
est qui ꝑmꝰ ab olimpo veit arma iouis fugiēs·et regnis exul
ademptis·q̄ genus indocile & dispersū montibꝰ altis cōpo-
suit legesq; dedit·latiumq; vocari maluit·vbis qm̄ latuisset to
tꝰ in oris· nōne ipm̄ eius simulacꝝ qꝺ coopto capite fingitur
q̄si latentem indicat·nōne ipse italis oꝺit agricultura quod
falce demonstrat nō inquiūt·nā videris si fuerit ille hō et rex
quidā ꝺ quo ista narrāt·nos tñ saturnum interptamur vni
uersum tempꝰ qꝺ grecum etiā vocabulum eius oꝺit·vocat
eni cronos qꝺ aspiratione addita etiā tempis nomen est·vñ
et latine saturnꝰ appellat q̄si saturet annis·quid iā cum istis
agendum sit nescio·q̄ conantes immelius interptari nomina
et simulacra deoꝝ suoꝝ fatent maiorem deum suum et pa-
trem ceteroꝝ tempus esse. Quid eni aliud indicāt q̄m omnes
deos tēporales esse quoꝝ prēm ipsum tempꝰ cōstituunt·eru-
buerūt hinc philosophi eoꝝ recentiores platonici q̄ iā cristi
anis tpibꝰ fuerunt·et saturnum aliter interptari conati sunt
dicentes appellatum cronon velut a saciete intellectꝰ·eo ꝙ
grece sacietas cronos intellectꝰ autē siue mens·nus dicitur·
cui videt suffragari et latinū nomen q̄si ex prima latina ꝑte
et greca posteriore cōpositū·vt diceret saturnus tanq̄m satur
esset nus·viderunt q̄m esset absurdum si filius tempis iupiter
haberet quem ꝺm eternum vel putabāt vel putari volebant
Ut vero secundū istā nouellā interptationem quā veteres eo
rum si habuissent mirum si ciceronem varronemq; latuiss̄·sa
turni filiū iouem dicunt tanq̄m ab illa sūma mente ꝓfluentē
spiritum·quā volunt esse velut aiam mundi hꝰ·oīa terrena ꝛ
celestia corpora implētē·vñ illꝺ maronis ē·qꝺ paulo ante com-
memoraui·iouis omnia plena· nunqꝺ si non possent isti sicut
ipam interpretationem ita etiam superstitionem hominum

cōmutarent ꝛ aut nulla ſimulacra aut certe ſaturno potiꝰ
q̄m ioui capitolia conſtituerēt neq; enim vllam animā ratio=
nalem ſapientē fieri diſputant niſi participatione ſumme il=
lius incommutabiliſq; ſapientie non ſolū cuiuſq̄m hominis
animam ſed ipſiꝰ etiā mundi quā dicūt iouē. Nos vero quā=
dam ſummam dei ſapientiam cuius pticipatione fit ſapiens
q̄cunq; anima fit vere ſapiēs nō tm̄ concedimus verū etiam
maxime predicamꝰ vtrū aūt vniuſa iſta corpalis moles (que
mundꝰ appellat) habeat quādā animam vel q̄ſi animam ſuā
id eſt rationalem vitam qua ita regatur ſicut vnumq̄dq; ani
mal magna atq; abdita queſtio eſt nec affirmari debet iſta
opīo niſi compta q; vera ſit nec reuelli niſi compta q; falſa
ſit. Quid aūt hoc ad hominem etiā ſi ſemper eum lateat quā
do quidē nulla anima ſit ſapiēs vel beata ex alia quacūq; ani=
ma ſed ex illa ſola ſumma atq; incommutabili dei ſapientia
romani tamen q̄ non ſatno ſed ioui capitoliū condiderūt vel
alienationes q̄ iouem precipue ſup̄ ceteros deos colendū eſſe
putauerūt non hoc qđ iſti ſenſerūt q̄ ſcđm iſtā ſuam nouam
opinionem & ſummas arces ſi quicq̄m i his rebꝰ poteſtatis
habuiſſent ſaturno potius dedicarēt & mathematicos vel
genethliacos maxime delerēt qui ſaturnū quē ſapiētum eſſe
ctorem iſti dicerēt maleficum deū inter alia ſidera conſtitu
erūt. Que opinio tm̄ contra illos i animis humanis p̄ualuit
vt nec nominare illum velint ſenem potius qm̄ ſaturnū ap=
pellantes tam timida ſupſtitione vt iam carthaginenſes pe
ne vico ſuo nomen mutauerūt vicum ſenis crebrius q̄m vicū
ſaturni appellantes. Notū eſt ergo quid colere conuincant
& quid colerare conētur adoratores ſimulacroꝝ verum & ab
iſtis nouiciis ſaturni interpretoribus req̄rendū eſt q̄d ꝺ deo
ſentiāt hebreoꝝ. Etiam ipſis enim placuit oms deos cū gēti=
bus colē cū eos ſup̄bos pudēt p̄ peccatoꝝ remiſſione humiliari
ſub criſto. Quid g̃ ſētiūt ꝺ deo iſrl̄ quē ſi nō colūt nō oms de
os colūt ſi aūt colūt nō colūt ſicut ſe coli iuſſit q̄a ꝛ alios co=
lūt quos coli ille p̄hibuit p eos enim vates iſta p̄hibuit per
quos hec ipſa q̄ nunc a criſtianis eoꝝ ſimulac̄ patiunt futura
predixit ſiue eni angeli ad illos pphetas miſſi ſint q̄ eis deuꝫ
oim creatorem vnum vez deū cui vniuerſa ſubiecta ſunt ꝛ

p sēsibiliū rez ogruā speciē figurate oñdēnt· ⁊ quēadmodū se
coli precipet indicarēt ·siue aliquoz ī eis mētes pspiritū sā-
ctū ita sblimate sint·vt eo visu ea vidēnt quo et ipi angeli vi
dēt. Cōstat tñ eos illi deo seruisse q alios deos coli phibuit·
seruisse aūt fidei pietatis i regno ⁊ sacerdocio reipublice sue
⁊ cristū vētuz regē ac sacerdotem significantibꝰ sacs. Porro
autē ī diis gētium quos isti dum colē volunt·illum q cum eis
coli nō pt colē nolunt ·dicāt qd cause ē vt nll's eoz inueniat
q altez coli phibeat · cum eo ī diuersis officiis muneribꝰq;
ostituāt ⁊ rebꝰ ad quēq; ppriꝝ ptinētibꝰ presides velint. Si
enim iupit nō phibet saturnum coli· quia non est ille homo
qui illum hoiem patrē ð regno expulit ·sz aut celi corpꝰ ·aut
spiritꝰ implens celū ⁊ trā·⁊ iō nō pt prohibere coli mētē su
pnā ex qua dicit emanasse ·si ea rōne nec saturnus iouem coli
prohibet quia non ab eo rebellante supatus est sic ille a ioue
nescio quo cuius arma fugiens venit in italiaz·sed fauet pma
mēs anime a se gentie·saltim vulcanꝰ prohibēt coli martem
vxoris adultez·herculis iunonē persecutricē suā ·q ista inter
eos ē tā feda osēsio ·vt nec diana virgo casta coli prohibeat·
nō dicā venerē sed papum·nā si vnꝰ hō ⁊ venator ⁊ agcola es-
se volūit·seruꝰ erit amboz·qbꝰ tñ vl vicia templa fabricare
erubescit·sz intpretent dianā virtutē quā volūt·intpretētur &
papum fecunditatis deū·ita sane vt in fetandis feminis pu-
deat iunonem talē habere adiutorem·dicāt qð placet·intpre-
tent qð sapiūt·dū tñ oīa eoz argumta pturbet ðꝰ isrl ·q cū
illos oīs coli prohibuerit ⁊ a nllo eoz coli prohibitꝰ sit·eo
zq; simulacs ⁊ sacs eusiōez precepit·predixerit·⁊ fecerit satis
oñdit illos falsos atq; fallaces·⁊ se esse vez ac veracē deū ·i-
stos aūt iā paucos ðoz mltoz falsoz;q; cultores·qs nō merēt
nolle obtēpare illi·ð quo cū ab eis qrit·qs nā ðꝰ sit quolibet
opinādo rñdeāt·deū tā esse·negare nō audēt·qa si negēt operi
bꝰ eiꝰ·⁊ predictis atq; opletis facilie duincunt·neq; eni ea di
co q libez sibi putāt esse nō credē qa ipse ī pncipio fecit celū
⁊ trā ⁊ oīa q ī eis sūt· neq; illa nimis antiqua·qꝫ enoch tñs
tulit·qꝫ impiꝰ diluuio deleuit·qꝫ noe iustū domūq; eiꝰ pli-
gnū iñ liberauit. Qb abraā ī hōibꝰ facta eiꝰ exordior·huic eni
facta ē p euāgelicū oraculū manifesta pmissio·quā nē videmꝰ

impleri huic quippe dictum est·in semine tuo benedicentur
omnes gētes·ex q̄ semine populū isrl̄ vñ virgo maria q̄ pe=
perit cristū in quo benedicent̄ oms gētes·audeant iā negare si
pñt·hec ꝓmissio facta est etiā ad ysaac filiū abrahe·hec & ad
iacob nepotē abrahe qui etiā israhel appellat9 ē·ex quo uni=
uersus ille populꝰ & ꝓpagatꝰ & noiatus est ·vt hꝰ populi ds
appellaret̄ deus israhel·nō q̄ ipe nō sit deus oim gentiū·siue
nescientiū·siue iā scientiū·sꝫ q̄a in isto populo voluit manife
stius apparē virtutē ꝓmissoꝝ suoꝝ· ille enī populꝰ primo in
egipto multiplicatꝰ & de illa ſ uitute ꝑ moisen in multis
signis portentisq̄ liberatꝰ·debellatis plurimis gentibus·ter=
ram etiam repromissionis accepit·in qua regnauit per reges
suos de tribu iuda exortos ·qui iudas unus fuit ex duodecim
filiis israhel nepotibꝰ abrahe·atꝫ ide iudei cognominati·mul
ta ipo deo adiuuāte fecerūt ·multa ꝑ peccatis suis ipo flagel
lante ꝓpessi sunt· donec veniret semen cui promissum est· in
quo benedicēntur omnes gentes·⁊ patrū suoꝝ simulacra spō
te confringerent·neq̄ enim temporibus cristianis sed tanto
ante predictum est quod a cristianis impletur·ipsi iudei qui
remāserūt inimici nominis cristi (de quoꝝ etiam futura per
fidia in illis prophetici literis tacitum non est)ipsi habent
⁊ legūt ꝓphetiam dicētem· Domine deꝰ meꝰ ⁊ refugiū meū
in die maloꝝ ad te gentes venient ab extremo terre & dicent
vere mendatia coluerunt patres nostri simulacra·⁊ non ē i il=
lis vtilitas ·ecce nunc fit·ecce nunc gentes ab extremo terre
veniunt ad cristum ista dicentes·⁊ simulacra frangentes ·&
hoc enim magnum est·quod deus prestitit ecclesie sue vbiq̄
diffuse· vt gens iudea merito debellata & dispsa ꝑ terras ne
a nobis hec composita putarentur codices ꝓphetaꝝ nostroꝝ
vbiq̄ portaret·& inimica fidei nostre·testis fieret veritatis
nostre ·quō ergo discipuli cristi docuerūt qđ a cristo nō didi=
cerūt(sicut stulti desipiendo iactitant)vt deoꝝ gentilium &
simulacroꝝ supsticio deleret̄·nunq̄d & illas ꝓphetias q̄ nūc
legūt̄ i codicibꝰ inimicoꝝ xp̄i pñt dici finxisse discipuli xp̄i·
quis enī hec euertit nisi deꝰ israhel·⁊ ip̄i enī populo dictū ē ꝑ
diuinas voces factas ad moysen·audi israhel dñs deꝰ tuus ds
unus est·nō facies tibi idolum·neq̄ cuiusq̄m̄ similitudinem·

neq3 in celo ſurſū·neq3 in terra deorſum·vt aūt etiaz euertat
iſta vbi poteſtatem accepit ſic ei p̄cipitur·non adorabis deos
alienos·ſz neq3 ſeruies eis·nō facies ſcd̄m opa eorū·ſz deponē-
do depones ⁊ ofringēdo ofringes ſimulac̄ eorū Quis aūt dicat
xp̄m atq3 criſtianos nō pertinere ad iſrahel·cū iſrl̄ nepos fue
rit abrahe·cui primo ⁊ deinde yſaac filio eius·& deinde ipi
iſrl̄ nepoti eius dictum eſt quod iam omemoraui·in ſemine
tuo benedicētur omnes gētes·qđ fieri iam videm9 ī criſto ·cū
inde exorta ſit illa virgo de cu- ppheta populi iſrahl̄·⁊ deus
iſrl̄ cecinit dicēs·ecce virg- -co cōcipiet ⁊ p̄piet filiū·⁊ voca
būt nomē eius emanuel·int̄pret̄ aūt emanuel nobiſcū deus·
deus g̃ iſrahel qui p̄hibuit alios deos coli·q̄ p̄hibuit idola fa
bricari·q̄ precepit euerti·qui p̄ prophetam predixit gētes ab
extremo terre dicturas · vere mēdacia coluerūt patres noſtri
ſimulacra in q̄b9 non ē vtilitas·ip̄e per criſti nomē ⁊ criſtia-
noz fidem iſtaz omniū ſup̄ſtitionum euerſionem iuſſit·p̄-
miſit· exhibuit ·fruſtra g̃ miſeri quia plaſphemare etiā xp̄m
a diis ſuis·hoc eſt demonibus nomen xp̄i metuentibus p̄hi-
biti ſunt·volunt ab eo doctrinam iſtam facere alienam ·qua
criſtiani cōtra idola diſputāt·easq3 om̄s falſas religiones vbi
potuerunt eradicant·de deo iſrl̄ reſpondeant·quē docere iſta
& iubere nō t̄m criſtianoz·ſz ⁊ iudeoz libri teſtātur de ip̄o
cōſulāt deos ſuos·qui xp̄m plaſphemare p̄hibuerunt ·de deo
iſrahel ſi audent aliqua contumelioſa reſpōdeant · ſed quos
conſulant·aut vbi iam conſulant libros ſuoz legant·ſi deum
iſrahel iouē putant·ſic varro ſc̄pſit interi(vt ſcd̄m eoz opi-
nionem loquar)cur g̃ ioui nō credūt idola eſſe delēda ·ſi ſa-
num putāt·cur eū nō colūt·aut cur ſic non colunt quēadmo-
dum ſe coli p̄ eos uates p̄cipit per quos ea q̄ p̄dixit impleuit·
cur ei nō credūt ſimulacra euertēda eſſe·⁊ alios deos colēdos
nō eſſe ·ſi nec iouis·nec ſaturn9 eſt q̄a ſi vn9 eoz eſſet contra
ſacra iouis·& ſaturni hoz nō dicēt tāta·quis g̃ eſt qui p̄pter
deos alios ſol9 ab iſtis nō colitur ⁊ euerſis diis aliis·tam eui
denter efficit vt ſol9 colatur·humiliata om̄i ſuperba altitu-
dine · que ſe aduerſus chriſtum erexerat p̄o idolis perſeq̄ns
interficiensq3 criſtianos·nunc certe q̄runt vbi ſe abſcondant
cum ſacrificare volunt vel vbi deos ipſi ſuos retrudant · ne

a cristianis inueniantur atz fragātur · vnde hoc nisi a timore
legū atq regum·p quos deꝰ israhel suā exercz potestatem iā
subditos xpi nomini·sicut lōge añ ꝓmisit dicens per ꝓphetā·
& adorabunt eū oms reges terre oms gētes seruiēt illi·nēpe
iā cōpletꝫ qđ p ꝓphetā idētidem canit q remissurꝰ esset impi
am plebē suā·nō quidem totā·qa mlti ex israhelitis credide=
runt in xpm ·nā iñ erant ꝛ apostoli eiꝰ & humiliaturꝰ omnē
supbū atz iniuriosum ·vt ipse solꝰ exaltaretꝫ·id est solꝰ altus
ꝛ potēs hominibus manifesta[illegible] donec proicēntur a credē=
tibꝰ idola·& a nō credētibꝰ al[illegible]dēntur cū eiꝰ timore terra
cōfrigatꝫ ·id ē treni homies timore frāgūtur · timēdo legē vel
ipiꝰ vel eorꝝ q credētes in eum gentibꝰ regnandis talia sacri
legia prohiberēt·hec enim q vt facilꝰ intelligēntꝫ breuit plo=
cutꝰ sū·sic ꝓpheta dicit·ꝛ nunc tu domꝰ iacob venite & am=
bulemꝰ in luce dñi·remisit eni plebem suā domꝰ israhel quo=
niam repleta ē sicut ab initio regio eorꝝ auguriis sic alienige=
narꝝ·ꝛ filii multi alienigene nati sꝫ illis·repleta ē eni regio eo
rꝝ argēto ꝛ auro nec erat numerꝰ thezarorꝝ illorꝝ·& repleta ē
terra eqs·nec erat nūs curruū illorꝝ·& repleta est terra abo=
minationibꝰ opm manuū ipārꝝ·ꝛ adorauerūt ea q fecerūt di
giti eorꝝ·ꝛ inclinauit se hō·& humiliauit se vir·ꝛ nō dimittā
illis·& nūc inꝫte in petras·& abscōdite vos i terra a facie ti=
moris dñi·& a maiestate virtutis eiꝰ cū resurrexerit ofrigere
terrā·oculi eni dñi excelsi·homo aūt humilis·ꝛ humiliabitur
altitudo hominū·& exaltabitꝫ dñs solꝰ i illa die ·dies eni dñi
sabaoth i omnē iniuriosū ꝛ supbū·ꝛ sup omnem altū·ꝛ hūi=
liatū ꝛ elatū q hūiliabuntꝫ·ꝛ sup omnē cedrū libāi excelsorꝝ ꝛ
erectorꝝ·& sup omnem arborē libani basan·& sup omnē mō
tem·& sup omnem collem altum·& sup omnem nauē maris
& super omne spectaculū nauium decoris·& humiliabitꝫ &
cadet cōtumelia hominū ·& exaltabitꝫ dñs solꝰ in illa die·&
manibꝰ fabricata omnia abscondent in speluncis· ꝛ in scissu
ris petrarꝝ·& in cauernis terre a facie timoris domini & a
maiestate virtutis eiꝰ ·cū exurrexerit cōfringere terram·illa
enim die proiciet homo abominationes aureas & argente=
as que fecerunt vt adorarent superuacua & noxia· vt intrent
in foramina solide petre·ꝛ i scissuras petrarꝝ a facie timoris

domini & a maiestate virtutis eius cum exurrexerit commi
nuere terrā·quid dicunt de isto deo sabaoth quod interpreta
tur deus virtutum vel exercituum quia illi seruiunt virtutes
vel exercitus angelorum ? quid dicunt de isto deo israhel ·
quia deus est illius populi de quo venit semen in quo benedi
cerentur omnes gentes ? cur solum non colunt · qui omnes
deos colendos esse cōtendunt ? cur ei nō credūt·q̄ alios deos
falsos·& ostēdit & euertit? audiui quēdam eoꝝ dicere se le
gisse (apud nescio quē phi[illegible]hū) q; ex his q̄ iudei i suis sa
cmētis agent intellexisset [illegible] eū colent· ꝓpositū inq̄t istoꝝ
elemētoꝝ q̄bꝰ iste visibilis & corporeus mūdꝰ extructꝰ est·
cū scripturis sanctis ꝑphetaꝝ eiꝰ aperte ostēdatur · illū deū
colēdum preceptū esse populo israhel· q̄ fecit celū & terram
& a qno ē omis vera sapiētia Sz q̄d opꝰ est hic diuciꝰ dispu
tare·cū ad id qđ ago sufficiat·qđ illi qualibz p̄sumptione opi
nātur de illo deo quem deū esse negare nō p̄t·si eni prepositꝰ
ē elemētoꝝ·q̄bꝰ iste mđs ꝟsistit·cur nō ipe potiꝰ colit q̄m ne
ptunꝰ q̄ solisꝰ maris ꝓpositꝰ ē·q̄m deniq; siluanꝰ q̄ soloꝝ agro
ꝝ atq; siluaꝝ·q̄m sol q̄ solisꝰ diei vel etiā vniūsi celestis calo
ris· q̄m luna que solisꝰ noctis·vel etiā humoris p̄tate preful
get·q̄m iuno q̄ solū aerem tenere ꝓhibet. Certe enim isti par
tiū ꝓpositi q̄cūq; sūt· necesse ē vt sub illo sint·q̄ omniū elemē
toꝝ & vniūse huiꝰ molis prepositurā gerit·at iste oms istos
coli ꝓhibz·cur g̃ isti cōtra preceptū maioris illoꝝ nō solum
eos colere volūt·sz ꝑpt istos illū nolūt· aduc nō inuēiūt q̄d đ
isto deo isrl̃ constanter liq̄doq; p̄nūcient·nec vnqm̄ inueniēt
donec eū inueniēt·deū solū veꝝ a qꝰ creata s̄t oīa· Proinde
q̄dam lucanꝰ eoꝝ magnus i carmine declamator·credo & ipe
diu querēs·siue p̄ suas cogitacōes·siue p̄ suoꝝ libros·q̄s nā es
set iudeoꝝ deus·& q̄a nō pie q̄rebat·nō inueniens·maluit tm
incertum deū quē nō inueniebat·q̄m nullū deū dicē·cuius tā
magna documēta sentiebat·ait eni·& dedita sacris incerti iu
dea dei·z nō dū deus iste sanctus z verus deꝰ israhel·nō dū
per cristi nomē·tāta i omnibus gētibus fecerat·quāta vsq; in
hodiernū diem ·post lucani tempora cōsecuta s̄t·nūc vero q̄s
tam durus nō flectat ? q̄s tā torpidus nō ignescat? cū impleā
qđ scriptum est·quia non est qui se abscondat a calore eius·

quãdo iam clarissima luce manifestãtur· que in eodẽ psalmo
vnde versiculum istum cõmemoraui· tanto ante predicta sũt
celoꝝ enĩ nomine apostoli xpi significati sunt· ꝙ in eis deus
preſideret· vt euãgeliũ adnunciarent.

Iam & celi enarrauerunt gloriam dei & ope̅ra manuũ eiꝰ
ãnunciauit firmamentũ ·dies diei eructauit verbũ· ⁊ nox
nocti adnũciauit scientiã · iã nõ sũt loq̃le neq; sermones
quoꝝ nõ audiãtur voces eoꝝ · iam in omnẽ terrã exiuit sonus
eoꝝ· et in fines orbis terre verba eoꝝ· iã in sole boc est in ma
nifesta cõne posuit taberna[illegible]uũ qđ est ecclesia ipsius ·
quia vt hoc faceret ipe sicut [illegible]equitur ·tanq̃m sponsꝰ pro=
cessit de thalamo suo id est coniugatum verbũ carni humane
processit de vtero virginali· iã exultauit vt gigas ·& cucurrit
viam ·iã a sũmo celi· & ideo rectissime sequit̃ versus quẽ pauloañ
cõmemoraui · ⁊ nõ est q̃ se abscõdat a calore eiꝰ· & aduc isti
fragiles cõtradictiũculas garriẽtes eligunt isto igne sicut stri=
pula in cinẽm verti· qm̃ sicut auꝝ a sorde purgari· cũ ⁊ deoꝝ
falsoꝝ iã fallacia moniꝫta frustrata sit· ⁊ illiꝰ incerti dei ve
racia ꝓmissa certa iã facta sint. Desinant & dicere mali lauda
tores cristi qui nolunt esse cristiani · ꝙ cristus non docuerit
deos eoꝝ deseri & simulacra confringi · deus enĩ israhel de
quo predictum est · ꝙ deus vniuerse terre iam vocabitur· &
deus vniuerse terre iam vocatur· hoc per prophetas futurum
predixit· hoc per xp̃m congruo tempore impleuit. Certe enim
si iã deꝰ israhel· deꝰ vniuerse terre vocatur · necesse ẽ vt fiat
qđ iussit qñ qui iussit innotuit· quia vero ꝑ xp̃m & ĩ cristo in=
notuit· vt ecclesia eiꝰ ꝑ orbẽ diffundẽtur· & ꝑ ipsam deꝰ isra
hel deꝰ vniũse terre vocaret̃· paulo supiꝰ apud eundẽ ꝓphetã
legãt q̃ volũt immo etiã cõmemorẽt̃ neq; enim ita lõgum ẽ
vt oporteat pretmitti· Dicunt̃ enĩ multa ⁊ de pñtia· ⁊ humili
tate ⁊ passione cristi ⁊ corpore eius cui caput est id ẽ ecclesia
eiꝰ· cũ appellat̃ tãqm̃ sterilis q̃ nõ piebat. Per multos enĩ
annos ecclesia q̃ futura erat ĩ omnibus gentibus ĩ filiis suis·
hoc ẽ ĩ sctis suis nõ apparuit· nõdũ cristo annũciato ꝑ euãgeli
stas eis quibus nõ ẽ annũciatꝰ ꝑ ꝓphetas· & dicit̃ plures fi=
lios deserte futuros q̃m eius que habet virũ· cũ viri nomine

significata est lex vel rex·quē accepit primus populꝰ israhel·
nec acceperūt gētes legē eo tpe quo ꝓpheta loquebatur·neq;
rex cristianoꝝ apparuerat aduc·ex quibus tñ gentibus longe
fertilior & numerosior sāctoꝝ multitudo prouenit·ita ergo
dicit ysaias incipiens ab humilitate cristi·& se postea cōuer=
tens ad alloquēdam ecclesiam vsq; ad eū versum quem ome=
morauimꝰ vbi ait·& q̄ eruit te ipse deus israhel vniuerse ter
re vocabitur. Ecce inq̄t in intelectu erit puer meus·& exalta=
bitur & honorificabitur vehemēt·quoinā mlti mirabuntur
sup te·si tñ & inhonesta videbit ab hominibus species tua·
& honor tuꝰ ab hominibus·ita enim mirabunt gentes mlte
te sup eum·& continebūt reges os suū quōz quibus non est
nūciatū de eo videbūt· & qui non audierūt intelligēt·domie
quis credidit auditui nostro· & brachiū dñi cui reuelatum ē
nūciauimus coram illo vt puer ꝛ radix in terra sicienti·non
est species illi·neq; honor·& vidimus illum ꝛ nō habuit spe
ciem neq; decorem·sed vultus eiꝰ abiectus·& deformis posi=
tio eius ab hominibus·homo in plaga·& quis sciat ferre in
firmitates·propt̄ qđ ꝛ auertit se facies eius iniuriata est·nec
magni estimata est·hic infirmitates nostras portat·& p no=
bis i doloribus est·& nos existimauimꝰ illū i doloribus esse
& in plaga & i pena·ipse aūt vulneratus est propter peccata
nostra·& infirmatus est ꝓpter iniquitates nostras·eruditio
pacis nostre i eum·liuore eius sanati sumus· omnes quasi vt
oues errauimus ꝛ dominus tradidit illū pro peccatis nostris
ꝛ ipse quōz male tractatus est nō apperuit os·vt ouis ad imo
landum ductus est·ꝛ vt agnus añ eum qui se tōderet fuit sñ
voce·sic nō apperuit os suū·i būilitate sublatū ē iudiciū eiꝰ·
generationem eius q̄s enarrabit·quōz tollet de t̄ra vita eius·
ab iniq̄tatibus populi mei ductus est ad mortem·dabo ꝯ ma
los ꝓpt̄ sepulturā eius·ꝛ diuites ꝓpt̄ mortem eius·obhoc q̄
iniq̄tatem nō fecerit·nec dolū ore suo·dñs vult purgare illū
ꝯ plaga si dederitis vos ob delicta vestra animā vestrā·videbi=
tis semen lōgissime vite·& vult dñs aufferre a doloribꝰ ani=
mā eius·oñde illi lucem ꝛ figurare p sensū·iustificare iustū
bñ seruientem pluribus·ꝛ pcta illoꝝ ipe sustinebit·ꝓpterea
ipe hereditabit ꝓplures·& fortiū ptiet spolia·ꝓpt̄ qđ tdita ē

ad mortē anima eius·⁊ inter iniquos ēstimata est·⁊ ipe pcta
multoꝝ sustinuit·⁊ propt iniquitates eoꝝ traditus est·dele=
ctare sterilis q̄ nō paris·exulta & clama q̄ nō ꝑturis·qm̄ ml'
ti filii deserte magisqm̄ eius q̄ habet virum. Dixit enim deus
dilata locum tabernaculi tui. et aulas tuas confige nō est q̄
ꝑcas ·porrige lōgius funiculos tuos·⁊ palos validos cōstitue
etiam atz etiam in dexteram atq̄ siniſtram partem extende·
semen enim tuū hereditabit gētes ⁊ ciuitates q̄ deserte erāt
inhabitabis·nō est qđ metuas ·alebis enī nec erubescas q̄
detestabilis fueris·cōfusionē ꝑpetuū obliuiscēris·igno=
minie viduitatis tue nō eris memor q̄a ego sū dn̄s qui facio
te dn̄s nomē ei ·⁊ q̄ eruit te ipse deus isrl' vniuse terre voca=
bit'. Quid cont hāc euidētiā expssiōzq̄ rez et ꝓdictaꝝ ⁊ im=
pletaꝝ dici pt'. si de xpi diuinitate discipulos eius putāt esse
mentitos·nūquid ꝺ xpi passione dubitabunt· resurrexisse nō
solēt credē ·at illa omnia ab hominibꝰ humana ꝑpessū ·etiā
libenter credunt quia hominem tantu modo credi volunt·ille
itaq̄ sicut ouis ad imolandum ductus · ille inter iniquos de
putatus·ille vulneratus propter peccata nostra · cuius liuore
saanati sumꝰ·cuiꝰ facies iniuriata est · nec magni estimata ·
palmis cesa·& sputis illita·cuiꝰ deformis ī cruce positio·ille
ab iniq̄tatibꝰ ppli isrl' ductꝰ ad mortē·ille q̄ nō habebat spe
ciē·neq̄ decorē qñ colaphis pcutiebat'·qñ spinis coronabat' ·
qñ pēdēs irridebat' ·ille q̄ sic agnꝰ corā tōdēte nō habebat vo
cē sic nō appuit os suū·cū ei dicēt' ab isultātibꝰ ppheti3a no
bis xpe·nēpe iā exaltatꝰ est·iā honorificatꝰ ē vehemt'·nempe
iā mirātur gētes ml'te sup eū·iā cōtinuerunt reges os suum·
quo adūsos xpianos leges seuissimas ꝓmulgabāt·nēpe q̄bꝰ nō
est nūciatu ꝺ illo iā vidēt ·⁊ q̄ nō audierūt iā intelligūt·quōz
gētes q̄bꝰ nō nūciauerūt ꝑphete magis ipse vidēt qm̄ vera
nūciata sint ꝑ ꝑphetas·⁊ q̄ nō audierūt ipm ysaiā loqntē·iaz
i literis eiꝰ ꝺ quo ista sit locutꝰ intelligūt·nā in ipa gēte iuꝺ
oꝝ q̄s credidit auditui prophetaꝝ aut brachiū dn̄i qđ est ipse
xps q̄ ꝑ iunciabat' cui reuelatū est qn̄do manibus suis
ea scelera ī xpo admittebāt q̄ futura ꝓdixerāt ꝑphete quos
habebat·nēpe iā hereditate possidet multos & fortiū partit'
spolia·cū ea q̄ diabolꝰ ⁊ demones possidebāt ꝑ ecclesiaꝝ suaꝝ

fabricas & quoſlibet neceſſarios vſus illis expulſis ꝓditiſq;
diſtribuit·qđ ꝯ ad hec dicūt ꝙuerſi laudatores xp̄i·⁊ xp̄iano⁹
obtrectatores·nūquid vt iſta ꝓ ꝓphetas tāto añ predicēt
xp̄s magicis artib⁹ fecit·aut diſcipuli ei⁹ iſta finxerūt·nūqđ
vt dilatet ecclesia diffuſa ꝓ gentes quōdā ſterilis·nūc in plu
rib⁹ filiis q̄m illa ſinagoga q̄ legē ſiue regē tāq̄m viz̄ accep
at·nūqđ vt ſic dilatz locū tabernaculi ſui·oīs nacōes ⁊ lin=
guas occupans vt lōgius q̄m romāi impii iura tēduntur vſq;
in perſas ⁊ indos aliaſq; barbaras gentes funiculos porrigat
vt in dexteram per ueros c ianos & in ſiniſtram perſi=
ctos criſtianos i tā mltis p alis nomē ei⁹ extēdat ut ſemen
ei⁹ hēditet gītes·ut ciuitates que a uero dei cultu & a uera
religiōe deſerte fuerāt iā nē inhabitet ut non timuerit homi=
num minas·& furias qñ i ſanguie martirum tanq̄m honore
purpureo ueſtiebat ut ꝓualeret tā multis tāq; ue he mtibus·
& potētibus perſecutoribus ſuis ut non erubeſceret ꝙ dete
ſtabilis fuerit qñ magnum erat cmē fieri uel eſſe criſtianum
ut ofuſionē imperpetuum obliuiſcat qa ubi abundauerat pec
catū ſupabundauit gtia ut ignominie uiduitatis ſue memor
non ſit qa paululū orelicta & obprobriis ſubiecta tā emiñti
gloria refloreſcit nunqđ poſtremo ut dñs q̄ fecit eā & a dña=
tu diaboli & demonium eruit eā ipſe deus iſrabel uniuerſe
tre iā vocet diſcipuli xp̄i finxerūt· qđ ꝓphete quoz̄ libri nē
in manib⁹ inimicoz̄ criſti habent·tā lōge añq̄m criſt⁹ fili⁹
hom s fieret ꝓdixerūt·hinc ꝯ intelleigāt ꝙ ne tardiſſimis qđē
atq; obtūdiſſimis etiaz obſcurū dubiū ve relinq̄t·hinc inqm
intelligant criſti peruerſi laudatores · et criſtiane religionis
execratores·etiam criſti diſcipulos cōtra deos eorum ea didi
ciſſe atq; docuiſſe que doctrina continet criſti·qm deus iſra
bel q̄ hec oīa q̄ iſti colere volunt abominād a atq; euertēn=
da i libris ꝓphetaz̄ precepiſſe inuenit·ipſe đ⁹ vniūſe terre=
ſicut tāto añ promiſit per criſtū·a criſti eccleſia ā vocat. Si
eni criſtū mira dementia ſuſpicant deos eoz̄ colu iſſe·ꝛc per
hos eū tāta potuiſſe ·nūqđ & de⁹ iſrabel đos coit. qui
de ſe per oīs gītes colēdo & đ illis abominādis & euertēn=
dis per criſtū qđ ꝓmiſit impleuit·vbi ſūt dii eoz̄·vbi uaticī=
nia vanaticoꝝum·& diuinationes phitonum·vbi auguria vel

auſpicia ·vel auruſpicia·vel oracula demonū ·cur nō ꝓfertur
ex iſtiuſmodi antiqs libris admonitū aliqd & predctm cōt
criſtianam fiedm & cōtra ꝓpheta nſtro expſſam iam in
omnib gētib tā perſpicuā veritatē offendimus inqūt deos
noſtros. & deſeruerūt nos ideo aduerſ nos criſtiani preua
luerūt ·z humana rez felicitas defeſſa ac diminuta dilabi=
t. hoc ſibi certe ꝑ xp̄ianos fuiſſe euētu legant ex libris vatū
ſuo ·ſ3 ea legāt vbi ſi nō xps· q eū do ſuo volūt fuiſſe cul
torē ſaltē de iſrahel impbat z deteſtat ſit·quē oſtat iſto
euerſorem·ſ3 nūqm hoc ꝓfe t niſi qd mō forte ofinxerint
qd cū pretulerit apparebit eo .pfo certe ꝙ tāta res tā ignota
proferr ·q vtiq debuit añqm hoc qd p̄dictū eſt accidiſſet in
templis deo oim gētiū recitari ·vt p̄ſtruerētur & premone
rētur·q nūc nolūt eſſe criſtiani·vnde qd de felicitatis rerum
humana diminutiōe ꝑ criſtiana tpa cōquerūt·ſi libros phi=
loſopho ſuo legāt ea repzehn̄dētiū q nūc eis etiā recuſātī=
bus & murmurantibus ſubtrahuntur· tū vero magnam lau =
dem reperient tempo criſtianorum · quid enim eis minuit
felicitatis ·niſi ꝙ peſſime luxurioſe abutebantur i magnam
creatis iniuriam·niſi forte hinc ſunt tempora mala·quia per
omnes pene ciuitates cadunt theatra·cauee turpitudinum·&
publice profeſſiones flagicio cadunt ·& fora vel menia in
quibus demonia colebantur · vnde enim cadunt niſi in opia
rerum quarum laſciuo & ſacrilego vſu oſtructa ſunt ·nonne
cicero eorum · cum roſtium quēdam laudaret hiſtrionem ita
ꝓbitum dixit·vt ſolus eſſet dignus qui in ſcenam deberet intra
re·ita virum bonum vt ſolus eſſet dignus qui in ſenam non
deberet accedere·quid aliud apertiſſime oſtendēs·niſi illā ſce=
nam eſſe tā turpem ·vt tanto min ibi eſſe homo debeat·qñ=
to fuerit magis vir bonus·& tñ dii eo tali decore placabā=
tur· qualea viris bonis remouendū eſſe cenſebat. Eſt etiam
hinc eiuſdem ipſius ciceronis apta confeſſio vbi ait ſibi flo =
ram matrem ludo celebritate placādam i quib ludis tanta
exhiberi turpitudo conſueuit·vt i eo compatione ceteri ho=
mines honeſti ſint·a quib tā etiā ipſis agēdis viri boni ꝓbi
bentur·que eſt iſta flora mater·qlis dea eſt·quā celebrior z
habenis effuſioribus laxata oſiliat·& ꝓpiciat turpitudo ·qnto

iam honestius in scenam rostius intrabat qm̃ cicero deã ta=
lem colebat si diminuta rep̃ copia que ĩ hoc celebranda fun=
duntur·dii gentiũ offendũtur·apparet q̃les sint qui talib9 de
lectant·si aũt ipsi irati ista minuũt vtili9 irascũtur q̃m placã
tur. Quapropter aut philosophos suos arguãt·q̃ talia in luxu
riosis hominibus reprehenderũt·aut deos suos frangãt·qui ta
lia de suis cultoribus exigerũt· si tamen iã inuenĩãt vel quos
frãgant vel quos abscondant·cristianop̃ vero temporibus de
fectũ rep̃ secũdap̃ quo in turpia & noxia defluebãt plasphe=
mando imputare desinãt nec agis nos vnde amplius cristi
potestas laudet admoneãt·multa hinc dicerem nisi me iã li=
brum istũ concludere atz ad ꝓpositam intensionem redire·su
scepti operis necessitas cogeret·cum enim euãgelicas questi=
ones·vbi vident quibus dã·quatuor euãgeliste non int̃ se con
stare soluere agrederer vt potui expositis intentionibus sin=
gulop̃ p̃mo mihi discutiẽdũ occurrit·qđ nõ nulli q̃rere solent
cur· ipsius cristi nulla scripta proferamus·ita enim volunt ꝫ
ipsum credi nescio quid aliud scripsisse q̃ dicunt. nichilq3 sen
sisse contra deos suos·sed eos pocius magico ritu coluisse· &
discipulos eius non solum de illo fuisse mentitos·dicendo il
lum deum per quẽ facta sũt omnia ·cũ aliud nihil q̃m homo
fuerit·qm̃uis excellentissime sapientie·verum etiam de diis
eorum non hoc docuisse qđ ab illo didicissent·vnde factũ est
vt eos de deo israhel pocio9 argueremus qui ꝑ ecclesiam cri=
stianop̃ ab omnibus gentibus colitur ·& istorum sacrilegas
vanitates vbiq3 iã euertit sic̃ ꝑ ꝓphetas suos tãto ante pre=
dixit·& in cristi nomine in quo benedici omnes gentes ꝓmi=
serat·ea q̃ predixit impleuit·ex quo intelligere debẽt nec cri=
stum aliud de diis eop̃ vel nosse vel docere potuisse·q̃m deus
israhel ꝑ prophetas suos iussit atq3 predixit ·per quos ipsum
cristum promisit & misit·in cuius nomine secundum pollici
tationem quam patribus fecit·cum benedicerentur omnes
gentes·factũ est vt ipse deus israhel vniuerse terre vocaret
nec eius discipulos a sui magistri doctrina deuiasse· cũ deos
gentiũ coli ꝓhibuerint·ne vel insensatis simulacris suplica=
rem9 vel societatem cũ demoniis haberem9·vel creature poti
us qm̃ creatori religionis obsequio seruirem9·q̃ propter cum

sit ipse cristus sapientia dei p quā creata sūt oīa cūq; nulle mētes rationales siue angelorū siue hoīm nisi participatione ipsius sapientes fiant cui p spiritum sanctum per quem caritas ī cordibus nostris diffundit inhemus q trinitas vnus deus est consultum est diuina prouidentia mortalibus quorū temporalis vita in rebus orientibus et occidentibus occupata tenebatur vt eadem ipsa dei sapientia ad vnitatem psone sue homine assumpto in quo temporaliter nasceretur viuet moreretur resurgeret congrua saluti nostre docendo et faciendo patiendo et sustinendo ieret deorsum hominibus exemplum redeundi et eis qui sursum sunt angelis exemplum manendi nisi enim et in anime rationalis natura temporalit aliquid oriretur id est inciperet esse quod non erat nunqm ex vita pessima et stulta ad sapientem atq; optimam peruenret ac per hoc cum rebus eternis contemplantiū veritas per fruatur rebus autem ortis fides credentiū debeatur Purgat homo per rerum temporalium fidem vt eternarum percipiat veritatem. Nam et quidam eorum nobilissimus philosophus plato in eo libro quem thimeum vocant sic ait quantū ad id quod ortum est eternitas valet tantum ad fidem veritas duo illa sursum sunt eternitas et veritas duo ista deorsum quod ortum est et fides. Vt ergo ab imis ad summa reuocemur at q; id quod ortum est recipiat eternitatem per fidem veniendum est ad veritatem et qa omnia que incontrariuz pergunt per aliquod medium reducuntur. Ab eterna iusticia temporalis iniquitas nos alienabat opus ergo erat media iusticia temporalis q medietas tempalis esset de imis iusticia ō summis atq; ita se nec abrumpens a summis & contemperans imis ima redderet summis ideo christus mediator dei et hominū dictus est inter deum immortalem et hominem mortalem qd interest deus ⁊ homo reconcilians hominem deo manens id qd erat factus quod non erat ipse est nobis fides in rebus ortis qui est veritas in eternis.

Hoc magnum & inenarrabile sacramentum hoc regnum ⁊ sacerdotiū antiquis per prophetiam reuelebatur posteris eorum per euangelium predicatur oportebat enim vt aliqñ in omnibus gentibus redderetur

quod iaz diu per vnam gentem ꝑmittebatur. Proinde qui ꝑ
phetas ante descensionē suam premisit ipse ⁊ apostolos post
ascensionem suam misit. Omnibus aūt discipulis suis per ho
minem quē assumpsit tanq̄m membris sui corporis caput est
Itaq; cum illi scripserunt que ille ostendit et dixit nequaq̄m
dicendum est q̄ ipse non scripserit quando quidem membra
eius id operata sunt quod dictante capite cognouerunt. &
quicquid enim ille de suis factis ⁊ dictis nos legere voluit,
hoc scribendū illis tanq̄m suis manibus imperauit hoc vni=
tatis consortium et in diuersa officiis concordiū membroꝝ
sub vno capite diuisis id mirabiliū quisquis intellexerit non
aliter accipiet qđ narrantibus discipulis christi in euangelio
legerit qm̄ si ipaz manum domini quā in proprio corpore ge=
stabat scribentem conspexerit quāobrem illa pocius iam vi=
deamus qualia sint que putant euangelistas sibimet scripsisse
contraria quod parum intelligentibus videri potest, vt his
questionibus dissolutis ex hoc quoq; appareat illius capitis
membra non solum idem sentiendo verumetiam conuenien
tia scribēdo in corporis ipsius vnitate germanm seruasse cō=
cordiam.

Explicit liber primus augustini de consensu euangelistaz.

Incipit liber secundus sancti Augustini de consensu euangelistarum feliciter.

QVoniam sermone nō breui & admodum necessario quem libro vno complexi sumus refutauimus eorū vanitatem discipl'os xpi euangelium cōscribentes ideo contemnendos putant·quia ipsi9 xpi (quem licet non vt deū·tñ vt hominem sapientia longe p ceteris excellētem honorandum esse non dubitant) nulla scripta proferuntur a nob·et eum talia scripsisse videri volunt·qualia puersi diligunt·non q̄libus lectis & creditis a perūsitate corrigi possunt·Nunc vide. m9 ea q̄ q̄tuor euāgelistę ō xpo scripserūt· quemadmodum sibi atq; int' se congruant·ne quid ex hoc in fide cristiana offendiculi patiant' qui curiosores q̄z capacio= res sunt·q3 nor vtcūq; plectis· sed q̄si diligentiꝰ pscrutatis euangelicis libris inconuenientia q̄dam ꝛ repugnantia se deprehendisse existimantes· magis ea contēptiose obiectanda q̄z prudent' considerāda esse arbitrantur

Matheus euangelista sic orsus est·Liber generationis ihu cristi filii dauid·filii abraham Quo exordio suo satis oñdit generationem xpi scōm carnem se suscepisse narrandam·scōm hanc enim cristus filius hōmis est qō etiam se ipe sepissime appellat·commendans nobis q̄d misericordit' dignatus sit esse p nob. Nam illa supna & eterna generatio scōm quam filius vnigenitus est añ omnem creaturam·quia p ipm omia facta sūt·ita ineffabilis ē vt ō illa dictum a pphta intelligat. Generationem eiꝰ q̄s enarrabit·Exequit' & humanam generationem cristi maths ab abrahā generatores commemorans quos pducit ad ioseph virum marie ō q̄ natꝰ est ihs·Neq; enim phas erat vt eum ob hoc a cōiugio marie separandum putaret·q; non ex eius concubitu· sed virgo pepit cristum. Hoc enim exemplo magnifice insinuat' fidelibus cōiugatis etiam seruata pari cōsensu continētia·posse pmanere·vocariq; cōiugium nō permixto corporis sexu sed custodito mētis affectu·presertim quia nasci eis etiam filius potuit sñ illo complexu carnali·q' propt' solosgignendos filios adhibendꝰ est. Neq; enim propterea non erat

appellandꝰ ioseph patʳ christi quia non eum cōcumbendo ge-
nuerat .quando q̄dem recte pater esset etiā eiꝰ quē nō ex sua
coniuge procreatū aliunde adoptasset. Putabaʳ q̄dem xps eti
am aliter filiꝰ iosepꝫ tanq̄ ex eius omino carne progenitus.
sed ab eis hoc pꝛ-.baʳ quos marie latebat virgitas.nā lucas
ait. Et ipse ihs erat incipiēs q̄si annoꝝ triginta ut putabaʳ
filiꝰ ioseph . q̄ tñ lucas nō eius parētē solā mariā. sed ambos
parētes eiꝰ appellare mīme dubitauit ubi ait.puer aūt cresce
bat ⁊ ꝺfortabaʳ plenus sapia.et grā ꝺi erat in illo .et ibāt pa
rentes eius per oēs ānos in irl'm i die solenni pasce. sed ne q̄s
q̄z hic parentes consanguineos potius marie cū ipsa matre
eiꝰ intelligēdos putet . Quid ad illꝺ rñdeʒit.qꝺ ipe ideꝫ lu-
cas supiꝰ dixit .Et erat patʳ eius et mater mirātes sup his q̄
dicebāt ꝺ illo. Cū igiʳ ipe narret nō ex ocubitu ioseph . sꝫ ex
maria ugine natū xp̄m.vñ eū patrē eꝰ appel at ni i qa ⁊ virū
marie rcte itelligimꝰ sn̄ omixtiōe carnis ipa cop'atōe oiugii.
et ob hoc etiā christi patrē multo oiunctiꝰ ꝙ ex eꝰ oiuge natꝰ
sit.q̄z si ei esset aliūde adoptatus . Vñ manifestū est illꝺ qꝺ
ait.sic vt putabaʳ filius ioseph . propʳ illos dixisse q̄ eum ex
ioseph(sicut alii homines nascunʳ)natum arbitrabanʳ .

Ac per hoc etiā si aliq̄s demonstrare posset mariā ex
dauid nullā cōsaguinitatis originem ducere.sat erat
scꝺm istā rationem cristū accipere filium dauid q̄
ratōe etiā ioseph patʳ eiꝰ rcte appellatꝰ ē.qñtomagis qa cū e
uidenʳ dicat apl's paulus ex semie dauid scꝺm carnē cristum
ipsā ꝙ mariā ꝺ stpe dauid aliquā ꝺsanguitatē duxisse .dubita
re vtiq̄ nō debemus.ex cuiꝰ semie quōz nec sacerdotale genꝰ
tacereʳ insinuāte luca ꝙ ognata eꝰ eēt elizabeth quā dic̄ ꝺ filiabꝰ
aaron.firmissime tenēdū ē carnē christi ex vtroq̄ gn̄e propaga
tā.et regū sc̄z et sacꝺotū i q̄bus p̄sonis apꝺ illū pp'm hebre-
oꝝ etiā mistica vnctio figurabaʳ id ē crisma vnde christi no-
mē elucet.tanto añ etiā ista euidētissia significatōe p̄nūciatū

Quos aūt mouet ꝙ alios ꝓgeneratores matbus enūat
ꝺscēdēs a dauid vsq̄ ad ioseph.p alios aʳ lucas ascē
dens a ioseph vsq̄ ad dauid .facile ē vt adūtāt duos
patres habere potuisse ioseph.vnū a quo genitꝰ . alteꝝ a quo
fuerit aoptatus.antiq̄ est enim consuetudo adoptandi etiam

in illo populo dei vt sibi filios facerent quos non sibi genuissent nam excepto q̄ filia pharaonis moysen adoptauerat illa quippe alienigena fuit ipe iacob nepotes suos ex ioseph natos verbis manifestissimis adoptauit dicēs nūc itaq̄ filii tui duo q̄ facti sunt tibi p̄ usq̄m ad te venirē mei sunt effrē et manasse tanq̄ ruben ⁊ symeon erūt mibi natos aūt si genueris postea tibi erūt. Vnde etiaz fc̄m est vt xii tribꝰ essent isr̄l excepta tribu leui q̄ templo seruiebat cū ea quippe xiii fuerunt cū xii fuissent filii iacob. Vnde intelligit lucas patrem ioseph nō a quo genit̄ sz a quo ꝑ̄at adoptatꝰ susceperit in euāgelio suo cꝰ ꝓgenitores sursū versū ꝛmemoraret donec exiret ad dauid. Cū enī ncce sit vtroq̄ euāgelista vera narrāte ⁊ matheo scz et luca vt vnus eoz ⁊ eiꝰ patris originē tenuerit q̄ genuerat alter eius q̄ adoptauerat ioseph quez p babilius intelligimus adoptādi originē tenuisse q̄m eū q̄ noluit ioseph genitū dicē ab illo cuius eū filiū esse narrabat cō modius enī filius eius dc̄s est a quo fuerat adoptatus q̄z dicereť ab illo genitus cuiꝰ carne nō erat natus. Matheus aūt dicens abraaz genuit ysaac ysaac genuit iacob atq̄ ita in hoc verbo qđ est genuit ꝑseuerās donec ī vltimo dicēt iacob aūt genuit ioseph satis expressit ad eū se patre ꝓduxisse ordinem gn̄antiū a quo ioseph non adoptatus sz genitus erat q̄mq̄m si etiā lucas genitū dicēt ioseph ab heli nec sic nos hꝰ uerbū ꝑturbare debēt vt aliud credēmꝰ q̄z ab vno euāgelista gignentem ab alto adoptantē patrē fuisse ꝛmemoratū. Neq̄ enī absurde quisq̄ dicit nō carne sed caritate genuisse quē filiū sibi adoptauerit aut vero etiā nos quibꝰ ds dedit p̄tatem filios eiꝰ fieri ð nat̄a atq̄ substātia sua nō genuit sic vnicū filiū sed vtiq̄ dilecc̄oe adoptauit quo uerbo apl's sepe uti non ob aliud intelligit nisi ad discernendū unigenitū añ omnē creaturā ꝑ quē facta sunt omia q̄ solꝰ de substantia patris natus est scđm equalitatē diuinitatis. Hoc oio q̄ pater quē missum dicit ad suscipiendā carnē ex illo gn̄e quo et nos scđm nat̄az nostrā sumus vt illo ꝑticipante mortalitatē nostrā ꝑ dilecc̄oz nos efficeret participes diuinitatis sue per adoptionē ita enī dicit. Cum aūt venit plenitudo tpis misit deus filiū suū factū ex mulīere factum sub lege vt eos q̄ sub lege erant redimēt

vt adoptionem filiorum reciperemꝰ ⁊ tñ dicimur etiam nati
ex deo id est accepta potestate vt filii eiꝰ efficiamur q̓ iam
homines eramus efficiamur aūt ꝑ gratiā non ꝑ naturā. Naz
si per naturā filii essemus nunqm̄ aliud fuissemꝰ. Cum eniz
dixisset iohannes dedit eis potestatem filios ði fieri his qui
credunt in nomine eiꝰ secutus ait qui non ex sanguinibus
neq; ex voluntate carnis neq; ex volūtate viri sed ex deo na-
ti sunt. Ita quos dixit accepta potestate factos dei filios qð
illa adoptio significat quam paulus ꝛmemorat ecsdem dixit
natos ex ðo atq; vt aptius oñderet qua gratia factū sit et ver
bū inq̓t caro factū est &c habitabit in nobis tanqm̄ diceret
quid miꝝ si filii dei facti sunt cum caro essent ꝑpter quos
vnicus caro factꝰ est cum verbū esset hac sane magna distā-
tia q̓a nos effecti filii ði mutamur immeliꝰ ille aūt filiꝰ dei
cū filius hominis factus esset non est mutatus indeteriꝰ sed
assumpsit qð erat inferiꝰ. Dicit ⁊ iacobus voluntarie genuit
nos verbo veritatis vt simus initiū aliquod creature eius ne
scz in eo q̓ ait genuit hoc nos fieri putaremꝰ qð ipe est ideo
principatū quendaz in creatura nobis hac adopcōe concessum
satis oñdit. Non ergo alienū esset a veritate etiaz si lucas ab
illo esse ioseph genitū diceret a quo fuerat adoptatus etiam
sic q̓ppe genuit eū non vt homo esset sed vt filius esset sic ⁊
nos genuit deus vt filii eius simus quos fecerat vt homines
essemus vnicū autem genuit non solū vt filius esset qð pater
non est sed etiā vt deus esset qð ⁊ pater est. Sed plane si hoc
verbo etiā lucas vteret omnimō esset ambiguū qs eoꝝ adop
tantē quis ex ꝓpria carne gignentē patrē cōmemoraſſet quō
⁊ si neuter eoꝝ dicet genuit sed iste eū filiū illiꝰ ⁊ ille filiū
illius dicet nihilominꝰ eēt ambiguū qs eoꝝ illū ð quo natꝰ
quis illū a quo optatus erat cōmemoraſſet. Nuncvero cū alt
dicit iacob aī genuit ioseph alt ioseph q̓ fuit filius heli etiā
ipa verboꝝ differētia qð singuli suscepissent elegant intima-
uerūt. Sed hoc facile sane vt dixi posset occurre hoi religioso
q̓ qðlibz aliud querendū potiꝰ iudicaret qm̄ euangelistā cre
det esse mentitū facile inqm occurret vt videret quibꝰ cau
sis vnus hō duos patres habe potuerit hoc et illis calumnio
sis occurreret nisi litigare qm̄ confiderare maluissent.

Illud autem quod deinceps insinuandū est reuera vt aduerti & videri posset· lectorem attentissimum & diligentissimum requirebat. Acute quippe animaduersum est matheum qui regiā in xpō instituerat insinuare psonam excepto ipō xpō quadraginta homines in generationem serie nominasse. Numerus autē iste illud temp̄ significat· quo et in hoc seculo & in hac terra regi nos oportet a cristo scdm disciplinam laboriosam ·qua flagellat deus (vt scriptum ē) omnem filiū quem recipit· ꝺ qua dicit apostolus· Per tribulationē nos oport̄e intrare in regnū dei ·quam significat etiā illa virga ferrea· de q̄ in psalmo legit· reges eos in virga ferrea· cū superius dixisset Ego aūt ꝺstitut̄ sum rex ab eo sup sy on montē sanctū eius· regunt̄ enī etiā boni in virga ferrea ꝺ quibus dicit̄. Tempus est vt iudiciū incipiat a domo domini· & si initium a nob· qualis finis erit eis ·qui non credunt euangelio ꝺi· ⁊ si iustus vix saluus erit· pctor ⁊ impius vbi p ebunt· ad quos pertinet qꝺ sequitur. Tanqm̄ vas figuli conteres eos. Regunt̄ enī boni p hanc disciplinā· mali vero cōminuuntur q̄ tāqm̄ idem ipsi commemorant̄· propt̄ vna atq; eadem sacramenta que hn̄t communia mali cum bonis· quia ergo numerus iste laborioſi huiꝰ temporis sacramentum est· quo sub disciplina regis cristi adūsus diabolum dimicamus· etiam illꝺ declarat q; quadraginta dierum ieiunium ·hoc est humiliationem anime cōsecrauit· & lex & prophete p moysen & helian q̄ quadragenis diebus ieiunauerunt· & euangelium p ipsius domini ieiunium quibꝰ diebꝰ quadraginta etiam temtabat̄ a dyabolo· quid aliud q̄z p omne huius seculi tempus temtationem nostram in carne sua quam ꝺ nostra mortalitate assumere dignatꝰ est prefigurans· Post resurrectionem q; non amplius q̄z dies quadraginta cum discipulis in hac terra esse voluit hinc eoꝝ vite adhuc humana conūsatione commixtus ⁊t cum illis alimenta mortalium· q̄zuis iā non moriturꝰ accipiēs· vt p ipsos q̄draginta dies significaret se occulta presentia qꝺ ꝑmiserat impleturum · quando ait · ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi· Cur autem iste nūs hāc temporalem vitam terrenamq; significet illa interim causa de proximo occurrit· q̄muis sit alia fortasse

ſecretior· ꝙ et tpa annoꝝ q̄dripartitis vicibꝰ currūt· & mundꝰ
ipſe quatuor ptibꝰ terminat· q̄s aliqñ ventoꝝ noīe ſcriptura
cōmemorat· ab oriēte et occidēte· aquilone & meridie· quadra
ginta autē quater hñt decē. Porro ipa decē ab vno vſq; ad q̄
tuor pgredīēte nūo ꝺſumant. Ad hunc igit mundū ⁊ ad iſtā
trenā mortalēq; vitā hoīm ad nos regēdos in temtacōe labo
rantes· venientē regē chriſtū· matheꝰ ſuſcipiens· exoriſus eſt
ab abraā· et enūauit q̄dragīta hoīes· ab ipa ei gente hebreoꝝ
(q̄ a ceteris gentibꝰ vt diſtingueret ꝺs de tra ſua· et de cogna
cōe ſua ſaparauit abraam)chriſtus venit in carne· vt & hoc
ad eū diſtinctius pphetandū et pnunciandū maxime ptinēt·
qꝺ pmittebatur ex q̄ eſſet gente venturus. Cum enim quater
denas gnatiōes tribus diſtinxiſſet articulis dicēs· ab abraam
vſq; ad dauid gnationes eſſe quatuordecim· et a dauid vſq; ad
tranſmigracōez babilonis alias quatuordecim· totidēq; alias
vſq; ad natiuitatē chriſti· nō tñ duxit eas in ſummā· vt dicēt
fiunt oēs quadraginta due Vnus quippe in illis pgenitor
ribus bis nūatur· id eſt iechonias· a quo fcta eſt quedā in ex
traneas gentes deflexio qñ in babiloniam tranſmigratū eſt·
vbi aūt ordo a rectitudine flectitur· atq; vt eat in diuerſum
quaſi angulū facit· illꝺ qꝺ in angulo eſt bis nūatur i fine ſcz
poſitis ordinis· & in capite ipius deflexiōis· ⁊ hoc ipm iaz pfi
gurabat xp̄m a circunciſiōe ad prepuciū· tanq̄m ab ieruſalem
vſq; ad babiloniā gammō tñſmigtū· et hinc atq; hinc vtriſ
q; in ſe credētibꝰ tanq̄m lapidē angularē futuꝝ· hec tūc in fi
gura pparabat ꝺs rebꝰ in veritate venturis· nā ⁊ ipe iechoni
as vbi angulus iſte pfiguratus eſt· intpretat preparacō dei.
Sic g̈ iam nō xxxxii· qꝺ faciūt ter q̄tuordecim· ſed ppter vnū
bis nūatū xxxxi· gnacōes fiunt· & ſi ipm xp̄m annumeremꝰ q̄
huic regēde vite noſtre tpali atq; terrene· tanq̄m numero q̄
dragenario regaliṫ pſidet· quē ad iſtā mortalitatē nobiſcū pti
cipandā q̄a deſcendentem voluit ſignificaē matheꝰ iō ⁊ ipas
gnacōes ab abraā vſq; ad ioſepb ⁊ vſq; ad ipſiꝰ criſti natiui
tatē deſcēdēdo ꝺmemorauit ab initio euāgelii ſui· lucas aūt nō
ab inicō· ſz a baptiſmo criſti gnacōes enarrat· nec deſcendēdo
ſed aſcendendo tanq̄m ſacerdote· i expiandis pctis magis
aſſignans· vbi eum vox de celo declarauit vbi teſtimonium

ipſe iohannes perhibuit dicens ·ecce qui tollit peccata mun
di ·aſcendendo autem tranſit ab abraham & peruenit ad de=
um·cui mundati expiati recõciliamur merito·& adoptionis
originem ipe ſuſcepit quia p adoptionem efficimur filii dei
credendo in filiũ di ¶Per carnalẽ vero generationem filiꝰ dei
potius ꝓpt nos filius homis factꝰ eſt·ſatis autem demõ=
ſtrauit non ſe ideo dixiſſe ioſeph filium heli ꝙ ð illo genitꝰ
ſet ꝙ ab illo fuerit adoptatus·cum ꝛ ipſum adam filium di
dixerit cum ſit factus a deo ¶ ſed p gratiam quam poſtea pec=
cando ãmiſit·tanqm filius in paradiſo conſtitutus ſit· Qua=
ꝓpter in generationibus mathei ſignificaꝛ noſtroꝝ ſuſce=
ptio peccatorum a domino criſto·In generatõibus autem lu
ce ſignificaꝛ obolicõ noſtrorum pctorũ a domino criſto ·Ido
eas ille deſcendens enarrat iſte aſcendens·ꝙ enim dic apo=
ſtolus · Miſit deus filium ſuum in ſimilitudinem carnis pcti
hec eſt ſuſcepcõ peccatorum·ꝙ autem addidit vt de peccato
damnaret pcm in carne·hec e ꝛ expiatio pctoꝝ· Proinde ma
theus ab ipo dauid p ſalomonem deſcendit ·in cuius matre
ille peccauit·lucas vero ad ipm dauid p nathan aſcendit·per
quem ꝓphetam deus pcm illius expiauit ¶Ipe ꝙ numerꝰ q3
lucas exequiꝛ certiſſime prorſus oboiitionem indicat pctoꝝ
Quia·n·criſti aliena iiqtas q nullã habuit·nõ eſt vtiꝙ diũ
cta iniqtatibꝰ hoim qs in ſua carne ſuſcepit·Ido nꝰ penes
matheũ excepto xpo ẽ qdragenariꝰ·qa vero iuſtitie ſue patri
ꝙ nos expiatos ab omni pcto purgatoſꝙ cõiungit ·vt fiat qð
ait apls· Qui autem adheret domino vnus ſpiritus ẽ·Ideo i
eo numere q eſt penes lucam·& ipe criſtus a quo incipit e=
numeratio & deus ad quem puenit connumeranꝛ ·& fit nu=
merus ſeptuagintaſeptem·quo ſignificatur omniũ prorſus re
miſſio & obolitio pctoꝝ·quam etiam ipe dominꝰ p huiꝰ nu
meri miſterium euidenꝛ expſſit dicens·remittẽdum eſſe pec
canti ·non ſolum ſepties ſed etiã ſeptuagies ſepties·nec fru=
ſtra iſte numerus ad pctorũ oim ptinet mundationem·ſi dili
gentius iquiraꝛ· Denarius quippe tãqm iuſtitie numerꝰ i de
cem preceptis legis oñditur¶Porro pcm eſt legis tranſgreſſi=
o & vtiꝙ tranſgreſſio denarii numeri congruenter in dena=
rio figuratur· Vnde & vela cilicina iubentur in tabernaculo

vndecim fieri. Quis aũt dubitet ad pcti significationẽ cilicium ptinere. ac p hoc quia vniũsum tempus septenario dierum numero voluit cõuenient vndenario septies multiplicato ad nũm septuagesimũ ꝛ septimũ cũcta pcta puenitũt. In q; numero etiam fit plena remissio pctorum expiante nos carne sacerdotis nostri a quo nũc iste numerus incipit. & reconciliante nos deo. ad quem nũc iste numerus puenit p spiritum sanctum q; in columbe specie in hoc baptismo apparuit vbi numerus iste cõmemoratur.

POst enumeratas generationes mathus ita sequitur. Christi autem generatio sic erat Cum esset desponsata mater eius maria ioseph anteqm cõuenirẽt inuenta est in vtero habens ꝺ spũ scto. Hoc quẽadmodũ fctm sit qꝺ hic ptmisit. lucas exposuit pꝯ cõmemoratũ cõceptum iohannis ita narrãs. In mẽse autem sexto missus ẽ ãgelus gabriel a ꝺo i ciuitatẽ gallilee cui nomẽ nazareth ad ũginẽ ꝺsponsatã viro cui nomẽ erat ioseph ꝺ domo dauiꝺ. & nomẽ virgis maria. ꝛ ingressus ad eã ãgelus dixit. Aue gratia plena dñs tecũ bñdcta tu int mlieribꝯ. Que cũ audisset ẽbata ẽ in sermone eius. ꝛ cogitabat qlis esset ista salutatio. Et ait ãgelus ei. Ne timeas maria. inueneisti ei grãz apꝺ ꝺum. ecce cõcipies in vtero ꝛ paries filiũ. & vocab nomẽ eius ihesũ. hic erit magnꝯ ꝛ filius altissimi vocabit. & dabit illi dñs ꝺus sedẽ dauiꝺ patris sui. & regnabit in domo iacob inetnũ & regni eius non erit finis. Dixit aũt maria ad angelum. quomõ fiet istꝺ. quoniã virũ nõ cognosco. & rñdẽs angls dixit ei. spũs scts supueniet i te ꝛ virtꝯ altissimi obumbrabit tibi. Idoqꝫ qꝺ nascet ex te sctm vocabit filiꝯ dei. et ceta. q; ad id qꝺ nũc agit nõ ptinẽt. Hoc ꝺ maths cõmemorauit dicẽs ꝺ maria. Inuẽta est in vtero hñs ꝺ spiritu scto. nec cõtrariũ est. quia lucas exposuit id qꝺ matheꝯ ptmisit cũ ꝺ spũ scto mariam concepisse vtqꝫ testet. sicut nõ ẽ cõtrariũ. quia mathꝯ ꝺinde cõnectit. qꝺ lucas ptmisit. Sequit enim matheꝯ & dic. Ioseph aũt vir eiꝯ cũ eẽt iustꝯ ꝛ nollet eã ẽducẽ voluit occlte dimittẽ eã. Hec aũt eo cogitãte ecce ãgelus domini in somnis apparuit ei dicẽs. Ioseph filiꝺ dauiꝺ. noli timẽ. accipe mariã coniugẽ tuã. qꝺ enim in ea natũ est ꝺ spũ scto est. piet autem filiũ & vocabis nomen eiꝯ iesũ

ipſe enim ſaluū faciet pōpulū ſuū a peccatis eo rū·hoc autem
totū factū eſt ut īpleret quod dictū eſt a dño p ꝓphetā dicē=
tem Ecce virgo ī vtero habebit et pariet filiū et vocabūt no
mē eiꝰ emanuel·quod eſt interpretatū nobiſcū deus Exurgēs
autē ioſeph a ſomno·fecit·ſicut p̄cepit ei angelꝰ domini· &
accepit uxorē ſuā & non cognoſcebat eam·donec peperit filium
ſuū p̄mogenitū et vocauit nomē eiꝰ iheſū Cū ergo natꝰ eſſet
iheſus in bethleem iude in diebus herodis regis et cetera De
ciuitate bethleem·matheus lucasq; conſentiunt· ſed quomo=
do et qua cauſa ad eā venirent ioſeph et maria·lucas exponit·
matheus p̄termittit·Contra de magis ab oriente veniētibus
lucas tacet·matheꝰ dicit·ita dicēs· Ecce magi ab oriēte vene
rūt iheruſolimam dicentes·vbi eſt qui natus eſt rex iudeoꝝ·
vidimus enī ſtellaꝫ eiꝰ ī oriēte·et venimꝰ adorare eū·audiens
autem herodes rex turbatus eſt·et cetera·vſqꝫ ad eum locum
vbi ſcriptum eſt de ipſis magis·q; reſponſo accepto ī ſomnis
ne redirent ad herodem p aliam viam regreſſi ſunt ī regionē
ſuam·hoc totum lucas pretmiſit· ſicut matheꝰ non narrauit
quod lucas narrat·in preſepe poſitum dominum·et q; paſtori
bus eum natum angelus nunciauerit · et q; multitudo militie
celi facta eſt cū angelo laudantium dominum·et q; venerunt
paſtores & uiderūt veꝝ eſſe qđ eis angelꝰ nūciauerit·& q; die
circūciſionis ſue nomē accepit· et q̄ pꝰ impletos dies purga=
tionis marie·idē lucas narrat·q; attulerūt eū ad iheruſalē·et đ
ſimeōe vel anna q̄ dixerit de illo ī tēplo pꝰeaqm̄ cognouerūt
eū impleti ſpiritu ſācto·oia hec taꝫ matheꝰ Vnde merito q̄=
ritur·qm̄ facta ſint·ſiue q̄ matheꝰ p̄termittit & lucas dicit·ſi=
ue q̄ lucas p̄termittit·et matheus dicit·qm̄ quidē matheꝰ re=
greſſis ī regionē ſuā magis q̄ uenerāt ab oriēte·ſequit et nar=
rat ioſeph ab angelo admonitū·vt cū infante ī egiptū fugēt·
ne ab herode necaret . Deinde herodē illo nō inuēto·a bimatu
et infra p̄uos occidiſſe·defuncto aūt herode rediiſſe ab egipto
et audito q; archelaus in iudea regnaret p herode patre ſuo·
habitaſſe cū puero ī gallilea ciuitate nazareth·q̄ oia lucas taꝫ
nec ideo cōtrariū videri pt̄ q; vel hic dicit q̄ ille pretmittit·vl
ille omemorat q̄ iſte nō dic̄·ſꝫ querit qm̄ fieri potuerit q̄ texit
matheus de profectione in egiptū atq; inde regreſſione poſt

herodis mortem vt iam i ciuitate nazareth habitarent quo eos lucas postqm perfecerunt in templo circa puerum omia secundū legem domini reuersos esse cōmemorat. Hic proin de cognoscendum est quod deinceps ad cetera talia valeat ne similiter moueant animūq; conr̄bent sic vnū quenq; euangelistam contexere narrationem suā vt tanqm nichil pret̄mittēs series digesta videat. Tacitis enī q̄ non vult dicē sic ea q̄ vult dicere illis q̄ dicebat adiūgit vt ipa continuo seq̄ videāt sed cum alt̄ dicit ea q̄ alter tacuit diligēter ordo osideratq; indicat locū vbi ea potuerit a quo p̄termissa sūt trāsilire vt ea q̄ dicere intēderet ita supioribq; copularet tanqm ipsa nullis int̄positis seq̄rētur ac p hoc intelligit matheq; vbi ait in somnis admonitos magos ne redirēt ad herodem p aliam viā regressos in regionem suā illic p̄termisisse q̄ lucas narrauit gesta circa dominū i templo & dicta a simeone & anna. Vbi rursq; lucas pret̄mittens profectionem in egiptū quā narrat matheq; tanqm continuam cōtexuit regressionē ad ciuitatem nazareth. Si qs autē velit vnā narrationē ex omnibq; q̄ de cristi natiuitate & infantia vel puericia i vtriusq; narratiōe ab alterutro seu dicūtur seu pretermittūt ordinare sic potest.

Cristi aūt generacō sic erat fuit in diebq; herodis regis iudee sacerdos quidā nomine zacharias d uice abia et vxor illi d filiabq; aaron nomē eiq; elizabeth Erāt aūt iusti ambo ante deū incedentes in omnibus mādatis et iustificationibus domini sine querela et non erat illis filius eo q; esset elizabeth sterilis & ambo proceссissent in diebq; suis tum est autem cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis sue ante deum secundum consuetudinem sacerdocii sorte exiit vt incensum poneret ingressus i templum domini et omnis mlt̄itudo populi erat orans foris hora incensi. Apparuit autem illi angelq; dñi stās a dextris altaris incēsi et zacharias t̄batq; ē vidēs et timor irruit sup eū. Ait aūt ad illū angelus domini Ne timeas zacharia quōz exaudita ē depcatio tua et vxor tua elizabeth p̄iet tibi filiū et vocabis nomen eiq; iohānes et erit gaudiū tibi et exultatio et mlti i natiuitate eiq; gaudebūt erit enī magnq; corā dño et vinū & sicerā nō bibet et spū sc̄to replebit adhuc ex vtero matris sue et multos filiorq; isrl̄ c̄uertet

ad dñm deū ipſoꝝ·et ipſe p̄cedit añ illū in ſpiritu et virtute
helie vt cōuertat coꝛda patꝝ ī filios·& īcredulos ad prudētiaꝫ
iuſtoꝝ·parare dño plebē pfectaꝫ·& dixit zacharias ad angelū ·
vnde hoc ſciā? ego enī ſenex ſū & vxor mea ꝓceſſit in diebꝰ
ſuis·et rñdens angelꝰ dixit ei·ego ſū gabriel q̄ aſto añ deum·
& miſſus ſum ad te· tibi euāgelizare·et ecce eris tacens & nō
poteris loq̄ vſq; in diē quo hec fiāt·ꝓ eo q; non credidiſti ver=
bis meis q̄ implebunt tpe ſuo·et erat plebs expectās zacharī
am·& mirabātur q; tardaret ipſe in tēplo·Egreſſꝰ aūt nō po
terat loq̄ ad illos et cognouerūt q; viſionē vidiſſet ī templo·et
ipſe erat innuēs·et ꝑmanſit mutꝰ. Et factū eſt vt impleti ſūt
dies officii eiꝰ abiit in domū ſuaꝫ. Poſt hos autē dies ꝯcepit
elizabeth vxor eiꝰ·& ocultabat ſe menſibus qñq; dicēs·q̄a ſic
mihi fecit dñs ī diebꝰ quibꝰ reſpexit auferre obꝓbriū meū
inť hoīes·In mēſe aūt ſexto miſſus ē angelus gabriel a deo in
ciuitatem gallilee cui nomen nazareth ad virginē ꝺſpōſatam
viro cui nomē erat ioſeph de domo dauid·et nomen virginis
maria·Et ingreſſus angelus ad eā dixit· Aue gratia plena dñs
tecū benedicta tu inť mulieres ·q̄ cū audiſſet ťbata ē ī ſermo=
ne eius·& cogitabat q̄lis eſſet iſta ſalutatio. Et ait angelus ei
Ne timeas maria īueniſti enī gratiā apud dominū ·ecce con=
cipies ī vtero·et paries filiū & vocabis nomen eius ihm·hic
erit magnus et filius altiſſimi vocabiť ·et dabit illi dñs deus
ſedē dauid patris eius et regnabit ī domo iacob ineťnum·&
regni eius nō erit finis·Dixit aūt maria ad angelū quomō fiet
iſtud quōꝫ viꝝ non cognoſco?·et reſpondens angelus dixit ei
ſpiritus ſanctus ſupueniet ī te ·et virtus altiſſimi obūbrabit
tibi·iōq; et q̄ naſceť ex te ſc̄m vocabiť filius dei·et ecce eli
zabeth cognata tua·et ipa cōcepit filiū in ſenectute ſua·et hic
mēſis ē ſextꝰ illi q̄ vocať ſterilis ·q̄a nō erit ipoſſibile apd deū
omne verbum .Dixit autem maria ad angelum . Ecce anc lla
dñi·fiat mihi ſcm̄ verbum tuum·& diſceſſit ab illa angelus
Exurgēs autem maria in diebus illis abiit in montana cum
feſtinatione in ciuitatem iuda ·et intrauit in domum zacha =
rie et ſalutauit elizabeth . Et factum eſt vt audiuit ſalutatio=
nem marie elizabeth·exultauit infans in vtero eiꝰ · et repleta
ē ſpiritu ſancto elizabeth·et exclamauit voce magna et dixit·

benedicta tu int mulieres et benedictus fructus ventris tui.
Et vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei ad me. Ecce
enim vt facta est vox salutationis tue in auribꝰ meis exulta=
uit in gaudio infans ī vtero meo Et beata q̄ credidisti quoniā
pficient ea que dicta sunt tibi a dño. et ait maria Magnificat
anima mea dominū. Et exultauit spiritꝰ meꝰ in deo salutari
meo. Quia respexit humilitatē ancille sue. ecce enī ex hoc be
atā me dicent omnes generationes. Quia fecit michi magna
qui potens est. & sanctū nomen eiꝰ. Et misericordia eiꝰ a pꝫ
genie in progenies timētibꝰ eum. Fecit potentiā in brachio
suo dispersit supbos mēte cordis sui. Deposuit potentes de
sede. et exaltauit humiles. Esurientes ipleuit bonis. et diuites
dimisit inanes. Suscepit israhel puerꝛ suū memorari miseri=
cordie sue. Sicut locutꝰ ē ad patres nostros abraham & semi
eius in secula. Mansit autem maria cum illa quasi mensibꝰ tri
bus. et reuersa est in domum suam. et inuenta est in utero
habens de spiritu sancto. Ioseph autem vir eius cum esset iu=
stꝰ et nollet eam traducere voluit occulte dimittere eam. hec
autem eo cogitante. ecce angelus domini in somnis apparuit
ei dicens. Ioseph fili dauid noli timere accipe mariam coniu
gem tuam. quod enim in ea natum est. de spiritu sancto est.
pariet autem filium. & vocabis nomen eius iesum. ipse enim
saluum faciet populum suum a peccatis eorum. hoc autem fa
ctum est vt adimpleret quod dictum est a domino per pro=
phetam dicentem. Ecce virgo in vtero habebit. & pariet fili=
um et vocabitur nomen eius emanuel. quod est interpretatū
nobiscum deus. Exurgens autem ioseph a somnis fecit sicut
precepit ei angelus domī. et accepit coniugem suam. et non
cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum.
Elizabeth autem impletum est tempus pariendi et peperit fi
lium et audierūt vicini et cognati eius quia magnificauit dñs
misericordiā suā cū illa. & cōgratulabant ei. Et fctm ē in die
octaua venerūt circuncidē puerū. & vocabāt eū nomīe patris
eius zachariā. & respondens mater eiꝰ dixit. nequaqm̄. sed vo
cabit nomē eiꝰ iohannes & dixerūt ad illā. quia nemo ē ī cog=
nacōe tua q̄ vocat hoc nomīe. Innuebant autē patri eiꝰ quem
vellet vocari eū et postulās pugillarē scripsit dicēs. iohannes

est nomē eius·et mirati sunt vniuersi. Appertū est aūt illico os eius et lingua eius· et loquebat benedicens deū·et factus est timor sup omnes vicinos eorū·et super omnia montana iudee diuulgabant omnia verba hec·et posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes·q̄s putas puer iste erit? etei manus dñi erat cum illo·& zacharias pater eius impletus est spiritu sancto & pphetauit dicens. Benedict⁹ dom⁹ deus israbel·quia visitauit et fecit redempcōz plebis sue·Et erexit cornu salutis nob·in domo dauid pueri sui. Sic locut⁹ ē p os sanctoz·qui a seculo sunt pphetaz eius. Salutem ex inimicis nostris·et de manu oim qui oderūt nos. Ad faciendā miscdiaz cum patrib⁹ nostris·et memorari testamēti sui sancti. Iusiurā dum quod iurauit ad abraam patrē nostrū·daturum se nobis Vt sine timore ɔ manu inimicoz nostroz liberati· seruiam⁹ illi. In sanctitate et iusticia coram ipo·omnib⁹ dieb⁹ nostris Et tu puer ppheta altissimi vocaberis·preibis enī ante faciē dñi parare vias eius. Ad dandā scientiaz salutis plebi eius·in remissionem peccatoz eorū. Per viscera miscdie dei nostri·in quib⁹ visitauit nos oriēs exalto. Illuminare bis q̄ in tenebris & in vmbra mortis sedent ad dirigēdos pedes nostros in viā pacis. Puer aūt crescebat et confortabat spiritu et erat in de seruis vsqz in diem ostensiōis sue ad israbel. Factū est autē in diebus illis. Exiit edictū a cesare augusto vt describeret vni= uersus orbis·hec descriptio ꝑma facta est a ꝑside syrie cirino et ibant omnes vt pfiterent·singuli in suam ciuitatem·ascen dit autem & ioseph a galilea ɔ ciuitate nazareth in iudeam ci uitatē dauid q̄ vocat bethleem·eo⁹ esset de domo & familia dauid vt profiteret cū maria desponsata sibi vxore pregnante Factū est aūt cū eēnt ibi·impleti sunt dies vt paret· & pepit filiū suum ꝑmogenitū·et pannis eū inuoluit·et reclinauit eū i presepio·q̄a non erat ei loc⁹ in diuersorio. Et pastores erant in regiōe eadē vigilātes et custodiētes vigilias noctis sup gre gē suū. Et ecce angel⁹ dñi stetit iux illos·et claritas dei circū fulsit illos·et timuerūt timore magno. Et dixit angelus·nolite timere. Ecce ei euāgelizo vobis gaudiū magnū q̄ erit oi pp'o· q̄a natus ē nobis hodie saluator q̄ est xp̄s dñs i ciuitate dauid et hoc vobis signum. Inuenietis infantē pannis inuolutum et

positū in p̄sepe et subito facta ē cū angelo multitudo milicie celestis laudantiū deū & dicentiū. Gloria in altissimis deo. et in t̄ra pax hominibꝰ bone volūtatis. Et factū ē vt discesserunt ab eis angeli in celū. pastores loquebantur ad inuicem trās eamꝰ vsq; bethleem. & videamꝰ hoc verbū qđ factū ē qđ dn̄ ondit nobis. & venerūt festinātes. & inuenerūt mariā et ioseph. et infantem positū in p̄sepio. Videtes aut cognouerunt de verbo qđ dictū erat illis ꝺ puero hoc. Et omēs q̄ audierunt mirati sūt ꝺ his q̄ dicta erāt a pastoribꝰ ad ipsos. Maria aūt seruabat oīa verba hec conferēs i corde suo. Et reuersi sūt pastores glorificātes et laudantes deum i omnibus q̄ audierant & viderāt. sicut dictū ē ad illos. Et pꝰq̄m cōsūmati sunt dies octo vt circuncidẽtur vocatū ē nomē eius ihs. qđ vocatū ē ab angelo. priꝰq̄m in vtero ocipetur. Et ecce magi ab oriēte venerūt ierosolimā dicētes. vbi ē q̄ natꝰ est rex iudeoꝝ. vidimus enī stellā eiꝰ i oriēte et venimꝰ adorare eū. audiēs aūt herodes rex turbatꝰ ē & omis ierosolima cū illo. & congregās omnes p̄rincipes sacẽdotū & scribas populi sciscitabat ab eis vbi xp̄s nasceret. at illi dixerūt. i bethleem iude sic enī scriptū ē p̄ prophetam. Et tu betleem terra iuda neq̄q̄m minima es in principibꝰ iuda. ex te enī exiet dux q̄ regat populū meum israbel Tūc herodes clā vocatis magis diligēter didicit ab eis tempꝰ stelle q̄ apparuit eis. et mittēs illos i bethleem dixit ite et interrogate diligēter de puero. et cū inuenietis renūciate michi vt et ego veniēs adorē eū. Qui cū audissent regē abierunt. Et ecce stella quā viderāt i oriēte ancedebat eos. vsq; dū veniēs staret supra vbi erat puer. videtes autē stellā gauisi sunt gaudio magno valde. et intrantes domū inuenerūt puerū cū maria matre eiꝰ. et p̄cidentes adorauerūt eū. et aptis thesauris suis obtulerūt ei munera. aurū. thꝰ. et mirram. Et respōso accepto in somnis ne rediret ad herodē. p aliā uiā reuersi sūt i regionē suā. Qui cum recessissēt pꝰq̄m impleti sūt purgationis dies matris eiꝰ. secundū legem moysi tulerunt illum i ierosolimam vt sisterent eum domino. sicut scriptum est in lege domini. Quia omne masculinū adaperiēs vuluam sanctū domio vocabitur. & vt darent hostiam secundum quod dictū est in lege domini. par turtuꝝ aut duos pullos columbaꝝ Et ecce homo

erat in hierusalem cui nomen symeon·& homo iste iustus et timoratus expectās cōsolationē israhel·& spiritꝰ sanctꝰ erat in eo·et responsū acceperat a spiritu sancto nō visurū se mortez·nisi pus videret xp̄m dn̄i ·et venit in spiritu in templum et cū inducerēt puerū ih̄m parentes eius·vt facerēt secūdum cōsuetudinē legis pro eo·et ipe accepit eū i amplexus suos et benedixit deū et dixit·Nunc dimittis seruū tuū domine·secūdū verbū tuū in pace·Quia viderūt oculi mei salutare tuū· quod parasti ante faciē oim populoꝝ ·Lumen ad reuelationez gentiū et gloriā plebis tue israhel·Et erat pater et mater eius mirātes sup his que dicebātur de illo·et benedixit illos sime on·& dixit ad mariā matrē eius·Ecce positus est hic in ruinā et resurrectionē multoꝝ in israhel·et in signū cui contradicet et tuā ipius aiam ptransibit gladius·vt reuelentur ex multis cordibꝰ cogitacões·Et erat anna ꝓphetissa filia phanuel ꝺ tribu aser·hec processerat i diebꝰ mltis et vixerat cū viro suo annis septē a virginitate sua·et hec vidua vsqz ad ānos octogita qtuor q̄ nō discēdit de tēplo·ieiuniis et obsecracōibꝰ seruiēs· nocte ac die·Et hec· ipa hora supueniensconfitebatur dn̄o·et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem hierusalem·et vt pfecerūt omia secūdū legē dn̄i·Ecce angelꝰ domini appuit in somnis ioseph dicēs·Surge et accipe puez & matrē eius·et fuge in egipt ū·et esto ibi vsqz dū dicaz tibi· futurū est enī vt herodes querat puerū ad perdendū eū .Qui cōsurgens accepit puez et matrem eius nocte et recessit i egiptum·et erat ibi vsqz ad obitū herodis · vt impleretur quod dictū est per ꝓphetam dicentem·Ex egipto vocaui filiū meū Tunc herodes uidens qm̄ illusus esset a magis iratus ē valde & mittens occidit omnes pueros q̄ erant in bethleem et in omibꝰ finibus eius a bimatu et infra secundū tempus quod exquisierat a magis. Tunc adimpletū est quod dictū est p ieremiā ꝓphetā dicētē . Vox i rama audita ē ploratꝰ et vllulatꝰ multus rachel plorās filios suos et noluit ꝺsolari·qa nō sunt Defūcto autē herode·ecce appuit āgelꝰ dn̄i i somnis ioseph i egipto dicēs·surge & accipe puez et matrē eiꝰ·et vade i terrā israhel·defuncti enim sunt qui querebant aiam pueri. Qui surgens accepit puerū et matrē eius· et venit in terrā israhel

audiens autem q̄ archelaus regnaret in iudea p̄ herode patre suo timuit illo ire et admonitus in somnis secessit in partes gallilee & veniens habitauit in ciuitate que vocatur nazareth vt adimpleretur q̄d dict̄ est per prophetas quoniam nazare⁹ vocabit̄. Puer aut̄ crescebat & confortabatur plenus sapientia & gratia dei erat in illo & ibāt parētes ei⁹ p̄ omēs annos i ierusalem i die solenni pasce. Et cū fact⁹ esset annoꝝ duodecim ascendētibus illis i ierusolimā secūdum ꝺsuetudinē diei festi. Consumatisq̄ diebꝰ vt redirent remansit puer in ierusalem & nō cognouerūt parētes ei⁹ existimātes autē illū esse in commitatu venerūt iter diei & requirebāt eū int̄ cognatos & notos & nō inuenientes regressi sūt i ierusalem requirentes eū. Et factū est post triduum inuenerūt illum in tēplo sedentem in medio doctorū audientem illos & interrogātem illos. stupebant autē omnes q̄ eū audiebant sup prudentia & respōsis eius & uidentes admirati sunt & dixit mater eius ad illū. fili quid feciſti nobis sic ecce pater tuꝰ & ego dolentes querebamus te. et ait ad illos. quid est q̄ me querebatis? nesciebatis quia in his q̄ patris mei sunt oportet me esse. & ipsi nō intelexerūt verbum quod locut⁹ est ad illos. et descēdit cum eis & venit nazareth & erat subditus illis. & mater ei⁹ conseruabat omnia verba hec in corde suo. & ihesus p̄ficiebat sapientia & etate & gratia apud deum & homines.

Iam hinc de predicacōne iohannis narrare incipit. quam omnes quatuor cōmemorant. nam & matheus post illa verba que vltima eius posui. vbi commemorauit ex propheta testimoniū. quoniam nazareus vocabit̄. sequitur & adiūgit. in diebꝰ autē illis venit iohānes baptista p̄dicās i deserto iudee & cetera. & marcꝰ q̄ nichil ꝺ natiuitate vl̄ infācia vl̄ puericia dn̄i narrauit hic euangelii sumpsit inciū id ē a iohannis p̄dicacōe. sic enī exorsꝰ ē. Inciū euāgelii ih̄u cristi filii dei. sic̄ scriptū ē i esaia ꝓpheta. Ecce mitto angelū meū añ faciē tuā. q̄ p̄parabit viā tuā añ te. vox clamātis i deserto parate viā dn̄i rectas facite semitas ei⁹. fuit iohes i deserto baptisans et p̄dicans baptismū pnie i remissiōꝫ pc̄to⁹ et. ce. et lucas post verba vbi ait. & ih̄s p̄ficiebat sapiētia & etate et gratia apud deū & hoies. ꝺ iohannis p̄dicacōe iā sequit̄. anno at̄ qn̄todecimo

imperii tiberii ceſaris ꝓcurãte põtio pilato iudeã · tetrarcha
aũt galilee herode · philippo aũt fratre eiꝰ tetrarcha ituree · ⁊
draconitidis regiõis · ⁊ liſania abiline tetrarcha · ſb̃ pn̄cipibꝰ ſa-
cd̄otũ · ãna ⁊ caipha · factm̃ ē verbũ dñi ſupꝰ iohānē · zacharie fili
ũ i deſzto · ꝛc̃. Iohānes quoq; apl̄s i euangeliſtis q̃tuor eminētiſ
ſimꝰ ꝓeaq̃m dixit ꝺ verbo ꝺi q̃ē ipe filiꝰ añ omia ſecl̄a cre
atꝰ ꝺq̃a oña ꝓ ipm facta ſũt · intulit otinuo ꝺ iohānis p̄dicacõe
ac teſtimõio dicẽs. Fuit hõ miſſꝰ a deo cui nomẽ erat iohānes
Vnde videdũ ē iã ꝺ ipo iohanne · q̃tuor euãgeliſtaꝝ narracões
q̃madmodũ int̄ ſe nõ diſcordẽt · nõ vt hoc a nob̃ ꝓ oia reqūatur
aut exigat̄ · qꝺ mõ fecimꝰ ꝺ p̄mordiis nati ex maria xp̄i · quēad
modũ int̄ ſe math̃s lucaſq; ꝺſentiãt · vt ex utriuſq; narracõe va-
nã facẽmꝰ · ꝺmõſtrãtes tardioribꝰ · quēlibz eoꝝ ꝺmemorando
qꝺ alt̄ tacet · vl̄ tacendo qꝺ alt̄ ꝺmemorat · nõ impedire intelle
ctũ veracis narracõis alteriꝰ · vt hoc exemplo ſiue vt a me fa
ctũ ẽ · ſiue alio mõ ꝺmodiꝰ fieri poſſit · videat vnuſq̃ſq; ⁊ i ceteris
talibꝰ locis · fieri poſſe qꝺ hic factm̃ eſſe ꝓſpexerit. Iam ℊ vt di
xi videamꝰ q̃tuor euãgeliſtaꝝ de baptiſta iohāne ꝺſēſũ Ma-
theꝰ ita ſequit̄. In diebꝰ aũt illis venit iohānes baptiſta p̄di-
cãs i deſzto iudee. Marcꝰ nõ dixit · In illis diebꝰ · q̃a nullã ſeriẽ
reꝝ añ p̄miſerat i quaꝝ reꝝ diebꝰ intelligẽtur dicẽ · ſi diceret
in illis diebꝰ. Lucas aũt per p̄tates terrenas ſignatiꝰ ipſa tpa
exp̄ſſit p̄dicacõis vl̄ baptiſmi iohānis dicẽs. Anno aũt q̃ntode
cimo imperii tiberii ceſaris · ꝓcurãte põtio pilato iudeã · tetrar
cha aũt galilee herode · philippo aũt fratre eiꝰ tetrarcha itu-
ree ⁊ draconitidis regiõis · & liſania abiline tetrarcha · ſb̃ pn̄ci
pibꝰ ſacd̄otũ anna ⁊ caipha · factm̃ ē ũbũ dñi ſupꝰ iohānē zacha
rie filiũ i deſerto. Nec tñ intelligere debemꝰ · hos dies · id eſt
hoc tps haꝝ p̄tatũ ſignificaſſe matheũ cũ diceret in diebꝰ il-
lis · ſed m̃ multo longioris tpis ſpacio voluiſſe accipi qꝺ ait ·
i illis diebꝰ. Mox eñ vt narrauit reũſũ ꝺ egipto xp̄m · mortuo
herode qꝺ vtiq; tpe infātie vl̄ puericie eiꝰ factm̃ ē · vt poſſit cõ
ſtare qꝺ lucas ꝺ illo cũ xii · annoꝝ eſſet geſtũ narrauit i tẽplo
m̃ ieruſalẽ. Cum ℊ infantẽ vel pueꝝ ex egipto reuocatũ ome-
moraſſet matheꝰ · otinuo intulit · m̃ diebꝰ aũt illis venit iohã
nes baptiſta · nõ vtiq; tãtũmõ pueritie illiꝰ dies m̃ſinuãs · ſed
oñs dies ab eiꝰ natiuitate vſq; ad tempus quo predicare ac

baptisare cepit iohes ·quo iã tpe xpi etas iuuẽilis ꝯuenit·qa
cocui erãt ipe & iohes·ꝛ xxx·ferme ãnoꝝ narraꝫ fuisse·cũ ab
illo baptisatꝰ esset ¶ Sed plane ð herode solet mouẽ nõ nul=
los qð lucas narrauit. In diebus baptismi iohis herodẽ fuis=
se tetrarchã galilee·qñ etiã dñs iuuenis baptisatus ẽ. Mathus
aũt·mortuo herode dicit pueꝝ ihm ab egipto remeasse·qð v
trũqꝫ esse nõ pt·nisi duo ꝯtelligãt fuisse herodes·qð cũ fieri
potuisse nemo nesciat·qua cecitate ꝯsaniũt q̃ ꝑcliuiores sũt
ad calũniãdũ euangelice ũitati·quã paululũ ꝺsideracões vt du
os hoies e odẽ vocabulo appellatos itelligãt·cꝰ rei exẽplis ple
na sũt oia ·nã iste posterior herodes ꝑris herodis filius fuisse
phibeꝫ ·sic archelaꝰ quẽ matheꝰ i iudee regnũ patre mortuo
succesisse ꝺmemorat·sic philippꝰ quẽ fratrẽ tetrarche herodis
ꝛ ipm i turee tetrarchã lucas ꝯsinuat Rex ei fuit herodes ille
q̃ q̃rebat aiaꝫ pueri xpi·herodes aũt aliꝰ filiꝰ eius·nõ rex·sꝫ te
trarcha dcts ẽ qð nomẽ grecũ a parte regni q̃rta ꝯditũ resõat
¶ Nisi forte hinc rursꝰ q̃spiã mouꝫ·cũ matheus dixerit i=
deo timuisse ioseph cũ puero redeũte ire ꝯ iudeã ·qa ꝑ patre
suo herode archelaꝰ filius eius ibi regnabat·quõ potuit ire ꝯ
galileã. vbi aliꝰ filiꝰ eiꝰ herodes tetrarcha erat sic lucas testa
ꝫ·q̃si vero ipa sint tpa q̃bus tũc puero timebaꝫ q̃ nũc lucas cõ
memorauit·q̃ vsqꝫ adeo mutata erãt vt ꝯ ipa iudea·nõ iã rex
esset archelaus·sꝫ põtius pilatus·q̃ nõ rex iudeoꝝ·sꝫ pses erat·
cꝰ tpibus agẽdis sub tiberio cesare filii maioris herodis non
regnũ habebãt·sꝫ tetrarchiã·qð vtiqꝫ non dũ fctm erat qñ io
seph timẽs archelaũ ꝯ iudea regnãtẽ se ꝯ galileã cũ puero cõ
tulit·vbi & ciuitas eiꝰ erat nazarꝫ ¶ An forte et hoc mouet
quõ dicat matheus ꝓpterea cũ puero ihu pẽtes eius isse i ga
lileã·qa metu archelai ꝯ iudeã ire noluerunt·cũ ꝓptea magis
isse in galileã videãt ·qa ciuitas eoꝝ erat nazareth galilee sic
lucas nõ tacuit·sed ꝯtelligẽdũ ẽ vbi angelꝰ ꝯ somnis ꝯ egi=
pto dixit ad ioseph·surge ꝛ accipe pueꝝ ꝛ matrẽ eiꝰ ꝛ vade i
terrã isrl'·sic ꝯtelctm esse ꝑmo a ioseph·vt putaret iussum se
esse pgẽ i iudeã·ipa enĩ ꝑmitꝰ itelligi potuit tẽra isrl' ¶ Postro
aũt pꝰeaq̃m cõperit illic regnare·filiũ herodis archelaũ·noluit
obicẽ se illi piculo·cũ posset tẽra isrl' etiã sic itelligi vt galile
a illic ꝺputareꝫ q̃a ꝛ ipaꝫ populꝰ isrl' ꝯcolebat q̃mq̃m ꝛ alio

mō ſoluī poſſit hec q̄ſtio·q̄a potuit videri ꝓpentibꝰ xp̄i cū pu
ero·& quo tēpia ꝑ angelica reſpōſa cognouerāt· nō eſſe habitan
dū niſi i ieruſalē vbi erat tēplū dñi·⁊ ꝓpterea redeūtes ex e=
gipto illuc eos ituros fuiſſe·⁊ illic habitaſtos·niſi arcelai p̄ſē
tia t'reret'·neq; enī diuinitꝰ iubebā' ibi habitare·vt & arche
lao q& timebāt deberēt cōtemne' ¶An & hoc aliq̄s dicit·quō
& ſicut lucas narrat·ibāt parētes eiꝰ ꝑ oēs annos pueritie xp̄i
in hieruſalem·ſi archelai timore illuc prohibebant' accedere·
hoc mihi ſoluere non eſſet difficile·nec ſi aliq̄s euangeliſta⁊
exp̄ſiſſet quādiu ibi regnaret archeleꝰ·fieri enī pot'at vt ꝑ di
em feſtū int' tā īgētē turbā latent' aſcenderēt mox reuerſuri·
vbi tñ aliis diebꝰ habitare metuerēt·vt nec ſolēnitati p̄'miſ
ſa eēnt irreligioni·nec ot'inua manſione cōſpicui ¶Cū vero iā
& regno archelai q̄m fuerit diu't'nū oēs tacuerint·iſte & ītele
ctꝰ patet vt q& lucas dicit ꝑ ōnes ānos eos aſcēde' ſolitos ī ie
ruſalē·tūc accipiamꝰ factitatū·cū iā nō time't' archelaus· q; ſi
archelai regnū aliquātū diu't'niꝰ nulla p̄' euāgeliū ꝓdit hiſto
ria cui fides adhibēda videa't·illo q& ſup̄ꝰ dixi ſufficiat· q;
ita timebāt pētes pueri habitatiōeꝫ ī ieruſalē·vt tñ ꝓpter dei
timorē feſtiuitatē ſolēnē nō p̄termitterēt·ī qua late' facilime
poſſent. Neq; enī incredibile ē captiuitatis tempibus opor=
tuis vel die⁊ vel hora⁊ accede' hoies ad ea loca in q̄bus eſſe
formidauit. ¶Hinc etiaꝫ illa ſoluit' q̄ſtio ſi aliquē mouet·cū
iā ſollicitꝰ eſſet ille maior herodes ꝓculſus magoꝝ nūcio ·q;
rex iudeoꝝ natꝰ fuiſſet·quō potuerit cōpletis diebꝰ purgacō
nis matris eiꝰ tuto cū illo aſcende' in templū·vt fierent circa
eū ſecūdū legē domini q̄ lucas cōmemorat·Quis enim nō vi
deat·etiā illū vnū diē regē multis occupatū late' potuiſſe ·Si
aūt illud veriſimile nō vide't·q; herodes q' valde ſollicitꝰ ex
pectabat q& ſibi magi & puero renūciarent·pꝰ tā multos dies
ſe ſēſit illuſū·vt trāſacto tēpore purgatiōis matris eiꝰ·⁊ pera
cta circa īfātē ſolēnitate p'mogenitoꝝ in tēplo ieruſalē·poſt
etiā p̄fectionē eoꝝ in egiptū in mētē illi venerit querere ani
mā pueri et necare tot puuolos. ¶Si & hoc mouet·omitto dice
re·quot ⁊ quātis occupacōibꝰ regia cura diſtēdi potuerit ⁊ p=
plurimos dies ab illa in tētiōe· vel auerti ōmino vel impedi
ri· neq; enī enumerari poſſūt cauſe quibꝰ hoc potuerit acci=
dere·quas tñ multas ⁊ magnas eſſe potuiſſe nemo ita rerum

humanaꝝ ꝫ mexptus est·vt aut neget aut dubitet·cuius enim
cogitationi nō occurrat q̄m multa alia terribiliora regi nūcia-
ari potuerit·seu vera seu falsa· vt q̄ regē ꝫfantē post aliquot
annos sibi vel filiis suis aduersaturū timuerat · aliquoꝝ ma-
gis ꝓpinquātiū ꝑiculoꝝ terroribus agitatus ab illa cura mē
tē abrieptā ·malis ꝓxime cauendis potius occuparet·vt ꝯ hec
omittā illō dico·posteaq̄ nichil herodi magi renūciauerūt·eū
credere potuisse·illos fallaci stelle visiōe deceptos·posteaq̄m
nō ꝫmuenerūt q̄ natū putauerāt erubuisse ad se redire·atq; ita
eū timore depulso ab ꝫq̄rēdo ac ꝑseqñdo puero q̄euisse Cū ꝯ
pꝰ purgatiōez matris eius ꝫ ierusalē cū illo venissent ꝫ ea ge
sta essent ꝫ tēplo q̄ a luca narrant·q̄a verba symeonis & anne
ꝺ illo ꝓphetātiū cū cepissent ab eis q̄ audierāt p̄dicari·ad p̄sti
nā ꝫtēcōez reuocatura erāt animū regis Admonitū ꝑ somnū
ioseph cū ꝫfāte & matre eiꝰ fugit ꝫ egiptū·deinde vulgatis
rebꝰ q̄ ꝫ teplo facte edicteq; fuerāt·herodes se a magis sēsit
illusū·ac deinde ad xp̄i mortē cupiēs puenire multos ꝫfātes
(sicut matheus narrat) occidit. ¶ Matheus vero de iohāne
ita cōplexit. In diebꝰ aūt illis venit iohānes baptista p̄dicās
ꝫ deserto iudee & dicēs. Penitentiaz agite appropinquabit
enim regnū celoꝝ·hic est enī q̄ dictus est per esaiā ꝓphetam
dicētē·vox clamātis ī deserto·pate viā dñi rectas facite semitas
eius. Marcꝰ ꝙ; ꝫ lucas cōsentiūt hoc esaie testimoniū esse de
iohāne·nā plura ꝺba etiaz ꝺsequētia ex eodē ꝓpha lucas ome-
morauit·cū de baptista iohāne narraret. Iohānes aūt euangeli
sta ipm iohez baptistā de seipo idē testimoniū ysaie ꝓtulisse
memorat·sic̄ math⁹ nūc dixit q̄dā iohis verba q̄ alii nō dixe
runt·p̄dicās ꝫq̄t ī deserto iudee ꝫ dicēs·pniaz agite appropin
quabit enī regnū celoꝝ·hec verba iohānis alii prętmiserūt Iā
vero ꝙ sequitur mattheꝰ & adiungit·hic est enī q̄ dctꝰ est ꝑ
isaiā ꝓphetā dicentē·vox clamātis ī deserto parate viā dñi re
ctas facite semitas eiꝰ·ambigue positū est·nec elucet vtrū ex
ꝓsona sua idē mattheꝰ hoc commemoret ·an aduc verba eiusꝫ
dem iohānis secutꝰ adiūxerit·vt totū hoc iohānes dixisse ꝫ-
telligatur. Pniaz agite·ap·e·reg·celoꝝ·hic est·e·q̄ dctus est ꝑ
isaiā p prophetā·ꝛc̄. Neq; enī hoc mouere debz·quia non ait·
ego sum enī qui dictꝰ est ꝑ esaiam prophetam·sed ait ·hic est
enim qui dictus est·solet quippe esse talis locutio et iporum

euangelistaꝝ mathei & iohannis Nam & matheus dixit. Inuenit hominē sedentē in theolonio·nec dixit inuenit me Et iohānes·hic ē inq̄t discipulꝰ q̄ testimoniū ꝓhibz de his & scripsit hec & scimꝰ q̄a veꝝ est testimoniū eiꝰ·non dixit·ego sū· aut veꝝ ē testimoniū meū. Dominꝰ autē ipse sepissime dicit· filiꝰ hois aut filiꝰ dei·& nō dicit ego·et oportebat inq̄t xp̄m pati·& resurgē tercia die·nō ait·oportebat me pati. Potuit ꝯ & iohannes baptista cū dixisset·agite pn̄iam appropinquabit enī regnū celoꝝ de seipso adiungē q̄ sequnt̄·hic est enim q̄ dictus est ꝑ ꝓphetam ysaiam & cetera·vt post verba eius matheus ita narrationē cōtexerat. Ipse aūt iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum et cetera Quod si ita est non mirum si & interrogatus ꝙ diceret de seipso sicut narrat iohannes euāgelista. Ego ait vox clamātis in deserto sicut iam dixerat p̄cipiēs vt agerēt penitētiā·De vestitu ꝯ eius & victu ita matheus sequit̄ dicēs Ipse aū iohānes habebat vestimētū ꝯ pilis camelorum & zonā pelliceam circa lūbos eius·esca autē eiꝰ erat locusta & mel silueſtre·hoc & marcꝰ dicit pene totidem verbis·ceteri autē duo tacēt· Seqūtur ꝯ matheus & dicit Tunc exiebat ad eū ierusolima·& omnis iudea & omis regio circa iordanē·et baptisabant̄ in iordane ab eo· ꝟfitentes pc̄ta sua· Videns aūt multos phariseorum·& saduceorum ·veniētes ad baptismū suū dixit eis·ꝓgenies viperarum q̄s ꝺmōstrabit vobis fugē a futura ira? facite ꝯ fructū dignū penitētie·et ne velitis dicē int̄ vos patrē habemus abraha3·dico enī vobis quoniam potēs ē ꝺus ex lapidibus istis suscitare filios abrahe·Iā enim securis ad radicē arborum posita ē ·omis ꝯ arbor q̄ non facit fructū bonū excidet̄ & in ignē mittet̄·ego q̄dē uos baptiso in aquā i penitētiā·qui autē post me vēturus est fortior me est· cuius nō sū dignus calciamēta portare · ipse vos baptisabit i spiritu sancto & igni·cuius ventilabrū i manu sua ⁊ pmūdabit areā suam & cōgregabit triticum suum in horreū·paleas autem comburet igni inextinguibili·hec omia dicit & lucas · eadem pene verba iohannes expromens· et vbi aliq̄ꝺ varium est in verbis ab eadem tamen sententia non receditur·velut cū dicit matheus iohannē dixisse·et ne velitis dicē intra vos· patrem habemus abraam. Ille aūt ne ceperitis dicere patrem

habemus abraam. Iſte· ego quidē vos baptiſo ī aqua ī pniam.
Ille interponit interrogationem turbarū quid fecerint. Et eis
reſpondentem iohannem de bonis opibus tāquā de fructibus
penitētie· quod matheus omiſit. Deinde in cordibꝫ ſuis cogitā
tibꝫ de illo· iterum· ipe eſſet xp̄us eum dicit reſpondiſſe. Ego
quidē ī aqua baptiſo vos· nō dixit in pniam. Deinde matheus
Qui autē inquit poſt me venturus eſt· fortior me ē. Ille vero
Venit aut̄ inquit fortior me· Item matheus. Cuiꝫ nō ſū inq̄t
dignus calciamenta portare. Ille aūt· cuiꝫ nō ſum dignus ſolue
corrigiā calciamentorū. Quod & marcus dicit· cū cetera tace
at. Nam pꝫ cōmemoratū habitū et victū eius ſecutus ait &
predicabat dicens· Venit fortior me poſt me· cuiꝫ non ſū di
gnus procumbens ſoluere corrigiam calciamentorū eius· ego
baptiſo vos in aqua· ille vero baptiſabit vos in ſpiritu ſancto
De calciamentis ꝙ hoc aliud diſtat· quod addidit ꝓcumbens.
De baptiſmo autē hoc vtrūqꝫ· quia non dixit et igni· ſed tantū
in ſpiritu ſācto· ſicut enī matheus ita et lucas dicit· & eodem
ordine· ipe uos baptiſabit in ſpū & igni. His tribus atteſtat
iohannes euangeliſta. Iohannes teſtimoniū p̄hibꝫ de ipſo &
clamat dicens. Hic erat quē dixi qui pꝫ me venit· añ me fctus
eſt· quia prior me erat. Sic enī oſtendit tūc eū dixiſſe· quando
eū illi dixiſſe cōmemorāt· repetiſſe· aut̄ & cōmemoraſſe quod iā
dixiſſꝫ cū ait. Hic erat quē dixi· q̄ pꝫ me venit. Sic ꝙ q̄rit̄ q̄ ver
ba potiꝫ iohannes baptiſta dixerit· vtrū q̄ matheꝫ· an q̄ lucas
eū dixiſſe cōmemorat· an q̄ marcus· ī ipſis paucis q̄ illū dixiſſe
patuit tacens cetera· Nullomōꝫ hinc laborandū eſſe iudicat q̄
prudēter intelligit ipas ſnias eſſe neceſſarias cognoſcēde ue =
ritati q̄buſlibꝫ verbis fuerint explicate. Q enī alius aliū uer=
borū tenet ordinē non eſt vtiqꝫ cōtrariū· neqꝫ illud contrariū
eſt· ſi alius dicit quod alius p̄termittit· vt enim quiſqꝫ memi=
nerat et vt cuiqꝫ cordi erat· vel breuius vel ꝓlixius eandē tñ
explicare ſententiā· ita eos explicaſſe manifeſtū eſt· Et in hoc
ſatis apparet quod ad rem maxime pertinet· quomō veritas
euangelii verbo dei (quod ſupra omnem creaturam eternum
atqꝫ incommutabile permanet) per creaturam temporalibus
ſignis & linguis homini diſpenſato ſummum culmen autori=
tatis obtinuit· non nos debere arbitrari mentiri quempiam ſi

pluribus rem quam audierunt vel viderunt reminiscentibus non eodem modo atq; eisdem verbis·eadem tñ res fuit indita vt siue mutetur ordo verboꝝ·siue alia ꝑ aliis (que tñ idem valeant verba) ꝓferantᵗ·siue aliq̄d vel qđ recordantᵗ nō occurrit· vl̄ qđ ex aliis q̄ dicūtur possit intelligi mino dicatur·siue aliorum que magis diceᵈ statuit narrandoꝝ gratia ogruo tempo= ris modus·vt temporis sufficiat aliq̄d sibi nō totū explicandū sed ex parte tangendū q̄sq; suscipiat·siue ad ...uminandā decla randāq; sententiā·nichil q̄dem rezꝝ·verboꝝ tñ aliq̄d addat·cui autoritas narrandi concessa est·siue rem bene tenens nō affeq̄ tur· qm̄uis is coneᵗ memoriter etiaz verba que audiuit ad in= tegrū enūciare. Quisq̄s autem dicit euangelistis certe ꝑ spi= ritu sancti potentiā id debuisse concedi·vt nec i geneᵈ verboꝝ nec in ordine·nec i numero discreparēt·nō intelgit q̄nto am= plio euangelistaꝝ excellit autoritas·tāto magis per eos fuisse firmandam ceteroꝝ hominū vera loquētiū securitatē·vt plu= ribo eandem rem forte narrantibo nullo modo q̄sq̄m eorum de mendacio recte arguatur· si ab altero ita discrepauerit ·vt posset etiaz euangelistaꝝ exemplo p̄cedente defēdi·cū eni fas non sit euangelistaꝝ aliquē mētitū fuisse vl̄ existimare vl̄ diceᵈ sic apparebit·nec eū fuisse mētitū cui recordāti aliq̄d tale ac= cideᵗ·q̄le illis accidisse mōstratur·& quanto magis ad mores optimos ꝑtinet caueᵈ mendacium·tanto magis tam eminenti autoritate regi debebamo·ne putaremo esse mēdacia·cū sic intᵉ se variari aliquoꝝ narrationes inueniremo ·vt inter euange= listas variate sunt·simul etiaz qđ ad doctrinam fidelē maxime ꝑtinet inteligeremo·non tam verboꝝ q̄m rezꝝ q̄rendā vl̄ am= plectendam esse veritatem ·quando eos qui non eadem locu= cōe vtunᵗ cū rebo sentētiisq; non discrepant in eadē veritate constitisse approbamo. Quid g̊ i bis q̄ de narrationibus euā= gelistaꝝ collata proposui putādum est esse contrarium? quod alius dixit ·cuius non sū dignus calciamenta portare·alii vero corrigiam calciamenti soluere · non enim verbis aut verbo = rum ordine aut aliquo genere locutionis ·sed etiam re ipsa videatur aliud esse calciamenta portare·aliud calciamēta sol= uere .Merito ergo queri potest quid iohannes dixerit · non se dignum esse vtrum calciamenta portare ·an corrigiam

calciamenti ſoluere·ſi enim alterum horum dixit ille videtur verū narraſſe qui hoc potuit narrare qđ dixit. Qui autē aliud et ſi non eſt mentit̄·certe vel oblitus·aliud p alio dixiſſe putabit̄. Omnē aūt falſitatē abeſſe ab euangeliſtis decet·nō ſolū eam q̄ mentiendo p̄mitur·ſed etiā eam q̄ obliuiſcēdo. Itaq; ſi ad rem p̄tinet aliquid aliud intelligē ex eo q̄ dict̄ eſt calciamenta portare·et aliq̄d aliud ex eo q̄ dc̄m eſt·corrigiam calciamēti ſo[illegible]e·Quid aliud accipiendū rc̄te exiſtimaueris niſi iohannē vtrunq; dixiſſe ſiue aliud alio tp̄e ſiue cōtextim· Potuit enī ſic dicere· Cuiꝰ nō ſū dignus corrigiā calciamenti ſoluere·nec calciamenta portare·vt vnus euangeliſtarū hinc aliud·alii vero aliud·omnes tñ verū narrauerūt. Si aūt nichil intendit iohannes cū ð calciamētis diceret dñi·niſi excellētiā eius·& humilitatē ſuā·quodlibz horū dixerit·ſiue de ſoluenda corrigia calciamētorū·ſiue de portādis calciamētis·eandē tam̄ ſentētiā tenuit·quiſquis etiā verbis ſuis p̄ calciam̄torū cōmoracōnē eandem ſignificationē humilitatis expreſſit· vnde ab eadem voluntate non aberrauit. Vtilis igitur modus· et memorie maxime cōmemorandus·cū de cōuenientia dicim̄ euangeliſtarū non eſſe mēdaciū·cū q̄ſq; etiam dicens aliq̄d aliud quod etiam ille non dixit de quo aliq̄d narrat· voluntatē tñ eius hanc explicat·quā etiā ille qui eius verba cōmemorat·Ita enim ſalubriter diſcim̄ nichil aliud eſſe querēdū qm̄ quid velit ille qui loquit̄

Sequit̄ ꝗ matheus & dicit. Tunc venit ihūs a galilea in iordanē ad iohannē vt baptiſaret̄ ab eo. Iohannes aūt p̄hibebat eū dicens. Ego a te debeo baptiſari· et tu venis ad me·reſpondens autē ihūs dixit ei·ſine mō· ſic enī decet nos implere omnē iuſticiā. Tunc dimiſit eū. Atteſtant̄ et ceteri veniſſe ihm ad iohannē·baptiſatū autem tres cōmorant· ſed tacent quod matheus ait· dixiſſe domīo iohannē vel iohanni dominum reſpondiſſe

Deinde ſequit̄ matheus· baptiſatus autem confeſtim aſcendit de aqua·et ecce aperti ſūt ei celi·et vidit ſpiritum dei deſcendentem ſicut columbam·& venientem ſuper ſe & ecce vox de celis dicens· Hic eſt filius meus dilectus in quo michi complacui· hoc et alii duo·marcus &

lucas similiter narrant·sed de verbis vocis· que de celo facta
est variant locutionem salua tamen sententia. Q enim ma=
theus ait dc̃m·hic est filius meus dilectus·et alii duo dicunt
tu es filius meus dilectus·ad eandem sententiã explicandam
valet sicut supiꝰ tractatũ est Vox enim celestis vnũ dixit hoꝛ
sed euangelista oñdere voluit·ad id valere quod dictũ est·hic
est filius meus dilectus vt illis potiꝰ qui audiebãt indicaret
vt ipe est filius dei·atq; ita dictum referre voluit·tu es filius
meus· ac si illis diceꝫ· hic est filius meus· Non enĩ cristo in
dicabaꝫ quod sciebat·sed audiebant qui aderant·ꝓpter quos
etiã ipa vox fc̃a est· Iam vero quod alius dicit·in quo michi
complacui· Alius·in te cõplacui· Alius·in te cõplacuit michi
si queris quid borũ i illa voce sonuerit ·quodliber accipe·dũ=
mõ intelligas eos qui non eandẽ locutionẽ retulerunt· eandẽ
retulisse sentẽtiã·q̃ diuersitas locutionũ· ad hoc etiã vtilis est
ne vno mõ dc̃m minus intelligaꝫ· et aliter q̃ in se res habet
interpretetur· Q enĩ dc̃m est· in quo michi bene cõplacui·
si velit quis ita intelligẽ·vt deus in filio sibi placuisse videaꝫ
admonetur ex eo ꝙ dictum est· in te complacui. Si rursus ex
hoc vno intelligat quisq; in filio patrẽ placuisse homĩbus ad
moneꝫ ex eo ꝙ dc̃m est·in te cõplacuit m̃. Ex quo satis ap=
paret quilibet euangelistaꝯ celestis vocis etiã verba tenue=
rit alios ad eãdẽ sentẽtiã explicãdã familiariꝰ verba variasse
vt intelligaꝫ hoc dc̃m esse ab homĩbꝰ·tanqm̃ diceret ·in te
placitũ meũ cõstitui·hoc est ·per te gerẽ quod m̃ placz. Illud
vero qđ nõ nulli codices hñt·scõm lucã hoc illa voce sonuisse
quod i psalmo scriptũ ẽ· Filiꝰ meꝰ es tu ego hodie genui te ·
qm̃qm̃ i antiq̃oribꝰ codicibꝰ nõ iueniri phibeaꝫ·tñ si aliq̃bꝰ
fide dignis exẽplaribꝰ ofirmari possit·quid aliud qm̃ vtrũq; i=
telligendũ est quolibet verboꝯ ordine de celo sonuisse

Quod autẽ scõm iohannẽ de colũba dicit non quando
fc̃tm ẽ narraꝫ· sed verba iohannis baptiste referunt
cõmemorãtes q̃d viderit·In quo q̃riꝫ quẽadmodũ di
ctũ sit·& ego nõ nouerã eũ· ſz q̃ me misit baptisare i aqua·ille
m̃ dixit· sup quẽ videris spm descẽdẽtẽ·et manẽtẽ sup eũ hic ẽ
q̃ baptisat i spu sãcto· Si enĩ tũc eũ cognouit·cũ colũbaz vidit
descẽdẽtem sup eũ·q̃rẽdũ ẽ quõ dixerit· veniẽti vt baptisareꝫ

Ego magis debeo baptisari a te·hoc enī ei dixit añq̄m colūba descenderet·ex quo apparet·q̄muis eū iam nosset·nam etiaz in utero matris exultauit cū ad elizabeth maria venisset·aliq̄d tñ in eo q̄d nō dum nouerat colūbe descensione didicisse ·ꝙ ipe scilicet baptisaret in spiritu sancto propria q̄dam & diuina potestate ·vt nullꝰ homo q̄ accepisset a deo baptismū etiaz si aliquē baptisaret possꝫ dicere ·suū esse q̄d traderet·vl̄ a se dari spiritum sanctum

Sequit̄ matheus & dicit. Tunc ihs ductꝰ ē i desertū a spiritu vt tētaret̄ a dyabulo·et cū ieiunasset quadragita diebꝰ·& q̄dragita noctibꝰ pꝯea esuriit. Et accedens temtator dixit ei · si filius dei es · dic vt lapides isti panes fiant ? Qui respōdens dixit· scriptū ē·non i pane solo viuit homo·sed i omni verbo q̄d ꝓcedit de ore dei·& cetera vsq; ad id q̄d dictū ē. Tūc reliquit eum diabolꝰ & ecce angeli accesserūt & ministrabāt ei·totum hoc similit̄ lucas narrat et si nō eodem ordine·vnde incertū est q̄d priꝰ factū sit·vtrū regna terre priꝰ demōstrata sit ei ꝛ pꝯea i pinnā templi leuatꝰ esse manifestū sit ·et ꝙ aliis verbis easdem sententias lucas explicat·nō semp commēdandum est·cū nichil depereat veritati·Marcus autem testat̄ quidem eum i deserto a diabulo esse temtatū quadragita diebꝰ & noctibus·sed tacet q̄d ei dictum sit q̄d ve respōderit. Item q̄d lucas ptermisit·iste nō tacuit· ꝙ angeli ministrabāt ei·Iohānes vero totū istū locum pretmisit

Sequit̄ narrās matheꝰ. Cū aut̄ audisset ihs ꝙ iohānes traditꝰ esset·secessit i gallileam ·hoc & marcus dicit· hoc & lucas·sed lucas ō iohāne tradito nihil hoc loco dicit·Iohānes aut̄ euāgelista priꝰq̄m iret ihs i gallileam dicit petrū & andream māsisse cū illo vno die·& tunc petro nomen impositū cū antea symon vocaret̄·Sequēti item die iam volēte exire in gallileam inuenisse philippum·& ei dixisse vt sequeretur eum ·Inde ventum est ·vt etiam de nathanael narraret ·Die autem tercio in gallilea constitutum ·fecisse illud in canaan de aque in uinum conuersione miraculum·que omnia ceteri euangeliste pretermiserunt·id contexentes narrationibus suis·ꝙ ihesus reuersus sit in gallileā· Vnde intelligit

fuisse interpositos aliquot dies quibus illa de discipulis gesta sunt que interponuntur a iohanne. Non est autem contrariū ei loco vbi matheꝰ narrat dominum dixisse petro. Tu es petrus et super hāc petram edificabo ecclesiam meam necꝫ enī hoc nomen tunc accepisse inteligēdus est sed tunc pocius qñ ei iohannes dictum esse cōmemorat tu vocaberis cephas qđ interpretatur petrus vt eum hoc nomine appellaret postea dominus dicēs tu es petrus nō enī ait tu vocaberis petrus sed tu es petrus quod ei iam dictum erat antea tu vocaberis Deinde contexit narrationem matheus et dicit et relicta ciuitate nazareth venit et habitauit in capharnaū maritima in finibus zabulon et neptalin et cetera quo vsqꝫ sermo terminetur quem habuit in monte in quo contextu narrationis attestaur et marcus de discipulorꝫ vocatione petri et andree et paulopost iacobi et iohannis. Sed cum matheus cōtinuo diū̄ geret narrationem prolixi illiꝰ sermonis quem in monte habuit posteaq̄m multos curauit et eū multe turbe secute sūt marcus interposuit alia quia docebat eos in sinagoga et stupebant super doctrina eius. Tunc ipse dixit quod et matheꝰ post illum prolixum sermonem quia erat docens eos quasi potestatem habens et nō sicut scribe. Narrauit etiam de homine a quo expulsus est spiritus immundus deinde de socru petri in his autem lucas ei consentit matheꝰ vero de isto demonio nichil narrauit de socru autem petri non tacuit sed postea in hoc autem loco quem nunc considerabamus idem matheus post vocationē discipulorꝫ q̄bus piscātibus iussit vt eū seq̄rēt narrat eū circuisse galileā docētē i sinagogis et p̄dicātē euāgelīū et sanātē omnē lāguorē et collectis ad illū t̄bis ascēdisse i montem & vsum fuisse illo sermone prolixo Dat ergo locum inteligendi tunc facta esse que marcus post electionem eorundem discipulorum narrat cum circuiret galileam & doceret in sinagogis eorum tunc etiam de socru petri sed post ea commemorasse quod pretermiserat quamuis non omnia pretermissa in narrationem reuocauerit. Sane potest mouere quomodo iohannes dicat non in gallilea sed iuxta iordanem primo andreā secutū esse dominū cū alio cuius nomē tacetur deiñ petrū ab illo nomē accepisse tercio philipū vocatū vt eū

ſequereť · Ceteri autē tres euāgeliſte de piſcatione vocatos eo
os dicunt ſatis ,int' ſe cōueniēter ·maxime matheus et marcꝰ
Nā lucas andreā nō nomīat q' tn̄ ītelligit' ī ea naui fuiſſe cōm
mathei et marci narratiōnē qui breuit' hoc ꝑſtringunt·quem
admodū geſtū ſit quod lucas aptius explicauit cōmemorās ibi
etiaȝ miraculū ſuꝑ captura piſtiū·& ꝙ ex ipſa naui dominus
prius fuerit locutus ad turbas·hꝰetiā videť diſtare·ꝙ tm̄ petro
a domino dictū cōmemorat ex hoc iam homines eris capiēs·
ꝙ illi ambobꝰ fratribus dctm̄ eſſē narrarunt ſed potuit vtiqȝ
priꝰhꝰpetro dici·cū ꝺ capta igēti multitudine piſtiū miraretť
qꝺ lucas inſinuauit·et ambobꝰ pꝰea qꝺ illi duo cōmemoraue=
rūt·Illuꝺ ꝧ qꝺ ꝺ iohāne diximꝰ diligēť conſideranꝺū eſt ·non eni
parua repugnātia putari pť·cū et locoꝯ plurimū iterfit et tē=
poris et ipſius uocationis· Nam ſi iuxta iordanē·anteqm̄ ihs
iſſet in gallileam ad teſtimoniū iohānis baptiſte ſecuti ſūt eū
duo quoꝯ erat vnus andreas q' fratrē ſuū ſimonē cōtinuo ad=
duxit ad ihm̄ qm̄ et nomē vt petrus vocaretur accepit·quomō
ab aliis euāgeliſtis dicit' ·ꝙ eos ī gallilea piſcātes iuenerit atȝ
ad diſcipulatū vocauerit· niſi quia intelligēdū eſt non ſic eos
vidiſſe tūc dn̄m iuxta iordanē ut ei iā inſeperabiliter cohere=
rent ſed tm̄ cognouiſſe quis eſſet · eumqȝ miratos ad propria
remeaſſe. Nam & in chana gallilee cum feciſſet de aqua vinū
dicit idem iohannes ꝙ crediderint in eum diſcipuli eius qꝺ
ita narrat · Et die tercia nuptie facte ſunt in chana gallilee ·
et erat mater ihu ibi·vocatus eſt autem et ihesus et diſcipuli
eiꝰ ad nuptias·qui vtiqȝ ſi tunc in eum crediderunt·ſicut pau
lopoſt dicit·non dum erant diſcipuli cum ad nuptias vocati
ſunt · ſed illo more locutionis hoc dictum eſt quo loquimur
cum dicimꝰ apoſtolum paulum in tharſo cilicia natū· Cneqȝ
enim tunc iam erat apoſtolus)Ita diſcipulos criſti inuitatos
ad nuptias cum audiuimus non iam diſcipulos·ſed qui futuri
erant diſcipuli intelligere debemus·Iam enim vtiqȝ diſcipuli
criſti erant·qn̄ iſta narrata atqȝ conſcripta ſunt·et ideo ſic de
illis locutus eſt temporū preteritorum narrator · Quod autē
dicit idem iohannes·poſt hoc deſcendit capharnaum ipſe et
mater eius et fratres eius & diſcipuli eius ·& ibi manſerūt
non multis diebus · Incertum eſt vtrum iam illi adheſerant

etiaꝫ petrus & andreas ⁊ filii zebedei ·matheus enim primo narrat ꝙ venerit & habitauerit in chapharnaum·⁊ postea ꝙ eos de nauibus piscantes vocauerit ·iste aũt ꝙ cũ illo in chapharnaum venerint discipuli eius·an forte matheus qđ ꝓtermiserat recapitulauit·quia nõ ait ipse pꝰ hoc ambulans iuxta mare gallilee vidit duos fratres·ſz ſine vlla ꝺſequẽtis tempo ris differentia·ambulans aũt inquit iuxta mare gallilee vidit duos fratres et cetera·proinde fieri potest vt pꝰea narrauerit nõ ꝙ pꝰea factũ erat ſz quod priꝰ pretermiserat ·vt cum illo intelligãtur venisse chapharnaum quo iohannes dicit·⁊ ipm & matrem & discipulos eiꝰ venisse·an pociꝰ alii discipuli fuerint sicut eũ iam philippus sequebatur quẽ sic vocauerat vt diceret ei sequere me·quo ẽi ordine vocati sint omnes duodecim apostoli in euangelistaꝝ narrationibꝰ nõ apparet·qñ quidem non tm̃ ordo vocationis·ſz nec ipa vocatio commemorata est oim · sed tm̃ philippi et petri ·& andree·& filoꝝ zebedei·& mathei publicani·q̉ etiaz leui vocabaṫ· singillatim tm̃ ab eo nomen & primꝰ & solus petrus accepit·nam filios zebedei·sed simul ãbos appellauit filios tonitrui·sane animaduerterdũ ẽ ꝙ scriptura euãgelica & apostolica non solos illos duodecim appellat discipulos eius sed omnes eius q̉ ĩ eũ credentes magisterio eius ad regnum celorum erudiebantur· ex quoꝝ multitudine elegit duodeci quos & apostolos nominauit sicut lucas ꝺmemorat·ipse quippe paulopost ait·& descendens cũ illis stetit in loco campestri & turba discipuloꝝ eius & multitudo copiosa plebis·non vtiq̃ dicẽt turbam discipuloꝝ duodecim homines·aliis ꝯ̃ scripturaꝝ locis hoc euidenter apparet discipulos eius omnes appellatos q̉ ab eo discerent quod ad etnam vitam pertineret . Queri aũt potest quomodo binos vocauerit de nauiculis piscatores primũ petrũ·⁊ andream·deiñ progressꝰ paululũ·alios duos filios zebedei sicut narrant matheꝰ ⁊ marcꝰ·cum lucas dicat ambas eorum nauiculas impletas magna illa captura piscium sociosq̃ petri commemoret·iacobum & iohãnem filios zebedei vocatos ad adiuuãdum cũ retia extrahẽ plena nõ possent·simulq̃ miratos·tãtam multitudinem piscium que capta erat·⁊ cum petro tm̃ dixisset, noli timere ex hoc iã homines eris capiẽs

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

simul eum (tamen subductis ad terram nauibꝰ) secutos fuisse
vnde intelligendum est hoc primo esse factū·quod lucas insi=
nuat·nec tunc eos a dño vocatos·sed tm̄ petro fuisse p̄dictum
ꝙ homines esset capturus quod nō ita dictum ē ·q̄si iā pisces
nunq̄m esset capturꝰ ·nam & pꝰ resurrectionem dñi legimꝰ
eos esse piscatos. Dictū est & ꝙ deinceps capturus esset homi
nes·non dictum ē ꝙ iam non essꝫ capturꝰ pisces· vnde datur
locus intelligẽ eos ad capturā piscium ·ex more remeasse·vt
pꝰea fieret·quod matheꝰ ⁊ marcꝰ narrant·qñ eos binos vo=
cauit·⁊ ipe iussit vt eum sequerent̄·primo duobꝰ petro ⁊ an=
dree·deinde aliis duobꝰ filiis zebedei·tūc enim nō subductis
ad terram nauibus tanq̄m cura redeundi· sed ita eum secuti
sunt tanq̄m uocantem ac iubentem·ut eum seq̄rent̄·

Illud etiaꝫ req̄rendum est quomodo iohānes euāgelista
añq̄m iohānes baptista missꝰ esset in carcem dicit ihm
isse in galileam· pꝰeaq̄m enim omemorauit·ꝙ in cana=
an galilee fecit de a qua uinū & descendit chapharnaū cum
matre & discipulis·& ibi manserūt nō multis diebus·deinde
dicit eū ascendisse ierosolimam ꝓpter pascha ·post hec uenisse
in iudeam terram & discipulos eius·& illic demoratum cum
eis & baptisātē & ubi secutꝰ ait·erat aūt & iohannes bapti=
zans in ennon iuxta salim q̄a aque mꝫte erāt illic & adueni=
ebant & baptisabantur·non dum enim missus erat in carce=
rem iohannes ·Matheus autem dicit ·cum autem audisset ꝙ
iohannes traditus esset secessit in galileam·similiter ⁊ mar
cus·postea aūt qm̄ traditꝰ est inquit iohānes uenit ihesus in
galileam·lucas etiam nihil quidē dicit·ꝺ tradito iohāne · sed
tamen & ipse post baptismum et temtationeꝫ cristi dicit eū
isse in galileam sicut illi duo ·nam ita contexit narrationem
suam·consummata omni temtatione diabolꝰ recessit ab illo
vsq̄ ad tempꝰ·et regressꝰ ē ihesus i virtute spiritus in galile
am &fama exiit per vniuersam regionem de illo·vnde intel=
ligitur hos tres euangelistas non iohanni euangeliste con=
traria narrasse·sed pretermisisse pirmum domini aduentum
in galileam posteaq̄m baptisatus est quando illic aquam cō
uertit in vinū·tunc enī nō dū erat traditꝰ iohannes Eum ve=
ro aduētum eiꝰ in galileā onexisse narrationibꝰ suis qui post

iohannem t. aditum·factus est·de quo eius reditu in galileā·
etiam ipse iohānes euāgelista sic loquitur. Vt ergo cognouit
ihesus quia audierunt pharisei·quia ihs plures discipulos fa=
cit ⁊ baptisat q̄m iohannes(q̄mq̄m ihs non baptisaret sed dī
scipuli eiꝰ)reliq̄t iudeam ⁊ abiit iterū in galileam·tunc ꝯ in
telligimꝰ iā fuisse traditū iohānē·iudeos vero audisse ꝙ plu=
res discipulos faceret ⁊ baptisaret·q̄m fecerat & baptisaue=
rat iohannes·

Nam nunc de illo sermone prolixo quē secundū matheū
habuit dns videamus vtrū ei ceteri euangeliste nichil
aduersari videantur·marcꝰ quippe non eum comme=
morauit omnino·nec aliq̄d eiꝰ simile dixit·nisi q̄sdam senten
tias non contextim sed sparsim·q̄s dns locis aliis repetuit·
reliq̄t tn̄ locum intextu narrationis sue·vbi intelligamꝰ hūc
dictum esse sermonem ꝫ ab eo pret̄missum·erat inq̄t prēdi=
cans insinagogis eoꝝ ⁊ omni gallilea·& demonia eiciens·in
hac predicatione quā dicit eū habuisse i omni gallilea·intel=
ligit̄ etiam sermo iste habitus in monte cuius commemora=
tionem facit matheus·nāq; idem marcꝰ ita seq̄tur. Et uenit
ad eum leprosꝰ depcans eū ⁊ genu flexo dixit·si vis potes me
mundare·& cetera·de hoc leproso mundato talia connectit·
vt ipse intelligat quē matheꝰ commemorat tūc esse mundatū
q̄ndo pꝰ illū sermonē dns de mōte descēdit·sic enī ait mathe=
us. Cū aūt descendisset de monte secute sunt eū turbe multe
⁊ ecce leprosꝰ veniens adorabat eū dicens·domie si vis potes
me mundare·⁊ cetera·huiꝰ leprosi etiam lucas meminit non
sane hoc ordine·sed vt solent pret̄missa recordari vl̄ posteriꝰ
facta preoccupari·sicut diuinitus suggerebantur·q̄ antea co=
gnita postea recordando constriberent·veꝝ tn̄ idē lucas ser=
monem etiaꝫ ipe deiñ prolixum narrauit vbi etiam sic orsus
est·vt in isto matheus·hic enim dixit·beati pauperes spiritu
quoniam ipoꝝ est regnum celoꝝ·⁊ ille· beati paupes quoniā
vestrum est regnum dei·deiñ multa q̄ secuntur etiam in luce
narratione similia sunt ⁊ ad extremum sermonis ipa cōclusio
prolixꝰ eadem repitur·de homine prudente q̄ edificauit super
petrā·& destulto q̄ edificat supᵱ arenā n̄ ꝙ ibi flumē tm̄ dicit
illisū domui nō ⁊ pluuiā ⁊ vētos sic̄ matheꝰ·posset ꝯ facilime

credi eundem etiam domini interposuisse sermonem·aliqs autē
pretmisisse sententias q̄s matheꝰ posuit·item alias posuisse
q̄s iste nō dixit·q̄ſdā etiā nō eisdē verbis custodita tn̄ veritatis integritate similit̄ explicasse·posset hoc sicut dixi facilime
credi n̄ mouet̄ ꝙ matheꝰ in mōte dicit hūc habitū esse sermōꝫ
a dño sedēte·lucas aūt in loco campestri a dño stāte·hec itaq̄
diuersitas facit videri·alium fuisse illū·aliū istum· Quid enī
ꝓhibet̄ cristum alibi q̄dam repetē·q̄ antea iam dixerat·aut
iterū q̄dam facē·q̄ antea iam fecerat·nō sane istos duos sermones quoꝝ vnū matheꝰ·alteꝝ lucas inseruit lōga temporis
distantia separari hīc ꝓbabilit̄ credit̄ ꝙ ⁊ añ ⁊ postea quedā
similia vl̄ eadem ambo narrarūt·vt nō absurde sentiat̄ eorū
narrationes hec intponentium in eisdem locis & diebus esse
versatas· nam matheus hoc ita dicit·& secute sunt eū turbe
multe de gallilea· ⁊ decapoli·⁊ ierosolimis ⁊ iudea·⁊ de trās
iordanem. Vidēs aūt t̄bas ascendit in mōtem· & cū sedisset
accesserūt ad eū discipuli eius·& aperiēs os suū docebat eos
dicēs beati paupes spiritu quoniā ipoꝝ ē regnū celorum·&
cetera·hic potest videri multas turbas vitare voluisse·ob hoc
ascendisse i montem tanq̄m secedendo a turbis vt solis suis
discipulis loqueret̄·cui rei videt̄ atestari etiaꝫ lucas ita narrans·factū ē aūt in illis diebꝰ exiit i montem orare ⁊ erat pnoctās i oratiōe dei·& cū dies factꝰ ē vocauit discipulos suos & elegit duodecī ex ipis quos & appostolos nominauit·simonē quē cognominauit petrū·& andream fratrē eiꝰ·iacobū
& iohannē·philippū·& bartholomeū·matheū & thomā·iacobū alphei·⁊ simonē q̄ vocat̄ zelotes·iudā iacobi & iudā scarioth·q̄ fuit pditor·& descendens cum illis stetit in loco campestri·& turba apostolorum eius & multitudo copiosa plebis ab omni iudea & iherusalem & maritima tiri & sidonis
qui venerunt vt audirent eum & sanarentur a languoribus
suis·& qui vexabantur a spiritibus immundis curabantur·⁊
omnis turba querebat eum tangere· q̄a virtus de illo exibat
& sanabat omnes·& ipse eleuatis oculis in discipulos suos dicebat·beati pauperes quoniam vestrum est regnum dei
& cetera. Hic potest intelligi cum in monte duodecim discipulos elegit ex pluribus quos apostolos nominauit·quod

matheus pretermisit·tunc illū habuisse sermonē quē matheꝰ interposuit·& lucas tacuit·hoc est ī mōte·ac deinde cū descēdisset in loco campestri habuisse alterū simīlē de quo matheꝰ tacet·lucas nō tacet·& vtrūqꝫ sermonē eodē modo esse concludsum. Q autem matheus ista sermone terminato sequitur & dicit Et factū est cum consūmasset ihs verba hec mirabātur turbe sup doctrina eius·potest videri discipulorū turbas dixisse ex quibꝰ illos duodecim elegerat· qꝫ vero mox ait. Cū aūt descendisset de monte secute sunt eū turbe multe & ecce leprosꝰ veniens adorabat eū·potest intelligi post vtrūqꝫ sermonem factū fuisse·non solū quē matheus·verum etiaꝫ quem lucas iterposuit·neqꝫ enim apparet pꝰ descensionē de monte quantū temporis fuerit interpositum·sed hoc solū voluit significare matheus post illam descensionē multas turbas fuisse cum domino quando leprosum mundauit nō quantū temporis int'fuit·presertim cū eundem leprosū lucas iam ī ciuitate posito domino dicat esse mūdatum·qđ matheus dicere nō curauit qm̄qm̄ etiaꝫ illud possit occurrē ī aliqua excelsiore parte monts·primo cū solis discipulis fuisse dominū·quando ex eis illos doudecim elegit· deinde cum eis descendisse non de monte·sed de ipsa montis celsitudine in campestrem locum id est in aliquam equalitatem·q̄ in latere montis erat·& multas turbas capere poterat·atqꝫ ibi stetisse donec ad eū turbe congregarent·ac postea cū sedisset accessisse ꝓpinquius discipulos eiꝰ atqꝫ ita illis ceterisqꝫ t̄bis presentibꝰ vnū habuisse sermonem quem matheꝰ lucasqꝫ narrarunt·diuerso narrandi modo sꝫ eadem veritate reꝝ & sententiaꝝ quas ambo dixerūt·iā enī p̄monuimꝰ qđ & nullo premonente vnicuiqꝫ spōte videndum fuit·si quis pretermittat aliq̄d quod aliꝰ dicat non esse contrarium·nec si aliꝰ alio modo aliud dicat·dum earum reꝝ sententiaꝝqꝫ veritas explicetur·vt quod matheus ait·cū autem descendisset de monte·simul etiam de illo campestri loco qui in latere montis esse potuit intelligatur·deinde matheus leproso mundato·narrat·quod etiam marcus & lucas similiter.

Post hec matheus sequitur & dicit·Cum aūt introisset capharnaum accessit ad illum centurio·rogans eū

&c dicens·domine puer meus iacet ī domo paralīticus·ꝛ ma-
le torquetur & cetera · vſq; ad eum locum vbi ait·& ſanatus
eſt puer ex illa hora . Hoc de puero centurionis etiam lucas
commemorat·non ſicut iſte poſt leproſum mundatum quem
ille poſtea recordatus commemorauit·ſed poſt finem illius
prolixioris ſermonis quod ita diungit·Cū aūt impleſſet oīa
verba ſua in aures plebis intrauit chapharnaum · cēturionis
autem cuiuſdam ſeruꝰ male habēs erat moriturꝰ qui illi erat
precioſus ·& cetera·vſq; in eum locum quo ſanatꝰ ē . Hic in
telligendum eſt cum impleſſet quidē omnia verba ſua in au-
res plebis intraſſe criſtum capharnaum hoc eſt ·q̄a nō añq̄m
hec verba terminaſſet intrauit·ſed nō eſſe expreſſum pꝰ q̄ntū
temporis interuallū ·cū iſtos ſermones terminaſſet itrauerit
chapharnaū·ipſo quippe intuallo leproſus ille mundatus eſt
quem loco ſuo matheus intponit·iſte aūt poſtea recordat̄.Iā
ergo videamus vtrum ſibi de hoc ſeruo centurionis·matheus
lucasq; conſentiant·matheus enim dicit ·acceſſit ad eū cētu-
rio rogās eū ꝛ dicens·puer meus iacet in domo paralīticus ·
cui videtur repugnare quod ait lucas. Et cū audiſſet de ihesu
miſit ad eū ſeniores iudeoꝝ·rogans eum vt veniret·& ſalua-
ret ſeruū eius ·at illi cū veniſſent ad ihm rogabāt eū ſolicite
dicentes ei q̄a dignus eſt·vt hoc illi preſtes·diligit enim gē-
tem noſtram·et ſinagogam ipſe edificauit nobis·ihs aūt ibat
cū illis·& cū iā nō lōge eſſet a domo miſit ad eū cēturio ami-
cos dicens·Domine noli vexari·non enī dignus ſū vt ſubte-
ctū meum ītres·propt̄ quod & me ipſum nō ſum dignꝰ arbi-
tratꝰ·vt venirem ad te·ſz dic verbo ·ꝛ ſanabit̄ puer meꝰ . Si
enim hoc ita geſtum ē quomodo erit verū qꝫ matheꝰ narrat
acceſſit ad eū q̄dam centurio· cū ipſe nō acceſſerit·ſed amicos
miſerit ꝑ diligenter aduertentes intelligamꝰ·matheum non
omnimodo deſeruiſſe vſitatum morem loquendi ·nō ſolū enī
dicere ſolemus acceſſiſſe aliquid etiam añq̄m peruenīat illuc
quod dicitur acceſſiſſe·vnde etiam dicimꝰ parum acceſſit vl
multum acceſſit·eo q; appetit peruenire ·verum etiam ipſam
peruentionē(cuius adipiſcēdi cauſa accedit̄) dicimꝰ plerūq;
cum per amicum ꝓuenit ad aliquē·cuiꝰ ei fauor ē neceſſariꝰ ·
factam·ꝛ ſi eum ad quem peruenit non videat ille qui ꝓuenit

cum per amicū ꝓuenit ad aliquem·cuiꝰ ei fauor eſt neceſſariꝰ·
quod ita tenuit conſuetudo vt iam etiaꝫ vulgo peruētores ap=
pellent̄ ·qui potentiū quorūlibꝫ tanq̄m inacceſsibiles animos
per conuenientiū perſonaꝫ ꝯpoſitionē ambitionis arte per=
tingūt·Si ꝯ ipſa peruētio vſitate dicit̄ ꝑ alios fieri·quātoma=
gis acceſſꝰ per alios fieri poteſt·q̄ plerūq; infra peruentionē
remanet ·quādo poterit q̄ſq; plurimū quidē accedere·ſꝫ tn̄ nō
potuerit peruenire ·nō ꝯ abſurde matheꝰ etiā(qđ vulgo poſ
ſit intelligi)ꝑ alios facto acceſſu centurionis ad dominum
compendio dicere voluit·acceſſit ad eū centurio·verūtamē nō
negligēt̄ intuenda eſt etiaꝫ ſancti euāgeliſte altitudo miſtice
locutionis ·ſecundū quam ſcriptum ē in pſalmo ·accedite ad
eū & illuminamini·proiñ q̄ fidem centurionis(qua vere ac
cedit̄ ad ihm)ita ipe laudauit vt dicet̄ nō inueni tantā fideꝫ
in iſrahel·ipſum pocius acceſſiſſe ad criſtū dicere voluit pru=
dens euāgeliſta qm̄ illos ꝑ quos verba ſua miſerat·porro aūt
lucas ideo totū (quēadmodū geſtū eſſet) apperuit vt ex hoc
intelligere cogeremur quēadmodū eum acceſſiſſe dixerit aliꝰ
qui mentiri non potuit·ſic enim & illa mulier que·fluxū ſan=
guinis patiebatur qm̄uis fimbriam veſtimenti eius tenuerit
magis tamen tetigit dominum q̄m ille turbe a quibus pre=
mebatur · vt enim hec quo magis credidit eo magis tetigit
dominum · ita & centurio quo magis credidit· eo magis ac=
ceſſit ad dominum Iam cetera in hoc capitulo que alter dicit
& alter pretermittit ſuperfluo pertractantur · cum ex illa
regula ꝑmitꝰ emendata·nihil inueniātur habere contrarium

Sequitur matheus & dicit· & cum veniſſet ihesus in
domum petri vidit ſocrum eius iacentē ꝫ febricitātē
& tetigit manum eius·ꝫ dimiſit eam febris·& ſur=
rexit & miniſtrabat eis.Hoc quando factum ſit ·ide ſt poſt
quid vel ante quid · non expreſſit matheus ·non enim poſt
quod narratur·poſt hoc etiam factum·neceſſe ē intelligatur·
nimirum tamen iſte recoluiſſe intelligitur quod prius omiſe
rat·nam id marcus narrat anteq̄m illud de leproſo munda=
to commemoret·quod poſt ſermonem in monte habitum (ꝺ
quo ipe tacuit)videt̄ interpoſuiſſe ·Itaq; ꝫ lucas poſt hoc fa=
ctum narrat de ſocru petri·ꝑꝰ quod ꝫ marcꝰ ante ſermonem

etiaꝫ ipſe quem prolixum interpoſuit ·qui poteſt idem videri
quem dicit habitū ī monte matheus. Quid aūt int'eſt q'ſ quo
loco ponat ·ſiue quod ex ordine inſerit ſiue quod omiſſum re-
colit·ſiue qđ p9ea factum añ preocupat ·dū tñ non aduerſen-
tur eadem vl' alia narranti nec ſibi nec alteri ·q'a enim nullı9
in poteſtate ē· q̄muis optime fidelit'q3 res cognitas quo q'ſq3
ordine recordetur·quid enim prius poſteriuſve homini veni-
at in mentē·non eſt vt volū9·ſed vt dat·probabile eſt q3 vn9
q'ſq3 euangeliſta4·eo ſe ordine credidit narrare debuiſſe quo
voluiſſet de9 ea ipa q̄ narrabat ei9 recordationi ſuggerere in
eis dumtaxat reb9 q̄4 ordo ſiue ille ſiue ille ſit·nichil minuit
auctoritati veritatiq3 euangelice·quia aūt ſp̄s ſāct9 diuidens
ppria vnicuiq3 prout vult ·& ideo mētes q3 ſancto4 propter
libros intanto auctoritati culmīe collocādos in recolendoq3
ſcribens ſine dubio gubernans & regens·alium ſic alium vero
ſic ordinare narrationem ſuam premiſerit ·quiſquis pia dili-
gentia queſiuerit diuinit9 adiutus poterit iuenire. Hoc tñ nō
eſt huius operis munus qđ nūc ſuſcepim9 tm̄·vt demonſtre-
mus euāgeliſtas neqꝫ ſibi neqꝫ interſe repugnare ·quolibꝫ or-
dine vl' eaſdem res ·vl' alias facto4 dicto4q3 criſti vn9 q'ſqꝫ
eo4 potuerit volueritve narrare. Quapropt' vbi ordo tempo-
rum non apparet nichil noſtra intereſſe debet quem narran-
di ordinem quilibꝫ eo4 tenuerit. Vbi aūt apparet ſi q̄d mo-
uerit·q3 ſibi aut alteri repugnare videatur·vtiqꝫ conſiderandū
& enodandum eſt.

Sequitur ergo matheus dicens. Veſpe aūt fcto obtule
runt ei multos demonia habētes·& eiciebat ſpiritus
verbo·ꝫ omnes malehabentes curauit·vt adimpleat
qđ dictum eſt per iſaiam prophetam dicentem. Ipſe infirmi-
tates noſtras accepit & egrotationes portauit·hoc ad eiuſdē
diei tempus pertinere ſatis indicat cū coniungit·veſpere aūt
facto. Sic & marcus cum de ipſa ſocru petri ſanata dixiſſet·ꝫ
miniſtrabat eis hoc idem ſubiecit ·veſpere autem facto cum
occidiſſet ſol offerebant ad eum omnes male habentes ·&
demoia habētes ꝫ erat oīs ciuitas ogregata ad ianuā·ꝫ curauit
multos q̄ uexabantur variis languoribus ·& demonia multa
eiciebat·ꝫ non ſinebat ea loqui·quoniā ſciebāt eū·ꝫ diluculo

valde surgens egressus abiit ī desertū locū. Videt hic ordinē tenuisse marcus·vt post illud qđ dictum est vespe autē facto· deide dicet ·& diluculo valde surgēs qm̄uis nec illud necesse sit vbi dicit·vespe facto·eiusdē diei vespum accipere ·nec vbi dicitur diluculo·eiusdē noctis diluculū·tamē vtcūq; videri pt hic rerū gestarū ordo seruatq; propt digestū ordinem tempo= rum·lucas q; cum de socru petri narrasset·non ait ipse ·vespe autem facto·sed tamen qđ idem significaret adiūxit dicens cū sol autē occidisset omnes q; habebāt īfirmos variis languori= bus ducebant illos ad eum·at ille singulis manꝰ imponēs cu= rabat eos. Exibāt etiam demonia a multis clamātia & dicen= tia·quia tu es filius dei & increpās nō sinebat ea loq; ·qa scie= bāt ipsum esse cristum ·facta autē die egressus ibat in desertū locum & hic videmus eundem prorsus ordinem tempoꝝ cu= stoditum quē compimus apud marcum. Matheus autem qui videtur non ordine quo gestum est sed quo pretermissum re= colit hoc de socru petri cōmemorasse·posteaqm̄ narrauit quid ipso die facto etiam vespere gestum sit ·iam non subiungit diluculum ·sed ita narrat ·videns autem iesus turbas multas circum se iussit ire transfretū·iam hoc aliud est·nō illud quod marcꝰ & lucas contexunt qui post vespum diluculū ponunt· quod ergo hic dictum est ·videns aūt ihs turbas multas cir= cum se iussit ire transfretum·aliud eū recordatum intposuis= se debemus accipe·q; die quodā cū vidisset iesus turbas mul= tas circum se iussit ire transfretum.

Deinde quod subiungit et accedens vnꝰ scriba·ait illi· magister sequar te quocūq; ieris·vsq; ad illud vbi ait· dimitte mortuos sepelire mortuos suos·hoc similiter narrat & lucas· sed ille post plura· nec ipse sane expresso or= dine temporum·sz recordantis modo vtrum quod prius omi= sit ·an quod posterius etiam factum qm̄ sunt ea que secuntur preocupauit ·incertum est .Ita enim dicit ·factum est autem ambulantibus illis in via dixit quidam ad illū·sequar te quo= cunqz ieris·& respondit ei prorsus eadem que matheus ome= morat·q; autem matheus dicit ·tunc istud gestum esse quan= do iussit vt irent transfretum ·lucas vero ambulantibus illis in via ·nō ē cōtrarium ·quia via vtiqz ambulabāt vt uenirent

ad fretum·et de illo qui petit primū sepelire patrem suū·ma
theus et lucas omnino consentiūt·q; enim matheus primo
eiusdem verba posuit· hoc propter patrem suū petentis·et ꝺ
inde deum dicentis·sequere me·lucas primo dñi dicentis se
quē me·et deinde illius hoc petentis·ad sententiā nichil in=
teresst·cōmemorauit lucas ⁊ aliū dixisse sequar te dñe·sed pri
mum·p̄mitte michi renunciare his q̄ domi sunt·de quo tacꝫ
matheus·inde iam lucas i aliud p̄exit nō in aliud qꝺ ordine
temporis sequebat̄·post hec aūt inq̄t·designauit dñs ⁊ alios
septuaginta duos·post hec q̄dem manifeste· sed quāto tēpis
interuallo post hec fecerit illud dominus·nō apparet·in ip̄o
tñ interuallo fit quod deinceps matheus subiūgit·nam idem
matheus ordinem tempoꝝ adhuc tenet ita narrans.

Et ascendente eo in nauiculā secuti sunt eū discipuli
eius·& ecce motus magnus factꝰ est in mari·usq;
ad illud ubi ait·& venit in ciuitatem suā. Ista duo
facta cōtinuatim que narrat matheꝰ ꝺ tranquillato mari pꝰ
eaq̄m ventis impauit ihus a somno excitatus·et de illis qui
habebāt seuū demoniū ruptisq; vinculis agebātur in desertū
similit̄ narrant marcus et lucas·verbis aliis dcte sūt ab alio
atq; alio quedā sententie·nō tñ alie velut illud qꝺ eū dicit di
xisse matheus·quid timidi estis modice fidei ·marcꝰ ita di=
cit quid timidi estis ne dum habetis fidem·id est illā p̄fectā
velut granum sinapis·hoc ꝸ ⁊ ille ait·modice fidei·lucas aūt
ubi ē fides vestra·et totū q̄dē dici potuit·q̄ꝺ timidi estis·ubi
ē fides vestra modice fidei·vnde aliud hic·aliud ille memo
rat· ⁊ illud qꝺ excitātes eū dixerūt ·matheꝰ sic·dñe salua nos
pimus·marcus·magister nōne ad te pertinet·quia perimus·
lucas·p̄ceptor p̄imꝰ·vna eadēq; sententia est·excitātiū dñm
volētiūq; saluari·nec opus ē querē q̄ꝺ hoꝝ potius xp̄o dctm
sit·siue enim aliquid horum trium dixerit ·siue alia verba q̄
nullus euangelistarum commemorauit·tantūdem tamen va
lentia ad eandem sententie veritatem·quid ad rem interest·
q̄mq̄m ex hoc fieri potuit·ut pluribus eum simul excitantibꝰ
omnia hec·aliud ab alio dicerentur. Item q; sedata tēpestate
dixerunt secundum matheum· qualis est hic · quia venti et
mare obediunt eiꝰ secundum marcum·quis putas est iste·q̄

⁊ ventus et mare obediunt ei? ſecundum lucam·quis putas
eſt hic quia et ventis imperat et mari & obediunt ei ? quis
non iudicat vnam eſſe ſentētiam? tantundem enim prorſus
valet·quis putas eſt iſte· ⁊ qualis eſt hic·⁊ vbi non eſt dictū
imperat · conſequenter intelligitur·quia imperanti obedi
tur. Quod vero matheus duos dicit fuiſſe qui legionem illaz
demonum patiebantur q̄ in porcos ire permiſſa eſt·marcus
autem et lucas vnum cōmemorant ·intelligas vnum eorum
fuiſſe ꝑſone alicuiꝰ clarioris & famoſioris · quem regio illa
maxime dolebat·⁊ pro cuiꝰ ſalute p̄mum ſatagebat·hoc volē
tes ſignificare duo euangeliſte· ſolum cōm morandum iudi =
cauerūt·ō quo facti huiꝰ fama latius p̄clariuſq; flagrauerat·
nec ꝙ verba demonū diuerſe ab euangeliſtis dc̄ta ſunt· hn̄t
aliquid ſcrupuli·cum vel ad vnam redigi ſententiam·uel om
nia dc̄ta poſſint intelligi · nec quia pluraliṫ apud matheum·
apud illos autem ſingulariter loquitur · cum et ipſi narrent
ꝙ interrogatus quid vocaretur· legionem ſe reſpondit eſſe ·
eo ꝙ multa eſſent demonia·nec ꝙ marcus dicit circa montē
fuiſſe gregem porcorū·lucas autē in mōte quicqm̄ repugnat ·
grex enī porcoꝝ tā magnꝰ fuit·ut aliq̄d eiꝰ eſſet in mōte·ali=
qd̄ circa montē·erant enī duo milia porcoꝝ·ſic̄ marcꝰ exp̄ſſit

Hinc enim ſequitur matheus ·adhuc temporum or
dinem ſeruans·atq; ita narrationem contexit·⁊ aſ
cendens in nauiculā tranſfretauit et venit in ciui
tatem ſuā · et ecce offerebant ei paraliticum iacentem in le=
cto et cetera· uſq; ad illud ꝙ ait·videntes autem turbe timu
erunt & glorificauerunt deum·qui dedit poteſtatem talem
hominibus·de hoc paralitico dixerunt etiam marcus et lu =
cas·ꝙ ergo matheus dicit dominū dixiſſe·confide fili dimit
tunt̄ tibi peccata tua· lucas autem non dixit fili · ſed homo
ad ſententiam domini expreſſius inſinuandum valet· quia
homini dimittebantur peccata· qui (hoc ipſo quo homo er
at) non poſſit dicere non peccaui·ſimul etiam et ille qui ho=
mini dimittebat intelligeretur deus·marcus vero hoc dixit
qō et matheꝰ·ſed nō dixit·confide·potuit q̄dē et ita dici·cōfide
homo dimittunt̄ tibi pc̄ta fili· aut confide fili dimitūtur tibi
pc̄ta homo·aut quodlibz verboꝝ ordine ogruenti ·illud ſane

poteſt mouere quod de iſto paralitico matheꝰ ita narrat. Et aſcendens in nauiculam tranſfretauit. & venit in ciuitatem ſuam. & ecce offerebant ei paraliticum iacentem i lecto. Marcus aũt. nõ hoc in eiꝰ ciuitate fcẽm dicit (que vtiqꝫ nazareth vocat) ſꝫ chapharnaum. quod ita narrat. & iterũ intrauit chapharnaum pꝰ dies. & auditum ẽ qꝺ i domo eſſet & ꝺuenerunt multi ita vt nõ capent neqꝫ ad ianuã & loquebat eis verbum. & venerũt ferentes ad eum paraliticũ qꝺ a ꝗtuor portabat. & cũ non poſſent offerre eũ illi p turba nudauerit tectũ vbi erat & patefaciẽtes ſubmiſerũt grabatũ. in quo paraliticꝰ iacebat Cum vidiſſet aũt iħꝰ fidẽ illoꝝ et cetera. Lucas autẽ nõ commemorat quo in loco factũ ſit. ſed ita dixit. & factũ eſt in vno dieꝝ & ipſe ſedebat docẽs. & erãt phariſei ſedentes & legiſ doctores qꝺ venerant ex omni caſtello gallilee & iudee & ieruſalem et virtus erat dñi ad ſanãdos eos. et ecce viri portãtes in lecto hominem qꝺ erat paraliticus. et querebãt eũ inferre et ponẽ ante eũ. et nõ ĩueniẽtes qua parte illum inferrẽt p turba. aſcenderunt ſup tectum. et per tegulas ſubmiſerũt illũ cũ lecto in medium añ iħm. quoꝝ fidem vt vidit dixit. homo remittunt tibi peccata tua et ceta. Remanet igit queſtio inter matheũ & marcũ qꝺ matheꝰ ita ſcribit. tanqm i ciuitate dñi factũ ſit. marcꝰ aũt i chapharnaũ. q ꝺifficiliꝰ ſoluẽtur. ſi matheꝰ etiaꝫ nazareth nominaret. nũc vero cũ potuerit ipa galilea ꝺici ciuitas criſti qꝺa i galilea erat nazareth. ſicut vniuſq regnũ. in tot ciuitatibꝰ cõſtitutũ ꝺicit romana ciuitas. cũq in tot gentibꝰ cõſtituta ſit ciuitas de aqua ſcriptũ eſt. Gloriofiſſima ꝺicta ſunt de te ciuitas ꝺei. ꝛ cũ ipſe prior populꝰ ꝺei in tot ciuitatibus habitans etiam vna domus ꝺictus ſit ꝺomus iſrahel. quis ꝺubitauerit i ciuitate ſua hoc feciſſe iheſum. cum hoc fecerit in ciuitate capharnaum ciuitate galilee quo tranſfretando redierat ꝺe regione geraſenoꝝ vt veniens in galileam recte ꝺiceretur veniſſe i ciuitatem ſuam in quocunqꝫ opido eſſet galilee. preſertim quia & ipſa capharnaum ita excellebat in galilea. vt tãqm metropolis haberet. Quod ſi prorſus non liceret accipere ciuitatem criſti. vl ipſam galileam. in qua erat nazareth. vel ipſã capharnaum que ſicut caput galilee ciuitatibus eminebat. ꝺicẽmꝰ matheũ ptermiſiſſe

que gesta sunt·posteaqm̃ venit ihs in ciuitatem suam donec veniret capharnaũ ·et hoc adiũxisse de sanato paralitico sicut in multis ita faciunt pretmittẽtes media tanq̃m hoc cõtinuo sequat̃ qđ sine vlla pretmissionis sue significatione subiũgũt

Nunc g̃ sequitur matheus dicens. Et cũ transiret inde ihesꝰ vidit hominem sedẽtem i theolonio matheũ nomine·ꝛ ait illi·sequere me·ꝛ surgens secutus est eum·hoc marcus ita narrat·eũdem etiam ipse ordinem tenẽs· post illius paralitici sanitatem·& egressus est inquit ad mare omnisq̃ turba veniebat ad eum ·& docebat eos·et cum preteriret vidit leui alphei sedentem ad theoloniũ·ꝛ ait illi·seq̃re me·ꝛ surgens secutus est eum·nichil hic repugnat·ipse est enim matheꝰ qui ꝛ leui. Lucas etiam hoc post eundem paraliticum sanatum ita subiungit·ꝛ pꝰ hec exiit·ꝛ vidit publicanum nomine leui sedentem ad theoloniũ ꝛ ait illi·seq̃re me· ꝛ relictis omnibꝰ surgens secutus ẽ eum. Hic aũt probabilius videtur q̃ hec pretmissa recordãdo matheus commemorat quia vtiq̃ añ illũ sermonem habitũ in monte credendum est vocatum esse matheum·in eo quippe mõte tũc lucas omemorat oms duodecim ex plurimis discipulis electos quos apostolos nominauit.

Sequitur itaq̃ matheꝰ ꝛ dicit· & factũ ẽ discumbẽte eo in domo·ecce mlti publicani ꝛ peccatores venientes discumbebant cũ ihu·& discipulis et cetera· vsq̃ ad illud vbi ait ·sz vinũ nouum in vtres nouos mittũt·& ambo conseruãtur. Hic matheus non expressit in cuiꝰ domo discumbebat ihs cum publicanis ꝛ peccatoribus·vnde possit videri non hoc ex ordine subiunxisse·sed quo alio tempore factum est recordatꝰ interposuisse·nisi marcus & lucas qui hoc omnino similiter narrant manifestarent i domo leui·hoc est mathei discubuisse ihesum·& dicta illa omnia que secuntur· ita enim marcus hoc idem dicit· eundem ordinem seruans · Et factum est cũ accumberet· i domo illius publicani & peccatores simul discumbebant cum ihesu·cum ergo dicit in domo illiꝰ· expꝛimit vtiq̃ illum de quo superiꝰ loquebat̃ id est leui·sicut ꝛ lucas cũ dixisset ait illi sequẽ me·ꝛ relictis omnibus surgens secutus est eũ·cõtinuo subiecit ꝛ fecit ei cõuiuiũ

magnū leui in dōmō ſua·et erat turba multa publicanoꝝ &
alioꝝ qui cum illis erant diſcumbentes·manifeſtum eſt itaꝙ
in cuiꝰ domo iſta gerebant. Iā ipa verba videamꝰ vel q̄ dño
dicta·vel q̄ ab illo reſponſa omnes iſti tres euāgeliſte poſue=
runt·matheꝰ·ꝛ videntes inq̄t phariſei dicebāt diſcipulis eiꝰ
quare cum publicanis ꝛ peccatoribus māducat magiſter ve=
ſter ·totidem pene verbis hoc ait & marcꝰ· quare cū publi=
canis & peccatoribꝰ manducat & bibit magiſter veſter·p=
termiſſum eſt ꝑ a matheo· ſ3 iſte addidit bibit·ſ3 q̄d ad rem
cum plena ſit ſententia inſinuans pariter conuiuantes·lucas
aūt aliq̄nto differentiꝰ hoc videt omemoraſſe ·& murmura=
bant phariſei inquit ꝛ ſcribe eoꝝ dicentes ad diſcipulos eiꝰ
quare cū peccatoribꝰ ꝛ publicanis manducatis ꝛ bibitis non
vtiꝙ magiſtrū eoꝝ volēs illic inteligi·ſ3 ſimul omnibꝰ·ꝛ ipi
& diſcipulis eiꝰ hoc obiectū inſinuās·non tñ ei dictū ſ3 illis
quod & de ſe ipo & de illis acciperet·nā vtiꝙ & ipe lucas
ita dicit dominū reſpōdiſſe·non veni vocare iuſtos·ſ3 pecca=
tores in penitentiā·qđ nō eis reſpōdiſſet·n̄ ꝙ dixerāt mandu=
catis ꝛ bibitis ad ipm maxime pertineret·propterea etiam
matheus ꝛ marcꝰ de illo diſcipulis eiꝰ hoc obiectū eſſe nar=
rarunt·q̄a cū & de diſcipulis dicebatur magiſtro magis obi=
ciebatur·quem ſectando imitabantur·vna ergo ſententia eſt·
& tanto melius inſinuata·quanto quibuſdam verbis manen=
te veritate variata. Item ꝙ matheꝰ refert dominum reſpon=
diſſe·non eſt opus valentibus medicus· ſed male habentibus
euntes autem diſcite quid eſt miſericordiam volo & non ſa=
crificium ·non enim veni vocare iuſtos ſed peccatores·mar=
cus quoꝙ & lucas eiſdem pene verbis eandem ſententiam
tenuerunt ·niſi ꝙ ambo non interponunt illud ex ꝓpheta
teſtimoniū·miam volo q̄m ſacrificiū·lucas aūt cū dixiſſet·nō
veni vocare iuſtos ſ3 pc̄tores·addidit in penitētiaz·qđ ad ex=
planādaz ſētētiaz valꝰ·nec q̄ſq̄3 pc̄tores obhoc ipm ꝙ pc̄tores
ſt̄ diligi arbitret a xp̄o ·cū ꝛ illa ſil̄itudo ð egrotis bñ intimet
q̄d velit deꝰ vocādo pc̄tores tāqm̄ medicꝰ egros ·vtiꝙ vt ab
iniq̄tate q̄z ab eg̃tudie ſalui fiāt qđ fit ꝑ pniam ·Item qđ dicit
matheꝰ·tūc acceſſerūt ad eū diſcipuli iobānis dicentes·quare
nos & phariſei ieiunamꝰ frequēter marcus ſimiliter intulit

dicens et erāt discipuli iohannis & pharisei ieiunantes·& veniunt et dicunt illi·cur discipuli iohannis & pharisеorū ieiunant? nisi ꝙ iste putari potest addidisse pharisеos·ꝙ si = mul cū discipulis iohannis hoc dixerūt·cum matheꝰ tm̄ di = scipulos iohannis hoc dixisse ꝓhibeat · sed verba ipa q̄ illos dixisse apud marcū legit·magis indicāt alios hoc dixisse de = aliis·id est cōuiuas qui aderant venisse ad ihm·qa ieiunabāt discipuli iohānis·& pharisei· et hoc ei de illis dixisse· & qđ ait veniunt non de ipis dixerit de quibus interposuerat et erāt discipuli iohannis et pharisei ieiunātes·sed cū isti essēt ieiunātes veniūt illi quos hoc mouit·et dicunt illi·cur discipuli iohānis et pharisеoꝝ ieiunāt·tui aūt nō ieiunant? quod lucas euidentius expressit ita hoc idē intimās cū dixisset· qđ eis respondерit dns de vocacōne peccatoꝝ tanqm̄ egrotorū at illi inquit dixerunt ad eū·quare discipuli iohānis ieiunāt frequēt & obseruationes faciūt· similit et pharisеoꝝ·tui aūt edūt et bibūt·Ergo et hic sicut marcꝰ·alios de aliis hoc dix isse narrauit Vnde ꝫ matheꝰ·tunc accesserūt ad eū discipuli iohannis dicētes·quare nos et pharisei ieiunamus nisi quia et ipi aderāt & omēs certatim (vt quisq; poterat) hoc obie = cerūt·quoꝝ sententia a diuerso loquēdi mō sed tn̄ a veritate non aliena·a tribus euāgelistis insinuata ē·Item illud de spō si filiis quia nō ieiunabūt·quādiu cū eis ē sponsus·similit po suerūt matheus & marcus · nisi ꝙ marcus filios nuptiarum appellauit quos ille spōsi ·quod ad rem nichil interest·filios quippe nuptiaꝝ non tm̄ sponsi·sed etiā sponse intelligimus· eadē ꝫ est apperta sententia·nō altera aduersa. Lucas autē nō tm̄ ꝙ possūt filii sponsi ieiunare·sed ait· nunqd possūt filii sponsi dū cū illis ē sponsꝰ facē ieiuniū? i quo & ipe ad aliud quidē insinuādū eādem sentētiā elegāter apperuit·sic enī intel ligit eosdē ipos q̄ loqbant fuisse factos vt lugētes ieiunarent filii spōsi·quōz ipi eēnt spōsū occisuri. Quod aūt dixit matheꝰ lugē·hoc marcꝰ et lucas ieiunare·qa et ille pea tūc ieiunabt ait·nō tūc lugebūt·veꝝ illo verbo significauit de tpi ieiunio dnm locutū·qđ ptinet ad humilitatē tribulacōis vt illud alteꝝ qđ ptinet ad gaudium mentis in spiritalia suspense atq; ob hoc alienate quodammodo a corporibus cibis posterioribus

similitudinibus dominus significasse itelligat de pano nouo et de vino nouo id ostendes qd animalibus atq; carnalibus circa corpus ocupatis·et ob hoc veterem adhuc sensu trahentibus·hoc genus ieiunii no cogruat·quas similitudies·& alii duo similit explicarut·iam eni satis in promptu enichil esse cotrariu·si quid alius dicit qd alius pretermittit· seu verbi seu rei·du vl ab eade sentetia no recedat·vel q forte alia ponit·alii non aduersetur

Sequit inde mathe adhuc tpm ordinem seruans·hec illo loquete ad eos ecce princeps vn accessit ⁊ adorabat eu dicens·filia mea mo defuncta est·sed veni impone manu sup ea et viuet et ceteza·vsq ad illud vbi ait· et surrexit puella· et exiit fama hec in vniuersa terra illam· dicunt hec et alii duo marcus et lucas· sed ab isto ordine ia recedunt·alibi enim hoc recozdantur atq; inserunt·id est eo loco vbi redit transfretando a regione gerasenorum· post expulsa et in porcos permissa demonia· Nam hoc marcus ita coniungit post illud apud gerasenos factum et cum trascendisset inquit ihesus in naui rursus transfretum· conuenit turba multa ad illu·et erat circa mare·et venit quidam d archisinagogis nomie iairus·et videns eum procidit ad pedes ei·et cetera·ac p hoc intelligendu est·hoc quide de archisinagogi filia fctm esse·cu trascendisset ihus in naui rursus trasfretu·sed quato p·no apparet· nisi eni fuisset interuallu·no esset qndo fierit·quomo narrauit mathe·in couiuio domo sue·tanqm de illo quippe narrauit more euagelistaz·quod dese ac domui sue gestu erat p qd fctm nichil aliud otinuo sequitur·qmh de archisinagogi filia ·sic enim ipse contexit vt ipse transitus apperte indicet hoc consequent narrari· qd ⁊ consequenter factum est·quando quidem cum supius commemorasset q de pano nouo ⁊ de vino nouo ihus dixerit continuo subiecit·hec illo loquete ad eos·ecce princeps vnus accessit·ac p hoc si hec illo loquete accessit· nichil aliud dictoz factoz eo interpositu est·in narratione aut marci patet locus vbi interponi alia potuerit sicut iam ostendimus·similit ⁊ lucas·cu post narratu apud gerasenos miraculu transiit ad narrandu de archisinagogi filia·non sic trasit vt renitat ma-

theo qui post illas de panno ⁊ vino similitudines hoc gestū esse demonstrat dicendo hec illo loquente· iste q̄ppe cum terminasset quod apud gerasenos factū narrauerat hoc mō trā sit i aliud·factum est at̄ inq̄t·cum rediisset ihs excepit turba illum·erant enī omēs expectātes eum· ⁊ ecce vir cui nomen iairo· et ip̄e priceps synagoge erat·⁊ cecidit ad pedes ihu ⁊c· sic intelligit̄ q; turba q̄dem illa cōtinuo exceperit dn̄m q̄ppe quem reditu⁊ expectabat. Quod vero actu[illegible]·et ecce vir cui nomen erat iairus·non cōtinuo factū accipiendū est· sed pus illud de cōuiuio publicano⁊ sicut narrat matheo cui rei sic cōiungit hoc ut nō possit aliud factum cōsequent̄ intelligi· i hac ꝯ narratione q̄m nunc cōsiderādam suscepimus de illa q̄dem que fluxum sāguinis patiebat̄· omēs isti tres euangeliste sine vlla questione cōcordāt·neq; enim interest·ad rei veritatem·quod ab illo aliquid tacitum ab alio dicit̄·nec quod marcus dicit·quis tetigit vestimenta mea·et lucas quis me tetigit·alter enim dixit vsitate alter proprie eandē tn̄ vterq; sententiā·nam vsitati⁹ dicim⁹ cōscindis me·q̄m conscindis vestimenta mea cū tn̄ in apperto sit quid velim⁹ intelligi· at vero cū matheo archisinagogum non morituram· vel morientem ·vel in extremo vite positā filiā suam narrat·dn̄o nunciasse sed omio defunctam· illi autē duo morti iam p̄ximam non dum tn̄ mortuam vsq; adeo vt dicant venisse postea· q̄ mortuam nūciarent ·& ob hoc iam nō debe vexari magist⁊ tanq̄m sic veniret·vt manū impone[illegible]ori nō fineret·nō vt qui posset mortuā suscitare· cōsiderandum est ne repugnare videat̄·⁊ intelligendum breuitatis causa·matheū hoc potius dice voluisse rogatū esse dn̄m ut faceret·quod eū fecisse manifestū est·vt scilicz mortuā su[illegible]taret·attendit enī non verba patris de filia sua·sed qđ est potissimū·volūtatē· et talia verba posuit qualis volūtas erat· ita enī desperauerat· ut potius eā vellet reuiuisce· non credens viuam posse inueniri quam morientem reliquerat· duo itaq; posuerunt quid dixerit iairus· matheus autem quid voluerit atq; cogitauerit · vtrunq; ergo petitum est a domino vt vel morientem saluam face· vel mortuam suscitaret sed cum instituisset matheus totū breuiter dicere hoc insinuauit patrem rogantem dixisse·

quod et ipsum certum est voluisse et cristum fecisse · sane si illi duo vel quisqm eorum patrem ipm commemorasset dixis se · q̄ sui de domo venientes dixerant vt iam non vexaretur ihesus q̄ puella mortua fuisset · repugnarent eius cogitationi verba q̄ posuit matheꝰ · nūc uero et illud suis nūciātibꝰ ⁊ prohibentibꝰ ne iam magister veniret · nō legit q̄ ille cōsenserit ac p̄ hoc et illud quod ei dominus ait · noli timere crede tm̄ ⁊ salua erit · non diffidentē reprehendit sed credentē robustius cōfirmauit · talis quippe i illo fides erat qualis & i illo q̄ ait credo dñe adiuua incredulitatē meā · que cū ita sint · p̄ hmoi euangelistaꝝ locutiōes varias sed non contrarias rem plane vtilissimā discimꝰ & p̄ necessariā · nichil i cuiꝰq̄ verbis nos debe inspicē nec mentiri quenq̄m si aliis verbis dixerit q̄d ille voluerit cuiꝰ verba nō dicit · ne miseri aucupes vocū · alicibus quodāmō litteraꝝ putent ligandā esse veritatem · cum vtiq̄ non i verbis tm̄ sed etiā i ceteris omibꝰ signis animoꝝ non sit n̄ ipe animus inq̄rendus · Q autem nō nulli codices hnt scōm matheū · non enim mortua est mulier sed dormit · cū eā marcus & lucas duodecī annoꝝ puellā fuisse testent · intelligas hebreo more locutū esse matheū · nam et aliis scriptuꝝ locis hoc inuenit non eas tm̄ q̄ virū passe fuerāt · sed omnino femias etiam intactas atq̄ integras · mulieres appellari · sicut de ipa eua scriptū est · formauit eam i mulierem · et illud in libro numerorū · vbi iubent custodiri mulieres q̄ nescierūt cubile masculi id ē virgines ne interficiant · qua locutione etiā paulꝰ ipm xpm ait fctm ex muliere · hoc enim melius intelligimꝰ · q̄m vt illam duodecim annoꝝ iam nuptam vel virum exptam fuisse credamus

Sequit g̃ matheꝰ ⁊ dicit · transeūte inde ihu secuti sūt eum duo ceci clamantes ⁊ dicētes · miserē nostri fili dauid · vsq̄ ad illud ubi ait · pharisei autē dicebant in principe demoniorū eicit demones · hoc de duobꝰ cecis et ō muto demoio solꝰ matheꝰ posit · illi enī duo ceci de q̄bꝰ et alii narrāt nō sūt isti · sed tn̄ simile fctm ē · ita vt si ipe matheꝰ non etiā illius facti meminisset · posset putari hoc quod nūc narrat dictum fuisse etiam ab aliis duobus · quod cōmendare memorie diligēter debemꝰ · esse quedā facta similia q̄ō p̄bat

cum idem ipe euangelista utrunq; cōmemorat·ut si qñdo talia singula apd singulos inuenirem⁹ atq; in eis contrariū qd solui non possit·ocurrat non hoc esse factū· sed aliud simile uel similiter factum

Mane deinceps non apparet ordo rerū gestaꝝ·nam p⁹ hec duo facta de cecis et muto demonio ita sequitur ⁊ circuibat ihs ciuitates·⁊ omnia castella docens in synagogis eoꝝ ⁊ p̄dicans euāgeliū regni·et curans omnē langorem·et omnem infirmitatem· uidens aūt turbas misertus est eis·quia erāt uexati et iacentes sicut oues non hn̄tes pastorem·tūc dicit discipulis suis·messis q̄dem multa·operarii aūt pauci rogote ḡ dn̄m messis·ut eiciat operarios in messem suam et cōuocatis duodecim discipulis dedit illis potestatem spirituū immūdoꝝ ⁊c̄·usq; ad illud ubi ait·amen dico vobis nō p̄det mercedem suā/In hoc toto loco·quē nūc cōmemoramus multa monuit discipulos suos·sed vtrū eos ex ordine matheus subiūxit·an ei ordo narrandi recordatio sua fuerit sicut dictum est nō apparet·hūc locū breuit̄ videt̄ p̄strinxisse marc⁹ ⁊ eū sic ingressus est dicens· ⁊ conuocauit duodecim et cepit eos mittere binos et dabat illis p̄tatem spirituū immūdorū et ⁊c̄·usq; ad illud ubi ait·excutite puluerē de pedib⁹ uestris in testimoniū illis· sed añqm̄ hoc narraret marcus p̄us post resuscitatam filiam archisinagogi illud narrauit ubi dn̄m in patria sua mirabant̄·vnde illi esset tanta sapiētia·et virtutes cū ei⁹ cognationē nossent· quod matheus p⁹ admonitionem ista discipuloꝝ·et post alia multa cōmemorat·/Itaq; incertū ē vtrū hoc qd agit̄ i eius patria mathe⁹ omissū reuocauerit· an marc⁹ recordatū añ ceperit·quis nā eoꝝ ordinē rei geste· et q̄s recordacōis sue tenuerit/Lucas aūt otinuo p⁹ resurrecti onem filie iairi subiungit hunc locum de potestate et admonitione discipulorum tam breuiter sane qm̄ marcus·neq; ipse ita·vt hoc sequi etiam in rerum gestarum ordine appareat/In nominib⁹ ḡ discipulorum lucas qui eos alio nomie nomiat·cū p⁹ eligunt̄ i mōte a matheo nō discrepat· nisi i noie iude iacobi· quē matheus tatheū appellat· non nulli autem codices habent lebbaeum· Quis autem vnqm̄ prohibuerit duobus vel tribus nominibus hominem vnum vocari? solet

item queri quomō matheus ⁊ lucas commemorauerint dix⁊
isse dominū discipulis vt nec virgam ferrent·cum dicit mar
cus & p̄cepit eis ne quid tollerent ī via nisi virgā tm̄·⁊ seq̄t
etiam ipe·non peram·nō panem·neq; in zona es·vt ostendat
in eodem loco versari narrationem suā· in quo & illorū qui
dixerūt nec uirgam ferendā· quod ita soluīt ut intelligamus
sub alia significatione dictā virgam q̄ scd̄m marcū ferenda
ē·et sub alia illā·q̄ scd̄m matheū·& marcū·et lucā nonē ferē
da· sicut sub alia significatione intelligitur temtatio·de qua
dc̄m ē deus neminem temtat·et alia de qua dc̄m est· tem⁊
tat vos dominus deus vester ut sciat si diligatis eū·illa sedu
ctionis est· hec p̄bationis·sicut iudiciū alit̄ accipitur de quo
dc̄m est ·qui benefecerūt in resurrectionē vite· qui malefe
cerūt in resurrectionem iudicii·et aliter dequo dc̄m est · iu
dica me deꝰ et discerne causam meā ō gente nō sancta·illud
enī iudiciū damnationis est·hoc discretionis·et multa alia sūt
verba q̄ nō hn̄t vnā significationē·sed diuersis locis cōgruen
ter posita· diuerso ordine mō intelligunt̄·et aliquando cū ex
positione dican̄t ut est illud·nolite pueri effici sensibus· sed
malitia p̄uuli estote vt sēsibꝰ p̄fc̄ti sitis·hoc enī breuit̄ clau
sa sentētia dici potuit·nolite esse pueri sed estote pueri·et il
lud si quis putat se sapientē esse in vobis ī hoc seculo·stultꝰ
fiat ut sit sapiens· quid enī aliud dixit·qm̄ nō sit sapiens· vt
sit sapiens·aliq̄ndo aūt clause ita dicunt̄ vt exerceāt inq̄rētē·
vt est quod ait ad galatas· inuicē onera vestra portate· et sic
adimplebitis legem xp̄i·qui enī putat se esse aliq̄d cū nichil
sit seip̄m seducit· opus aūt suū p̄bet vnusquisq; et tūc in se
ipō habebit gloriā et nō ī altero·vnusquisq; enī p̄priū onus
portabit·nisi oneris nomen sub diuersis significationibus ac
ceperis·p̄culdubio putabis eūdem sibi in loquēdo esse ꝺtrariū
et hoc in vna sentētia tam uicine positis verbis·qui cū pau⁊
lo ante diceret·alter alterius onera portate·p̄ea dixit vnusq̄s
q; p̄priū onus portabit· sed alia sunt onera p̄ticipande in
firmitatis·alia reddende rationis deo de actibꝰ nostris·alia
cum fatribus sustentanda communicantur· hec p̄pria ab
vno quoq; portantur·ita et virga intelligitur spiritaliter ō
qua dicebat aplūs· in virga veniā ad uos·et corporaliter qua

vtimur siue ad equū·siue ad aliq̄d aliud op9 fuerit·vt interim omittā ⁊ alias hui9 nomis figuratas significacões vtrūq3 ℊ accipiēdū ē a dño apostolis dcīm· ⁊ vt nec virgā ferrēt ⁊ vt nō nisi virgā ferrēt. Cū enī scōm matheū dicēt eis·nolite possidē aurum ·neq3 argētum neq3 peccuniam ī zonis vestris· nō perā ī uia ·neq3 duas tunicas·neq3 calciamenta neq3 virgā· cōtinuo subiecit dign9 est enim operari9 cibo suo·vnde satis ostēdit cur eos hec possidere ac ferre noluerit·non quo necessaria non sint sustentationi hui9 vite·sz q̄a sic eos mittebat ·vt eis hec deberi demonstraret ab illis qiub9 euangeliū credentibus ad nunciarent·tanq̄m stipendia militantib9·tanq̄m fructū vinee plantatorib9·tanq̄m lac gregis pastorib9·vnde paul9 dicit·q̄s militat suis stipendiis vnq̄m? quis plātat vineam & de fructu eius non edit? quis pascit gregem & de lacte eius non p=cipit? hinc enim loq̄batur de his que necessaria sunt predicatoribus euangelii vnde paulopost dicit·si nos vobis spiritalia seminauimus·magnū ē si vestra carnalia metemus· si alii potestati vestre participant non magis nos·sed nō sumus vsi hac potestate· vnde apparet hec nō ita p̄cepisse dominum·tanq̄m euangeliste viuere aliunde non debeant qm̄ eis prebentibus quibus ānūciant euangelium : alioqn̄ cont̄ hoc p̄ceptum fecit idem apostol9 qui victum de manuum suarum labori9 tñsz igebat ne cuiqm̄ grauis esset :potestatem tñ dedisse in qua sciret sibi ista deberi·cū aūt a dño aliq̄d impat̄ nisi fiat·inobedientie culpa ē·cū autem potestas dat̄ licz cuiq3 nō vti·& tāq̄m de suo iure recedere· hec ℊ dñs loquens discipulis id aiebat quod ipse apostol9 paulopost aptius ita explicat nescitis quō qui in templo operant̄ que de templo sunt edunt · qui altari deseruiunt altari compartiuntur sic & dominus ordinauit his qui euangelium ānuncciant de euangelio viuere· ego autem nullius horum vsus sum .Cū itaq3 dicit dominum ordinasse ·se autem vsum non esse·vtiq3 ostendit vtendi potestatem datam · non impositam seruiendi necessitatem · Hoc ergo ordinans dominus quo eum ordinasse dicit apostolus qui euangelium adnunciant de euangelio viuere · illa apostolis loquebatur vt securi non possiderent neq3 portarent huic vite necessaria nec magna nec minima ideo posuit nec

virgam· ostendens a fidelibus suis omnia deberi ministris
suis nulla superflua requirentibꝰ ·ac per hoc addendo dignꝰ
est enim operarius cibo suo·prorsus apperuit& illustrauit
vnde & quare hec omnia loq̃retur. Hāc ergo potestatē virge
nomine significauit cū dixit ne q̓d tollerēt in via nisi virgam
tantū·potuit enim etiā sic breuit̓ dici·nihil necessarium vo=
biscum feratis nisi virgam tm̃·vt illud qđ dictum est nec vir
gam· intelligat̓ ne minimas q̓dē res· ꝙ vero adiunctum est
nisi virgam tm̃·intelligat̓ q̓a ꝑ potestatem a dño acceptam :
q̃ virge nomie significata ē: etiam q̃ non portant̓ nō deerūt·
vtrunq; ꝙ dominꝰ dixit·sꝫ q̓a nō vtrūq; vnꝰ euangelista ome=
morauit·putat̓ ille q̓ virgam sub alia significatione positam
tollendam dixit·ei q̓ virgam rursum aliud significātem non
tollendam dixit·esse otiarius·sed iā ratione reddita nō puteť
Sic & calciamēta cū dicit mattheꝰ in uia non esse portanda·
curam ꝓhibꝫ·q̓a ideo portāda cogitāt̓ ne desint·hoc ꝛ de dua
bꝰ tunicis intelligēdū ē·ne q̓sq̃m eoꝝ ꝑt̓ eā quā induꝰ esset
aliā portādam putaret solicitꝰ ne opꝰ esset cū ex illa potesta
te posset accipe. Proīde marcus dicendo calciari eos sandalis
vel soleis aliq̓d hoc calciamētum mistice significationis ha=
bere admonet vt pes neq; tectꝰ sit nec nudꝰ ad t̓rā id est nec
occultet̓ euāgeliū nec terrenis comedes innitat̓ & ꝙ nō porta=
ri vel habere duas tunicas sꝫ exꝑssiꝰ indui ꝓhibꝫ dicēs ꝛ ne
induēnt̓ duabꝰ tunicis·q̓d eos monꝫ nisi nō duplicit̓ sꝫ simpli
cit̓ ambulare·ita dominū omnia dixisse nullo modo dubitādū
est·partim proprie partim figurate ·sed euāgelistas alia istū
alia illum inseruisse scriptis suis·quedam vero eadem vel du=
os vel tres eorum·quoslibet vel omnes quatuor posuisse·nec
sic tamē omnia esse conscripta que ab illo seu dicta seu facta
sunt quisquis autem putat dominum non potuisse in vno ser=
mone·quedam figurate quedā ꝓprie ponē eloq̓a·cetera eiꝰ in
spiciat·videbit qm̃ hoc temere atq; inerudite arbitretur·po=
test enī iste vt vnū aliq̓d dicā qđ animo interim occurrerit ·
quomō monet vt nō sciat sinistra q̓d facit dextera·ꝛ ipas ele=
mosinas·& quicquit illic aliud precipitur figurata ea accipi=
endum putare. Sane rursus admoneo ꝙ oportet meminisse
lectorē ne tali admonitione sepissime indigeat aliis atq; aliis

sermonū suoꝝ locis dominū iam multa iterasse que alibi dixerat ·ne forte ipsoꝝ locoꝝ ordo cū ex alio euāgelista non cōueneriṫ alicui eorum hinc putet esse contrariū·cū intelligere debēt iteꝝ alibi dici ·qđ iā alibi dictū erat ·nec tm̄ de dictis veꝝ etiaꝫ de factis obseruari debere·nihil enim prohibꝫ hoc idem iterū factū credẽ ·calumniare aūt euāgelio dum nō credit iterum fieri non potuisse nemo convincit sacrilege vanitatis est.

Sequiṫ matheus & dicit·& factū est cū consumasset ihs p̄cipiēs duodeci discipulis suis·trāsiṫ inde vt docẽt ꝛ p̄dicaret inciuitatibꝰ eoꝝ·iohānes autē cū audisset in uinculis opera cristi· mittēs duos de discipulis suis ait illi ·tu es q̄ vēturꝰ es an aliū expectamꝰ ꝛc̄ ·vsq; ad illud vbi ait & iustificata ē sapiētia a filiis suis ·hūc totū locū de iohāne baptista q̄ miserit ad ihm & cꝰmoi respōsum acceperint illi quos misit ·& quitq̄t pꝰ eoꝝ absceſſum de iohanne dñs dixit·interponit ꝛ lucas ·non quidē ipō ordine·sed q̄s eoꝝ recordationis sue quis rerum ipsarum hic ordinē teneat non apparet.

Sequiṫ ꝗ matheꝰ & dicit ·tūc cepit exprobrare ciuitatibꝰ i q̄bꝰ facte sunt plurime virtutes eiꝰ q̄a non egissent pñiaꝫ ꝛc̄· vsq; ad illud vbi ait t̄re sodomorū remissiꝰ erit i die iudicii qm̄ tibi · etiā hoc ꝫmemorat lucas ꝫtinuato cuidam sermoni dñi etiā hec ipiꝰ ore ꝫiungēs·vn· de magis videṫ ipe hoc ordie illa ꝫmemorarequo a dño dc̄ta sṫ·matheꝰ aūt sue recordationis ordinem tenuisse·autsi illud qđ idem matheꝰ ait·tūc cepit expbrare ciuitatibꝰ sic accipiendū putaṫ vt pūctum ipsū temporis voluisse tradatur exprimere· in eo quod est tunc· nō aūt ipsum tempus aliqñto latius quo hec multa gerebantur & dicebantur · quisquis hoc credit·credat hoc etiā esse bis dictū·cū enim apud vnum euangeliſtam inueniātur quedā q̄ bis dixerit dominꝰ·sicut apud eundem lucā de non tollenda pera in via ꝛ similiter ceteris duobus locis dictum a domino inuenitur ·quid mirum si & aliquid aliud bis dictum singillatim a singulis dicitur eodē ordine quo dictum est ·ꝛ ideo diuersus ordo apparet i singulis quia & tunc quādo ꝛ ille ꝛ tūc qñ iste ꝫmemorat dictū est.

Sequitur matheus ·in illo tempore respondens ihesꝰ dixit confiteor tibi pater domine celi & terre quia abscondisti hec a sapientibꝰ ⁊ prudentibus ⁊c̄ ·vsqꝫ ad illud vbi ait iugum enī meū suaue est· & onus meū leue· huiꝰ loci & lucas meminit sed ex parte·non dicit enim ipse venite ad me omnes qui laboratis · & alia que secūtur·semel aūt hoc dictū a domino sed lucam non totū quod dictū est ꝫmemorasse credibile ē ·matheus enī dicit·in illo tempore respondens ihs dixit pꝛeaq̄m exprobrauit ciuitatibꝰ·lucas aūt pꝰ illam exprobrationem ciuitatū interponit quedam nō tñ multa atqꝫ hoc ita subiungit ī ipa hora exultauit spiritu sācto ⁊ dixit·vnde etiā si matheus non ī illo tempore diceret sed in ipsa hora (tam pauca intponit lucas in medio)etiā eadem hora dictum nō absurde videatur.

Sequit̄ ꝯ matheꝰ & dicit ī illo tempore abiit ihesus sabato pꝛata discipuli aūt eiꝰ esuriētes ceperūt vellere spicas & manducare ⁊c̄· vsqꝫ ad illud vbi ait· dñs est enim filius hominis etiā sabati·hoc quoqꝫ sine vlla repugnantie questione commemorat̄ & a marco & a luca sed illi non dicunt in illo tempore ·vnde fortassis magis matheꝰ rei geste hic ordinem tenuit illi aūt recordationis suc·nisi latiꝰ accipitur quod dictum est in illo tempore ·idest quo hec multa ⁊ diuersa gerebantur.

Sequitur ꝯ matheus ita narrās ·& cū inde trāsisset venit ī synagogam eoꝝ & ecce homo manum habens aridam ⁊c̄· vsqꝫ ad illud vbi ait ⁊ restituta ē sanitati sicut altera· de isto sanato q̄ manū habebat aridā·etiā marcꝰ ⁊ lucas nō tacēt·posset aūt putari eo die factū·⁊ ꝺ spicis ⁊ de isto sanato·quomō sabatum ⁊ hic ꝛmemorat̄ nisi lucas apperuisset alio sabato factū esse·ꝺ sanitate aride manꝰ ·proinde qꝺ ait matheus·⁊ cū inde trāsisset venit ī synagogā eoꝝ · nō q̄ dē venit nisi cū inde trāsisset·ſ3 q̄ pꝰ dies ī synagogā eoꝝ vene rit pꝛeaq̄m a segete illa trnsiit an recte otinuoqꝫ illucierit nō exp̄ssū ē ac p hoc locꝰ dat̄ narrationi luce q̄ dicit alio sabato huiꝰ manū sanatā·ſ3 pt̄ mouere quomō matheꝰ dixerit q̄ ipi interrogauerint dominum si licet sabato curare volentes inuenire accusandi occasionē ·ipse vero illis ꝺ oue proposuerit

similitudinē dicens ·quis ex vobis homo q̄ habet vnam ouē & ceciderit hec sabatis in foueā nonne tenebit et leuabit eā· qñto melior est homo oue ·itaq; licet sabatis bñ facere ·cum marcꝰ & lucas illos pocius a dño introgatos esse phibeāt·licꝫ sabato bñfacere an male animam saluam facere an perdere· itaq; intelligendum est·q̄ illi prius introgauerint dominum si licet sabato curare deinde q̄ intelligens cogitationes eorū aditum accusādi querētiū constituerit in medio illum quem fuerat sanaturꝰ ⁊ interrogauerit q̄ marcꝰ ⁊ lucas eū interrogasse commemorant ·ac tūc illis tacentibus ꝓposuisse similitudinē de oue & oclusisse qđ liceat benefacere sabato·postremo circumspectis eis cū ira (sicut marcus dicit) contristatū super cecitate cordis eorum dixisse homini extende manum tuam.

Sequitur matheus ita contexens narrationem suam exeūtes aūt pharisei cōsiliū faciebant·aduersꝰ eum · quomodo eum perderent ihesus autē sciens recessit inde·& secuti sunt eū mlti & curauit eos oms·& p̄cepit eis ne manifestū eum facerent·vt adimpleretur quod dictum est per isaiam prophetam dicentem·⁊ cetera vsq; ad illud qđ ait & in nomine eiꝰ gentes sperabunt·hoc solꝰiste commemorat·illi duo in alia perrexerunt·ordinem sane rei geste videtur marcus aliqñtulum tenuisse q̄ dicit ihm cognita maligna aduersū se dispositione iudeorum secessisse ad mare cum discipulis suis & ad eum turbas confluxisse·sanasse eum plurimos vnde autem ceperit in aliud ire·non quod ordine sequeretur· vix apparēt vtrum vbi dicit conuenisse ad eum turbas (potuit enim hoc iam fecisse ⁊ alio tempore) an vbi dicit·ascendit in montem quod & lucas videt commemorare dicens factū est autem in illis diebus exiti montem orare ·dicendo enim in illis diebus·satis ostendit non continuo factum.

Matheus ergo sequitur ⁊ dicit tunc oblatus est ei demonium habens cecus ⁊ mutus ⁊ curauit eum ita vt loqueretur & videret·hoc non isto ordine sed pꝰ alia multa lucas commemorat ·& mutum dicit tantum non etiam cecum·sꝫ nō ex eo q̄ aliq̄d tacet de alio dicē putādꝰ ē · ea enim sequētia etiaꝫ ipe contexit que matheus.

Sequitur matheus dicens. & stupebant omnes turbe ⁊ dicebāt. nūquid hic est filiꝰ dauid. pharisei aūt audientes dixerūt hic nō eicit demones ṅ i beelzebub p̄n cipe demoniorum. ihs autem sciēs cogitationes eorum dixit eis. omne regnum diuisū contra se desolatur ⁊c. vsq; ad illud vbi ait. ex verbis tuis iustificaberis & ex verbis tuis cōdemnaberis. marcꝰ non ex occasione illius muti subicit dictum de ihu ꝙ inbeelzebub eicēt demonia sed post talia quedam q̄ solus commemorat hoc q; subnectit. siue alio loco id recolēs et adiungens siue aliquid pret̄mittēs ⁊ deinde ad hūc ordinē rediēs. Lucas aūt pene totidē ūbis h̄° dicit quot matheꝰ. ꝙ digitū dei appellat spiritum dei. ab eadem sententia non recedit quin potiꝰ & aliq̄d docet. vt nouerimꝰ quēadmodū intelligamus vbicunq; scripturarum legerimus digitū dei. in aliis autem que non hic dicunt marcus & lucas nulla controuersia est. nec in his que aliqñto aliter dicunt que eadem sententia est.

Seq̄t matheꝰ ⁊ dicit. tūc respōderūt ei q̄dā de scribis & phariseis dicētes. magister volumꝰ a te signū videre ⁊c. vsq; ad illud vbi ait. sic erit ⁊ generatiōi huic pessime. hec etiaz lucas narrat eo quidem loco. sz aliq̄nto dispari ordine. nā illud qđ petierūt signū a dño đ celo. sup̄ memorauit. pꝰ illud đ muto miraculū. ⁊ non ibi retulit q̄d eis ad hoc dominus respondisset. sed postea cum turbe concurrissent. dicit hoc fuisse responsum eis. quos dat intelligi superius asse commemoratos ꝙ de celo signum querebant. & hoc annectit posteaq̄m interposuit de muliere que dxit domino beatꝰ vēter qui te portauit. hanc autem mulierem interponit cum de sermone domini commemorasset. ꝙ spiritus inmundus exiēs ab homine redit & inuenit mundatam domum. Post mulierem ergo illam cum diceret responsum esse turbis de signo quod de celo querebant interposita similitudine ione prophete. deinde continuato sermone ipsius domini commemorat dictum de regina austri & de niniuitis. Ita aliquid potius ꝑmemorauit qđ matheꝰ tacuit. q̄m aliq̄d pret̄misit eorū que hoc loco ille narrauit. q̄s aūt non videat superfluo queri quo illa ordine dominus dixerit cum & hoc discere debeamꝰ

per euangelistaz excellentissimam auctoritatē non esse men-
dacium si quisqm non hoc ordine cuiqm sermonem dige-
serit·quo ille a quo processit cum ipiq ordinis nihil interest
ad rem siue ita sit·aduc lucas productiorem hūc dñi sermonem
indicat z in eo quedam commemorat·qlia matheus i sermo-
ne illo·qui est habitus in monte·que bis dicta intelligimus·
et ibi scilz & hic. Terminato aūt isto sermone in aliud pgit
lucas·in quo vtz rez gestaz ordinem seruarit incertum est·
ita enim connectit·& cū loquet̄ur rogauit eū q̄daz phariseus
vt prādet̄ apud se·nō aūt ait·cū hec loqueret̄ sed cū loquere-
tur·nam si dixisset·cū hec loqueretur necessario cogeret intel-
ligere hoc ordine non tantum a se fuisse narrata verū z a do
mino gesta.

Sequitur ergo mathez & dicit·aduc eo loquēte ad t̄
bas ecce mater eiq z fratres stabāt foris quer̄etes
loqui ei ⁊c·vsqz ad illud vbi ait·quicunqz enim fece
rit volūtatē patris mei q̄ i celis ē·ipe meq & frat̄ & soror z
mater ē·hoc sine dubio osequent̄ gestū intelligē debemus·p-
misit enī cū ad hoc narrandū trāsiret·aduc eo loquēte ad tur-
bas·q̄d ē aūt aduc·nisi illud qđ loq̄batur·nō enī dixit·z eo lo-
quente ad t̄bas·ecce mat̄ eiq & fratres·sed aduc eo loquente
cum dicit cogit intelligi hec loquente q̄ superius indicabat·
nam z marcq post illud qđ ꝺ plasphemia spiritq sancti quid
dominq dixerit retulit & veniunt inquit mater eiq z fratres·
pretermissis q̄busdam que in eodem textu sermonis domini·
et matheus prolixius marco.& lucas prolixius matheo posu-
erunt·lucas aūt nō huiq rei geste ordinem tenuit·sz preocupa-
uit hoc·& preocupatū añ narrauit·deniqz hoc sic interposuit·
vbi solutum appareat a nexu & superiorum z posteriorum·
post ꝫmemoratas enī q̄sdam pabolas domini ita hoc de ma-
tre & fratribq eiq recordatū intposuit·Venerūt aūt ad illū
inquit mater & fratres eius & non poterant ad eum adire p
turba· non expressit quando ad eum venerint·rursus cum &
hinc transit ita loq̄tur·factum est aūt inquit i vna diez & ipe
ascēdit i nauiculā·& discipuli eiq·et hic vtiqz cū dicit factū ē
in vna diez satis indicat nō necesse esse vt hec dies intelligat̄
in qua hoc gestū vel illa q̄ continuo sequit̄·nihil itaqz habet

repugnātie cū ceteris duobus·quod matheus de matre ⁊ fratribus dñi narrat · neq; in verbis domini·neq; in ipso ordine rerum gestarum.

Sequitur matheus·in illo die exiens ihs de domo sedebat secꝰ mare·& congregate sunt ad eū t̄be multe · ita vt in nauiculam ascendēs sedēt·⁊ omnis t̄ba stabat in litore·et locutꝰ ē eis ml̄ta ī pabolis dicēs ⁊c·vsq; ad illud vbi ait·ideo omis scribadoctꝰ i regno celoꝝ similis ē homini patrisfamilias qui p̄fert ð thesauro suo noua & vetera · pꝰ illud qð narratū ē ð matre & fratribꝰ dñi· hoc continuo gestum esse·& eū ordinē matheū etiam ī narrando tenuisse· ea res insinuat·qa cū illinc trāsiret ita cōnexuit vt dicēt ·ī illo die exiens ihs ð domo sedebat secꝰ mare & congregate sunt ad eū t̄be ml̄te·cū enī dicit ī illo die nisi forte dies more scripturaꝝ tēpꝰ significet· satis indicat vt hoc osequenter gestū· aut non multa interponi potuisse·maxime qa & marcꝰ eūdē ordinē tenet·lucas aūt pꝰ illud qð narrat de matre·⁊ fratribꝰ dñi ī aliud trāsit ·nec eo trāsitu connexionem aliquā facit·qua huic ordini repugnare videat·omniū ḡ boꝝ que matheus dominum locutū esse narrauit·que cum illo dixerūt marcus & lucas non habent repugnantie questionem·que autem ipe solus dixit multo magis sine controuersia sunt·nec in ipso ordine·qm̄uis aliqñto diuersum alius alium teneat partim gestarum partim recordationis sue·video quid vl̄ cui quisq; adu̇ersetur.

Sequit̄ ḡ matheus·& factū ē cū osumasset ihs paboras istas transiit inde·& veniens in patriam suā docebat eos in sinagogis eorum ·& cetera·vsq; ad illud vbi ait·& nō fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum. ¶ superiore sermone parabolarum sic transit vt nō ostendat consequentis ordinis necessitatem · presertim quia marcus ab istis parabolis non in quod iste sed in aliud tendēs in quod & lucas ita cōnexuit narrationē vt credibilius ostēdat̄ hoc esse pocius osequēter gestū qð ipi duo cōtinuāter adiungūt de naui scilicꝫ in qua dormiebat ihs · & de illo miraculo expulsoꝝ demonioꝝ apud gerasenos·q̄ duo matheꝰ iā supꝰ recolens intposuit. Nūc ergo q̄ in patria sua dñs dixerit

vel ei dicta sint·videamꝰ vtrum cum aliis duobus marco &
luca concordent·nam iohannes longe in diuersis & dissimili-
bꝰ narrationis sue locis·vel dicta esse domino talia·vel eum
dixisse commemorat·q̄lia hoc loco tres ceteri meminerunt·ꝛ
marcꝰ quidē eadē prope commemorat hic omia q̄ matheus·
nisi ꝙ dñm fabrū & marie filiū·nec mirandū ē cū vtrūqꝫ dici
potuerit·eo enim ꝛ fabrū credebāt·quo fabri filiū·lucas autē
eadem gesta latius indicat·ꝛ plura ibi commemorat·nec lō-
ge post baptismū & temtationem eius hoc inserit sine dubi
o preoccupās qđ multis rebus intpositis postea gestū ē·vnde
quisqꝫ possit aduertē·ꝙ huic tam magne q̄stioni quā de cōsen
su euāgelistaꝝ enodādam deo adiuuante suscepimꝰ·plurimū
necessariū est·vt non nescientes aliquid eos pretmisisse·aut ne
scientes quēadmodū se ordo reꝝ gestaꝝ habēt·alium pociꝰ
ordinē sue recordationis tenuisse·qđ hic euidētissime intelli-
gi potest·quia lucas anteq̄m aliquid narraret dominū fecisse
capharnaū·preoccupauit hūc locū quē nūc consideramꝰ vbi
ciues eiꝰ·& potētiam virtutis in eo stupebāt·ꝛ ignobilitatem
generis contemnebāt·nam hoc eum dicit eis dixisse·vtiqꝫ dici
tis mihi·medice cura teipm·quanta audiuimus facta in ca-
pharnaum fac & hic in patria tua·cū secūdū eiusdē ipsiꝰ luce
narrationē·nichil aduc legatur fecisse chapharnaum·quod q̄a
longū non est·& facilimum est & pernecessarium totum in
ferimꝰ·vnde ad hoc narrandum·ꝛ quomodo venerit pꝰeaq̄m
baptisatum &temtatum dominū indicauit ita sequit·& osu-
mata omi temtatione diabolꝰ recessit ab illo vsqꝫ ad tempꝰ·
& regressꝰ est ihesꝰ i virtute spiritꝰ i galileam ꝛ fama exiit
per vniuersā regionem de illo ꝛ ipe docebat in sinagogis eoꝝ
ꝛ magnificabaṫ ab hominibus ꝛ venit nazareth vbi erat nu-
tritus·ꝛ intrauit secūdum consuetudinem suam die sabbati
in sinagogam & surrexit legē·& t̄ditꝰ est illi liber prophete
isaie·& vt reuoluit librum inuenit locum vbi scriptum erat
spiritꝰ dñi sup me propter qđ vnxit me euangelizare paupe-
ribꝰ misit me predicare captiuis remissionem ꝛ cecis visum·
dimittere confractos i remissionem· predicare annum domi-
ni acceptum·& diem retributionis·& cum plicasset librum
reddidit ministro & sedit· & omniū in sinagoga oculi erant

intendentes in eum ·cepit aūt dicē ad illos q̄a hodie impleta
ē hec ſcriptura ī auribꝰ veſtris·& omnes teſtimoniū illi da-
bant·& mirabantur in verbis gratie·que procedebant de ore
ipſius·& dicebant·nonne hic filiꝰ ē ioſephꝫ & ait illis ·vtiq;
dicitis michi hanc ſimilitudinem ·medice cura teipſum·q̄n-
ta audiuimꝰ facta in chapharnaū fac & hic in patria tua ꝛc ·
donec ꝓgat totum ipſum narrationis ſue locum ·quid ergo
euidentiꝰ q̄m hoc eum ſcientem preocupaſſe narrandum cū
vtiq; iam magna ab illo in chapharnaum facta fuiſſe & ipſe
nouerit & ipſe ꝛmemoraret · que ſe non dum narraſſe vtiq;
ſcit ·neq; enim tantum ab eiꝰ baptiſmo ꝓgreſſus eſt vt obli-
tus putet̄ non dum ſe aliq̄d ꝛmemoraſſe de his que ī chaphar
naum geſta fuerant·modo enim cepit poſt baptiſmum aliq̄d
narrare de domino·

Sequitur matheꝰ in illo tempore audiuit herodes te
trarcha famam ihu·& ait pueris ſuis hic ē iohānes
baptiſta ipſe ſurrexit a mortuis ⁊ ideo virtutes in
eo operantur·marcꝰ hoc idem & eodem modo dicit ſz nō eo-
dem ordine· nā pꝛeaq̄m diſcipulos dñs miſit dicens eis·ne q̄d
in via ferrent niſi virgā tantū·terminato eo ſermone q̄ntum
ab illo commemoratum ē etiā hoc ſubiecit·nulla tn̄ facta ne-
ceſſitate q̄a hoc etiā cōſequēter geſtū eſſe intelligē cogēmur·ſi
cut nec matheꝰ·ī illo enim tempore dixit·nō ī illo die vel ho-
ra·niſi ꝙ marcꝰ nō ꝙ herodes dixerit.ſz dicebāt inq̄t q̄a iohā-
nes baptiſta ſurrexit a mortuis·matheus vero de ipō herode
ait inquit pueris ſuis ·lucas autem eum narrandi ordinē quē
marcus tenens ·nec ipſe ſane etiam rerū geſtarū eūdē ordinē
fuiſſe credi cogens ita hoc idem commemorat·audiuit autem
inquit herodes tetrarcha omnia que fiebant ab eo & beſita-
bat eo ꝙ dicet̄ a quibuſdam quia iohānes ſurrexit a mortu-
is·a quibuſdam vero quia helias apparuit·ab aliis autem
quia pꝛopheta vnus de antiquis ſurrexit·& ait herodes ·io-
hannem ego decollaui ·quis autem iſte de quo audio ego ta-
lia? & querebat videre eum ·in his verbis lucas quoq; mar-
co atteſtatur ad hoc dumtaxat ꝙ alii dixerunt non herodes
iohannem a mortuis ſurrexiſſe ſz q̄a beſitātem commemora-
uit herodē verbaq; eiꝰ ita poſtea poſuit dicentis ·iohannem

ego decollaui·quis autem ē iſte ꝺ quo audio talia ego? intelli
gendum eſt autem poſt hanc heſitacōnem confirmaſſe in aio
ſuo quod ab aliis dicebaꝫ · cū ait pueris ſuis·hic eſt iohānes
baptiſta ipe ſurrexit a mortuis·et ideo virtutes opperantur
in eo· aut ita ꝓnunciāda ſunt hec verba· ut heſitātem aduc
indicent· ſi enim diceret·nunquid nam hic eſt · aut nunquid
forte hic eſt iohannes baptiſta · non opus eſſet admonere
aliquid de ꝓnunciatione · quia dubitans atq; heſitans in=
telligatur ·nunc quia illa verba deſunt vtroq; modo ꝓnun
ciari pt̄·ut aut ꝯfirmatū eū ex alioꝝ verbis credētem dixiſſe
accipiamus·aut aduc ſicut lucas cōmemorat heſitātē ·p̄ſertiz
quia et marcꝰ qui ſuꝑius dixerat ab aliis fuiſſe dctm q; iohā
nes a mortuis ſurrexit· i extremo tn̄ ip̄m herodem dixiſſe nō
tacet quē ego decollaui iohannem hic a mortuis reſurrexit·q̄
item verba duobus mois ꝓnūciari poſſunt·ut aut cōfirmātis
aut dubitātis intelligātur· cum autem lucas poſteaqm̄ hoc
cōmemorauit·in aliud tranſeat·duo iſti matheus· et marcus
ex hac occaſione narrant·quemadmodū ſit ab herode iohan=
nes occiſus

Sequit̄ ergo matheus ⁊ dicit· herodes enim tenuit io
hannē⁊ alligauit eum et poſuit in carcerem ꝓpter
herodiadem vxorem fratris ſui zē·uſq; ad eum locū
ubi ait·et accedentes diſcipuli eius tulerunt corpus et ſepe=
lierunt illud et venientes nūciauerūt ihu·marcus hoc ſimilit̄
narrat·lucas autem non eodem ordine id recordaꝫ ſed circa
ipſum baptiſmum quo dominus baptiſatus eſt·vnde hoc p̄
ocupaſſe intelligit̄ ·⁊ ipe ex occaſione ut ibi narraret qꝺ mul
to poſt fctm eſt· cum enim cōmemoraſſet iohannis verba de
domino q; ventilabrum in manu eius · et mundabit aream
ſuam·frumenta recondet in horreū ſuum·paleas autem con=
buret igni inextinguibili·continuo ſubiecit qꝺ non otinuo fa
ctū eſſe iohānes euāgeliſta apptiſſime expoit cum ꝺmemorat
ꝑeaqm̄ baptiſatus eſſet ihus iſſe illū i galileā qn̄do fecit ꝺ
aqua vinū·& inde ꝑ paucoꝝ dieꝝ in capharnaū habitacōez
rediſſe ad iudeā terrā·⁊ ibi baptiſaſſe multos circa iordanē
añqm̄ miſſus eſſet iohānes in carcerem·quis autē nō putet
qui minus in his litteris eruditus eſt·tanqm̄ poſt illa verba

de ventilabro ⁊ de area mundata·continuo sit a iohanne ostẽ
sus herodes et eũ in carcẽm miserit·non aũt hoc ordine ista
narrata quo gesta sunt·et alibi iam probauimꝰ·⁊ hoc ipo lo=
co nõ quilibet alius sed idem lucas hoc probat· si enim post
verba illa cõtinuo iohãnes in carcerem missus est· quomõ pꝰ
ipam cõmemorationem iohãnis in carcerem missi·baptisatꝰ
est ihus scõm ipsius luce narrationem·proinde manifestum
est ex ocasione recordatũ pocupasse· et añ multa q̃ (prioq̃m
iohãni hoc fieret) gesta narraturꝰ erat·hoc preocupatũ i sua
narratione pmisisse· sed nec illi duo matheꝰ et marcus eoꝝ
ordinem de iohãne i carcerem misso i sua narratione posu=
erũt·quo fctm appaꝛet etiam in eorum scriptis· nam et ipsi
dixerũt tradito iohãne dñm isse i galileã. ⁊ pꝰ multa q̃ fecit
in galilea veniũt ad herodis admonitionem vel hesitationem
ꝺ iohãnes quẽ decollauit a mortuis resurrexit et ex hac oca=
sione narrãt omnia que ꝺ iohanne cõtigerũt icluso ⁊ occiso

Sequit ꝸ matheus cum dixisset nunciatum esse cristo
ꝺ ihannes occisꝰ sit·et ita narratione cõtexit· quod
cum audisset inquit ihus·secessit inde in nauicula i
locum desertũ seorsum · et cũ audissent turbe secute sunt eũ
pedestres· de ciuitatibus et exiens vidit turbam multam et
misertꝰ est eius·et curauit languidos eoꝝ· hoc cõtinuo pꝰ io
hannis passionem fctm esse cõmemorat vnde pꝰ hec fcta sũt
illa q̃ pmo narrata sunt quibus motus herodes dixit· iohan
nem ego decollaui· illa enĩ posteriora debent intelligi· que
ad herodẽ ꝓtulit fama· ut moueret et hesitaret·quis nam iste
esse posset de quo audiret talia· cũ iohannem ipse occidisset·
marcus aũt pꝰeaqm̃ passionem iohannis narrauit·cõmemo=
rat discipulos suos redisse ad ihm et renũciasse illi omia q̃
egerãt ⁊ docuerãt·et dominũ eis (qꝺ ipe solus cõmemorat)
dixisse·ut requiescerẽt pusillũ in deserto ·et ascendisse cũ eis
nauim et isse in desertũ seorsum· et turbas hoc videntes pre
ueniss̃e eos illuc·quaꝝ misertũ dñm docuisse multa· & hora
iam ꝓgrediente fctm esse ut de quiq panibꝰ et duobꝰ pisci=
bus omnes qui aderant pascerentur· quod miraculum omẽs
quatuor euangeliste commemorauerunt·lucas etiam qui iam
longe supra de iohannis passione narrauerat ex ocasione qua

diximus·nunc posteaq̃m cõmemorauit illam herodis hesita
tionem de domino· quis nam esset· hoc continuo subiungit
quod marcus·id est rediisse ad illũ apostolos et narrasse que
cunq; illi fecerant·et assumptis eis recessit in desertum locũ
atq; eo secutas turbas· et locutum esse de regno dei et eos q̃
cura indigebant sanasse · atq; inde etiam ipe die declinante
cõmemorat miraculum de quinq; panibus fc̃m· at vero io=
hannes qui multum ab eis tribus euangelistis eo distat· q̃a
magis i sermonibus quos dominus habuit immorat̃ ·q̃m in
factis q̃ mirabiliter fecit · posteaq̃m cõmemorauit eum re=
licta iudea abiisse iterum in galileam. quod tunc intelligitur
factum cum et alii euangeliste dicũt eũ iohanne tradito isse ĩ
galileam· posteaq̃m ꝯ id cõmemorauit iohannes·in transitu
eius p samariam multa que locutus est ex ocasione illius sa=
maritane quã invenit apud eũ contexit narrationi sue·et p9
duos dies dicit eũ inde exisse in galileã deinde venisse in cha
naã galilee ubi fecerat de aqua vinũ·et sanasse filium reguli
cuiꝰdam· alia vero que illũ in galilea fecisse atq; dixisse alii
dixerunt·iohãnes tacet·sed sane quod illi tacuerũt dicit asce
disse eũ in die festo ierosolimis et fecisse ibi miraculũ illud
de homine· qui triginta octo annos habebat in infirmitate
nec habebat hominem a quo in piscinã deponeret̃ in qua va
riis valitudinibus affecti sanabant̃·et ex hac ocasione mul=
ta eũ locutũ fuisse cõmemorat·posthec eũ dicit abiisse trans
mare galilee quod ẽ tiberiadis ⁊ secutã multitudinẽ magnã·
deinde abisse in mõtem·et ibi sedisse cũ discipulis suis · pxi
mo pasca die festo iudeoꝝ·tũ leuatis oculis ⁊ uisa multitu=
dine maxima pauisse eã ꝺ panibꝰ quiq; et duobꝰ piscibꝰ· qꝺ
et ceteri euãgeliste dicũt ac p hoc p̃termisisse illum que illi
narrando ad huiꝰ miraculi cõmemorationem venerũt·certũ
est veruntñ hoc q̃mq; occurrerũt sibi et illi tres· q̃ pene pa=
riter ambulabãt·⁊ iste (q̃ sermonẽ dñi alia cõsectãs p alia)
que illi tacuerũt circũuolauit quodãmõ et eis ad miraculũ
de quiq; panibꝰ parit̃ cõmemorãdũ ·nõ multopꝰ ab eis· rur
sus i altiora reuolaturus occurit

Sequit̃ ꝯ matheꝰ & ad ipm ꝺ quiq; panibus fc̃m na=
rationem suam ex ordine ita ꝓducit vespe aũt facto

acceſſerũt ad eũ diſcipuli eius dicentes· deſertus ē locus· et
hora iam ꝑteriit dimitte turbas·ut euntes in caſtella emant
ſibi eſcas·ihus autez dixit eis· non hñt neceſſe ire· date illis
vos mãducare ⁊c· vſq; ad illud ubi ait· mãducantiũ autē fuit
numerus quiq; milia virorũ · exceptis mulieribꝰ ⁊ ꝓuulis ·
hoc ꝯ miraculũ (qđ q̃tuor euãgeliſte cõmemorãt· et putãtur
int' ſe aliq̃d diſcrepare) cõſideran dũ atq; tractãdum eſt·ut ex
hoc etiã ad cetera ſimilia regule locutionũ diſcant'·quibꝰ tã
diuerſis eadem tñ ſnia retinet'·⁊ eadē rerũ veritas cuſtodit'·
et inchoanda quidem eſt cõſideratio nõ a matheo ſcõm ordi
nem euãgeliſtaꝝ·ſed a iohanne potius a quo ita expreſſa eſt
iſta narratio·ut etiã nomĩa diſcipulorꝝ diceret· cum q̃bus de
hac re locutus eſt dñs·ita enim dicit·cum ſublenaſſet ꝯ ihus
oculos·⁊ vidiſſet q̃a multitudo maxima venit ad eũ· dicit ad
philippum· vnde ememus panes ut mãducẽt hii· hoc autem
dicebat temtans eũ·ipe enim ſciebat quid eſſet facturus·re=
ſpondit ei philippus · ducentorꝝ denariorꝝ panes nõ ſuffici=
unt eis·ut vnuſquiſq; modicũ q̃d accipiat · dicit ei vnus ex
diſcipulis eius andreas frater ſimonis petri·eſt puer vnꝰ hic
qui habet quiq; panes ordeaceos·⁊ duos piſces·ſed hec q̃d ſt
inter tantos· dixit ꝯ ihus·facite homiẽs diſcumbere·erat aũt
fenũ multũ in loco ·diſcubuerunt ꝯ viri numero quaſi quiq;
milia· accepit ꝯ panes ihus·et cũ gratias egiſſet diſtribuit di
ſcũbentibus· ſimilit' et ex piſcibus quãtum volebãt· vt autē
impleti ſũt dixit diſcipulis ſuis·colligite q̃ ſupauerãt fragmẽ
ta ne ꝑeant· collegerũt ꝯ et implerũt duodecim cophinos fra
gmentorꝝ ·ex quiq; panibus hordeaceis que ſupfuerũt his q̃
manducauerãt/Non hic querit' ꝙ iſte dixit·cꝰmoi eſſent pa=
nes·ordeaceos enĩ fuiſſe non tacuit· qđ ceteri tacuerũt· neq;
hoc querit' qđ iſte non dixit.fuiſſe ibi etiaz ꝑter quiq; milia
virorũ mulieres et ꝓuulos· quod dixit matheus·et omĩo iam
certũ eſſe debet· et regularit' teneri· in talibꝰ queſtionibus
neminem moueri oportere·cum ab illo dicit' quod ab illo ꝑ=
termittit'/Sed querit' quomõ ea que dixerũt vera ſint omĩa
ne narrationẽ alterius·narrãs aliud alter excludat·ſi enĩ dñs
ſcõm narrationem iohannis proſpectis turbis queſiuit a phi=
lippo·vnde illis eſce dari poſſent·pt' mouere quomõ ſit vez

quod alii narrant prius dixisse dño discipulos ut dimitteret turbas quo possint sibi alimenta emere de proximis locis. quibus ille respondit scdm matheū. non habēt necesse ire. date eis vos manducare. cui etiā marcus lucas q̄ consentiūt tantum hoc ptermitentes quod ait non habent necesse ire. intelligit̄ ꝙ post hec verba dñm inspexisse multitudinem. ꝛ dixisse philippo quod iohannes cōmemorat. isti aūt ptermiserunt. deinde qđ philippus apud iohannem respondet hoc marcus a discipl'is responsū esse cōmemorat volens itelligi hoc. in ore ceteroꝝ philippum respondisse. qm̄qm̄ ꝛ pluralē numerum pro singulari vsitatissime ponere potuerunt. Q er go ait philippus ducētorum denariorꝝ panes nō sufficiūt eis vt vnusquisq̄ modicum quid accipiat. hoc est dicere quod ait marcus. euntes ememus ducentis denariis panes et dabimus eis manducare. Quod autem commemorat idem marcus quot panes habetis. pretermiserunt ceteri. qđ autē andreas apud iohannem de quinq̄ panibꝰ ꝛ duobus piscibꝰ suggescit hoc ceteri (pluralē numerū p singulari ponētes) ex discipulorū psona retulerūt ꝛ lucas quidē respōsiōꝫ philippi ꝛ rñsiōꝫ andree in vnā sentētiā cōstrixit. Q ait nō sūt nobis plusqm̄ quinq̄ panes & duo pisces. andree retulit respōsionem. Q vero adiunxit. nisi forte eamus & emamus in omnem hanc turbam escas. videtur ad responsionem philippi pertinere. nisi q̄ de ducentis denariis tacuit. qm̄qm̄ & in ipsius andree sentētia potest hoc intelligi. Cum aūt dixisset ē puer hic vnus qui habet quinq̄ panes ordeaceos & duos pisces. adiūxit etiā ipse. sed hec quid sunt inter tantos. hoc est dicere. nisi forte nos eamꝰ & emamꝰ in omnē hanc turbam escas. ex qua vniuersa varietate verboꝝ. rerū aūt sentētiaꝝq̄ concordia satis apparet salubriter nos doceri. nihil querēdū in verbis. nisi loquētium voluntatem: cui demonstrande in ꝛ vigilare debēt omnes veridici narratores. cum de homine vl' de angelo vl' de deo aliquid narrant. horꝝ enim voluntas ubis promi potest ne de ipsa inter se aliquid discrepent. sane pretermittere non oportet hoc loco. & intentū ad cetera que talia forte occurrerint facere lectorem. Quia lucas dixit quinquagenos ꝛ centenos. quod hic ideo non mouit. quia vnus p-

tem dixit alt̃ totū·qui enī etiā de cētenis retulit·hoc retulit qđ
ille pretermisit· nihil itaq; contrarium est veruntamen si aliq;
dequinquagenis tantum commemoraret· alius tantum de cen
tenis valde videtur esse contrarium· nec facile dinosceretur·
vtrumq; dictum esse ·vnum autem ab altero · alterum ab al=
tero esse commemoratum·& tamen attentius consideratū in=
ueniri debuisse quis non fateatur ·hoc ideo dixi ·quia existunt
sepe aliqua eiusmodi que parum intendentibus ꝛ temere iu
dicantibus contraria videantur & non sint

Sequitur matheus·& dicit·Et dimissa turba ascendit
in montem solus orare Vespere autē facto solus erat
ibi·Nauicula aūt in medio mari iactabatur fluctib;
erat enim contrarius ventus·Quarta autē vigilia noctis veit
ad eos ambulans supra mare·& videntes eum supra mare am
bulātem turbati sunt dicentes·quia phantasma est·ꝛc̃·vsq; ad
illud vbi ait· Venerūt & adorauerunt eum dicentes· Vere fi
lius dei est·Marcus ꝙ hoc idem post narratum de panib; qn̄
q; miraculum ita seq̄tur·Cum sero esset erat nauis in medio
mari & ipse solus in terra ·& vidēs eos laborantes in remi=
gando erat enim ventus contrarius eis·ꝛc̃·similiter nisi q; de
petro super aquas ambulante nihil dixit ¶ Hoc autē ne mo=
ueat precauendum est quod marcus dixit de domino cū am=
bularet super aquas ·& volebat preterire eos·Quomodo enī
hoc intelligere potuerunt·nisi q̄a in diuersū ibat eos volens
tanq̃m alienos p̄terire a quibus ita nō agnoscebatur·vt phā=
tasma putaretur(quod ad misticam significationem referri
qui vsq; adeo tardus est vt nolit aduertere) sed tamen turba
tis ·& exclamantibus subuenit dicens·fidite ego sum·Nolī=
te timere·Quomodo eos volebat preterire · quos pauentes
ita cōfirmat nisi quia illa voluntas pretereundi· ad eliciendū
illum clamorem valebat · cui subueniri oportebat·Iohannes
etiam adhuc cum istis aliquantum immoratur· nā p̄ narratū
de quinq; panibus miraculum·ipse ꝙ hoc de laborante nauī=
cula·& de ambulatione domini super aquas non tacet· ita o=
texens·Ihesus ergo cum cognouisset quia venturi essent vt ra=
perent eum & facerent eum regem fugit iterum in montem
ipse solus·vt autem sero factum ē descenderunt discipuli eiꝰ

ad mare. Et cum ascendissēt nauim venerūt transmare in capharnaum & tenebre iam facte erant & non venerat ad eos ihesus Mare autem vento magno flante exurgebat ⁊c. Nihil hic contrarium videri potest nisi q̄ matheus dimissis turbis eum dicit ascendisse in montem vt illic solus oraret Iohannes autem in monte fuisse cum eisdem turbas de quinq̄ panibus pauit sed cum & ipse iohannes dicit p̄ illud miraculum fugisse eum in montem ne a turbis teneretur que eū volebant regē facere vtiq̄ manifestum est q̄ de monte in planiciora descenderant quādo illis panes turbis ministrati sūt & ideo non est cōtrarium q̄ ascendit rursus in mōtem sicut & mathe⁹ & iohannes dicunt nisi q̄ mathe⁹ dixit ascendit iohānes autem fugit qđ esset cōtrarium si fugiens nō ascenderet nec illud repugnat qđ matheus dixit Ascendit in mōtem solus oraze Iohānes autem cum cognouisset inquit q̄a venturi essent vt facerēt eum regem fugit iterū in montē ip se solus Neq̄ enim cause orandi contraria est causa fugiendi quando quidem & hinc dominus transfigurans se in corpus humilitatis nostre vt conforme faceret corporali glorie sue id ꝙ doceat hanc esse nobis magnam causam orandi qñdo est causa fugiendi Nec illud aduersum est qđ matheus prius cum dixit iussisse discipulos ascendē in nauiculam vt precederēt eum transfretum donec dimitteret turbas Ac deinde dimissis turbis ascendisse in montem solum oraze Iohānes vero prius eum in montem solum fugisse commemorat Ac deinde ut autem sero factum est inquit descenderūt discipuli eius ad maze & cum ascendissent nauim ⁊c. Quis enim non videat hoc recapitulando iohannem postea dixisse factum a discipulis quod iam ihesus iussezat anteqm̄ fugisset in montem sicut solet ī sermōe ad aliquid pretermissum redizi quodāmodo sed quia ipse reditus maxime inbreuiate ac puncto tp̄is factus non commemoratur Putant plerūq̄ qui audiunt hoc etiam postea factum esse quod postea dicit sic etiam quos dixerat ascendisse nauim ⁊ venisse trans mare in chapharnaum dicit ad eos in mari laborantes venisse dominum ambulantem sup aquas qđ vtiq̄ prius in ipa nauigatione factum est quia veniebant chapharnaum Lucas aūt

post narratum de quinq̃ panibus miraculum·pergit in ali=
ud & ab ordine isto digrediturꝰ·Neq̃ enim aliquid de naui=
cula illa commemorat · & de via domini super aquas·sed cū
dixisset·& manducauerunt omnes & saturati sunt·& subla=
tum est quod superfuit illis · fragmentorum cophini duode=
cim ·deinde subiūxit·& factum est cum solus esset orans·er=
ant cum illo & discipuli & interrogauit illos dicens·Quem
me dicunt esse turbe ? Iam deinceps aliud narrans·non q̃ illi
tres qui dominum ambulantem super aquas venisse ad naui
gantes discipulos retulerunt ·Nec ideo putari debet in illo
monte quo eum dixit matheus ascendisse vt solus oraret di=
xisse discipulis·quem me dicunt turbe·lucas enim videt in h°
cogruere matheo quia dixit·cum solus esset orans·cū ille di=
xisset·ascendit in montem solus orare sed omnino alibi cum
solus oraret·& essent cum illo discipuli hoc interrogauit·solū
quippe lucas fuisse dixit non sine discipulis· sicut matheus
& iohannes quando ab illo discesserunt·vt precederent eum
transmare·Iste nanq̃ apptissime adiunxit Erant cum illo di=
scipuli proinde solum dixit sine turbis que cum illo non ha=
bitabant·

SEquitur matheus dicens·Et cum transfretassent ve
nerunt in terram genezar·Et cum cognouissent eū
viri loci illius miserunt in vniuersā regionem illam
& obtulerunt ei omnes male habentes & rogabāt eum·vt vl̄
fimbriam vestimenti eius tangerent & quicunq̃ tetigerūt sal
ui facti sunt· Tunc accesserunt ad eum ab ierosolimis scribe
& pharisei dicentes·quare discipuli tui transgrediunt̄ tradi=
tionem seniorum? non enim lauant manus suas cum panem
manducant·rē·vsq̃ ad illud vbi ait·Non lotis autem manī=
bus manducare non coinquinat hominem·Hec & marcus cō
memorat sine aliqua repugnantie questione · quicquid enim
diuerso modo ab alio dicitur ab eadem sententia non recedit
Iohannes autem ab illa nauicula ad quam dominus super ma
re ambulans venit posteaq̃m exierunt in terram more suo in
sermonē domini intentus·eum ex occasione panis multa pre=
cipueq̃ diuina locutū esse commemorat·p̄q̃ ipsum sermo=
nem rursus in aliud atq̃ aliud eiꝰ narratio sublimiter fertur·

Nec tamen ab eo quod ab istis digredit aliquid ordini isto-
rum illius in alia transitus aduersatur. Quid enim prohibet
intelligere. & illos esse sanatos a domino de quibus narrat
matheus & marcus. & illis qui eum secuti sunt trans mare
hec eum locutum esse que predicat iohannes. quando qdem
chapharnaum: quo dicunt scm iohannem transfretasse: iux
ta stagnum est genezar. ad quam terram secundū matheum
dicunt exisse.

Sequitur itaq; matheus post illum sermonem domi
ni vbi de non lotis manibus cum phariseis egit. atq;
ita cōsecut narrationum ordinem: quantum ipse trā-
situs indicat: rerum etiam que consecute sunt seruans. Egres
sus inquit inde ihesus secessit in partes thiri & sydonis. &
ecce mulier chananea a finibus illis egressa clamauit dicens
ei. miserere mei domine fili dauid filia mea valde a demoni
o vexatur. qui non respondit ei verbum. ꝛc. vsq; ad illud vbi
ait. O mulier magna est fides tua fiat tibi sicut vis. & sanata
est filia illius ex illa hora. Hoc de muliere chananea etiam
marcus commemorat eundem rerum gestarum ordinem ser
uans. nec afferens aliquam repugnantie questionem. nisi q;
in domo dicit fuisse dominum cū ad illum venit eadem mu-
lier pro filia sua rogans. matheus autem posset quidem faci-
le intelligi de domo tacuisse eandem tamen rem commemo
rasse sed quando dicit discipulos domino suggessisse dimitte
illam quoniam clamat post nos. nihil videt aliud significa-
re qm̄ post ambulantem dominum mulierem illam depreca
torias voces emisisse. quomodo ergo in domo? nisi quia in-
telligendum est dixisse quidē marcum q; intrauerit vbi erat
ihesus. cum eum predixisset fuisse in domo. sed quia matheꝰ
ait. non respondit ei verbum. dedit agnoscere q; ambo tacu-
erunt. in eo silentio egressum fuisse ihesum de domo illa. atq;
ita cetera contexuntur que iam in nullo discordant. Q; enim
marcus commemorat ei dominum respondisse. de pane filio
rum non mittendo canibus. Illis interpositis dictum est que
matheus dicta nō tacuit. id est qa discipuli rogauerunt eū p
illa. & quia respondit. non se esse missum nisi ad oues que p-
ierunt domus israhel & quia illa venit id est consecuta est

adorauit eum dicens adiuua me ·tūc deinde dictum est quod euangeliste ambo commemorant :—

Sequitur matheus ita narrans Et cum trāsisset inde ihesus·venit secus mare galilee & ascendens in mōtem sedebat ibi·& accesserunt ad eum turbe multe· habentes secum mutos·claudos·cecos·debiles·& alios multos ·& proiecerunt eos ad pedes eius ·& curauit eos ita vt turbe mirarent̄ videntes mutos loquentes·claudos ambulātes·cecos videntes·ꝛ magnificabant deum israhel·Ihesꝰ aūt conuocatis discipulis suis dixit ·Misereor turbe·quia triduo iam perseuerant mecum·& non habent quod manducent·nec vsq; ad illud vbi ait·Erant autem qui manducauerunt quatuor milia hominū extra paruulos & mulieres·Hoc aliud miraculum de septem panibus & paucis piscibus etiam marcꝰ commemorat eodem pene etiam ordine ·nisi quia interponit quod nullus alius dicit de surdo cui dominus aures apperuit· spuens ꝛ dicens effeta quod est adapperire·hoc sane non abre fuerit ammonere in hoc miraculo de septem panibus qđ duo euangeliste matheus marcusq; posuerunt·quia si aliquis eorum id dixisset qui de illis quinq; panibus non dixisset cōtrarius ceteris putaretur ·Quis enim non existimaret vnum deniq; factum esse·non autem integre & veraciter·siue ab illo siue ab aliis·siue ab omnibus fuisse narratum ·sed aut illū pro quinq; panibus septem dum falleretur commemorasse· aut illos pro septem quinq; ·aut vtrosq; mentitos vel obliuione deceptos·Hoc & de duodecim cophinis·& de septem spōrtis opinaretur quasi contrarium hoc de quinq; milibus & quatuor milibus eorum qui pascerentur ·sed quia illi qui miraculum de septem panibus narrauerunt·nec illud de qnq; tacuerunt·neminem mouet·& vtrūq; factum omnes intelligunt ·hoc ideo diximus·vt sic vbi simile inuenitur fctm a dño quo in aliq° alteri euāgeliste ita repugnare uideat vt omnino solui non possit ·nihil aliud intelligatur qm̄ vtrunq; factū esse·ꝛ aliud ab alio commemoratum sicut de centenis & quinquagenis discumbentibus commendauimus quia si nō etiam illud vtrūq; apud vnum inueniremus ·contrarium singulos dixisse putaremus·

Sequitur matheus & dicit. Et dimissa turba ascēdit in nauiculam & venit in fines magedan. ⁊c. vsq; ad illud ubi ait. generatio mala et adultera signū q̄rit & signū non dabit ei nisi signum ione. hoc etiā et alibi dixit idem matheus. vnde etiam atq; etiam retinendū est sepius deum eadez dixisse. vt qđ existente contrario solui nō poterit bis dictū intelligatur. Hunc sane ordinē etiā marcꝰ tenens post illud de septē panibꝰ miraculum hoc idem subicit quod matheus. nisi q; dalmanucha qđ in quibusdā codicibꝰ legitur non dixit matheꝰ sed magedan. nō aūt dubitandū est eundez locū esse sub vtroq; nomie. nam pleriq; codices non habent etiam scōm marcū nisi magedan. nec illud moueat qđ marcꝰ nō dicit responsū esse querentibꝰ signū de celo. idem qđ matheus de iona. sed ait dñm responsū. signū nō dabit eis. intelligendū est enim quale petebāt hoc est đ celo. prętmisit aūt dicē de iona quod matheus commemorauit.

Sequ̓tur matheus. et relictis illis abiit et cū veniſſent discipuli eius transfretū obliti sunt panes accipe. q̓ dixit illis. intuemini ⁊ cauete a fermento phariseoꝝ et saduceoꝝ ⁊c. vsq; ad illud vbi ait. tunc intellexerūt q̓a non dixerit. cauendū a fermento panū. sed a doctrina phariseoꝝ et saduceoꝝ. hec eadem etiam marcꝰ et eodez ordine digerit.

Sequ̓tur matheus. venit autez ieſus in partes cesaree philippi. et int̓rogabat discipulos suos dicens. quē dicunt homines esse filiū hominis. at illi dixerunt. alii iohannē baptistam. alii aūt heliaz. alii vero ieremiaz. alii vnū ex prophetis ⁊c. vsq; ad illud vbi ait. et qđcunq; solueris sup̄ terram erit solutum in celis. hoc eodez pene ordine marcus narrat sed int̓posuit p̓mo đ ceco illuminato qđ solus ipe cōmemorat de illo qui dixit. dñe video homines sic arbores ambulantes. lucas autē post miraculū illud de q̓nq; panibus hoc recordatur atq; inserit. cuiꝰ recordatiōis ordo sicut supra iam ostendimꝰ nihil repugnat ordini istoꝝ. Sed potest illō mouē q; lucas dñm interrogasse discipulos suos quē dicēnt homines tunc dixit cum esset solus orans. et adessent etiaz ipi. Porro autem marcus in via dicit illos hoc ab eodem int̓rogatos. sed eum mouet qui put̓at q; nunqm̄ orauit in uia iaz

etiam dixisse me recolo·ne quis arbitretur q̄ hic petrus nomen accepit ubi ait illi·tu es petrus et sup hanc petrā edificabo ecclesiam meam·non enim accepit hoc nomen nisi vbi iohannes cōmemorat ei dc̄m esse·tu vocaberis cephas quod interpretat̄ petrus. Vnde nec illo loco vbi marcus duodecim discipulos nominatim ꝛmemorās dixit appellatos iacobū & iohannē filios tonitrui arbitrandū est nomē accepisse petrū· quia dixit illic q̄ imposuerit ei nomen vt vocaret̄ petrus·hō enim recolendo dixit·nō q̄ tunc factum sit.

Seq̄tur matheus et dicit·tūc precepit discipulis suis vt nemini dicēt·q̄a ipe esset iesus xp̄us. Exinde cepit iesus oñdere discipulis suis·q̄a oporteret eū ire hierusolimā & multa pati a sentoribus et scribis ꝛc̄· vsq; ad illud vbi ait·non sapis ea que dei sunt·sed ea q̄ hominū Hec eodem ordine subnectunt marcus ⁊ lucas·sed lucas de petro q̄ passioni christi contradixerit tacet.

Seq̄tur matheus Tunc iesus dixit discipulis suis·siq̄s vult p̄ me venire abneget semetip̄m·et tollat crucem suam & sequatur me ꝛc̄·vsq; ad illud vbi ait·& tunc reddet vnicuiq; sc̄dm opus eiꝰ. Hoc ⁊ marcus subiūgit eundem ordinē seruans·sed ipe non dicit ꝺ filio hominis venturo cū angelis suis vt reddat vnicuiq; sc̄dm opus suū. Commemorat tñ etiaz illud dixisse dñm· q̄ enī me confessus fuerit et verba mea in generac̄oe ista adultera ⁊ peccatrice·et filiꝰ hominis cōfitetur eum cū venerit in gloria patris sui cū angelis sanctis·qꝺ intelligi potest ad eandē sententiaz ptinere q̄ dixit matheus vt reddat unicuiq; sc̄dm opus suum·lucasq; eadē eodemq; ordine annectit·non multo diuerso uerborum modo·eadem tamē sentētiarum uarietate similimus.

Sequit̄ matheus. Amē dico uobis sunt quidā de hic stantibus qui non gustabunt mortem donec uideāt filium hominis ueniētem in regno suo· & post dies sex assumsit ihs petrū et iacobum ⁊ iohannem fratrem eius & duxit illos i montē excelsum seorsum ꝛc̄·usq; ad illud ubi ait Nemini dixeritis uisionem donec filius hominis a mortuis resurgat Hec uisio dñi in monte corā tribus discipulis petro iacobo & iohanne ubi etiam de celo illi testimonium

paterne vocis phibitum ē a tribus euāgelistis eodem ordine commemorat̄·& ad eas dē ōnino sententias·sz cetera scdm ea genera locutionū diuſa ſine vlla ſentētia⁊ diuſitate q̄ multis locis ſupiꝰ ostenſtrauimꝰ·videri a legētibꝰ pñt·Q autem marcꝰ pꝰ ſex dies fct̄m eſſe dic̄ ſic̄ mthus·lucas aūt poſt octo non contemnendi ſunt quos mouet·sz ratōe reddita inſtruendi·dies enim quādo annunciamꝰ dicentes·poſt tot dies aliquādo nō ānumeramꝰ eū in quo loq̄mur & eum quo res ipſa futura ē quā pnūciamus vel pollicemur·ſed medios pꝰ quos reuera plenos atqz integros illō futurū eſt·hoc fecit matheus & marcꝰ excepto eo die quo hec loq̄bat̄ ihesus·⁊ illo quo exhibuit memoratā in monte viſionem medios dies intuētes dixer̄ poſt ſex dies q̄ illē ānumeratis finalibꝰ id ē pmo atq; vltio dixerat· poſt octo dies eo loquēdi mō quo pars p toto commemorat̄·Item q̄ lucas ait ō moyſe ⁊ helya·& fct̄m ē dū diſcederēt ab illo ait petrꝰ ad ihesum·Preceptor bonum ē nos hic eſſe·ꝛc̄·nō debet putari contrium ei q̄ matheꝰ marcuſq; ita cōiunxer̄ petrū hoc ſuggeſſiſſe q̄ſi adhuc moyſes ⁊ helias cū dño loquent̄·non enī exp̄ſſer̄ q̄ tūc·ſed tacuerunt potiꝰ q̄ iſte addidit illis deſcēdentibꝰ hoc petrū ō tribꝰ tabernaculis faciēdis dño ſuggeſſiſſe·addidit etiā lucas Intrantibus illis in nubem factam eſſe vocem ō nube·q̄ illi nō dixerunt·ſed nec contradixerunt·

Sequit̄ mthus Et introgauer̄ eum diſcipli oicētes Quid g̃ ſcribe dicunt q; heliam oporteat pmū venire·At ille reſpondēs ait eis·helias q̄dem ventur̄ ē & reſtituet omnia Dico aūt vob quia helias iam venit & nō cognouer̄ eum·ſed fecer̄ in eum quecūq; voluer̄·ſic & filius hominis paſſur̄ ē ab eis· Tunc cognouerunt diſcipuli q̄a ō iohāne baptiſta dixiſſet eis·Hoc idem marcꝰ etiā hūc ordinem ſeruans cōmemorauit·& in non nulla diuſitate verborum·nuſqm̄ tamen ab eiꝰdē ſñte veritate diſceſſit·ſed ipe nō addidit intellexiſſe diſcplos q; iohānem dñs ſignificaſſet dicēdo·q; helias iam venerit·

Sequit̄ mths & dic̄·Et cū veniſſet ad turbam acceſſit ad eū homo genibꝰ ꝓuolutis añ eū dicēs· Domine miſerē filii mei q̄a lunaticꝰ eſt·& male patitur

et cetera vsq; ad illud vbi ait. Hoc autem genus non eicitur
nisi per orationem & ieiunium. Hoc & marcus & lucas eo-
dem etiam ordine memorant sine vlla repugnātie questione.

Sequitur matheus dicēs. Conuersantibus autem eis
in galilea dixit illis ihs filius homis tradendus est
in manus hominum & occident eum. & tercia die
resurget & contristati sunt vehemēt. hoc eodē ordine mar-
cus lucasq; commemorant.

Sequitur maths Et cum veniissent chapharnaum ac
cesserunt qui didragma accipiebant ad petrum. &
dixerunt ei. Magister vester non soluit didragma.
ait etiā ꝛc. vsq; ad illud vbi ait. Inuenies staterem illum sum
mēs da eis pro me ⁊ te. hoc solus iste cōmemorat quo inter
posito eundē ordinē sequit in quo cū eo etiā marcꝰ & lucas
parit ambulant.

Sequit ergo idē mthus & dic In illa hora accesserūt
discpli ad ihm dicētes Quis putas maior est in re
gno celoꝝ ⁊ aduocans ihesus puulum statuit eum
in medio eoꝝ & dixit Amen dico vob nisi cōuersi fueritis ⁊
efficiami sicē puuli non intrabitis in regnum celoꝝ. ꝛc. vsq;
ad illud vbi ait Sic & pater meus celestis faciet vob. si nō re
miseritis vnusquisq; fratri suo ꝺ cordibus vestris Ex isto ali
qñto plixiore domi sermone non omnia sed quedā marcus e
unoem sequens ordinem posuit. q̄dam etiā ipse que mathus
non dic inseruit. totus autem sermo quousq; eū considera-
dum suscepimus a petro solo intpellatur querente quotiens
fratri debeat ignosci. Talia enī dns loquebat vt satis eluce
at etiam hoc qꝺ petrꝰ introgauit. eiq; respōsum est ad eundē
ptinere sermonem. lucas aūt nisi illud ꝺ puulo quem consti-
it ante discplos ymitandum. cum ꝺ sua magnitudine cogita-
rēt nihil hꝰ ordie seruato commemorat Si qua ei alia simili
dixit que ⁊ in isto sermone sunt posita. alibi ⁊ ex aliis occa-
sionibus dicta recoluit sicut iohannes de remissione pecca-
torum qꝫ tenebuntur si cui tenuerint. & dimittuntur si cui
dimiserint. post resurrectionem a domino dictum comme-
morat. cum matheus in hoc sermone dōm hoc dixisse memi
nerit quod& petro antea dictum fuisse idem ipse testatur

Eadem itaq; sepe ac pluribꝰ locis ihm dixisse·nec ibi moue amur si ordo dctoꝝ quibusdam repugnare putabitur·sicut iā totiens commendauimus meminisse debemꝰ·ne hoc semper ammonere necesse sit·

SEqtur matheꝰ ita narrās Et factū ē cū cōsumasset ihs sermones istos migŭit a galilea ⁊ venit i fines iudee trans iordanē·⁊ secute sunt eū turbe multe ⁊ curauit eos ibi Et accesserunt ad eum pharisei temtantes e= um & dicētes·si licet homi dimittere vxorē suam quacūq; ex causa·rc̄·usq; ad eum locū vbi ait·Qui pt̄ capere capiat·hoc & marcꝰ commemorat eundē ordinem tenēs Sane videndū est ne repugnare videatur· ꝙ idem marcꝰ a domino dic̄ int= rogatos phariseos quid eis moyses precepit·aī ita illos int= roganti respondisse de pmisso sibi libello repudii·cū matheꝰ dixerit verbis dñi quibꝰ oñderat ex lege dñi coniunxisse ma= sculum et feminā·et ꝓpterea non eos debere ab homie sepa rari et tulisse respōsiōez·Quid ergo moyses mandauit dari libellū repudii et dimittere·quibꝰ itez; ait·quoniam moises ad duriciam cordis vestri pmisit vobis dimittere vxores ve stras·ab initio aūt non sic fuit·nam ⁊ marcꝰ hanc domini re sponsionem non tacet· sed posteaq̄m ei responderunt inter= rogati de libello repudii·in quo ordine vl̄ modo verboꝝ hoc intelligere debemꝰ·ad rei veritatem nihil interesse·vtrū dño sepationem ꝓhibenti·& sentētiam suam de lege firmanti· ipsi intulerint questionē de libello repudii per eundē moisē sibi permisso· ꝓ quem & illud scriptum est ꝙ deus coniunxit masculum & feminam·an hoc idem illi de precepto moysi eos interroganti responderint·nā & voluntas eius ita se ha= bebat· vt nō eis redderet rationē cur illud moyses pmiserit· nisi prius ipsi hoc commemorassent·q̄ voluntas eius ea quā marcus posuit interrogatione significata est·& illorum ipsa voluntas erat vt ꝺ auctoritate moysi quoniam mandauit da= ri libellum repudii tanq̄m concluderent eum sepationem sine dubio vetaturum· hoc enim dicturi etiam temtantes acces serāt·q̄ volūtas eoꝝ sic expssa ē ꝓ matheū vt nō eos esse ome moraret int'rogatos·sz vltro intulisse de mandato moysi·quo velut conuincerent dominum sepationem diugū ꝓhibentem

Cum ergo voluntas loquentiū (cui debent verba seruire) ab euangelista vtroq; monstrata sit· nichil interest qm̃ diuersus inter ambos fuerit narrandi mod9 dū ab eadē veritate neut abscedet· Potest etiā hoc intelligi q; sicut dicit marcus p9 eos ō vxore dimittenda introgantes ·dn̄s vicissim introgaret quid eis p̄ceperit moyses ·qui cū respondissent moysen permisisse libellū repudii scribere & dimittē·rn̄dit eis de ipa lege moisi data quom̄ō deus instituerit coniugiū masculi et femine dicēs ea que ponit matheus·id est non legistis·q̄a qui fecit ab initio masculū et feminā fecit eos ꝛc̄·quib9 auditis· illi q̄ō ei p̄mo introganti respondērāt repetiuerūt dicentes· quid ergo moyses mandauit dare libellū repudii et dimittē· tunc iesum causam oñdisse duriciā cordis ip̄o9 ·quā marcus breuitatis causa prius ponit tanqm̃ illi priori quā matheus intermisit eorū responsioni redditam·nichil de p̄ri iudicans veritati quocunq; loco eisdem ip̄is verbis q̄ bis dixerant redderet·quoniā ip̄is verbis eam reddiderat dominus.

Sequitur matheus. Tunc oblati sunt ei p̄uuli vt manus eis imponēt ⁊ orarēt·discipuli aūt increpabāt eos ꝛc̄ vsq; ad illud vbi ait Multi enim sunt vocati pauci vero electi. Hunc cū matheo marc9 ordinē tenuit·sed de conductis operariis ad vineā ·solus matheus interponit. Lucas aūt cū cōmemorassēt illud q̄ō eis dixit·querentib9 int̄ se quis nam maior esset·adiunxit de illo quē viderūt eicientē demonia cum eu3 non sequeretur. Inde iam digredit ab istis duobus vbi ait eum firmasse faciem suam vt iret in hierusalem·ac post multa interposita occurrit eis rursus ad commemorandū istum diuitem·cui dicitur· vende omnia que habes quem nunc isti commemorāt ex ordine quo pariter eunt · nā ibi etiam lucas de istis paruulis anteqm̃ diuitis faciat mentionem·quemadmodum et isti non p̄retermittunt. De illo ḡ diuite qui querit ·quid boni faciat vt vitam eternam consequatur·potest videri distare aliquid quod secundu3 matheū dicitur·quid me interrogas de bono · secundum illos autem· q̄d me dicis bonū·nam quid me interrogas de bono·ad illud magis referri potest q̄ō ait ille·querēs q̄d boni faciaz·ibi enī et bonum nominauit et interrogatio est·magister aūt bone

non dum est interrogatio. Cōmodissime ergo intelligit vtrūq; dictum quid me dicis bonum · & interrogas me de bono

Sequitur matheus & dicit · Et ascendens ihus hierosolimam assumsit duodecim discipulos secreto · & ait illis · Ecce ascendimus hierosolimam & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis & condemnabunt eum morte · & tradent eum gentibus ad deludēdum & flagellandum ⁊ crucifigendum ⁊ tercia die resurget Tunc accessit ad eum mater filiorum zebedei cum filiis suis adorans & petens aliquid ab eo · ⁊c. vsq; ad illud vbi ait. Sic filius hominis nō venit ministrari sed ministrare & dare animam suam redemptionem pro multis · hunc cum illo ordinem etiam marcus tenet · filios zebedei perhibens dixisse · qđ ab eis non per eos ipos · sed per matrem dictum esse matheꝰ expressit · cum illa eorum voluntatem attulisset ad dominum vnde magis ipsos qm̄ illam dixisse · quod dictum est · marcus breuiter intimauit. Deniq; & dominꝰ · & sc̄m matheū ⁊ secundum marcum ipsis potius qm̄ matri respondit · lucas aūt posteaqm̄ ex eo ordine commemorauit que de passione & resurrectione sua duodecim discipulis predixerit pretermittit ea que isti commemorant · post que interposita occurrunt ei ad iericho. Quod autem dixerunt matheus & marcus de p̄ncipibus gentium qui dominant subiectis · non ita futurum inter illos · sed eum qui erit maior etiam seruum aliorꝫ futurum · dicit tale aliquid & lucas. sed non eo loco · & ordo ipse indicat iterum esse eandem sentētiam a domino dictam

Sequitur matheus · Et egredientibus eis ab iericho · secuta est eum turba multa · & ecce duo ceci sedentes secus viam audierunt quia ihesus transiret ⁊ clamauerunt dicentes · Domine miserere nostri fili dauid · ⁊c · vsq; ad illud vbi ait · Et confestim viderunt & secuti sūt eum Hoc & marcus commemorat · sed de vno ceco factum · q̄ ita soluitur questio vt illa soluta est de duobus qui legionē demonum patiebantur in regione gerasenorum. Nam duorū etiam cecorum quos modo interposuit · vnū fuisse notissimū ⁊ in illa ciuitate famosissimum ex hoc etiam satis apparet · q; & nomen eius & patris eius marcus commemorauit · quod

in toto superius sanatis a domino non facile occurrit·nisi cū
iairum archisinagogum etiam nomine expressit·cuius filiam
resuscitauit ihs·in quo etiā magis iste sēsus apparet·quia &
ille archisinagogus vtiq; in loco illo nobilis fuit ꝓculdubio·
itaq; barthimeus iste thimei filiꝰ ex aliqua magna felicitate
deiectus notissime & famosissime miserie fuit ꝙ non solum
cecꝰ verūetiā mēdicꝰ sedebat · hinc est & ꝙ ipm solū voluit
cōmemorare marcꝰ cuiꝰ illuiatio tam clarā famā huic mira-
culo comparauit·qm̄ erat illiꝰ nota calamitas. lucas vero q̄ꝫ
uis ōnino eodē mō factū tn̄ in alio ceco intelligendꝰ est par
commemorare miraculū & eiusdē miraculi parē modū . Ille
quippe hoc factū dicit·cum appropinq̄ret iericho·at isti cū e-
grederet ab iericho·sed nomē ciuitatis ⁊ facti similitudo pu
tari suadet semel esse factū·sed euangelistas i hoc sibi aduē-
sari ꝙ aliꝰ dicat cum appropinq̄ret iericho·alii cū egrederet
ab iericho·nō sane hoc ꝑsuadet nisi eis q̄ ꝓliuiꝰ credi volūt
mētiri euāgeliū·q̄ꝫ duo similia similit̄q; miracula fecisse ihm
Quid aūt sit credibiliꝰ·⁊ q̄d potiꝰ verū·⁊ omis fidelis filiꝰ
euāgelii facilime videt·⁊ omnis cōtentioſꝰ saltim cū admo-
nitꝰ fuerit vel tacendo vel etiā si tacē noluerit cogitando si-
bi ipse respondet·

Sequitur matheus ⁊ dic Et cum appropinq̄sset hiero
solimis & venissent bethphage ad mōtem oliueti tūc
ihs misit duos discipulos dicēs eis·Ite in castellum
qđ cont̄ vos est·⁊ statim inuenietis asinā alligatā & pullum
cū ea ·rc̄. vsq; ad eum locū vbi ait·Bñdctus qui venit in no-
mine dn̄i osanna in altissimis Hoc etiā marcus narrat eodē
ordine custodito·lucas aūt i iericho immorat̄ q̄dā cōmemo-
rans q̄ isti pret̄miserunt de zacheo p̄cipe publicanoꝝ·& q̄-
dā in parabolis dcta·pꝰ hec & ipe occurrit eis ad huius pulli
commemoracōꝫ in quo sedit ihs·nec moueat ꝙ matheꝰ & asi
nā dic̄ & pullū·ceteri aūt đ asina tacēt·ymo etiā recordāda ē
illa regl'a quā đ qn̄quagenis ⁊ centenis discūbentibꝰ cū qn̄q;
panibꝰ t̄be pascēntur sup̄ insinuauimꝰ q̄ insinuata nō debēt
hoc iā ꝓmouē lctorez·nec si matheus ita đ pullo tacuisset quē
admodū illi đ asina tacuerēt cū maxīe contriū putaret ꝙ vnus
asinaꝫ dixit alii pullū asine·quantominꝰ moueri oportet·quia

vnus iſte cõmemorauit aſinam de qua ceteri tacuerunt · vt
tamen pullum non taceret de quo illi dixerũt · vbi ꝯ vtrunq;
factũ poteſt intelligi · nulla repugnantia eſt · nec ſi alius aliud
et aliud alius cõmemorat · qñtomiꝯ ⁊ alius vnũ · aliꝯ vtrunq;
Iohannesq; cũ taceat quẽadmoꝺ diſcipulos ſuos dominus ad
hec animalia ſibi adducenda miſerit · int̃ponit tñ breuit̃ hoc
de pullo cuꝰ teſtimonio etiã prophete qꝺ matheus adhibet ·
in quo etiã teſtimonio ꝓphetico aliqñtũ diuerſa euangeliſta
rũ locutio · ab ea quidem ſententia nõ recedit · ſed pt̃ mouere
q; hoc matheus ſic adhibet vt aſinã dicat ꝫmemoraſſe ꝓphaꝫ ·
non aũt ita ſe habet vel qꝺ iohannes interponit uel codices
eccleſiaſtici int̃pretacõis vſitate · cuiꝯ rei cauſa illa mihi uide
tur · q; matheus hebrea lingua ꝓhibetur euangeliũ ꝺſcripſiſſe
Manifeſtũ eſt aũt interpretacõeꝫ illam q̃ dicit̃ ſeptuaginta · i
non nullis ſe alit̃ habẽ qm̃ inueniũt in hebreo · q̃ eam linguaꝫ
nouerũt · ⁊ q̃ interpretati ſunt ſinguli eoſdem libros hebreos ·
Huius item diſtantie cauſa ſi q̃ratur · cur tanta autoritas int̃
pretacõis ſeptuaginta multis in locis diſtet ab ea veritate q̃
in hebreis codicibꝯ inuenitur · nichil occurrẽ ꝓbabilius exi=
ſtimo qm̃ illos ſeptuaginta eo ſpiritu int̃pretatos quo ⁊ illa
que interp̃tabantur dicta fuerant · quod ex ipa eoꝝ que predi
catur conſenſione firmatũ eſt . Ergo et ipi nõ nulla in eloq̃o
uariãdo et ab eadem uoluntate dei (cuius illa dicta erant · &
cui verba ſeruire debebant) nõ recedendo · nihil aliud demon=
ſtrare voluerunt · qm̃ hoc ipm quod nũc in euangeliſtarum
quatuoꝝ concordi quadã diuerſitate miramur · qua nobis oſtẽ
ditur nõ eſſe mendaciũ · ſi quiſqm̃ ita diuerſo modo aliq̃d nar
ret et ab eius voluntate cui conſonandũ et conſentiendũ eſt
nõ recedat · qꝺ noſſe et moribꝯ vtile eſt · ꝓpter cauenda et in
dicanda mẽdacia · et ipi fidei ne putemꝯ qu[illegible]aſi ꝺſecratis ſonis
ita muniri veritatẽ tanq̃m deus nobis qu[illegible]admoꝺũ ipam rem
ſic verba q̃ ꝓpter illam ſunt dicenda cõ[illegible]iendet · cũ pociꝯ ita
res q̃ dicenda eſt ſermonibꝯ · per quos [illegible]dicẽda eſt ꝓferat̃ · vt
iſtos omnino querẽ non deberemꝯ ſi e[illegible] ſine his noſſe poſſe=

mus · ſicut illã nouit deu[illegible]s · et in ipo angeli eiꝯ

Sequitur matheus et dicit · et c[illegible]um intraſſet hieroſoli
mam commota eſt vniuerſa c[illegible]uitas dicens · quis eſt

hic? populi autem dicebant·hic est iesus prophęta a nazaret gallilee·& intrauit iesus in templum dei·et eiciebat omnes vendentes et ementes ꝛc̄·vsq; ad eū locum vbi ait·vos autem facitis illam spelunca3 latronū·hoc de turbis uendentiū eiectis e templo omnes memorant·sed iohannes longe diuerso ordine·nam post testimonium iohānis baptiste de ihu·cum enim memorasset isse i gallileam quādo aquā cōuertit in vinum·inde p9 memorationem paucoꝝ in chapharnaū dierū· dicit eum ascendisse in hierosolima3 cum esset pasca iudeoꝝ· et flagello facto de resticulis expulisse de templo vendentes· Vnde manifestū est nonsemel sed iterū hoc factū esse a dño sed illud primum commemoratum a iohanne·hoc vlti num a ceteris tribus

Sequitur matheus·& accesserūt ad eū ceci ⁊ claudi in tēplo ⁊ sanauit eos·videtes aūt pncipes sacerdotū ⁊ scribe mirabilia q̄ fecit·⁊ pūos clamātes in tēplo & dicentes osanna filio dauid·indignati sūt & dixerunt ei·audis quid isti dicūt? iesus aūt dixit eis·vtiq;·nō legistis q̄a ex ore infantiū & lactētium perfecisti laudem·⁊ relictis illis abiit foras extra ciuitatem in bethaniam ibiq; māsit·mane autem reuertēs in ciuitatem esuriit·& videns fici arborem vnā secꝰ viam venit ad eā & nichil inuenit in ea nisi folia tm̄·& ait illi nūq̄m ex te fructꝰ nascatur insempitnū·⁊ arefacta ē cōtinuo ficulnea·⁊ videtes discipuli mirati sūt dicentes·quomodo cōtinuo aruit respondens aūt ihesus dixit eis·amen dico vobis·si habueritis fidem ⁊ nō hesitaueritis·non solū d ficulnea facietis sed et si monti huic dixeritis·tolle te et iacta te i mare fiat·et omnia quecunq; petieritis in oratione credētes accipietis·hoc et marcus consequenter dicit·sed non eunde3 ordinem tenet. Primo enim q̄ eum in templū matheus dixit intrasse & eiecisse vendentes ⁊ ementes nō cōmemorat marcus·sed circumspectis omnibus cum iam vespera esset & exisse dicit in bethania cum duodecim·& alia die cum exirent a bethania esurisse·& arbori fici maledixisse·qd & matheus commemorat·⁊ subiungit idem marcus q̄ venerit ierosolimam·& cum intrasset in templum eiecit vendentes ementes·quasi altero die non primo factum esse. sed quia

matheus ita connectit & relictis illis abiit foras extra ciui=
tatem in bethaniam vnde mane reuertētem in ciuitatem ar=
bori maledixisse commemorat probabilius credit ipse potius
tenuisse ordinem temporis de uendētibꝰ et emētibꝰ eiectis
de templo cum enim dicit ⁊ relictis illis abiit foras quibus
relictis intelligi poterit nisi cū quibus superiꝰ loquebat indi=
gnantibus ꝙ pueri clamarent osāna filio dauid ptermisit er=
go marcꝰ ꝙ primo die factū est cum intrauit in templum &
recordatum interposuit cum dixisset ꝙ non inuenerit aliquid
in ficulnea pter folia qđ secundo die factum ē sicut ambo te
stant miratos aūt discipꝰos ꝙ arbor aruerit ⁊ eis dñs rndisse
đ fide & de monte in mare transferēdo nō in ipo secūdo die
quo dixit arbori iam non amplius ineternum quisq̄m ex te
fructum manducet sed tercio die dicit ipso quippe die com=
memorauit scđo idem marcꝰ de templo eiectos vendētes qđ
primo die factum ptermiserat ipso ergo scđo die dicit facta
vespa egressum de ciuitate & cū mane transiret vidisse disci=
pulos ficum aridam factam a radicibus & recordatū petrū
dixisse ei rabi ecce ficꝰ cui maledixisti aruit tunc eum de po=
tētia fidei respondisse mattheꝰ aūt tāq̄m scđo die hoc totum
factum sit id est & dictū arbori nunqm̄ ex te fructꝰ nascatur
insempitnum & arefactam esse cōtinuo & videntibꝰ hoc di=
scipulis atq; mirantibꝰ illud de virtute fidei fuisse respōsū
vnde intelligit marcum quidem scđo die commemorasse qđ
primo die factū ptermiserat de templo scilicz eiectos vendē
tes & emētes matheus vero cum memorasset qđ altero die
factū ē de arbore maledicta qñdo mane reuertabat a betha
nia in ciuitatē ptermisit ea q̄ marcꝰ memorauit venisse illū
in ciuitatem & vespe exisse & mane cum trāsirēt discipulos
arborem aridā fuisse miratos ⁊ ei qđ scđo die gestū erat quo
arbor maledicta est adiūxit illud qđ tercio die gestū est eius
aridita tē miratos esse discipulos & de potentia fidei a dño
audisse sic ea iungens vt nisi ex marci narratione cogamur
intendere vbi & quid matheus pretmiserit non possit agno=
sci. Cū ergo dixisset matheus ⁊ relictis illis abiit foras ex
ciuitatem in bethaniam ibiq; mansit mane aūt reuertens in
ciuitatem esuriit & videns ficī arborē vnam secus viā venit

ad eam ·& nichil inuenit nisi folia tantum· & ait illi·nunqm̃
ex te nascatur fructꝰ in sempiternum ·⁊ arefacta est continuo
ficulnea·pretermissis ceteris ad eũdē diē pertinentibus·adiũ-
xit statim ·& videntes discipuli mirati sunt dicentes·quomō
continuo aruit·qđ alio die viderunt alio die mirati sũt ·Intelli
gitur aũt non tunc aruisse qñ viderunt·sed continuo quando
maledicta est neq̄ enī arescētē sed penitus arefactā viderunt
ac sic eam continuo in verbo domini aruisse intellexerunt.

Sequitur matheus & dicit·& cum venisset in tēplũ
accesserunt ad eum docentem·principes sacerdotum
seniores populi dicentes·in qua potestate hec facis·
& quis tibi dedit hanc potestatem? respondens ihs dixit·in-
terrogabo vos ⁊ ego vnũ sermonem·quem si dixeritis mihi ·
& ego vobis dicam ·in qua potestate hec faciam · batismum
iohannis vnde erat? ⁊c·vsq̄ ad illud vbi ait·nec ego vobis di-
co in qua potestate hec facio· Hoc totũ & alii duo marcus&
lucas totidem pene verbis explicauerũt·nec in ordine in terse
videntur aliquid discrepare · nisi vnde supiꝰ locutus sum ·q̄
ptermissis quibusdam matheus ad alterum diem ptinenti ⁊
bꝰ·ita cõtexit narrationē·vt nisi aduertaṫ possit ipm credi in
secundo die aduc uersari·marcum aũt in tercio·lucas uero nõ
q̃si ex ordine dies psequens hoc subiunxit · sed cum omemo-
rasset·electos de templo ementes & vendentes ptermisit q̄
exibat in bethaniam & regrediebatur ī ciuitatem · & quod
de ficulnea factum est ·⁊ qđ mirātibꝰ discipulis de fidei vir-
tute responsum est·atq̄ bis ptermissis intulit dicens & erat
docēs quottidie in tēplo. Principes autē sacerdotum·⁊ scribe
& principes plebis querebant illum perdere & nō inueiebāt
quid facerent illi· omnis enim populus suspensus erat audiēs
illum· & factum est in vna dieꝯ docente illo populũ ī tēplo
& euāgelizāte·ꝺuenerũt ꝑncipes sacerdotũ ⁊ scribe cũ seniori
bꝰ ⁊ aiũt dicētes ad illũ·dic nobis in qua ptate hec facis ⁊c·q
etiā duo illi ꝺmēorāt·vñ apparet nihil eis etiā ipo ordine repu
gnare·qñ id qđ dicit fctm ī una dieꝯ ea dies intelligaṫ in qua
id gestũ illi etiā retulerũt·

Sequitur matheus quid aũt vobis videtur · homo ha
bebat duos filios ⁊ accedens ad primũ dixit·fili vade

hodie operare in vineam meam ·ille aũt respondens ait no=
lo ·pẽa autem penitentia motꝰ abiit ·accedẽs aũt ad alterũ
dixit similit̃·at ille respondẽs ait·eo domine ·ꝛ nõ iit ꝛc̃·vsq;
ad illud vbi ait·& qui ceciderit sup lapidem istum confrin=
getur·sup quem vero ceciderit conteret eum·marcꝰ & lucas
non commemorant de duobus istis filiis quibus impatum ẽ
vt irẽt atq; opentur in vinea· sed qđ pꝰ hº narrat matheꝰ de
vinea que locata est agricolis qui persecuti sunt seruos mis=
sos ad se·ꝛ postea dilectum filium occiderũt·ꝛ eiecerunt ex=
tra vineam·etiã illi ambo nõ tacẽt eodẽ ordine custodito ·idẽ
posteaq̃m de baptismo iohannis interrogati iudei·se nescire
dixerũt & respondit eis·nec ego dico vobis in qua potestate
hec facio·nullius ergo hic repugnantie questio nascitur ·nisi
q; matheus cum dixisset q; dominꝰ interrogauerit iudeos ·cũ
venerit dominus vinee quid faciet agricolis illis·illos respõ=
disse subiũgit·atq; dixisse·malos male pdet ꝛ vineam locabit
aliis agricolis·qui reddent ei fructum temporibꝰ suis ·quod
marcus non ab ipis dictum esse memorat·sed dominum hoc
consequenter locutum post interrogationem suam ipsum si=
bi quodamodo respondisse·ita enim dicit quid ergo faciet do
minus vineę? veniet ꝛ perdet colonos & dabit vineam aliis.
Sed facile potest intelligi· vel illorũ vocẽ ita subiunctam ut
non interponẽtur·illi dixerunt aut illi respondẽrũt·sed tamẽ
intelligeretur aut ideo responsionem istam domino pocius
attributam quia cum verum dixerunt etiam de illis hoc ipse
respondit qui veritus est. Sed illud magis mouet q; lucas
non solum eos hoc respondisse nõ dicit·hec etiam verba ipse
& sicut marcus domino attribuens·verum etiam contrariam
retulisse responsionem dicentes absit·ita enim narrat · quid
ergo faciet illis dominꝰ vinee veniet et perdet colonos istos
& vineam dabit aliis·quo audito dixerunt illi absit·ille autẽ
aspiciens eos ait·quid est ergo hoc qđ scriptum est lapidem
quem reprobauerunt edificantes hic factus est in caput angu
li·quomodo ergo secundum matheum illi quibus hec loque=
batur dixerunt·malos male perdet & vineam locabit aliis a=
gricolis qui reddent ei fructum temporibus suis ·cum scđm
lucam talibꝰ verbis contradixerint dicẽtes absit ·ꝛ reuera qđ

ſecutus dominus ait de lapide reprobato ab edificantibus & facto in capite anguli ita illatum est vt hoc teſtimonio conuincentur illi pabole contradicētes nam et ipſe matheꝰ hoc ſic ꝛmemorat dictum tanqm̃ contradicentibus cū ait nūqm legiſtis ī ſcripturis lapidem quem reprobauerunt edificātes hic factꝰ eſt in caput anguli quid eſt enim nūqm̃ legiſtis ni ſi quia hoc reſponderant quod eſſet contrarium hoc ꝛ marcus ſignificat qui hec ipa verba refert nec ſcripturā hāc legiſtis lapidem quem reprobauerunt edificantes hic factꝰ eſt in caput anguli que ſentētia ſecundum lucam magis apparet loco ſuo dicta poſt illoꝝ contradictionem qui dixerunt abſit tantundem enim valet (ſicut hoc etiā ipſe ponit) quid eſt ergo hoc quod ſcriptum eſt lapidem quē reprobauerunt edificantes hic factus eſt in caput anguli hanc enim ſententie volūtatē intimat ſiue nunqm̃ legiſtis ſiue nec hoc legiſtis ſiue q̄d eſt ergo hoc quod ſcriptum eſt reſtat ergo vt intelligamus in plebe que audiebat quoſdam reſpondiſſe quod matheus commemorat dicens aiunt illi malos male perdet ꝛ vineam locabit aliis agricolis quoſdam vero illud quod lucas non tacuit hoc ē abſit his ergo qui illud domino reſponderant illi alii reſponderunt abſit ſed illorum reſponſio quibus illi retulerunt abſit propterea dño tributa ē ꝛ a marco & a luca quia ſicut dixi ꝙ eos ipſa veritas locuta ē ſiue ꝙ neſcientes ſi mali erant ſicut per cayphan q̄ neſciens quid dixerit cū eſſet pōtifex prophetauit ſiue per ſcientes ac iam intelligentes atq credentes ibi enim erat etiam illa multitudo per quam iam erat impleta prophetia cum veniēte magna celebritate occurrens acclamarent benedictꝰ qui venit in nomine domini nec moueat q̄ idem matheus pncipes ſacerdotū & ſeniores populi dixit acceſſiſſe ad dñm & q̄ſiuiſſe ī qua poteſtate hec faceret ꝛ q̄s ei dederit hāc poteſtatē q̄ndo eos de baptiſmo iohānis viciſſim introgauit vñ eſſet ꝺ celo an ex hominibus q̄bꝰ reſpōdētibꝰ q̄ neſcirēt ait nec ego dico vobis ī qua poteſtate hec facio inde enim ſecutus eſt contextim loquendo ꝛ ait q̄d autē vobis videt homo habebat duos filios ꝛc ſñ vlla cꝰ q̄m rei vl̄ pſone int̄poſitione ſcd̄m matheū ſermo contexitur vſq ad hoc q̄ de locata agricolis vinea cōmemoratur pt̄ eni

putari omnia eum principibus ſacerdotū ⁊ ſenioribꝰ populi
locutum fuiſſe ·a quibus fuerat ꝺ ſua poteſtate interrogatus
quia vtiqꝫ ſi temtantes ⁊ inimici queſiuerant nō i eis poſſunt
intelligi q̓ crediderant atqꝫ illꝺ clarum ex ꝓpheta teſtimoni
um ꝓhibuerant domino·q̓ etiaꝫ modo rn̄dere potuiſſent non
neſciētes ſꝫ credentes·malos male perdet·& vineam locabit
aliis agricolis·Hoc omnino mouere nō debet·vt iō putemus
nō fuiſſe credētes i illa mꝫtitudie q̄ tūc dn̄i ꝓpabolas audiebat·
tacuit nāqꝫ idē mattheꝰ breuitatis cauſa qꝺ lucas nō tacet pa
bolam iſtā ſcilicꝫ nō ad eos ſolos dictā q̓ ꝺ ꝑtate introgaue=
rant·ſꝫ ad plebem ſic enim ait·cepit aūt dicē ad plebē ꝓpabolā
hāc·homo plātauit vineā ⁊c̄ ·in hac ꝯ plebe intelligēdū ē etiā
illos eſſe potuiſſe q̓ ſic eū audirēt quomō vt dixerāt·benedictꝰ
q̓ venit i nomine dn̄i·& ipos vel ex ipis fuiſſe q̓ reſponderūt
malos male ꝓdet·& vineā locabit aliis agricolis·quoꝝ reſon
ſionē nō ſolū propterea dn̄o tribuerunt marcꝰ & lucas·ꝙ hoc
ipſe dixiſſet· quia veritas ē que etiaꝫ ꝑ malos atqꝫ neſcientes
ſepe loq̓tur·ocultu quodam inſtinctu mentē hominis mouēs
nō ſanctitatis illiꝰ merito ſed iure ꝓprie poteſtatis·verūetiā
quia tales eſſe potuerūt·vt non fruſtra in ipſo corpore domi=
ni·iam ſicut mēbra deputarentur vt merito eoꝝ vox illi tri=
bueretur cuius membra erant qui iā baptiſauerat plures q̄m
iohannes·&·habebat turbas diſcipulorum ſicut ipi euāgeli=
ſte ſepe teſtātur·⁊ vnde erant etiā illi qn̄genti fratres quibꝰ
eum apoſtolus paulus poſt reſurrectionem p̄ſentatum eſſe cō
memorat·preſertim quia ſcdm eūdē matheum ·non ita dictū
eſt·aiūt illi·malos male ꝓdet·vt i eo ꝙ poſitū eſt illi·pluralis
nūs accipiendus ſit·tāq̄m eorū fuerit iſta rn̄ſio ·qui eū de ſua
poteſtate dolere introgauerāt ·ſed aiūt ill dictū eſt id eſt illi
dn̄o·ſingulari ꝓnomine nō plurali·qꝺ in codicibꝰ grecis ſine
vllo ſcrupulo ambiguitatis apparet·eſt quidem ſermo domi=
ni apud euangeliſtā iohānem vbi hoc quod dico facilꝫ poſſit
intelligi·Dicebat ꝯ inq̓t ieſus ad eos·q̓ crediderūt ei iudeos·
ſi vos permanſeritis in ſermone meo veri diſcipuli mei eri=
tis·⁊ cognoſcetis veritatē·⁊ veritas liberabit vos·& reſpon=
derūt ei·ſemen abrahe ſumus & nemini ſeruiuimus vnq̄m ·
quomō tu dicis liberi eritis? reſpondit eis ieſꝰ ·amen amen

dico vobis quia omnis qui facit peccatum seruꝰ est peccati.
Seruus aūt nō manet in domo ineternum·filius autē manet
ineternum·si ergo vos filius liberauit veri liberi eritis·scio
quia filii abrahe estis·sꝫ queritis me interficere·quia sermo
meus nō capit in vobis. Nō vtiq; illis diceret·queritis me in
terficere qui ī eū iā crediderāt·quibꝰ dixerat·si vos man=
seritis in sermone meo vere discipuli mei eritis·sꝫ quia hoc
ad eos dixerat qui iā in eū crediderāt· ea vero mꝫtitudo pñs
erat que plures habebat inimicos etiam nō exꝑmente euā=
gelista qui essent q̄ respōderunt·ex hoc ipso qđ respondērūt·
ꝛ qđ deinde ab illo audire meruerūt·satis apparet q̄ verba q̄=
bus sint tribuēda personis·sicut ergo in hac mꝫtitudine scōm
iohannem erāt q̄ iam crediderāt ī ihm·erant etiam qui eum
occidere querebant·sic in illa de qua nūc loquimur·erant qui
dolose dominum interrogabant·ī qua potestate illa faceret·
erant etiam qui non dolose sed fideliter acclamauerant·bene=
dictus qui venit in nomine domini·ac per hoc erāt qui dice=
rent·perdet illos·ꝛ vineam suam dabit aliis·q̄ vox recte etiā
ipius domini fuisse intelligiť·siue ꝓpter veritatē·siue propt̄
membroꝝ eius cum suo capite vnitatem·erant etiam qui ta=
lia respondentibꝰ dicerēt absit·quia intelligebant in seipsos
esse ꝓbolam dictam.

Sequitur matheus·& cum audissent principes sacer=
dotum ꝛ pharisei ꝓbolas eiꝰ·cognouerūt ꝙ de ipis
diceret & querentes eum tenere timuerunt turbas·
quoniam sicut prophetam eum habebant·& respondēs iheſꝰ
dixit iteꝝ in ꝓbolis eis dicēs. Simile factū ē regnum celorū
homini regi qui fecit nuptias filio suo·& misit seruos suos
vocare inuitatos ad nuptias·ꝛ nolebāt venire ꝛc·vsq; ad illud
vbi ait. Multi enim sunt vocati·pauci vero electi. Parabolā
istā ꝫ inuitatis ad nuptias solꝰ matheꝰ narrat·simile q̄dam
etiaꝫ lucas ꝫmemorat·sed nō ē hoc·sicut ꝛ ordo ipe indicat·
q̄muis & illud non nullam similitudinem gerat. Q̄ vero pꝰ
illam ꝓbolam de vinea & occiso filio patrisfamilias subne=
ctit matheus cognouisse iudeos ꝙ in eos totū dictum fuerit·
ꝛ insidias cepisse moliri·hoc etiam marcus lucasq; testātur·
eundem ordinē retinentes·sed inde ipi pergunt ī aliud ex hoc

subiungentes qđ ⁊ matheus post istam quā solus interposuit de nuptiis parabolam ex ordine inseruit.

Sequitur ergo matheus tunc abeuntes pharisei consilium inierunt vt caperent eū in sermone & mittūt ei discipulos suos cum herodianis dicentes magist scimus quia verax es & viam dei in veritate doces & non ē tibi cura de aliquo non enim respicis pſonā hominum dic ergo nobis quid tibi videt licet censum dare cesari an non ⁊c vsq ad illud vbi ait ⁊ audientes turbe mirabantur in doctrina eius hec duo domini responsa vnū de nummo propter tributum reddendum cesari alterum de resurrectione propter illam mulierem que septem sibimet succedentibus fratribus nupserat marcus ⁊ lucas similit narrant nec ordine aliquid discrepant post pabolam quippe illā de conductoribus vinee & de iudeis in quos dicta est insidias pparantibus que oms tres omemorauerūt ptermittūt hii duo marcus & lucas pabolam de inuitatis ad nuptias quā solꝰ matheꝰ intposuit & cū illo iā secūtur narrātes hec duo de tributo cesaris & de muliere septem singillatim virorꝫ eodem priorſꝰ ordine sine aliqua repugnātie questione.

Sequitur ergo matheus ⁊ dicit pharisei autem audiētes ꝙ silentiū imposuisset saduceis ouenerūt inunū & interrogauit eum vnus ex eis legisdoctor temtās eum. Magister quod est mādatum magnum i lege ait illi ihs diliges dñm deū tuū in toto corde tuo ⁊ i tota anima tua ⁊ in tota mēte tua hoc est maximū & primū mādatum scđm autē simile est huic diliges proximū tuū sicut te ipm in his duobꝰ mādatis tota lex pendet & ppbete hoc & marcus omemorat eundem ordinem seruās nec moueat quod matheꝰ dicit temtantē fuisse illum a quo dominus introgatus ē marcꝰ aūt hoc tacet & i fine ita concludit ꝙ ei dominus sapiēter respōdēti dixerit. Non lōge es a regno dei fieri enim potest vt q̄muis temtans accesserit domini tamē responsione correctus sit aut certe ipsam temtationem non accipiamus malam tanq̄m decipere volentis inimicum ſꝫ cautam potius tanq̄m experiri amplius volētis ignotum nec enim frustra scriptum est qui facile credit leuis corde memorabitur lucas autē nō hoc

ordine sed longe alibi tale aliquid interponit · Vtrū autem
hoc recordetur an alius ille sit cum quo similiter de duobus
p̄ceptis istis dominus egerit·prorsus incertum est· hinc aūt
etiam recte videtur alius esse·non solum ꝓpter ordinis mul-
tam differentiam·sed quia etiam ipe dicitur respondisse dño
interroganti·⁊ i sua respōsione ꝫmemorasse duo ista precepta·
& cum ei dixisset domin9·hoc fac ⁊ vives·vt illud faceret·qđ
magnum esse in lege ipse respōderat·secutus euāgelista ait ·
ille autem volēs se iustificare dixit ·& quis est mihi ꝓxim9
tunc dñs narrauit de illo qui descēdebat ab iherusalē i iericho
& incidit i latrones·vnde quia ⁊ temtans predictus ē ⁊ duo
precepta ipse respondit ⁊ post admonitionem domini dicē-
tis·hoc fac & vives·nō bonus commendatur cū dicitur de eo
ille autem volens se iustificare·iste autem quem pari ordine
matheus marcusq3 commemorant tam bene commendatus ē
vt ei diceret dominus·nō lōge es a regno dei·probabili9 cre
ditur·hunc alium esse·nō illum.

Sequitur matheus·congregatis autem phariseis intro-
gauit eos ihesus dicens. Quid vobis videtur de cri
sto cuius filius est? dicunt ei dauid·ait illis·quomō
ergo dauid i spiritu vocat eum dominū dicens ·dixit domin9
domino meo sede a dextris meis·donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum·si ergo dauid vocat eum dominum
quomodo filius eius ē·& nemo poterat respōdē ei verbū·neq3
ausus fuit quisq̄m ex illa die eum ampli9 interrogare·hoc cō
sequenter & eodem ordine marcus quoq3 commemorat ·lu-
cas etiam tantumodo de illo tacet qui interrogauit dominū·
quod esset mandatum primum in lege·hoc autem pretermis
so eundē tn̄ etiam ipse ordinem seruat·& hoc de cristo·quo-
modo sit filiꝰ dauid quesiuisse a iudeis dominum pariter nar
rat·nec interest ad sententiam · quod secundum matheum
cum interrogasset ihesus·quid eis videatur de cristo cuius es-
set filius·illi respondērūt dauid·cum demum intulit quomo-
do autem eum dauid diceret dominum. Secundum illos aūt
duos marcum & lucam · nec interrogati esse ·nec respon-
disse inueniuntur ·intelligere enim debemus post eorum re-
sponsionem sententiam ipsius domini a duobus euangelistis

insinuatā quomodo ab illo dicta sit bis audientibus quos vo-
lebat suo magisterio vtilit informare & ab scribaꝝ alienare
doctrina qui de cristo illud solum sapiebant quomō secundū
carnem factus erat ex semine dauid·non eū aūt intelligebant
deum·ꝓpter quod erat dominus ipius dauid ·ideo tanq̄m de
illis errantibus domin̄ ad istos sermonem faciens·quos vo
lebat ab illoꝝ errore liberari · secūdū hos duos euangelistas
commemorat vt qđ illis dictum est quomodo dicitis sic ma-
theus narrat sic accipiat non tanq̄m ad illos sed tanq̄m de il-
lis ad eos pocius dct̄m sit quos volebat instruere.

Sequit mathe⁹ ita narratiōis ordinē tenēs. Tunc ihs
locut⁹ est ad turbas & discipulos suos dicēs·super
kathedram moysi sederūt scribi & pharisei·omnia
ergo quecūq; dixerint vobis seruate & facite·scd̄m vero ope-
ra eoꝝ nolite facere·dicūt enī ⁊ nō faciūt ·ꝛc̄·vsq; ad illud vbi
ait·nō me videbitis ammō donec dicatis ·benedict⁹ q̄ venit
in nomine domini .Similem sermonē habuisse dn̄m aduer-
sus phariseos ⁊ scribas legisq; doctores lucas q̄; ꝺmemorat ·
sed in domo c⁹dā pharisei qui eū vocauerat ad conuiuium ·
quod vt narraret digress⁹ erat a matheo circa illum locū vbi
ambo ꝺmemorauerāt·qđ dictū ē a domino de signo ione tri-
um diez & noctiū·& de regina austri·⁊ de niniuitis·& de
spiritu immundo qui redit & inuenit mundatā domū ·post
quem sermonē dicit mathe⁹ aduc eo loquēte ad turbas ·ecce
mater eius & fratres stabāt foris q̄rentes loqui ei·lucas aūt
in eo sermone domini ꝺmemoratis etiaꝝ quibusdā q̄ mathe⁹
dixisse dn̄m pret̄misit ·ab ordine quem cū matheo tenuerat
ita digredit ·& cum loq̄ret inquit·rogauit illū quidam pha-
riseus vt prandet apud se·& ingress⁹ domū recubuit·phari-
seus aūt cepit intra se reputās dicere·quare non baptisatus
esset añ prādium·⁊ ait dominus ad illum.Nūc vos phariseī
qđ deforis est calicis & catini mūdatis · atq; hinc iā cetera
in eos dē phariseos ⁊ scribas & legisdoctores talia dicit qua
lia matheus hoc loco quē nunc ꝺsiderandū suscepim⁹ q̄m̄q̄m
ergo ita ista matheus ꝺmemoret ·vt q̄muis domū illi⁹ pha-
risei nō nominet·non tamen locū exp̄mat vbi dicta sint quo
repugnet aliquid illi domui·tamen quia iam venerat domi⁹

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

in iherusalem a gallilea· ⁊ post eius aduentum ita superiora
vsq; ad hunc sermonem cōtexūtur vt probabiliter accipiant
i iherusalē gesta .Lucas autem illud narrat cum aduc domiꝯ
iter ageret in irl'm·videtur michi similes duo esse sermones·
quoꝝ vnū ille·alteꝝ iste narrauit .Sane cōsiderādum ē quo=
modo hic dictū sit·nō me videbitis ammodo donec dicatis·
benedictus qui venit i nomine domini·cum secūdū matheum
iam hoc dixerit·& lucas enim dicit hoc esse respōsū a domio
illis qui eum monuerant vt iret inde quōꝫ vellet eum hero=
des occidere·vbi etiaꝫ aduersꝯ ipam iherusalē ea prorsꝯ ver
ba ab illo esse dicta ꝺmemorat que hic matheus. Sic eniꝫ nar=
ratur scd̄m lucam i ipsa die accesserunt quidam phariseorum
dicētes illi exi ⁊ vade hic quia herodes vult te occidere·& ait
illis·ite dicite vulpi illi·ecce eicio demonia & sanitates pfi=
cio·hodie & cras ⁊ tercia die cōsummor·verūtamen oportet
me hodie & cras & seq̄nti ambulare q̄a nō capit ꝓphetā per
ire extra irl'm·irl'm irl'm q̄ occidis ꝓphetas et lapidas eos q̄
mittūtur ad te quotiēs volui congregare filios tuos quemad=
modum auis nidum suū sub pēnis & noluisti·ecce relinques
tur vobis domus vestra deserta ·dico autem vobis quia non
videbitis me donec veniat cū dicetis ·benedictus qui venit
in nomine domini. Narrationi q̄dē huic luce·nō videt aduer
sari quod turbe dixerūt domino veniēte ad iherusalem·bene
dictus qui venit i nomine domini·secūdū quippe luce ordinē
nō dum illuc venerat·⁊ nō dum dictū erat·sed quia nō dicit·
quo inde tūc abscesserit ·vt nō veniret nisi eo tēpore quo iā
illud diceretur· perseuerat quippe i itinere suo donec veniat
iherusalem·atq; illud qd̄ ait·ecce eicio demonia & sanitates
perficio·hodie & cras & tercia die cōsummor·mistice ab il=
lo effigurate dicta intelligimꝯ·neq; enī ea die passꝯ est·quiē
ab hoc die terciꝯ cum cōtinuo dicat·oportet me hodie ⁊ cras
& sequenti ambulare ·cogit profecto etiam illud mistī=
ce intelligi ·quod ait·non videbitis me donec veniat cum di=
cetis ·benedictus qui venit in nomine domini·de illo suo ad
ventu quo i claritate vēturus est hoc significans ·vt illud qd̄
ait eicio demonia & sanitates perficio hodie & cras & tercia
die consummor referatur ad corpus eius quod est ecclesia·

Expelluntur enim demonia·cum relictis paternis superstici-
onibꝰ credunt in eum gentes ·& perficiuntur sanitates·cum
scd̄m eius precepta viuitur ·posteaq̄m fuerit diabolo & huic
seculo renunciatū vsq; in finē resurrectionis·qua tanq̄m ter-
cia consummabitur·hoc est ad plenitudinem angelicam ꝓ cor
poris etiam immortalitatem ꝓficietur ecclesia. Qua ꝓpter or
do iste mathei nequaq̄m putandꝰ est in aliud aliquid esse di-
gressꝰ ·sed lucas magis intelligēdꝰ est· vel preoccupasse que
gesta sunt in irl'm ⁊ recordando interposuisse anteq̄m eiꝰ nar
ratio dn̄m perduceret i ierusalem ·aut eidem ciuitati iam pro
pinquantē talia respondisse monentibꝰ·vt caueret herodem·
q̄lia matheus eū dicit etiaz turbis locutū·cū iā peruenisset in
irl'm·atq; illa omnia iam peracta essent q̄ supra narrata sunt.

Sequitur matheus & dicit. Et egressus ihs de templo
ibat·& accesserūt ad eum discipuli eiꝰ·vt ostenderēt
ei edificationes templi. Ipse aūt respondens dixit il-
lis·videtis hec omnia. Amen dico vobis non relinquetur hic
lapis super lapidē qui non destruatur·marcus etiam omemo-
rat hoc eodem pene ordine ·post aliquantam digressionem ad
hoc factam ·vt commemoraret de iuda que misit duo minuta
in gazophilaciū ·quod cū eo lucas solus commemorat. Nam
etiam scd̄m marcum posteaq̄m illud dominꝰ egit cum iudeis
quomodo acciperēt xp̄m filium dauid·ea narrantur que dicit
de cauēdis phariseis & ypocrisi eoz. Quem locū matheꝰ la-
tissime ꝓsecutꝰ est·⁊ plura ibi dicta narrauit·atq; hic ideo pꝰ
eundem locum quem breuiter ꝓstrinxit marcus·⁊ copiose di
gessit matheꝰ·nihil amplius marcus intulit sicut dixi · qm̄ de
illa vidua pauprima & vberrima·ac deinde subiunxit ea qui-
bus matheo itez cohereꝫ dicēs ō templi futura euersione. Lu
cas quoq; post illud de cristo quomodo esset filiꝰ dauid·pau
ca de cauenda ipocrisi phariseoz commemorat·inde sicut mar
cus pergit ad viduā·que duo minuta in gazophilatium misit·
deiñ subiūgit de tēpli futura euersiōe qd̄ matheꝰ ⁊ marcꝰ se-
creto discipulis dn̄m interrogātibꝰ qd̄ signū sui aduētus esset

Sequitur matheus dicens Sedente autem eo super mō
tem oliueti·accesserunt ad eum discipuli secreto di-
centes. Dic nobis quando hec erūt·⁊ qd̄ signū aduētꝰ

tui·ꝛ consummationis seculi? Et respondēs ihesꝰ dixit eis·
Videte ne quis vos seducat·multi enim venient ím nomine
meo dicētes·ego sum cristꝰ ꝛ multos seducēt·ꝛc·vsq; ad illud
vbi ait. Et ibunt hi in suplicium eternum. Iusti autem ím vi-
tam eternam. Nunc iam istum plixum sermonem domi·se
cundum tres euangelistas·matheū marcum & lucam cōsidē-
mꝰ·eundem quippe tenentes ordinem pariter ista contexūt·
dicunt quidem hic aliqua etiam singuli ꝓpria·in quibꝰ nul-
la. st repugnantie metuēda suspicō·de his aūt que pariter di-
cunt·nec vbi sibimet aduersari putentur videndum est·neq;
enī dici potest si aliquid tale occurrerit aliud esse·atq; alibi a
domino similiter dictum·quando eodem loco reꝛ ac tempoꝛ
omnium triū uersaꝫ narratio. Sane q; earundem sententiaꝛ
a domino dictarum·nō eundē oms ordinem seruant·nihil ad
rem pertinet vel ímtelligendam·vel ímsinuandam·dum ea que
ab illo dicta referunꝫ non sibimet aduersentur. Q; ergo ma-
theus ait. Et predicabitur hoc euāgelium regni ím vniuerso or
be ím testimonium omnibꝰ gētibus·& tunc veniet consum-
matio. Etiam marcus eodem ordine ita commemorat. In om
nes gentes primum oportet predicari euangelium regni·nō
dixit·ꝛ tunc veniet consummatio·sed hoc significat quod ait
primum·id est & ím omnes gentes primū oportet predicari
euangelium·quia illi de fine ímterrogauerunt. Cū g̃ dicit p̃mū
oportet i oms gētes p̃dicari euāgeliū·significat vtiq; primum
añq̃m veniat consummatio. Item qđ matheus ait. Cum ergo
videritis abominationem desolationis · que dicta est a dani
ele prophēta stantem in loco sancto·qui legit ímtelligat · hoc
marcꝰ ita dicit. Cum aūt videritis abominatiōꝫ desolatiōis
stātē vbi nō debet qui legit ímtelligat·ím qua mutatōe verbi ex
posuit eādē sententiam ·ideo quippe vbi nō debet·quia ím lo
co sancto nō debet. Lucas aūt nō ait·cū videritis abominacōꝫ
desolacōis stātē i loco scto·aut vbi nō debet·sꝫ ait. Cū aūt vi-
deritis circundari ab exercitu ierusalē. Tunc scitote quia ap-
propínquabit desolatio eius · tunc g̃ erit abominatio desola-
tionis in loco sancto. Q; autem ait matheꝰ. Tunc qui ím iu-
dea sunt fugiant ad montes ·& qui in tecto non descendant
tollere aliquid de domo sua · & qui ím agro non reuertatur

tollere tunicā ſuam·totidem pene verbis hoc etiā marcꝰ com
memorat·lucas aūt·tunc qui in iudea ſunt inquit fugiant in
montes·hoc ſicut & illi duo·cetera vero aliter. Sequitur enī
& dicit·qui in medio eiꝰ diſcedant·& qui in regionibus non
intrent in eam·quia dies vltionis hi ſunt·vt impleantur om=
nia que ſcripta ſunt·ſatis diuerſum videtur quod illi dixerūt
& qui ſuper tectum non deſcendit tollere aliquid de domo·
& quod iſte dicit·ꝛ qui īm medio eiꝰ diſcedant·niſi forte q̄a
pertbacō tā magna erit·tā magno inſtāte ꝓiculo illis quos in
cluſiſſet obſidio quod ſignificat dicendo·qui in medio eius in
tecto erunt attoniti·ꝛ volētes videre quid impediat vel qua
euadendū ſit. Sed quomodo ait diſcedant· quando ſupra dixit
Cum autem videritis circundari ab exercitu ieruſalem. Nā
illud quod ſequitur qui in regionibꝰ non intrēt in eam·vide
tur ad congruam pertinere admonitionem·& poteſt obſerua
ri·vt qui extra ſunt·non in eam intrent·qui aūt ī medio·quo=
modo diſcedent ab exercitu iā ciuitate circundata·an hoc eſt
eſſe i medio eiꝰ pulcre dc̄m·qñ iā ita ꝓiculū vrgebit·vt tem
poraliter ad preſentem vitā tuendā non poſſit euadi·ꝛ quo=
niam tunc parata debet eſſe anima ac libera·nec carnalibꝰ de
ſideriis occupata & oppreſſa·hoc ſignificat qđ ab illis duobus
dictum eſt in tecto vel ſup̄ tectum·vt qđ iſte ait diſcedāt id
eſt non iā vite huiꝰ deſiderio capiātur ſz ī aliam vitā migrare
pati ſint·hoc illi duo dixerūt nō deſcendat tollē aliquid de
domo·id eſt nullo affectu inclinet in carnem tanqm̄ aliquid
inde cōmodi ꝓceturꝰ·ꝛ qđ iſte ait qui ī regionibꝰ nō intrēt
in eam·id eſt qui iā bono cordis ꝓpoſito extra illā facti ſūt
non eā rurſꝰ carnali cupiditate deſiderēt·hoc illi dixerūt·ꝛ q̄
in agro eſt non reuertatur retro tollē veſtimentum ſuum·tā
q̄m itez inuolui curis quibꝰ erat exutꝰ. Q vero ait matheꝰ·
orate aūt vt non fiet fuga veſtra hieme vel ſabato. Hinc mar
cꝰ partim dixit partim tacuit·Orate vero inquit vt hieme nō
fiant. Lucas hoc non dixit·ſed tamen dixit aliquid ſolꝰ quo
mihi videtur hanc ipſam que ab iſtis obſcure poſita eſt illu=
ſtraſſe ſententiam·ita enī ait·attendite autem in vobis ne fo
te grauent corda veſtra in crapula & ebrietate ꝛ curis huiꝰ
vite·& ſuperueniat in vos repentina dies illa·tanqm̄ laqueꝰ

enim superueniet in omnes qui sedent super faciem orbis terre. Vigilate itaq; omni tempore orantes·vt digni habeamini fugere ista omnia que futura sunt·hec intelligitur fuga·quam matheꝰ commemorat que non debet fieri hieme vel sabato. Ad hiemem autem pertinent cure huius vite·quas lucas apperte posuit. Ad sabatū vero crapula & ebrietas. Cure q̄ppe vite tristes sunt velut hiems·crapula vero & ebrietas carnali leticia luxuriaq; cor submergit atq; obruit·quod malū sabati nomine propterea significatum est·quia iam hec erat sicuti & nūc iudeoꝝ est pessima ꝺsuetudo illo die deliciis affluē dū spiritale sabbatum ignorant·aut si aliquid aliud in illis secūdum matheum·⁊ marcum verbis intelligendum est·aliquid aliud etiam lucas dixerit·dum tñ nulla repugnantie questio moueatur·neq; enim nunc euangelia exponenda suscepimꝰ· sed falsitatis vl̄ fallacie calumniis defendenda·alia vero que in hoc sermone matheus posuit communia cum marco·nihil habent questionis·que autem cū luca non in hoc sermone lucas ea posuit cuius hinc ordo concordat·sed alibi talia vel recordatur atq; inferit preoccupando·vt prius commemoraret que post a domino dicta sunt·vl̄ bis a domino dicta facit intelligi·⁊ nunc secundum matheum ⁊ tunc sc̄m ipsum.

Sequitur matheus. Et factum est cum consummasset ihesus sermones hos oīs dixit discipulis suis·scitis quia post biduum pasca fiet ⁊ filius hominis tradetur vt crucifigatur. Huic attestantur alii duo·marcus ⁊ lucas·ab eodem ordine non recedentes · neq; enim hoc tanq̄m a domino dictum insinuant· hoc enim intimare pretermiserūt·ex sua tñ p̄sona ⁊ marcꝰ dixit. Erat aūt pasca ⁊ azima pꝰ biduū·⁊ lucas·appropinquabat aūt dies festꝰ azimoꝝ q̄ dicit pasca·sic & appropinquabat vt esset pꝰ biduū. sicut alii duo aptiꝰ ꝺsonant. Iohānes vero tribꝰ q̄dem locis ꝺmemorauit eiꝰ dē diei festi propinquitatē·cū alia q̄dā duobꝰ superioribus locis narraret . tercō aūt loco apparet eiꝰ narracō circa ipa verba pasce tpa·vbi hoc etiā illi tres intimāt·id ē inpēdentis iā dñice passiōis . Sz hoc videri pt̄ paꝝ diligent intuētibꝰ esse ōtriū·q; matheꝰ ⁊ marcꝰ p̄eaq̄m dixerūt pasca pꝰ biduū futuꝝ. deinde cōmemorauerunt q; erat ihs in bethania vbi de vngento illo

precioso dicitur. Iohannes autē ante sex dies pasce dicit ihm
venisse in bethaniam·de vngento eadem narraturꝰ·quomodo
ergo secundum illos duos post biduū futurū erat pasca·cum
posteaq̄m id dixerunt inueniantur cum iohanne in bethania
illud de vngento quod ipse narrantes ·tūc aūt ipe dicat post
sex dies futurum pasca. Sed qui ita mouent non intelligunt
matheum & marcū illud qđ i bethania de vngento factū erat
recapitulādo posuisse·nō post illā de biduo predicationem su=
am ·sed ante iam factum·cū aduc sex dies essent ad pasca ·nō
enim quisq̄ eoꝝ cum dixisset post biduū futuꝝ pasca sic adiū=
xit de illo facto in bethania vt diceret post hec·cum esset be
thanie·sed matheꝰ quidem ·cum aūt esset inquit ihesꝰ in be=
thania. Marcꝰ aūt·cum esset bethanie·qđ vtiq̄ intelligit· ꝛ
anteqm̄ illa dicentur que ante biduū pasce dcta sunt·sicut er
go ex iohānis narratione colligit·ante sex dies pasce venit in
bethaniam·ibi factum est illud conuiuium·vbi & vngento pre
cioso fit commemoratio·inde venit ieroſolimam sedens sup
asellum· deinde postea gerunt ea que narrāt post hūc adven =
tum eiꝰ ieroſolimis gesta. Ex illo ergo die quo venit i betha
niam atq̄ illud de vngento factum est vsq̄ ad diem quo ista
omnia gesta atq̄ dicta sunt. Intelligimus etiam euangelistis
non commemorātibus ꝺsumptum fuisse quadriduum vt oc=
curreret dies quem ante biduum pasce duo definierūt. Lucas
aūt cum ait·appropinquabat dies festꝰ azimoꝝ·non expressit
biduum·sed hanc propinquantem quā commemorauit·in ipso
interuallo bidui debemus accipere. Iohannes vero cum dicit
proximum erat pasca iudeoꝝ. non hoc biduum vult intelli =
gi·sed sex dies ante pasca. Proinde cū quedam pꝰ hoc dictum
commemorasset. Tunc iā volens ostendere qm̄ proximum fu
isse pasca dixisset. Ihesus ergo añ sex dies inquit pasce venit
in bethaniam·vbi fuerat lazarus mortuus quem suscitauit ie
sus·fecerunt aūt ei cenam ibi·hoc illud est qđ commemorāt
recapitulātes matheus & marcus·cū iā dixissent post biduū
futuꝝ pasca·recapitulando ergo ad illum diem redeunt in be
thaniam·qui erat ante sex dies pasce·& narrant quod iohan=
nes de cena ꝛ vngēto·vnde venturꝰ erat ieroſolimam ꝛ pera
ctis illic que narrata sunt peruenturꝰ ad diem qui erat ante

biduum pasce·vnde isti digressi sunt vt recapitulādo comme
morarent·quod ante i bethania de vngēto gestum est · cuius
rei pacta narratione illuc itez redeunt vnde digressi fuerant
id est vt iam sermo dñi narraretur·quem habuit añ biduum
pasce·nam si tollamus ꝺ medio quod gestum ē in bethania di
grediētes ab ordine recolēdo & recapitulando nararunt ꝫ ip=
sum ordinem contexamus·ita sermo dirigitur secundum ma=
theum dicētem domino. Scitis quia pꝯ biduū pasca fiet· ꝫ fi
lius hominis tradetur vt crucifigatur. Tunc congregati sūt
principes sacerdotum & seniores populi in atrium principis
sacerdotū qui dicebatur caiphas· & consiliū fecerunt vt ihm
dolo tenerent & occiderēt .Dicebant aūt·non in die festo ne
forte tumultus fieret in populo. Tunc abiit vnꝯ ꝺ duodecim
qui dicitur iudas scarioth ad principes sacerdotum ·rc̄·Inter
illud enim quod dictum est ne tumultus fieret in populo.&
illud quod dictum est. Tunc abiit vnꝯ de duodecim qui dici
tur iudas interpositum est ꝫ illud de bethania quod recapitu
lando dixerunt ·quo nos pretermisso contexuimꝯ narrationem
vt insinueremus non repugnare ordinem tempoꝛ. Secundum
marcum autem eodē bethanie conuiuio (quod recapitulādo
ꝫ ipse interposuit)similiter pretmisso ita se ordo narrationis
tenet. Erat aūt pasca & azima post biduum·& querebant sū=
mi sacerdotes & scribe quomodo eum dolo tenerent & occi=
derēt. Dicebāt autem nō in die festo·ne forte tumultꝯ fieret
in populo·& iudas scarioth vnus ex duodecim abiit ad sum=
mos sacerdotes·vt proderet eum·rc̄·Etiā hic inter illud quod
dictum est·ne forte tumultus fieret populi·& illud quod ad=
iunximus· ꝫ iudas scarioth vnus ex duodecim·positum est il=
lud de bethania quod recapitulādo dixerūt ·lucas sane ipsam
rem gestam in bethania pretmisit. Hec diximꝯ propt sex dies
ante pasca·quod dixit iohannes cū in bethania rē gestam nar
raret·& biduum ante pasca·quod matheus marcusꝙ dixerūt
Cum post hoc a se dictum illud ipsum in bethania·quod io=
hannes commemoraret.

Sequitur ergo matheus ab eo loco vbi finem fecera=
mꝯ ꝺsiderande narracōis & dicit. Tunc ogregati sūt
principes sacerdotum & seniores populi in atrium

principis sacerdotum qui dicebatur caiphas·& consilium fe=
cerunt vt ihm dolo tenerēt & occiderent· dicebāt aūt non in
die festo·ne forte tumultꝰ fieret ī populo. Cum aūt esset ihs
in bethania ī domo simonis leprosi·accessit ad eum mulier ha
bens alabastrum vngenti pciosi·& effudit supꝑ caput ipius
recumbētis·ꝛc·vsqꝫ ad illud vbi ait·dicet·ꝫ ꝙ hec fecit in me
moriā eiꝰ. Nunc iā ō muliere atqꝫ vngēto pcioso qđ ī betha=
nia gestum est oſidemꝰ ·lucas enī q̄muis simile factum com=
memoret nomenqꝫ conueniat eius apud quē conuiuabat dns·
nam ꝫ ipsum simonē dicit ·tn̄ ꝙa nō est cōtra naturam·vel cō
tra morem hoim vt si potest unꝰ hō nomina habere duo·mlt=
tomagis possint ꝫ unum nomen habere duo hoies·potiꝰ cre=
dibile est alium fuisse illum simonem nō leꝑsum in cuiꝰ do=
mo hoc in bethania gerebatur·nam nec lucas ī bethania rem
gestam dicit quā narrat·& q̄muis nō commemoret ciuitatem
aut castellum ubi fc̄m sit·tn̄ nō uidetur ī eodem loco uersa=
ri eiꝰ narratio ·nihil itaqꝫ aliđ intelligēdū arbitror nisi nō q̄
dē aliam fuisse mulierē que peccatrix tūc accessit ad pedes ie=
su·& osculata est ꝫ lauit lacrimis & tersit capillis.& vnxit
vngento · cui dns adhibita similitudine de duobus debitori=
bus ait dimissa esse peccata multa · quoniam dilexit multū ·
sed eandem mariā bis hoc feciſſe·semel scilicꝫ qđ lucas narra
uit·cum primo accedens cum illa humilitate & lacrimis me
ruit peccatoꝝ remissionem. Nam ꝫ hoc iohānes q̄muis non
sicut lucas quēadmodum factum esset narrauerit. tamen ipāz
mariam commendans commemorauit·cum iam de lazaro re=
suscitādo cepisset loqui anteq̄m veniret in bethaniam. qđ ita
ibi narrat. Erat aūt ibi inquit quidam languens lazarus a be
thania de castello marie & marte sororis eius. Maria autem
erat que vnxit dominum vngento·ꝫ extersit pedes eius capil=
lis suis·cuius frater lazarus infirmabatur·hoc dicens iohan=
nes attestatur luce·qui hoc in domo phariſei cuiusdam simo=
nis fc̄m esse narrauit·iam itaqꝫ hoc maria fecerat·Quod aūt
in bethania rurſꝰ fecit· aliud est·quod ad luce narrationē nō
pertinet sed pariter narratur a tribus iohanne scilicet ma=
theo & marco. Inter illos igiſ tres matheum marcum & io=
hannem quemadmodum hoc cōueniat attendamus de q̄ibꝰ

L

non est dubium q̄ eandem rem narrent gestam in bethania· vbi etiaz discipuli quod oīns tres commemorant murmura= uerant aduersum mulierē tanqm̄ de perditiōe pretiosissimi vngenti. Q ergo matheus & marcus caput domini vngento illo perfusum dicunt·iohānes aūt pedes·regula illa ostendit non esse contrarium quam demonstrauimus·cū de quinq̄ pa= nibus pasceret turbas·ibi enim quia non defuit·qui & quin= quagenos & centenos discubuisse commemoraret ·cum alius quinq̄genos dixerit·non potuit videri contrarium ·potuisset aūt si alius centenos tantum posuisset·sicut alios quinq̄genos· & tamen debuit inueniri vtrunq̄ esse factum ·quo exemplo informari nos oportuit·sicut illic admonui ·etiam vbi singuli euāgeliste commemorāt vtrunq̄ factū intelligere . Proinde & hic non solum caput·sed & pedes domini accipiamus per fudisse mulierem·nisi forte quoniaz marcus fracto alabastro perfusum caput commemorat·tā quisq̄ absurdus & calum= niosus est vt aliquid in vase fracto neget remanere potuisse· vnde etiaz pedes perfunderet·sed cū iste otenderit sic esse fra ctū·vt nihil ibi residui fieret·nitēs aduersus veritatem euāge lii·qñto meliꝰ & religiosius otendet aliꝰ nō esse ita fractū vt totū efunderet·nitens p veritate euāgelii. Ille aūt calumnia tor·si tā ptinaciť cecꝰ est·vt euāgelistaz ocordiā de alabastro fracto frangę conet·. priꝰ accipiat perfusos pedes anteq̄m il lud fractū esset·vt i integro remanet·vnde etiaz caput perfū deretur·vbi fractura illa totum efunderet·a capite quippe no bis ordinate consuli agnoscimus · sed ordinate etiam nos a pedibus ad caput ascendimus · et cetera facti huius nullam michi videntur habere questionem·quod enim alii dicunt di scipulos murmurasse de vngenti efusione precioſi · iohannes autem iudam commemorat·& ideo quia fur erat·manifestū puto esse discipulorum nomine eūdem iudam significatum · locutione illa qua de philippo in quinque panibus insinua= uimus plurali numero pro singulari vsurpato · Potest eti= am intelligi q̄ & alii discipuli aut senserint · aut hoc dixe= rint · aut eis iuda dicente persuasum sit · atq̄ omnium vo= luntatem · matheus & marcus etiam verbis expresserunt · Sed iudas proptera dixerit·quia fur erat·ceteri vero propter

paupez curā·iohānem autem de ſolo illo commemorare volu
iſſe cuiꝰ ex hac ocaſiõe furādi ꝺſuetudinẽ credidit intimādā

Sequitur matheꝰ. Tunc abiit vnꝰ ꝺ duodecī q̄ dicitur
iudas ſcarioth ad principes ſacerdotum & ait illis
Quid vultis mihi dare & ego vobis eum tradam·at
illi conſtituerũt ei triginta argenteos·vſq; ad illud vbi ait·t
fecerũt diſcipuli ſic illis conſtituit ihs·& parauerũt paſca·ni
hil in hoc capitulo ꝺtrariũ putarī poteſt marco & luce ·qui
hoc idem ſimilit narrant. Q; enī dicit matheus·ite ī ciuitatẽ
ad quẽdā t dicite·magiſter dicit tempꝰ meum ꝓpe eſt apud
te facio paſca cum diſcipulis meis·eum ſignificat quem mar
cus & lucas dicunt patremfamilias·vl dn̄m domꝰ·ī qua eis
cenaculum demonſtratum eſt vbi pararent paſca . Q; ꝯ inter
poſuit matheus ad quẽdā tāquam ex perſona ſuo ſtudio·bre=
uitatis illum compẽdio voluit inſinuare· ſi enim diceret dixiſ
ſe dominum. Ite in ciuitatem & dicite ei·magiſter dicit tem
pus meum ꝓpe eſt apud te facio paſca·tāqm̄ ciuitati dicendũ
eſſet·accipet·ac per hoc nõ ex dn̄i cuius mandatum narrabat·
ſed ex ſua ꝑſona intposuit ad quendā iuſſiſſe dominũ vt irēt·
ne habet neceſſe totũ dicere·cũ hoc illi ad inſinuandam iubẽ
tis ſententiam ſufficere videtur·nā neminẽ ſic loq; vt dicat ·
ite ad quẽdā·q̄s neſciat ·ſi enim diceret ite ad quẽcũq; aut ad
quemlibet·poſſet eſſe integra locutio· ſed non eſſet certus hõ
ad quẽ mitterẽtur·cum eum certum oñdat·quāuis tacito eiꝰ
nomine marcus & lucas·ſciebat q̄ppe dn̄s ad quem mitteret
& vt eum etiā illi quos mittebat inuenire poſſent·p̄monuit
ꝙ indiciũ ſequerentur ꝺ homine geſtante aque legenam vel
amphorā vt eum ſecuti ad domũ quā volebāt venirent. Cum
itaq; non hic poſſet dici·ite ad quẽlibz·qꝺ integritas q̄dẽ lo=
cutionis admittit·ſz hoc loco rei huius q̄ inſinuabat veritas
non admittit qñtominus hic dici potuit·ite ad quendam qꝺ
omnino nũq̄m recta locutione dici potteſt·ſed plane diſcipu
los a dn̄o non ad quẽlibz ſed ad quendā hoiez id eſt ad certũ
aliquẽ miſſos eſſe manifeſtum eſt·qꝺ nobis ex perſona ſua re
cte potuit euāgeliſta narrare·vt diceret·miſit eos ad quẽdam
vt dicerent ei·apud te facio paſca·potuit etiā ſic·miſit eos ad
quendā dicens·ite dicite ei apud te facio paſca·ac per hoc cũ

verba dñi posuisset dicentis·ite in ciuitatem·intposuit ipe ad
qndā non quia dñs hoc dixerit·sz vt ipe nobis insinuaret taci
to nomine fuisse quēdam in ciuitate ad quē domini discipuli
mittebant vt prepararēt pasca.ac sic post hāc ex persona sua
interpositionem duum verboz sequitur ordinem verboz dñi
dicentis·z dicite ei·magister dicit.Iam enim si queras cui re
cte rndetur illi cuidā homini ad quē misisse insinuauit euāge
lista·cū ex persona sua intposuisset ad quēdam·& minus qdē
vsitata locutio·sed tn sic intelecta integerrima est·aut si habz
aliquid pprietatis hebrea lingua qua phibet scripsisse mathe
us vt etiam totū ex persona domini dictum locutionis integ
tate non careat viderint q nouerūt.Sane ita posset etiam la
tine dici si dicetur·ite i ciuitatem ad quēdam·quem vobis de
monstrauerit homo q vobis occurrerit lagenam aque portās
modo hoc iubēti sn ambiguitate posset obtemperari·velut eti
am si dicet·ite i ciuitatē ad quēdam q manet illo aut illo lo
co·in tali vel tali domo·cum expssione loci & designatione do
mus posset intelligi·posset fieri.His aūt atq huiusmodi cete
ris tacitis indiciis q dicit·ite ad quendam·z dicite ei·ideo nō
potest audiri qa certum aliquem vult intelligi·cum dicit ad
qndam·z non expmit quomō dinoscatur.Quod si ex persona
dictum euāgeliste illud interpositum acceperimus·erit qdem
necessitate breuitatis sbobscura locutio·sz tn integra.Qve
ro marcus lagenā dicit·quam lucas amphoram·ille vasis ge
nus·ille modum significauit·vterq veritatē sententie custo
diuit.

Sequitur matheus Vespe aūt facto discumbebat cum
duodecim discipulis·& edentibz illis dixit Amen di
co vobis qa vnus vestrū me tradituz est·z otristati
valde·ceperūt singuli dicere.Nunqd ego sum dne·zc·usq ad
illud vbi ait.Respondēs aūt iudas q tradidit eum dixit·nū e
qd ego sū rabi·ait illi·tu dixisti·in his q consideranda nunc p
posui mz nihil afferunt questionis etiam ceteri euangeliste
qui talia commemorant.

Explicit liber secundus sancti augustini d osensu euāgelistaz

Incipit liber tercius beati augustini de consensu euāgelistarū

Cum quoniā olim quatuor narratio in eo versat loco · i quo ne-
cesse est eos usq; in finē pariter ambulare · nec multū digredi
ab inuicem · sic vbi forte alius aliud cōmemorat quod alius p̄
termittit videtur michi expeditius nos demōstrare posse om
nium euāgelistarum conueniētiā · si ab hoc iā loco omniū om
nia cōtexamus et in unā narratiōz faciēq; digeramus Sic g̃ ar
bitror cōmodiꝰ facilius q; id qđ suscepimus explicari vt ag-
grediamur narratiōz omnia cōmemorātes cū eorū euāgelista-
rū attestatiōz qui ex his omibꝰ quisq; qđ potuit aut quod vo
luit cōmemorauit · vt tamen ab omnibꝰ hec omnia dicerent̄
que demonstrandum est in nullo sibi esse contraria.

Nunc igit̄ incipiamus secundū matheum. Cenātibus
autē eis accepit ihesus panē et benedixit ac fregit
deditq; discipulis suis · et ait Accipite et cōmedite
hoc est corpus meum · Hoc et marcus et lucasq; cōmemorāt
Quod enim lucas de calice bis commemorauit priꝰ añqm̄ pa
nem daret · deinde posteaqm̄ panē dedit illud quod supius di
xit p̄occupauit vt solet · illud vero quod ordine suo posuit nō
cōmemorauerat superius vtrūq; autē coniūctū hanc sniam fa
cit que et illorū est · iohannes autē hoc loco de corpore et sang
uine dñi nihil dixit sed plane alibi multo vberius hinc dñm
locutū esse testat̄. Nunc vero cū dñm a cena surrexisse et pe
des discipulorū lauisse cōmemorasset reddita etiā ratione cur
eis hoc fecerit · in q̃ dñs adhuc clause significauerat p̄ testimo
niū scripture ab eo se tradi qui manducaret eius panē · venit
ad hūc locū quē tres ceteri pariter insinuabāt. Cum hec dixis
set inquit iesus turbatus ē spiritu & ꝓtestatus est et dixit ·
amē amē dico uobis q̃a vnus ex uobis tradet me · aspiciebāt g̃
sic̄ idem ipe iohannes subnectit ad inuicē discipuli hesitātes
de quo dicēt et contristati sicut matheus et marcus dicūt · ce-
perūt ei singilatim dicē · nūquid ego · at ipse respondēs ait sic̄
matheus seq̃tur · q̃ intingit manū mecū in parapside hic me
tradet. Et seq̃tur idem matheus ita subnectēs · filius quidem
hois vadit sicut scriptū est de illo · ve autē homi illi p̄ quem
filius hominis tradet̄ · bonū erat ei si natus non fuiss̄ homo

ille·in his et marcus eodem etiam ordine consonat·Deinde
matheus subiūgit·respondēs aūt iudas qui tradidit eū dixit·
nūq̄d ego sum rabi? ait illi·tu dixisti· etiā hic nō expressum ē
vtrum ipse esset·p̄t enim aduc intelligi tanqm̄ non ego dixi·
potuit etiā hoc sic dici a iuda et a domino responderi vt non
omnes aduerterent·Deinde seq̄tur matheus·et inserit miste
rium corpis et sanguinis a domino discipulis datum sicut ⁊
marcus et lucas· sed cū tradidisset calicē rursus de traditore
suo locutus est·quod lucas prosequit dicens· verūtamē ecce
manus tradentis me mecū est in mensa· etquidē filius hois
secundū qđ definitū ē vadit·verūtn̄ ve homini illi p̄ quē tra
det. Hic iā intelligendū est illđ consequ·qđ iohannes narrat·
isti autē p̄termiserunt·sic iohannes quedā p̄etmisit q̄ illi di=
xerunt·cum ꝯ post traditū calicē dixisset dn̄s·qđ a luca positū
est·veruntamē ecce manꝰ tradentis me mecū est in mensa·
et cetera coniūgit illud secundū iohannem· erat ꝯ recumbēs
vnus ex discipulis eius in sinu iesu quē diligebat iesus·innuit
ergo huic simon petrus et dicit ei·quis est đ quo dicit·itaq̄
cum recubuisset ille supra pectus ihesu dicit ei·domine quis
est·respōdit iesus·ille est cui ego intinctū panem porrexero·
et cum intinxisset panem dedit iude simoni scarioth·et post
buccellam tūc introiuit in illum sathanas·hic videndum est
ne non solū luce qui iā dixerat intrasse sathanā in cor iude qn̄
pactus est cum iudeis vt eum accepta pecunia traderet· sed
etiā sibi ipse iohannes repugnare videat· qui iam dixerat su
pius anteqm̄ istā buccellam acciperet·et cena facta cū diabo
lus iā misisset in cor vt eum traderet iudas Quō enim intrat
in cor nisi immittēdo iniquas persuasiones cogitationibꝰ ini
quoꝝ·sed nunc intelligere debemus a diabolo iudam pleni=
us esse possessum sic otra in bono illi qui iā acceperāt spiritū
sanctum·quādo eis post resurrectionē insufflauit dicens acci
pite spiritū sanctum ·postea eum cum desuper missus esset
die pentecostes utiq̄ plenius acceperunt ·post buccellam tūc
introiuit in eum sathanas ⁊ sicut cōtextim iohannes ipse cō
memorat·dicit ei iesus·quod facis fac citiꝰ·hoc autem nemo
sciuit discumbentium ad quid ei dixerit·quidam enim puta=
bant quia loculos habebat iudas·quia dicit ei ihesus·eme ea

que opus sunt nobis ad diē festum aut egenis vt aliquid da ret. Cum ꝙ accepisset ille buccellā exiit continuo erat autem nox. Cum ꝙ exiisset dicit iesus nunc clarificatus est filius ho minis et deus clarificatus est in eo et deus clarificauit eum in semetipso et continuo clarificabit eum.

Filioli adhuc modicū vobiscū sū q̄ritis me ⁊ sicut di xi iudeis quo ego vado nō potestis venire & vob dico modo mandatum nouū do vobis vt diligatis inuicē sicut dilexi vos et vos diligatis inuicē. i hoc cognoscēt omnes quia mei discipuli estis si dilectionem habueritis ad inuicem. dicit ei simon petrus domine quo vadis. respondit iesus quo ego vado non potes mō me sequi sequeris autē p9 ea. dicit ei petrus quare non possum sequi te modo animam meam pro te ponam. respondit iesus animā tuam pro me po nes amen amen dico tibi nō cantabit gallus donec ter me ne ges. Hoc de predicta negatione sua petro nō solus iohannes ex cuius euāgelio mō interposui sed et ceteri tres cōmemo rant. non sane omnes ex una eademq̄ occasione sermonis ad eam commemorandam veniūt. nam matheus et marcus pari p̄sus ordine et eodem narrationis sue loco eam subnectunt ambo. posteaqm̄ dominus egressus est ex illa domo vbi man ducauerunt pasca. lucas vero et iohannes antequā inde esset egressus Sed facile possum9 intelligere aut illos duos eam re capitulando posuisse aut istos p̄occupando. nisi magis moue ret ꝙ tam diuersa non tm̄ verba sed etiā sententias domini p̄mittūt quib9 p̄motus petrus illam p̄sumptionē proferret vel cum domino vel p̄ domino moriendi vt magis cogant in telligi vel ter eum exp̄sisse presumptiōez suam diuersis locis sermonis cristi et ter illi a domino respōsū ꝙ eum esset añ galli cantū ter negaturus. neq̄ enim incredibile est aliquātū disiunctis interuallis temporis petrū cōmotū esse ad p̄sum mendū sicut ad negandū vl̄ ei dominū aliquid ter similiter re spondisse quando quidē etiā contextim nullis aliis intpositis rebus aut verbis post resurrectionem ter illū iterrogauerit vtrū eū amet et ei ter hoc idem respondenti etiā ipse manda tum de pascendis ouibus suis vnū deniq̄ ter precepit. hoc autē esse credibilius ꝙ ter ostenderit p̄sumpcōnem suā petr9

L

de trina negatione sua ter a dño audierit ex ipis euangelistaꝝ
verbis quo a dño dicta diuerse ac diuersa cõmemorant sic pro
batur·ecce meminerimus quod nunc interposui ex euangelio
iohannis hoc certe dixerat· filioli adhuc modicũ vobiscũ sum·
queritis me · & sicut dixi iudeis · quo ego vado vos non pote=
stis venire·& vobis dico modo·mandatum nouum do vobis
vt diligatis inuicem sicut dilexi vos · & vos diligatis inui=
cem·in hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis si dile
ctionez habueritis adinuicem·dixit ei simon petrus·domine
quo vadis · Nempe hic manifestũ est ex illis verbis motum
esse petrum vt diceret·domine quo vadis quia dicentem audi
erat quo ego vado nõ potestis venire·respondit iesus eidẽ pe=
tro·quo ego vado non potes me modo sequi· sequeris autem
ꝑ̃ea·tunc ille·quare non possum inquit seq̃ te mõ·animã me
am pro te ponam·huic presumptioni respõdit dominus futu=
ram eius negationem· lucas aũt cum cõmemorasset dixisse do
minũ simon ecce sathanas expetiuit vos vt cribraret sic̃ triti=
cum·ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua·et tu
aliqñ cõuersus confirma fratres tuos Tunc subiecit petrũ re
spondisse·domine tecũ paratus sum et in carcerem et in mor
tem ire·et ille dixit·dico tibi petre ·non cantabit hodie gallꝰ
donec ter neges nosse me ·qm̃ hoc aliud sit aliud illd̃·vnde pe
trus ad ꝑsumendũ ꝓmotus sit quis non videat . At vero ma=
theus·et imno dicto inquit exierũt in montẽ olueti·tunc di=
cit illis iesus·omnes vos scandalum patiemini in me in ista
nocte·scriptum est enim·percutiam pastorẽ et dispergentur
oues gregis postq̃m aũt surrexero precedam vos in galileam·
sic ꝑsus et marcꝰ·q̃ habet etiã hec verba vel sententiã similẽ
illis vel quibus scd̃m iohannẽ·vel quibꝰ scd̃m lucã petrus re
tulit presumpcõez suã·et hic ꝯ ita sequit̃ ·rñdens autẽ petrꝰ
ait illi·ꝛ si omnes scandalizati fuerint in te·ego nunqm̃ scan
dalizabor·ait illi iesus·amen dico tibi quia in hac nocte ante
q̃m gallus cantet·ter me negabis·ait illi petrus ·etiã si opor=
tuerit me mori tecũ non te negabo·similit̃ et omnes discipu
li dixerũt Hec pene ipis verbis etiã marcus commemorat·ni
si ꝯ non generaliter sed distinctius quemadmodũ futuꝝ essz
exp̃ssit dictũ a domino amen dico tibi quia tu hodie in nocte

hac priusq̃m bis gallus vocem dederit ter me es negaturus·
cum itaq; omnes dicant predixisse dominũ q; eũ petrus esset
negaturus anteq̃m gallus cantaret·non aũt omnes dicãt quo
tiens gallus cantaret marcus hoc solus narrauit exp̃sius·vn·
de non nullis videt̃ non congruere ceteris quia parum atten
dunt et maxime eorũ obnubilatur intentio·cum aduersus euã
geliũ anio induunt̃ hostili·tota en̄ petri negatio t̄na negacõ
ē·in eade3 nanq; p̄mansit trepidatione aī p̄positoq; menda·
cii donec admonitus quid ei predictũ sit amaro fletu et cor·
dis dolore sanaret̃·Hec aũt tota id est t̄na negacõ si p9 primũ
gallicantum inciperet falsum dixisse viderent̃ tres quor̄ ma
theus dixit·amen dico tibi quia hac nocte anteq̃m gallus can
tet ter me negabis·lucas aũt·dico tibi petre non cantabit ho
die gallus donec ter neges nosse me·iohannes aũt·amen am·
en dico tibi nõ cantabit gallus donec ter me neges·diũsis en̄
verbis et verbor̄ ordine eandem explicauerunt sentẽtiã dix·
isse dominũ·q; anteq̃m gallus cantaret eum petrus esset ne·
gaturus·rursus si totã trinã negationẽ ante peregisset q̃m can
tare gallus inciperet· supfluo dixisse marcus dep̄henderetur
ex p̄sona domini·amen dico tibi quia tu hodie in nocte hac
priusq̃m gallo bis vocem dederit·ter me negaturus es. Quid
enim attinebat dicere priusq̃m bis·q̃ndo si ante primuz galli
cantũ tota illa trina negatio cõpleretur ·simul et ante secun
dũ·et ante terciũ ⁊ ante omnes gallicãtus eiusdẽ noctis com
pleta inueniret̃·q ante ipsum p̄mũ cõpleta p̄baret̃·sed q̄a añ
primũ gallicantum cepta est illa trina negatio·attenderunt
illi tres nõ q̃n eam cõpleturus esset petrus·sed quanta futura
esset ⁊ q̃n ceptura id est q̄a trina·et q̄a ante gallicãtũ·q̃mq̃m
i animo eius et ante p̄mũ gallicãtum tota possit intelligi·q̃m
uis enim verbis negantis ante primũ cepta·post secundum
autẽ gallicantum pacta sit tota illa trina negatio tamẽ affe·
ctõe animi et timore petri ante primũ tota cõcepta est ·nec
interest quantis morarum interuallis trina voce enunciata
sit·cum cor eius etiaz ante p̄mũ gallicantum tota possederit
tã magna scilicet formidine imbui ita vt possit domin̄ nõ so
lum semel sed iterum et tercio interogatus negare vt rectius
diligentiusq; attendentibus quomõ iã mechatus est mulierẽ

in cōrde ſuo qui eā viderit ad concupiſcendum·ſic petrus q̄n=
cunq; verbis ederet timorem quē tam vehement' animo con
cepat vt perdurare poſſet vſq; ad terciam domini negacōnez·
tota trina negacō ei tempi deputanda eſt·quando eum trine
negationis ſufficiens timor inuaſit ex quo etiaz ſi poſt primū
gallicantū inciperēt pulſato interogationibus pectore verba
illa negationis erumpere·nec ſic abſurde atq; mendaciter ana
te gallicantum ter negaſſe diceret · quando ante gallicantum
tantus timor obſederat mentē qui eā poſſet vſq; ad terciā ne=
gationem perducere·multo minus igitur moueri debet quia
trina negatio etiā trinis negantis vocibus ante gallicātū cep
ta et ſi nō ante primū gallicantū peracta eſt tā̄m ſi alicui di=
ceret hac nocte añ̄m gallus cantet ad me ſcribis epiſtulam·
in qua michi ter cōuiciaberis·nō vtiq; ſi eam ante omnē gal
licantum ſcribere inciperet·et poſt primum gallicantum fi=
niret·ideo dicendum erat falſum fuiſſe p̄dictum ℣ Marcus ℊ ō
ipſarum vocum interuallis planiꝰ elocutus eſt·qui dixit ex p
ſona domini· priuſq̄m bis gallus vocē dederit ter me es nega
turus· ita geſtum eſſe apparebit cum ad eūdem locū narrati
onis euāgelice venerimꝰ·vt etiā illic oſtendatur euāgeliſtas
ſibi cōgruē .Si aūt querūt ipſa omnino verba q̄ petro domi
nus dixerit·neq; inueniri p̄nt et ſupfluo querunt·cū ſententia
eiꝰ propter quā agnoſcendū verba ꝓferuntur etiā in diuerſis
euāgeliſtaꝝ verbis poſſit eſſe notiſſima·ſiue ℊ in diuerſis ſer=
monū domini locis cōmotus petrus ſingillatim ter enunci=
auerit preſumptionē ſuam·z ter ei dominus ſuam negationē
predixerit ſicut probabilius indagatur ſiue aliquo narrandi oz
dine poſſint omniū euāgeliſtaꝝ cōmemoratiōes inunū redigi
quibus demonſtret ſemel dominū p̄dixiſſe petro preſumenti
q; eum negaturus eſſet ·nulla hic euāgeliſtaꝝ repugnātia de=
prehendi poterit ſicut nulla eſt

Nunc vero quātum poſſumus ipſum ex omnibꝰ ordi=
nem iā ſequamur· Cum itaq; ſecundum iohannem
hoc petro p̄dictū eſſet .Sequitur idem iohannes et
conſerit domini ſermonē dicentis·Non turbet' cor veſtrum
creditis in deum·z in me credite·in domo patris mei manſio
nes multe ſunt et cetera ſermonis eius preclara maximeq;

ſublimia diu narrat donec contextim veniat ad illum locum
vbi ait dominus·pater iuſte et mundus te nō cognouit·ego
aūt te cognoui et hi cognouerūt q̄a tu me miſiſti·et notū feci
eis nomen tuū et notū faciam vt dilectio qua dilexiſti me in
ipſis ſit et ego in ipſis·Cum aūt facta eſſet contētio inter eos
quis eoꝝ videret eſſe maior·ſicut lucas cōmemorat·dixit eis·
reges gentiū dñant eoꝝ·et q̄ poteſtatē habēt ſuper eos bene=
fici vocant·vos aūt non ſic· ſed qui maior eſt in vobis fiat ſic
iunior·et qui p̄ceſſor eſt ſicut miniſtrator·nanq̄ quis maior
eſt qui recumbit an q̄ miniſtrat·nonne qui recūbit? ego aūt
in medio veſtrū ſum ſicut qui miniſtrat·vos aūt eſtis qui p=
manſiſtis mecum in temtationibus meis·et ego diſpono vo
bis ſicut diſpoſuit michi pater meus regnū vt edatis et biba
tis ſuper menſam meā in regno meo·et ſedeatis ſuper thro=
nos iudicātes duodecim tribꝰ iſrahel·Dixit aūt dominus ſimo
ni·ſicut lucas ipſe ſubiungit·ecce ſathanas expetiuit vos vt
cribraret ſicut triticū·ego aūt rogaui p̄o te ut non deficiat fi=
des tua·⁊ tu aliq̄n conuerſus confirma fratres tuos·Qui dix
it ei·domine tecum ꝑatus ſum et in carcerē⁊ in mortē ire·et
ille dixit·dico tibi petre non cantabit hodie gallus donec ter
abneges noſſe me·et dixit eis·quando miſi vos ſine ſaculo et
pera ⁊ calciamētis·nunq̄d aliq̄t defuit vobis? at illi dixerūt·
nihil·dixit ergo eis ſed nunc qui habet ſaculum tollat ſimilit
et perā· et qui non habet vendet tunicā ſuam et emat gladi
um·dico enim vobis quōꝫ aduc hoc qd̄ ſcriptum eſt oportet
impleri in me·et ꝙ cum iniuſtis deputatus eſt·etenim ea q̄
ſunt de me·finē habent·At illi dixerūt·domine ecce gladii
duo hic·at ille dixit eis·ſatis eſt·et imno dicto (ſicut mathe=
us marcuſq̄ cōmemorant) exierūt in montē oliueti·tūc dixit
illis ieſus·omēs vos ſcandalū patiemini in me in iſta nocte·
ſcriptū eſt enim percutiā paſtorē et diſpergent oues gregis·
poſtq̄ aūt reſurrexero p̄cedā vos in galileā·rñdens aūt petrꝰ
ait illi·et ſi omēs ſcandalizati fuerint in te·ego nunq̄m ſcāda=
lizabor·ait illi ihs·amē dico tibi q̄a in hac nocte añq̄m gallꝰ
cantet ter me negabis·ait illi petrus·etiam ſi oportuerit me
mori tecū non te negabo·ſimilit et omnes diſcipuli dixerūt·
hec ſecundū matheum inſeruimus·Sed et marci pene ipſa et

totidem verba sunt nisi quia distat illud quod de gallicautu
iam supra enodauimus

Contexit ꝙ narrationē matheus et dicit ¶. Tunc venit
iesus cū illis in villam q̄ dicit gethsemani· hoc di-
cit et marcus hoc et lucas nō expresse nominato pre-
dio cum ait·et egressus ibat secundū cōsuetudinē in montem
oliuaꝝ·secuti sunt aūt illū et discipuli·et cum peruenisset ad
locum dixit eis·orate ne intretis in tentationē·Iste locus est
cuius nomē illi dixerunt gethsemani ·ibi fuisse intelligimus
ortū quē cōmemorat iohannes ita narrās·Hec cum dixisset ie
sus egressus est cū discipulis suis trans torrētem cedron vbi
erat ortus in quē introiuit ipse et discipuli eiꝰ·Deinde scōm
matheū dixit discipulis·sedete hic donec vadā illuc et orem·
et assumpto petro ⁊ duobus filiis ẓebedei cepit contristari et
mestus esse·tunc ait illis·tristis ē ania mea vsq; ad mortē ·su
stinete hic et vigilate mecū·et progressus pusillum ꝓcidit in
faciē suam orans et dicens·Mi pater si possibile est transeat
a me calix iste ·verūtamē non sicut ego volo ·sed sic tu·et ve-
nit ad discipulos et inuenit eos dormientes·et dicit petro sic
non potuisti vna hora vigilare mecū. vigilate et orate vt non
intretis in temtationē·spiritus q̄dem promptus est·caro aūt
infirma. Iterū secūdo abiit et orauit dicēs·pater mi si nō po
test hic calix transire nisi bibā illum·fiat voluntas tua·et ve
nit iterū et inuenit eos dormientes ·erant enī oculi eoꝝ gra-
uati·⁊ relictis illis iterū abiit·et orauit tercio eundē sermonē
dicens ·Tunc venit ad discipulos suos et ait illis ·dormite iā
et requiescite ·ecce appropinquabit hora et filius homis tra
det in manus peccatoꝝ·surgite eamus ·ecce appropinquabit
qui me tradet. Hec etiam marcus eoq; prorsus modo atq; or-
dine conserit·aliquāto breuius quasdam constringens senten
tias·et aliquid magis apperiēs·naꝫ videtur hic sermo secun-
dum matheū tanq̄m sibiipsi contrarius sit·q; post terciā ora-
tionem venit ad discipulos suos et dicit illis·dormite iam et
requiescite·ecce appropinquabit hora et filius homis tradet
in manꝰ peccatoꝝ·surgite eamus·ecce appropinquabit q̄ me
tradet·Quō enī sup̄·dormite iā et req̄escite·cū cōnectat·ecce
appropinquabit hora·et ideo dicit·surgite eamus·quaꝫ velut

repugnantiã commoti qui legũt conantur ita pronunciare qđ dictũ est·dormite iã ⁊ requiescite·tanq̃m ab exprobrante nõ a permittente sit dictũ·qđ recte fieret si esset necesse. Cum vero marcus ita hoc cõmemorauerit vt cum dixisset dormite iã et requiescite adiũxerit·sufficit ⁊ deinde inferret·venit hora ecce tradetur filius hominis · vtiq; intelligitur post illud qđ eis dictum est·dormite et requiescite ·siluisse dominũ aliquã tum·vt hoc fiẽt quod p̃miserat ·et tunc intulisse·ecce approp̃inquabit hora ·Ideo post illa verba secundũ marcum positũ est·sufficit q; reqeuistis iã sufficit·id ẽ sed qa omemorata nõ est ipsa interpositio silencii domini·propterea coartat intellectũ vt in illis verbis alia p̃nunciatio requiratur. Lucas autem prętermisit quotiens orauerit·dixit sane quod isti tacuerunt et orantẽ ab angelo confortatum et prolixius orantis sudorem fuisse sanguinatum et guttas decurrẽtes in terrã·cũ q; dicit et cũ surrexisset ab oratione & venisset ad discipulos suos nõ exp̃sit quota oratione ·in nihilo tamẽ illis duob9 repugnat·Iohannes vero posteaq̃m in ortũ ingressũ dicit cũ discipulis suis non cõmemorat quid illic egerit donec eius traditor cum iudeis ad eum cõprehendendũ veniret· Tres igitur isti eãdem rem ita narrauerunt·sicuti etiã vnus homo ter posset cũ aliq̃ta varietate nulla tñ aduersitate. Lucas enĩ quantum ab eis progressus id est auulsus fuerit vt oraret manifestius apperuit dicens·quãtũ iactus est lapidis. Porro autem marcus p̃mo ex verbis suis idem narrauit rogasse dominum vt si fieri posset transiret ab eo illa hora id est passionis·quã calicis noie mox significauit·deinde verba ipsa domini sic enunciauit·abba pater·omnia tibi possibilia sunt transfer calicem hunc a me·quibus verbis si adiungas qđ illi duo dixerũt et quod ipse etiã marcus ex p̃sona sua pariter sup̃ posuit ita sententia manifestatur·pater si fieri potest omnia enim tibi possibilia sunt transfer calicem istum a me·et ne quis eum putaret patri minuisse potestatem cum ait· si fieri potest·nõ enim dixit·si facere potes·sed si fieri potest· fieri autẽ potest quod ille voluerit·sic itaq; dictum est si fieri potest·ac si decetur·si uis. Manifestauit enim marcus quo intellectu accipiendum sit si fieri potest ·qñ ait omnia tibi possibilia sunt· et

ꝙ commemorauerunt eum dixisse· verum non quod ego volo
sed quod tu·quod tantundē valet quantum si et ita dicatur·ve
runtamen non mea voluntas·sed tua fiat ·satis ostendit non
ex impossibilitate sed ex uoluntate patris dictum esse si fieri
potest·p̄sertim quia lucas et hoc ipsum planius intimauit·nō
enī ait·si fieri potest·sed si vis·cui appertiori sententie apper
tius iungitur quod marcus posuit·vt ita dicatur si vis·omnia
enim tibi possibilia sunt transfer a me calicem istum·qđ aūt
ipse marcus non solum pater sed abba pater eum dixisse cō=
memorat·hoc est abba hebraice· quod est latine pater·et fo=
tasse dominus propter aliquod sacramentū vtrūꝙ dixerit vo
lens ostēdere illam se tristitiā in persona sui corporis id est
ecclesie suscepisse·cui factꝙ est angularis lapis ·venientibꝙ ad
eum parti ex hebreis ad quos ptinet qđ ait abba·parti ex gē=
tibus ad quas pertinet quod ait pater ·etiā paulus apostolus
non p̄termittit hoc sacramentum · in quo clamamus inquit
abba pater·et iterū ait·misit deus spiritum suum in corda no
stra clamantē abba pater·oportuit enim vt bonus magister
et verus saluator infirmioribus compatiens in seipso demon
straret non debere suos martires desperare si qua forte cordi=
bus eorꝙ irreperet sub tempore passionis ex humana fragilita
te tristitia cum eā vincerent voluntati sue preponendo vo=
luntatem dei·quia ille scit quid impediat quibus consulit·de
qua tota re non nūc tempus est vt vberius disseratur·Agitur
enī modo de cōuenientia euāgelistarꝙ·in quorꝙ diuersitate ver
borꝙ salubriter discimus non aliud in verbis ad audiendā ve=
ritatem q̄m sententiā loquentis esse requirendā ·hoc est enim
pater quod abba pater·sed ad sacramentū intimandū planiꝙ
ē abba pater·ad unitatem significanda sufficit pater et domi=
num quidem abba pater dixisse credendum est·sed tamē non
eluceret sententia nisi aliis dicētibus pater demonstraret sic
esse illas duas ecclesias ex iudeis et grecis vt etiā vna sit·ex il
lo ꝙ intellectu dictū est abba pater qđ idē dominus alibi ait
habeo alias oues que non sunt de hoc ouili·gentes vtiꝙ signi
ficans cum haberet oues etiam in populo israhel ·sed quia se
cutus adiecit · oportet me & eas adducere vt sit vnus greꝝ et
vnus pastor·quātū valet ad israhelitas ⁊ gentes abba pater.

tantum ad vnum gregem solum pater

Adhuc ergo ipo loquente sicut dicit matheus & marcꝰ ecce iudas vnꝰ de duodecim venit & cū eo tba multa cū gladiis & fustibus missi a principibꝰ sacerdotū & senioribus populi. Qui autem tradidit eum dedit illis signū dicens quēcunqꝫ oscularꝰ fuero ipse est tenete eum & cōfestim accedens ad ihm dixit. Aue rabi & osculatus est eum dixitqꝫ illi primo qđ ait lucas iuda filium hominis osculo tradis. Deinde quod matheus ad qđ venisti amice deinde dixit quod iohannes commemorat quid queritis? responderunt iesum nazarenum dicit eis ihesus ego sum. Stabat aūt & iudas qui tradebat eum cum ipsis vt ḡ dixit eis ego sum abierunt retrorsum & ceciderunt in terram iteꝝ ḡ eos interrogauit quem queritis? illi aūt dixerunt iesum nazarenum respōdit iesus dixi vobis quia ego sum si ḡ me queritis sinite hos abire vt impleretur sermo quem dixit quia quos dedisti mihi non perdidi ex ipis quenqm̄. Videntes aūt sicut lucas dicit hii qui circa ipm erant qđ futuꝝ erat dixerunt ei domine si percutimus in gladio & percussit vnꝰ ex ipis (qđ omnes quatuor dicunt) seruum principis sacerdotum & amputauit auriculam eius sicut lucas & iohannes dicunt dexteram. Qui aūt percussit secundum iohannem petrꝰ erat quem percussit malchus vocabatur. Deinde quod lucas dicit respondens ihesus ait sinite vsqꝫ huc & adiunxit quod matheus commemorat conuerte gladium tuum in locum suum omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt an putas quia non possum rogare patrem meum & exhibebit mihi modo plusqm̄ duodecim legiones angelorum. Quomodo ergo implebuntur scripture quia sic oportet fieri. His verbis adiungi potest qđ illum eo loco dixisse iohānes commemorat calicem quem dedit michi pater non bibam illum? Tunc sicut dixit lucas tetigit auriculam illiꝰ qui percussus erat & sanauit eū. Nec moueat quasi contrarium sit quod lucas dixit interrogātibus discipulis si percuterent in gladio dominum respondisse sinite vsqꝫ huc quasi post illam percussionem ita dictum fuerit vt placuerit ei vsqꝫ huc factum sed amplius fieri noluerit cū in verbis que matheꝰ posuit intelligatur potius totum fctm

q̄ vsus est gladio petrus·domino displicuisse. Illud enim ve-
rius est q̄ cū eum interrogassent dicentes. Domine si percuti
mus in gladio? tunc respondit·sinite vsq; huc·id est non vos
moueat quod futuꝝ est·permittendi sunt vsq; huc progredi·
hoc est vt me apprehendant vt impleantur que de me scripta
sunt. Sed inter moras verboꝝ interrogantiū dominum·ꝫ il-
lius respondentis · petrus defensionis auiditate. & maiore
pro domino commotione percussit· sed non potuerunt etiam
simul dici·que simul fieri potuerunt·non enim diceret·respō
dens aūt ihesus·nisi illoꝝ interrogationi responderet non fa-
cto petri·nā de facto petri q̄d indicauerit· matheꝰ solꝰ dicit·
vbi etiaꝫ nō dixit matheꝰ·respōdit ihesꝰ petro·ouerte gladi
um tuū·sed dixit·tūc ait illi ihesus·ouerte gladiū tuū·q̄ post
fctm apparet dixisse dñm ·illud vero q̄ lucas posuit· respon
dēs aūt ihs ait·sinite vsq; huc·illis qui interrogauerāt respon
sum esse·accipiēdū est·sed quia vt diximꝰ inter verba interrogā
tiū· ꝫ rndēt is dñi·facta ē vno ictu p̄cussio·hoc ordine iudica
uit esse narrandū·vt etiā inter verba interrogationis ꝫ respon
sionis eam inferret·non est ergo contrarium hoc ei·quod di-
xit matheus·omnes enim qui acceperint gladium gladio per
ibunt ·id est qui vsi fuerint gladio ·videri autem posset con-
trarium·si dominus ex illa respōsione saltim vsq; ad vnū nec
ipsum letale vulnus vsum tamē gladii spontaneum approbas
se demonstraret ·qm̄qm̄ etiā petro dictū totum congruenter
intelligi possit·vt sic connectatur·& quod lucas & quod ma-
theus retulit·quemadmodū supra commemorauī · sinite vsq;
huc ꝫ conuerte gladiū in locū suū · omnes enim q̄ acceperint
gladiū gladio peribūt ꝛc. Quomodo aūt sit intelligēdum·fini-
te vsq; huc·iam exposui·ꝫ si aliter melius potest ita sic dū ta-
men euāgelista ꝫ veritas ostet// Postea seq;tur matheꝰ ꝫ com
memorat eū i illa hora dixisse turbis· tāq̄m ad latronē existis
cum gladiis ꝫ fustibꝰ ꝓhendē me. quotidie apud vos sedebā
i tēplo docēs ꝫ nō me tenuistis. Tūc addidit etiā ūba q̄ lucas
ponit sed hec ē hora vestra & p̄tas tenebraꝫ// Hoc aūt totū fa
ctū est (sicut matheꝰ dicit) vt implerētur scripture ꝓphaꝫ.
Tūc discipuli cēs. relicto eo fugerunt·sicut & marcus dicit.
Sequebatur aūt illum vnus adolescens amictus sindone sicut

idem marcus commemorat·⁊ cum tenuissent eum·relecta sin
done nudus profugit ab eis. At illi tenentes iesum duxerũt
ad caiphan principẽ sacerdotum·vbi scribe ⁊ seniores cõuene
rant·sicut matheus dicit. Sed primum ad annã ductus est so
crũ caiphe·sicut iohannes dicit. Marcꝰ aũt & lucas nomen
nõ dicũt pontificis·ductꝰ est aũt ligatus cum adessent ĩ illa
turba tribunꝰ ⁊ choors & mĩistri iudeorum·sicut iohannes
commemorat. Petrus autem sequebatur eum alonge vsqꝫ ĩ
atrium principis sacerdotum·⁊ ĩgressus intro sedebat cũ mi
nistris vt videret finem sicut dicit matheꝰ·⁊ calefaciebat se
ad ignem·sicut in eo loco narrationis dicit marcus. Hoc ⁊ lu=
cas commemorat·ꝙ petrꝰ sequebaṫ alonge. Accẽso aũt igne
i medio atrio ⁊ circũsedentibus illis erat petrꝰ i medio eorꝫ
Et iohannes dicit·ꝙ sequebatur simon petrus·& alius disci
pulus. Discipulus aũt ille alius erat notus pontifici & ĩtro
iit cum ihu ĩ atrium pontificis·sicut iohannes dicit. Petrus
autẽ stabat ad hostium foris scdm eundem iohannem Exiitꝫ
alius discipulus qui erat notus pontifici & dixit ostiarie ⁊
ĩtroduxit petrum sicut idem iohannes dicit·sic enim factum
est vt ĩtus esset & petrus ĩ atrio sicut & alii dicunt. Princi
pes aũt sacerdotum & oĩe consilium (sicut matheus dicit)
querebant falsum testimoniũ contra ihesum·vt eũ morti tra
derent & non ĩuenerunt·cum multi falsi testes accessissent·
conueniẽtia enim testimonia non erant·sic marcꝰ dicit cum
eundem locum commemoraret. Nouissime aũt venerũt duo
falsi testes sicut dicit matheꝰ·⁊ dixerunt·hic dixit possum de
struẽ templũ dei·& post triduũ reedificare illud. Alios etiaꝫ
marcus commemorat dixisse. nos audiuimus eum dicentẽ·ego
dissoluam templum hoc manu factum·& pꝰ triduum aliud
non manu factum edificabo. & nõ erat conueniens testimoni
um illorꝫ·sicut idem marcus ibidẽ dicit. Et surgens princeps
sacerdotum ait illi·nichil respondes ad ea que isti aduersum
te testificantur·ihesus autem tacebat·& princeps sacerdo=
tum ait illi. Adiuro te per deum viuum vt dicas nobis si tu
es christus filius dei viui· dicit illi ihesus·tu dixisti·hec ma=
theus. Marcus autem eadem aliis verbis dicit· nisi ꝙ tacet
ꝙ eum adiurauerit princeps sacerdotum, sed tantum valere

ostendit quod ei dicit ihesus·tu dixisti·quantum si diceret ego sum ¶ Sequitur enim vt ait idem marcus. Ihesus autem dixit illi ego sum·& videbitis filium hominis a dextris sedē tem virtutis·⁊ venientem ī nubibus celi·hoc dicit etiaz matheus·sed non dicit respondisse ihesū ego sum. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens plaspemauit quid aduc egemus testibus? quod matheus commemorat· & seq'tur·ecce nunc audistis·plasphemiam·quid vobis videtur. At illi respondentes dixerunt·reus est mortis. Hoc etiam testat & marcus. Et sequitur matheus ¶ Tunc expuerunt ī faciem eius ⁊ colaphis eum ceciderunt·alii aūt palmas ī faciem ei dederunt dicentes·prophetiza nobis criste quis est qui te percussit? hoc dicit & marcus·commemorat etiam ꝙ ei faciē velauerunt·de his lucas ꝙ̄ attestatur Hec intelligīt passus dñs vsq; ad mane ī domo principis sacerdotum quo prius adductꝰ est vbi etiā petrꝰ tētatꝰ ē·sz ⁊ petri tētationez· q̄ ī hās dñi otumelias facta est nō eodē ordine oīs narrant·nā ipsas primum commemorāt matheus & marcus ·deinde petri tētationem ¶ Lucas vero priꝰ explicat temtationem petri.tum demum has domini contumelias. Iohannes autē incipit petri temtationem dicere & interponit quedā de contumeliis domini·⁊ adiungit ꝙ ide missus est ad caiphan pontificem & inde recapitulat vt explicet quam ceperat temtationem petri ī domo quo primo adductus est.& redit ad ordinē vbi ostendat quemadmodum ductus sit dominus ad caiphan. Sic ergo matheus sequitur. Petrus vero sedebat foris ī atrio.& accessit ad eum vna ancilla dicens·& tu cum ihesu galileo eras. At ille negauit coram omnibus dicens·nescio quid dicis Exeunte autem illo ianuam vidit illū alia ·⁊ ait his qui erant ibi · & hic erat cum ihesu nazareno · & iterum negauit cum iuramento· quia non noui hominem· Et post pusillum accesserunt qui stabant · & dixerunt petro · vere tu ex illis es · nam & loquela tua manifestum te facit · Tunc cepit detestari & iurare · quia non nouisset hominem · & continuo gallus cantauit·hec dicit matheus .Intelligitur autem ꝙ postea qm̄ exiit foras cum iam semel negasset gallꝰ cantauit primū quod matheꝰ tacet. ⁊ marcꝰ dicit. non aūt foris ante ianuam

iterꝝ negauit·ſed eū rediſſet iterum ad forum. Quando aūt re
dierit nō opꝰ erat commemorare. Marcꝰ ergo ſic illud nar
rat·ꝛ exiit foras ante atrium ꝛ gallꝰ cantauit. Rurſus autem
cum vidiſſet illū ancilla·cepit dicē circumſtantibꝰ ꝙa hic ex
illis eſt. Ut ille iterꝝ negauit·hec vero ancilla·nō eadē ſʒ alia ē
ſic dicit matheꝰ. Sane hoc ꝯ ītelligīt·ꝙa i ſcda negacōe a dua
bus cōppellatus eſt·ꝛ ab ancilla ſcilicet quam commemorat
matheus ꝛ marcus· & ab alio quē commemorat lucas·ſic enī
hoc narrat lucas. Petrus vero ſequebatur alonge·accenſo aūt
igne ī medio atrio & circūſedentibꝰ illis erat petrꝰ ī me
dio eorꝝ·quem cum vidiſſet ancilla quedā ſedentem ad lumen
ꝛ eum fuiſſet ītuta dixit·ꝛ hic cum illo erat·at ille negauit
eum dicens·mulier non noui illū·& poſt puſillū alius vidēs
eum dixit·ꝛ tu de illis es. Hoc ꝯ quod lucas ait·& poſt puſil=
lum iam egreſſus erat petrus ianuam·& primus gallus can=
tauerat· ianꝙ redierat ·vt quemadmodum dicit iohannes ad
focum ſtans iterꝝ negauerit. Iohānes enim ī prima negatiōe
petri non ſolum de primo gallicantu tacet·ſicut ceteri excea
pto marco·ſed etiā ꝙ ſedētē ad ignē cognouit ancilla nō ome
morat·hoc enī tm̄ ait dicit ꝯ petro ancilla hoſtiaria. Nunꝙd
ꝯ & tu de diſcipulis es hominis iſtiꝰ? dicit ille·nō ſum. De
inde intponit que geſta ſunt cum ihu ī eadē domo que com
memoranoa arbitratus eſt·ita narrans. Stabant autem ſerui
ꝛ miniſtri ad prunas ꝙa frigꝰ erat ꝛ calefaciebāt ſe. Erat aūt
cum eis & petrus ſtans ꝛ calefaciens ſe. Hic ergo iam ītelli
gitur exiſſe foras petrum & rediſſe · primo enim ſedebat ad
ignem·poſtea iam rediens ſtare ceperat·ſed forte ait aliquis
non dum exierat·ſurrexerat autem exiturꝰ ·hoc poteſt dicere
qui putat foris ante ianuam ſecundo ītrogatum negaſſe.
Videamꝰ ꝯ iohānis ſequētia. Pontifex ergo ītquit ītroga
uit ihesum de diſcipulis & doctrina eius·reſpondit ei ihesus
Ego palam locutus ſum mundo·& ſemper ego docui ī ſina=
goga·ꝛ ī templo quo omnes iudei conueniunt· & ī occulto
locutus ſum nichil. Quid me ītrogas? Interroga eos qui
audierunt·quid locutus ſum ipīs·ecce hii ſciunt que dixerim
ego. Hec autem cum dixiſſet vnus aſſiſtens miniſtrorum de
dit alapam hieſu dicens·ſic reſpondes pontifici· reſpondit ei

ihesus·si male locutus sum·testimonium perhibe de malo·si
autem bene q̄d me cedis? ⁊ misit eum annas ligatum ad cai
phan pontificem. Hic sane ostenditur q̄ annas pontifex erat·
non dum enim missus erat ad caiphan·cū iam illi diceretur·
sic respondes pontifici·⁊ hos duos annam ⁊ caiphan pontifi=
ces commemorat etiam lucas i mitio euangelii sui·his dictis
iohannes redit ad quod ceperat de negatione petri·id est ad
eandem domum·vbi gesta sunt que narrauit·& vnde ad cai=
phan missꝰ est ihesꝰ. ad quem ab mitio ducebatur sicut dixit
matheus. Commemorauit aūt ista iohannes que interposuit
recapitulans de petro·⁊ ad eam narrationem rediens ita di =
cit vt compleat trinam negationem. Erat aūt simon petrus
stans & calefaciens se·dixerūt q̄ ei. Nunquid & tu ex discipu
lis eiꝰ es? negauit ille ⁊ dixit·non sum. Hoc igitur loco mue
nimus & non ante ianuam sed ad focum stantem secundo ne
gasse petr̄ ·quod fieri non posset nisi iam rediisset·posteaq̄m
foras exierat·neq̄ enim iam exierat·& foris vidit eum altera
ancilla·sed cum exiret eum vidit. id est cū surgeret vt exiret
animaduertit eum·& dixit his qui erant ibi·id est qui simul
erant ad ignem mtꝰ i atrio & hic erat cum ihesu nazareno·il=
le autem qui foras exierat·hoc audito rediens iurauit illis cō
tranitentibꝰ q̄a nō nouit hominem. Nam & marc[illegible] sic ait de
eadē ancilla·⁊ cepit dicē circumstātibꝰ q̄a hic e[illegible] est. Di
cebat enī nō illi·sed his qui illo exeūte ibi remāserant·sic tñ
vt ille audiret·vnde rediens & rursꝰ ad ignem stans resiste=
bat negando verbis eor̄. Deinde in eo q̄ iohānes ait·dixerūt
Nunquid & tu ex discipulis eius es? q̄ redeunte & stante
dictū esse intelligimꝰ·hoc quoq̄ confirmatum non illam tan
tum alteram ancillam quam commemorat in hac secunda ne
gacōe matheꝰ ⁊ marcꝰ·sed aliū quē memorat lucas cū petro
id egisse. Vnde iohannes dicit ·dixerunt ergo ei·quapropter
siue posteaq̄m illo exeunte dixit ancilla his qui secum erant
i atrio q̄a ex illis hic est. Hoc audito ille regressus est vt quasi
se purgaret negando·siue q̄ est credibilius non audiuit quid
de illo dictum fuerit cū foras exiret·⁊ posteaq̄m rediit dixe=
runt ei ancilla & ille alius quē lucas memorat. Nunq̄ ⁊ tu
ex discipulis eiꝰ es? ⁊ dixit. non sū. Pertinatiꝰ insistente illo

III.

de quo lucas ait atq; dicente· ⁊ tu de illis es. Cui petrus ait· o homo non sum· liq'do tñ colligit collatis de hac re oim euā gelistaꝝ testimoniis· nō ante ianuam scdo petꝝ negasse· sed intus in atrio ad ignem. Matheum aūt marcum qui commemorauerunt exisse eū foras· regressum eiꝰ breuitatis causa tacuisse. Nunc iā ō tercia negatione inspiciamꝰ eoꝝ congruentiam· quam matheum solum explicasse meminerimus // Sequitur ergo marcus & dicit. Et post pusillum qui astabant dicebant petro. vere ex illis es· nam & galileꝰ es. Ille autem cepit anathematizare & iurare· quia nescio hominem istum quem dicitis· & statim iterum gallus cantauit. Lucas autem ita secutus hoc idē narrat· ⁊ interuallo facto quasi hore vniꝰ· alius quidem affirmabat dicens. Vere ⁊ hic cum illo erat· nā ⁊ galileus est· ⁊ ait petrꝰ· o homo nescio quid dicis· & continuo aduc illo loquente cantauit gallus. Iohānes secutꝰ de tercia petri negatione ita explicat· dicit vnꝰ ex seruis pontificis cognatus eiꝰ cuius abscidit petrus auriculam. Nonne ego te vidi in orto cum illo· itezꝝ ergo negauit petrus· ⁊ statim gallus cantauit. Q igitur matheus ⁊ marcꝰ dicunt post pusillū quantum esset hoc tempis manifestat lucas dicendo. Et interuallo facto quasi hore vnius· de hoc aūt interuallo tacet iohānes. Item oꝝ matheus ⁊ marcus non singulari sed plurali numero enunciant eos qui cum petro agebāt· cum lucas vnum dicat· iohannes ꝙ vnum· eumq; cognatum eius· cuius abscidit petrus auriculam· facile est intelligere aut pluralem numerum pro singulari vsitata locutione vsurpasse matheum ⁊ marcum· aut ꝙ vnus maxime tanqm sciens & qui eum videbat affirmabat. Ceteri aūt secuti eiꝰ fidē· petrum simul arguebant· vnde duos euangelistas compendio pluralem numerum posuisse· alios autem duos eum solum significare voluisse· qui precipuus in hoc erat. Iam vere illud quod matheus ipse· petro fuisse dictū asserit. vere ⁊ tu ex illis es· nā & loq̄la tua manifestum te facit. Sicut iohannes eidē petro dictum asseuerat. Nonne ego te vidi in orto cum illo? Marcꝰ autem inter se illos de petro locutos dicit· vere ex illis est· nam ⁊ galileus est· sicut & lucas non petro· sed de petro dicit· alius quidem affirmabat dicens. Vere & hic cum illo erat· nam & galileꝰ

est·aut sentēitam intelligimꝰ tenuisse eos·qui compellatum
dicunt petrum·tantundem enī valuit quod de illo coram illo
dicebatur·quantum si illi diceretur ·aut vtroꝙ modo actum
est·& alios illum alios aliū modum commemorasse·galli aūt
cantum post terciam negationem secundū intelligimus sicut
marcus expressit¶ Sequitur ergo matheus ita dicens. Et re
cordatus est petrus verbi ihesu quod dixerat·priusqm̄ gallus
cantet ter me negabis·ꝛ egressus foras·fleuit amare. Marcꝰ
autem ita dicit recordatus est petrus verbi quod dixerat ihe
sus·priusqm̄ gallus cantet bis·ter me negabis·& cepit flere·
Lucas autem sic ait · & conuersus dominus respexit petrum
& recordatus est petrus verbi domini sicut dixit·quia priusq
q̄m gallꝰ cantet·ter me negabis. Et egressus foras petrus fle
uit amare. Iohannes de recordatione & fletu petri tacet. Sa
ne in eo quod ait lucas·ꝙ conuersus dominus respexit petrū
quomodo accipiendum sit·diligentius considerandū est·qm̄
uis enim dicantur etiam interiora atria tamen in exteriore a
trio fuit petrꝰ inter seruos qui simul se ad ignē calefaciebāt·
non est autem credibile ·ꝙ ibi audiebatur dominus a iudeis
vt corporalis fuerit illa respectio·nanꝙ cum dixisset matheꝰ
Tunc expuerūt in faciē eiꝰ ·ꝛ colaphis eū ceciderunt·alii aūt
palmas i faciē ei dederunt dicentes. Prophetiza nobis criste·
quis est qui te percussit? Secutus est dicens. Petrus vero se
debat foris in atrio·ꝙ non diceret nisi illa cum domino intꝰ
agerentur & quantum colligitur in narratione marci non so
lum in interioribus sed etiam in superioribus domus agebā
tur. Nam posteaqm̄ marcus talia narrauit·secutus ait·ꝛ cum
esset petrus in atrio deorsum sicut ꝧ eo ꝙ matheus ait·petrus
vero sedebat foris in atrio ostendit ꝙ illa intus agerentur ·
sic eo ꝙ dixit marcus · Et cum esset petrus in atrio deorsum·
ostendit non solum in interioribus ·sed etiam in superioribꝰ
gesta que dixerat¶ Quomodo ergo respexit petrum dominus
facie corporali·quapropter michi videtur illa respectio diui
nitus facta · vt ei veniret in mentem quotiens iam negasset ·
& quid ei dominus predixisset·atꝙ ita misericorditer domino
respiciente peniteret eū·& salubriꝫ fleret sicut quotidie dici
mꝰ. Domine respice me·ꝛ respexit eū dn̄s·q̄ de aliquo piculo

vel labore diuina misericordia liberatus est .& sicut dictum est.respice & exaudi me ꝛ conuertere dñe libera animā me am.ita dcīm arbitror.conuersus dominꝰ respexit petrum & recordatꝰ est petrꝰ verbi dñi .deniqꝫ cum frequetius soleant in narrationibus suis ponere ihm qm̄ dominū .Modo lucas dñm posuit dicēs.Conuersꝰ dominus respexit petꝝ.ꝛ recordatus est petrꝰ verbi dñi.Matheꝰ aūt & marcꝰ.qui de ista respectione tacuerūt.non verbi dñi.sed verbi ihesu eum recordatum esse dixerunt.vt etiā ex hoc intelligamus illam respectionem a ihesu non humanis oculis.sed diuinitꝰ factam.

Sequitur ꝯ matheus ꝛ dicit .Mane aūt facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum.ꝛ seniores populi aduersꝰ ihm.vt eū morti tradēt.ꝛ vinctū adduxerunt eū.& tradiderunt poncio pilato presidi.Marcus similit.ꝛ confestim mane inquit consilium facientes sūmi sacerdotes cū senioribꝰ & scribis & vniuerso consilio vincientes ihm duxerunt & tradiderunt pilato.Lucas aūt postea q̄m compleuit narrādo petri negationē recapitulauit que cū dño gesta sunt iam vt apparet circa mane.atqꝫ ita contexuit narrationem.& viri qui tenebāt illum illudebant ei cedētes & velauerūt eum & percutiebāt faciem eiꝰ .ꝛ interrogabāt eum dicentes.Prophetiza quis est qui te percussit.& alia mꝫta plasphemātes dicebāt in eum.& vt fcts est dies conuenerunt seniores plebis.& principes sacerdotū & scribe.& duxerunt illum in consilium suū dicētes.Si tu es cristus dic nobis? ꝛ ait illis.Si vobis dixero non creditis mihi.si aūt interrogauero.nō rndebitis mihi. neqꝫ dimittetis. Ex hoc aūt erit filiꝰ hois sedēs a dextris virtutis dei. dixerūt aūt oms.tu ergo es filius dei? qui ait. vos dicitis quia ego sum.at illi dixerūt Quid aduc desideramꝰ testimoniū.ipi enim audiuimꝰ ꝺ ore eiꝰ.& surgens omnis multitudo eoꝝ duxerunt illum ad pilatum.Hec omnia narrauit lucas.vbi intelligitur quod etiā matheꝰ ꝛ marcus narrauerunt.ꝙ interrogatus sit dñs.vtrum ipse esset filius dei.& ꝙ dixerit dico vobis āmodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis .& venientem in nubibꝰ celi.Iam lucescēte die gestū qm̄ lucas dicit.ꝛ vt factꝰ est dies.atqꝫ ita narrat similia .ꝛ si q̄ etiam ipse omemorat

quod illi tacuerunt·nocte aũt ꝯintelligimꝰ per falsos testes ac
tũ esse cum domino quod breuiter commemorauerunt ma
theꝰ ⁊ marcꝰ·lucas tacuit·qui enarrauit que circa mane sũt
gesta·nam & illi id est matheꝰ ⁊ marcus contexuerunt narra
rationem ī his que cum domino · eracta sunt· vsq; ad ... ie
sed postea redierunt ad narrandam petri negacõem. qua ter
minata redierũt ad mane·vt ꝯde cetera contexerent·quousq;
perducerẽt que cum domino acta erant·sed nõ dũ commemo
rauerant qđ mane factum esset .Iohãnes ꝙ cum ea·que cũ do
mino gesta sunt·ex qñta parte visum est & petri negationẽ
totam commemorasset .Adducũt ꝭ inquit ihm ad caipham
ī pretorium. Erat autem mane·vbi intelligimꝰ aut. quam
fuisse causam que cogeret caiphan esse ī pretorio·nec esse pñ
tem cum alii principes sacerdotum haberẽt ỏ domino questi
onem·aut in domo eius fuisse pretorium ·cũ ad ipsum ab mi
tio ducebatur ad quem in extremo perductus est ·sed quia iã
tanq̃m conuictum reum adducebãt. Caiphe aũt iam antea vi
sum fuerat vt ihesus moreretur · nulla mora ꝯterposita est
qn occidendꝰ pilato traderetur. Que igitur per pilatum cum
dño gesta sunt·ita matheus narrat ac primũ excurrit iñ vt cõ
memoraret exitum iude traditoris quem solꝰ narrauit ita di
cens. Tunc videns iudas qui eum tradidit·quia damnatus es
set penitentia ductus retulit triginta argenteos principi
bus sacerdotum & senioribꝰ dicens. Peccaui tradens sangui
nem iustum·at illi dixerunt·quid ad nos tu videris. Et proie
ctis argenteis ī templo· recessit ⁊ abiens laqueo se suspendit
Principes aũt sacerdotum acceptis argenteis dixerũt. Nõ li
cet mittere eos ꝯ corbanan quia precium sanguinis est. Con
silio autẽ ꝯito · emerunt ex illis agrum figuli ꝯ sepulturam
peregrinorum propter hoc vocatus est ager ille acheldemach
id est ager sanguinis vsq; ī hodiernum diem. Tunc impletũ
est quod dictum est per ieremiam prophetam dicentem·⁊ ac
ceperunt triginta argẽteos precium appreciati·quem appre
ciauerunt a filiis israhel· & dederunt eos in agrum figuli·sic
cut constituit mihi dominꝰ .Si quis autem mouetur · ꝙ hoc
testimonium non ꝯuenitur ꝯ scriptura ieremie prophete·⁊
ideo putat fidei euãgeliste aliquid derogandũ primo noverit

non omēs codices euangeliorū habere q̄ per ieremiam dictū
sit·sed cātūmō per prophetam· possumus ꝯ dicere his potius
codicibus esse credendum qui ieremie nomen nō habent·dic=
ctum est enim hoc per prophetam·sed per zachariaz·vnde pu
tatur codices esse mendosos q̄ habent nomen ieremie ·q̄a vī
zacharie habere debuerūt· vel nullius sicut quidam· sed tñ p̄
prophetam dicētem qui vtiq; intelligitur zacharias·sed vtaī
ista defensione cui placet·mihi aūt cur non placeat hec causa
est·quia et plures codices habent ieremie nomen·et qui di=
ligentius in grecis exemplaribus euangeliū cōsiderauerūt ·in
antiq̄oribꝰ grecis ita se perhibēt inuenisse ·ꝛ nulla fuit causa
cur addēretur hoc nomen vt mendositas fieret·Cur aūt de non
nullis codicibus tolleretur·fuit vtiq; causa ·vt hoc audax im
peritia faceret·cum turbaretur questione · q̄ hoc testimoni=
um apud ieremiam non inueniretur·quid ꝯ intelligendū est·
nisi hoc actum esse secretiore consilio prouidentie dei q̄ men=
tes euangelistarū sunt gubernate·potuit enim fieri vt animo
mathei euāgeliū conscribentis pro zacharia ieremias occurre
ret·vt fieri solet quod tñ sine vlla dubitatione emendaret sal
tim ab aliis admonitus qui ipso aduc in carne uiuente hoc le
gere potuerunt·nisi cogitaret recordatione sue·que sancto spi
ritu regebatur non frustra occurrisse aliud pro alio nomē pro
phete·nisi quia ita dominus hoc scribere constituit .Cur aūt
ita constituerit dominus·prima illa causa vtilissima debet fa
cilime cogitari etiā sic esse insinuatum·ita omnes sanctos p̄
phetas vno spiritu locutos mirabili inter se consensione con
stare·vt multo hoc amplius sit quasi omniū omnia prophetā=
rum vno vnius hominis ore dicerētur·ꝛ ideo indubitanter ac
cipi debere quecunq; p̄ eos spiritus sanctus dixit ·vt singula
esse omniū ·et omnia singulorū.Cū igit et que dicta sunt per
ieremiam·tam sint zacharie q̄m ieremie·et que dicta sunt p̄
zachariam tā sint ieremie q̄m zacharie q̄d opus erat vt emen
daret matheus·cum aliud pro alio sibi nomen occurrens a se
scriptum relegisset·ac non potius sequens auctoritatē spiri=
tus sancti a quo mentem suā regi plus nobis vtiq; ille senti
ebat· ita hoc scriptum reliquerit sicut etiaz admonendū con
stituerat ei dominus ad informādos nos·tantā verborū suorū

ínter prophetas esse concordiam vt non absurde ymmo con-
gruentissime etiã ieremie deputaremus·quod p zachariam di
ctum reperiremus·Si enim hodie quisq̃m volẽs verba índica
re alicuius·dicat nomen alterius a quo dicta sint q̃ tñ sit ami
cissimus & familiaritate coniunctissimus illius cuius verba
dicere voluit·et continuo recordatus alium pro alio se dixisse
ita se collegat atq; corrigat·vt tamen dicat·benedixi·q̃d aliud
intuens nisi tantã ínter ambos esse concordiã·ínter illum sci
licet cuius verba dicere voluit ·et alium cuius ei nomen pro
illius nomine occurrit·vt tale sit hoc istum dixisse·quale si il
le dixisset ·quantomagis hoc de prophetis sanctis intelligen-
dũ et maxime cõmendandũ fuit· vt omniũ libros tanq̃m vni
us vnũ librum acciperemus ·in quo nulla rerum discrepãtia
crederetur·sicut nulla ínueniretur·et ín quo maior esset cõstã
tia veritatis q̃m si omnia illa vnus homo q̃mlibet doctissimꝰ
loqueret · Quod & hinc argumentum summere conantur vel
ínfideles vl' imperiti homines quasi ad ostendendã dissonan
tiam sanctoꝝ euãgelistaꝝ·hoc potius debent assummé fide-
les et docti ad ostendendam vnitatem sanctoꝝ etiã ꝓphetã
ru[illegible]·Est alia causa que mihi videt alio tempore diligentius
pertractanda ne amplius sermonem protendamus quẽ huiꝰ
opis terminãdi necessitas flagitat Cur hoc nomẽ ieremie ín
testimonio zacharie sic manere ꝓmissum ·vel potius sãcti spi
ritus auctoritate preceptum sit·est apud ieremiam & emerit
agrum a filiis fratris sui et dederit eis argẽtum·non quidem
sub hoc nomie precii q̃d positum est apud zachariaz triginta
argenteis·veruntamen agri emptio non est apud zachariã·q̃d
autem prophetiam de triginta argenteis ad hoc ínterpretatꝰ
sit euangelista quomodo de dño cõpletũ est vt hoc esset eius
pcium·manifestum est· sed ad hoc ptinere etiã illud de agro
empto quod ieremias dicit·hinc potuit mistice significari·vt
non hic zacharie nomen poneretur qui dixit triginta argẽte-
is sed ieremie qui dixit de agro empto vt lecto euãgelio atq;
ínuento nomine ieremie·lecto autẽ ieremia & non ínuẽto te
stimonio de triginta argenteis· ínuento tamẽ agro empto ad
moneatur lector vtrũq; conferre·et índe sensum enucleare ꝓ-
phetie quõ pertineat ad hoc quod in domino impletum ẽ ·nã

illud quod subiecit·huic testimonio matheus cum ait· quem
appretiauerunt filii israhel· et dederunt eos in agrum figuli
sicut constituit mihi dominus·nec apud zachariā·nec apud ie
remiam reperitur·vnde magis ex persona ipsius euangeliste
accipiendum est eleganter & mistice insertum·quia hoc ex
domini reuelatione cognouerit·ad hanc rem que de cristi p=
cio facta est huiꝰmodi pertinere prophetiā·liber quippe em
pti agri apud ieremiā iubetur mitti in uas fictile ⁊ emit hic
de precio domini ager figuli et hoc ad sepulturam peregrino=
rum·tanꝙm ad permansionem quietis eorum qui in hoc secu
lo peregrinantes consepeliuntur cristo per baptismum·nam
et illam emptionem agri hoc significare ieremie dicit domi=
nus quia erit permansio de captiuitate liberatorū in illa ter=
ra· hec tanꝙm delimanda arbitratus sum cum admonerē q̄d
in his ꝓphetic⁹ testimoniis in vnū redactis ⁊ euāgelice nar
rationi collatis diligentius attentiusq; requiratur· hec inter
posuit matheus de iuda traditore

Deinde sequitur et dicit·iesus autem stetit ante presi
dem et interrogauit eum p̄ses dicens·tu es rex iude=
orum·dicit ei iesus·tu dicis·et cum accusaret a prin
cipibus sacerdotum et senioribus populi nihil respōdit·tūc
dicit illi pilatus·non audis quanta aduersum te dicunt testi
monia·et non respondit ei vllum verbum ita vt miraret p̄=
ses vehementer. Per diē autē solemnē consueuerat preses di
mittere populo vnum vinctū quē voluissent·habebat aūt tūc
vnū vinctū insignem qui dicebatur barrabas. Congregatis ḡ
illis·dixit pilatus quē vultis dimittam vobis barraban·an ie
sum qui dicitur cristꝰ? sciebat enim q̄ per inuidiā tradidis=
sent eum·sedente aūt illo pro tribunali misit ad illū vxor eiꝰ
dicens·nihil tibi et iusto illi·multa enim passa sum hodie p
uisum propter eum·principes autē sacerdotum et seniores p̄
suaserūt populis vt peterent barraban·iesum vero perderēt·
respondens aūt preses ait illis·quē vultis vobis de duobꝰ di
mitti·at illi dixerunt·barraban·dicit illis pilatus· quid ergo
faciam de iesu qui dicitur cristꝰ? dicūt omnes ·crucifigatur·
ait illis preses·quid enim mali fecit· at illi magis clamabāt
dicentes·crucifigatur·videns aūt pilatus quia nihil ꝓficeret

ſed magis tumultus fieret accepta aqua lauit manus coꝝ̄ om
ni populo dicens·ĩnocēs ego ſum a ſanguine iuſti huiꝰ vos
videritis·⁊ reſpõdens vniuerſus populus dixit·ſanguis eiꝰ
ſuper nos et ſuper filios noſtros tunc dimiſit illis barrabā·
ieſum aũt flagellatum tradidit eis vt crucifigere℞·hec narra
uit matheus per pilatũ geſta de domino·marcus quoq̄ pene
eiſdem verbis et rebus concinit·verba aũt pilati quibus re=
ſpondit populo petenti vt ſolemniter vnus vinctus dimitte
retur ita refert· pilatus autem reſpõdit eis ⁊ dixit·vultis di=
mittam vobis regem iudeoꝝ·matheus autē ſic dicit·congre=
gatis ꝙ illis dixit pilatꝰ·quē vultis dimittā vobis·barraban·
an ieſum q̄ dicitur criſtꝰ·¶Nulla queſtio ē ꝙ tacet ipſos petiſ
ſe vt aliquis eis dimitteretur ¶Sed queri poteſt q̄ verba eis
pilatus dixerit· vtrũ que a matheo· an que a marco referunt℞
aliud enim vide℞ eſſe quē vultis dimittā vobis barraban an ie
ſum qui dicitur criſtus·aliud·vultis dimittā vobis regē iude=
oꝝ·ſed quia criſtos reges dicebāt & qui dixerit illũ an illum
manifeſtũ eſt eum queſiſſe an vellent ſibi dimitti regē iude=
oꝝ id eſt criſtũ·nihil ĩtereſt ſententie quod hic tacuit mar=
cus de barraban ·hoc ſolum volens dicere quod ad dominũ p
tinebat·quando quidem ĩ eoꝝ reſponſione ſatis et ipſe oſtē
dit quem ſibi dimitti voluerint·pontifices ĩquit concitaue
runt turbā vt magis dimitteret eis barraban ¶Sequiſ autē
et dicit·pilatus aũt iterum reſpondens ait illis·quid ꝯ vultis
faciam regi iudeoꝝ·vnde ſatis apparet ꝙ id marcꝰ velit oſtē
dere dicendo regem iudeoꝝ·quod matheus dicendo criſtum
non enim dicebantur criſti reges niſi iudeorum ·nanq̄ in eo
etiã loco matheus ait · dicit illis pilatus·quid igitur faciã de
ieſu qui dicitur criſtꝰ? Ergo ſequitur marcus·at illi iterũ cla
mauerũt crucifige eum·quod ille ait dicunt omnes crucifiga=
tur Et ſeq̄tur marcus·pilatus vero dicebat eis·q̄d enim ma
li fecit·at illi magis clamabant·crucifige eum·hoc matheus
non dixit ſed queniã dixit videns pilatus quia nihil proficeꝛ
ret.ſed magis tumultus fieret·dixit etiã eũ lauiſſe manus coꝛ
ram populo vt ĩnocentē ſe a ſanguine iuſti ſignificaret·qđ
item ⁊ marcus et alii tacent·ſatis oſtendit etiã matheꝰ egiſ
ſe p̄ſidem cũ populo vt dimitte℞ ·qđ breuiter ſignificauit

marcus ín eo ꝙ refert pilatū dixíſſe·quid enim mali fecit·de
índe ſic etiā ipſe concludit que per pilatum cum domino ge
ſta ſunt. Pilatus aūt ínquit volens populo ſatiſſacere dimi=
ſit illis barraban·et tradidit ieſum flagellis ceſum vt cruci=
figeretur ·hec apud preſidem geſta narrauit marcꝰ·lucas ap=
ud pilatum geſta ſic narrat ·ceperunt aūt accuſare illum dicē
tes·hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtrā·et ꝓhibē
tem tributa dari ceſari·et dicentem ſe criſtū regem eſſe · hoc
illi duo euangeliſte non dixerunt·cum aūt dicerēt ꝙ eū accu=
ſabant·ergo iſte etiā ipſa crimina que falſo obiecerunt appe
ruit· tacuit aūt qđ ei dixit pilatus·non reſpondes quicq̄m·vi
des ínquit ín quantis te accuſant· Sed plane ſequitur ⁊ dicit
quod etiā illi dixerunt·pilatus aūt ínterrogauit eum dicēs· tu
es rex iudeoꝝ·at ille reſpondens ait·tu dicis Hoc aūt mathe
us et marcus cōmemorauerunt anteq̄m dicerent compellatū
ieſum ꝙ eis accuſantibus non reſponderet·nihil aūt íntereſt
veritatis quo ordine lucas iſta retulerit quemadmodum ni=
hil íntereſt ·ſi alius aliquid tacet qđ alius cōmemorat quēad=
modū in conſequētibus dicit·ait aūt pilatus ad principes ſa=
cerdotū et turbas·nihil ínuenio cauſe ín hoc homine·illi aūt
ínualeſcebant dicentes·cōmouit populum docens per uniuer
ſam iudeam ⁊ íncipiens a galilea uſq̄ huc Pilatus aūt audi
ens galileam ínterrogauit ſi homo galileus eſſet et vt cogno=
uit ꝙ de herodis poteſtate eſſet remiſit eum ad herodem qui
et ipſe ieroſolimis erat ín illis diebus·herodes autē viſo ie=
ſu gauiſus eſt valde·erat enim cupiens ex multo tempore vi=
dere eum eoꝙ audiret multa de illo·⁊ ſperabat ſignū aliquod
videre ab eo fieri · ínterrogabat aūt illum multis ſermonibꝰ
at ipē nihil illi reſpōdebat·ſtabant etiā principes ſacerdotuꝫ
et ſcribe conſtanter accuſantes eum· ſpreuit aūt illum hero=
des cum exercitu ſuo·et illuſit índutum veſte alba· et remiſit
ad pilatum·⁊ facti ſunt amici herodes et pilatus ín ipſa die·
nam antea ínimici erant adínuicē Hec omnia id eſt ꝙ a pila=
to ad herodem dominus miſſꝰ eſt·et que ibi geſta ſunt lucas
ſolus índicat·etiā ſi aliquid ibi ait ſimile quod in aliis narra=
tionū locis apud alios poſſit inueniri. Ceteri autē ea tantū di
cere voluerunt que apud pilatum geſta ſūt·quouſq̄ dominꝰ

crucifigendus traderetur. Rediens ꝙ lucas ad ea que apud pre
sidem gerebantur vnde digressus erat ·vt narraret quod apud
herodem actum est·ita sequitur· pilatus aũt conuocatis prin
cipibus sacerdotum & magistratibus et plebe dixit ad illos
obtulistis mihi hunc hominem quasi euertentẽ populũ ecce ec
ce ego coram vobis interrogãs nullã causam inuenio in isto
homine ex his in quibus eum accusatis. Hic intelligimus eũ
ptermisisse quemadmodũ a domino q̃sierit quid accusatorib9
responderet·sed neq; herodes inquit nam remisi vos ad illũ
et ecce nihil dignum morte actum est ei ·emendatum ꝙ illũ
dimittã. Necesse aũt habebat dimittere eis per diem festũ
vnum·exclamauit aũt simul vniuersa turba dicens·tolle hunc
et dimitte nobis barraban·qui erat propter seditionem quã-
dam factã in ciuitate et homicidium missus in carcerẽ ·iterũ
aũt pilatus locutus est ad eos volens dimittere iesum·at illi
subclamabant dicentes·crucifige crucifige illum ·ille aũt ter
cio dixit ad illos·quid enim mali fecit iste·nullã causã mor-
tis inuenio in eo·corripiam ꝙ illum et dimittam·at illi insta
bant vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur·⁊ inuale-
scebant voces eorũ. Matheus huic conatui pilati quo sepius
cum eis egit volẽs vt dimitteret iesus·pauciss̃imis verbis sa
tis attestatus est vbi ait ·videns aũt pilatus·quia nihil profi
ceret·sed magis tumultus fieret·quod non diceret nisi multũ
ille nisus esset ·q̃muis tacuerit quotiens hoc efficere tenta-
uerit vt erueret iesum a furore eorũ. Et lucas itaq; ita conclu
dit quod actũ est apud presidem·et pilatus inquit adiudicauit
fieri petitionem eorũ· dimisit autẽ illis eum qui propter ho-
micidiũ et seditionem missus fuerat in carcerẽ quẽ petebant·
iesum vero tradidit voluntati eorũ. Nunc eadẽ secundũ iohan
nem consideremus·id est que ꝑ pilatum facta sunt·et ipsi in
quit non introierũt in pretorium·vt nõ contaminarentur ·sed
manducarent pasca·exiit ꝙ ad eos pilatus foras·et dixit· quã
accusationem affertis aduersus hominẽ hunc? responderũt ⁊
dixerũt ei·si non esset hic malefactor nõ tibi tradidissem9 eũ
hoc videndum est ne otrariũ sit ei qd lucas dicit·certa in eũ
dicta esse crimina·et dicit que dicta sint·ceperunt aũt inquit
accusare illum dicentes·hunc inuenimus subuertẽtem gentẽ

nostram et ꝓhibentem tributa dari cesari ·et dicētem se cri-
stum regem esse· quod vero nunc secundum iohannem cōme-
morari videntur iudei noluisse dicē crimina ·cum dixisset eis
pilatus quā accusationem affertis aduersus hominē hunc·re-
sponderunt ei·si non esset hic malefactor non tibi tradidisse-
mus eum·videlicet vt eoꝝ auctoritatem secutus ·quid ei ob
iceretur desineret querere · sed obhoc tantū nocentem crede-
ret · q̄ sibi ab eis tradi meruisset ¶ Ergo intelligere debemus
et hoc dictū esse et illud quod lucas cōmemorauit·multa enī
dicta et multa responsa sunt· vnde cuiq̄ eoꝝ quantū visū est
decerpsit et im narratione sua posuit qđ satis esse iudicauit·
nam et ipse iohannes dicit quedam que obiecta sūt que suis
locis videbimus·ita q̄ sequitur· dixit g̊ eis pilatus·accipite
eum vos et secundum legem vestram iudicate eum· dixerūt
g̊ ei iudei·nobis non licet quēq̄m interficere·vt sermo ihesu
impleretur quē dixit significans q̄ morte esset moriturus· In-
troiit g̊ iterū in pretoriū pilatus·et vocauit iesum & dixit ei·
tu es rex iudeoꝝ·ꝛ respondit iesus·a te metipso hoc dicis·an
alii tibi dixerunt de me ·et hoc videtur non conuenire illi qđ
ab aliis cōmemoratum est·respondit iesus tu dicis·nisi in cō
sequētibus ostenderet et illud dictum esse·vnde ostendit ea
que nunc dicit a ceteris potius euangelistis tacita q̄m a dño
dicta non esse·attende g̊ et cetera·Respōdit inquit pilatus·nū
quid ego iudeus sum·gens tua et pontifices tradiderūt te mi
hi·quid feceisti ?·respondit iesus·regnum meum nō est de hoc
mōdo·si ex hoc mūdo esset regnū meū ministri mei vtiq̄ decer
tarent vt non traderer iudeis·nūc aūt meū regnum nō ē hinc
Dixit itaq̄ ei pilatus·g̊ rex es tu ? rn̄dit iesus· tu dicis q̄a rex
sum ego·ecce qn̄ ventū ē ad id qđ alii euāgeliste cōmemora-
uerūt·seq̄tur g̊ ita dicente aduc dño qđ ceteri tacuerūt ·ego im
hoc natus sum·ꝛ ad hoc veni in mōm vt testimoniū ꝓhibeā
veritati·omnis qui est ex veritate audit meam vocē· dicit ei
pilatus·quid est veritas·et cum hoc dixisset iterū exiit ad iu-
deos et dicit eis·ego nullam inuenio in eo causām·est aūt cō
suetudo vobis vt vnū dimittā vobis in pasca·vultis g̊ vt di-
mittā vobis regē iudeoꝝ? clamauerūt rursum dicētes nō hūc
sed barraban·erat aūt barrabas latro·tūc g̊ apꝓhendit pilatꝰ

ieſum et flagellauit̄ et milites̄ plectentes coronam de ſpinis
impoſuerunt capiti eius · & veſte purpurea circundederunt
eum · et veniebāt ad eum et dicebāt · aue rex iudeoꝝ · et dabāt
ei alapas · exiit iterū pilatꝰ foras · et dicit eis · ecce adduco eū
vobis foras vt cognoſcatis · quia in eo nullam cauſam inue-
nio · exiit ꝙ ieſus portans ſpineam coronam et purpureū veſti
mentum et dicit eis · ecce homo · cum ꝙ vidiſſent eum ponti-
fices et miniſtri clamabāt dicētes · crucifige crucifige eū · dicit
eis pilatus · accipite eum vos · et crucifigite · ego in eo nō inue-
nio cauſam · reſponderunt ei iudei · nos legem habemus et ſe-
cundum legem debet mori · quia filiū dei ſe fecit · Hoc poteſt
congruere ei qđ lucas commemorat in accuſatione iudeoꝝ di
ctum · hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram vt ado-
iungatur quia filium dei ſe fecit · Sequitur itaq; iohannes et
dicit · cum ꝙ audiſſet pilatus hunc ſermonē magis timuit · et
ingreſſus eſt pretorium iterū ꝛ dicit ad ieſum · vnde es tu · ihs
aūt reſpoſum non dedit ei · dicit ꝙ ei pilatus · mihi non loque
ris · neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te et poteſtatē
habeo dimittere te · reſpondit ieſus · non haberes poteſtatem
aduerſum me vllam niſi tibi eſſet datū deſuper · propterea q̄
tradidit me tibi mauis peccatum habet · Exinde querebat pi
latus dimittere eum · iudei aūt clamabant dicentes · ſi hunc di
mittis non es amicus ceſaris · omnis qui ſe regem facit con-
tradicit ceſari · huic poteſt congruere quod lucas in eadem ac-
cuſatione iudeoꝝ ita narrat · cum dixiſſent inuenimꝰ eū ſubu-
uertentē gentē noſtrā · adiecit et phibentē tributa dari ceſa-
ri · et dicentem ſe criſtū regē eſſe · Ex quo ſoluitur iſta q̄ſtio q̄
putari poterat iohannes dixiſſe nullū a iudeis domino crimē
obiectum quando reſponderunt et dixerunt ei · ſi non eſſet hic
malefactor non tibi tradidiſſemꝰ eum · Sequitur ꝙ iohannes
et dicit · pilatꝰ ꝙ cū audiſſet hos ſermones adduxit foras ieſū
et ſedit pro tribunali in loco qui dicitur liceſtratos · hebreice
aūt gabbata · erat autē paraſceue paſce hora q̄ſi ſexta et dicit
iudeis · ecce rex veſter · illi aūt clamabant · tolle tolle crucifi-
ge eum · dixit eis pilatus regem veſtrum crucifigam · reſpon-
derūt pontifices · non habemus regem niſi ceſarē · Tunc ꝙ tra-
didit eis illū vt crucifigeret · hec narrauit iohannes ꝙ pilatum

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

Consequens est iã vt ipsam dñi passionem gesta
secũdũ quatuor euangelistaz̃ testimonia videamus.
quã matheus sic incipit. Tunc milites presidis susci-
piẽtes iesum in pretoriũ. congregauerũt ad eũ vniuersam cohor-
tem et exuentes eum. clamidem coccineam circundederunt
eum. et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput
eius. et arundinem in dexteram eius et genu flexo ante eum
illudebant dicentes. aue rex iudeoz̃. hoc marcus in eodẽ loco
narrationis ita dicit. Milites aũt duxerunt eum intro in atri
um pretorii & conuocant totã cohortem. et induunt purpura.
& imponunt ei plectentes spineam coronam. & ceperunt
salutare eum. aue rex iudeoz̃. et percutiebant caput eius arundi
ne ⁊ conspuebãt eũ. ⁊ ponẽtes genua adorabant eum. Intelli
gitur itaq; qđ matheus ait. clamidẽ coccineam circundederũt
eũ. hoc marcum dixisse indutum purpura. p regia enim pur
pura clamis illa coccinea ab illudẽtibus adhibita erat. et est
rubra quedã purpura cocco simillima. potest etiã fieri vt pur-
puram etiã marcus cõmemorauerit quã clamis habebat. q̃m-
uis esset coccinea. Lucas hoc pretermisit. Iohannes autẽ añq̃m
diceret q̃ eum pilatus crucifigendum tradiderit cõmemora-
uit hoc dicens. tunc ꝯ apprehendit pilatus iesum. et flagella-
uit. et milites plectentes coronam de spinis imposuerũt ca-
piti eius et veste purpurea circundederũt eum. et veniebãt
ad eũ & dicebant. aue rex iudeoz̃ et dabãt ei alapas. Vnde
apparet matheum et marcum recapitulando istud cõmemo-
rasse. non q̃ tunc factum sit cum eum pilatus iam crucifigen-
dũ tradidisset. iohannes enim apud pilatũ dicit hec gesta. sa-
tis euidenter. vnde isti qđ preterierant recoluerunt. ad hoc p
tinet etiam quod consequenter dicit matheus. & expuẽtes
in eum acceperunt arundinem et percutiebant caput eius. &
postq̃m illuserunt ei exuerunt eum clamide et induerũt eum
vestimentis eius. et duxerunt eum vt crucifigerent. hoc q̃ ex-
uerunt clamide et induerunt eum vestimẽtis eius. in fine fa-
ctũ intelligitur. cum iam ducẽtur. Marcus hoc ita dicit. ⁊ p̃
q̃m illuserunt ei exuerunt illum purpura ⁊ induerunt eũ ve-
stimentis suis. Sequitur ꝯ matheꝰ. exeuntes aũt inuenerũt
hominem cireneum nomine simonem. hunc angariauerũt vt

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

tolleret crucem eius. Marcus quoq; educunt illum inquit vt
crucifigerent eum et angariauerunt pretereuntem simonem
cireneum venientem de uilla patrē allexandri et rufi vt tolle
ret crucem eius. Hoc lucas ita dicit et cum ducerent eum app̄
henderunt simonem quendā cirenensem venientem de uilla
et imposuerunt illi crucem portare post iesum Iohannes au-
tem sic narrat susceperunt aūt iesum et eduxerūt et baiolās
sibi crucem exiit in eum qui dicitur caluarie locum hebreice
golgatha vbi eum crucifixerunt Vnde intelligitur q; ipse sibi
portabat crucē cum exiret in locū memoratum simon aūt ille
in itinere angariatus est de quo tres cōmemorant cui postea
data est crux portanda usq; ad locum ita utrunq; factū inue-
nimus primo id qđ iohannes dixit deinde qđ ceteri tres

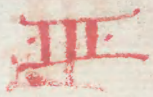
Sequitur itaq; matheus Et venerunt inquit in locū q̄
dicitur golgatha quod est caluarie locus de hoc loco
aptissime consentiunt deinde adiungit idem mathe-
us et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtū et cū gustas
set noluit bibere hoc marcus ita narrat et dabāt ei bibē mir
ratum vinum et non accepit. Hoc intelligendū est matheum
dixisse cum felle mixtum fel quippe pro amaritudine posuit
Mirratum enim vinum amarissimum est q̄mq̄m fieri possit
vt felle et mirra vinum amarissimū redderent. Q̄ ergo ait
marcus non accepit intelligitur nō accepit vt biberet gusta
uit aūt sicut matheus testis est vt qđ idē matheus ait noluit
bibē hoc marc9 dixerit nō accepit tacuerit aūt q; gustauerit

Sequitur ğ mathe9 Postq̄m aūt crucifixerūt eum diui
serunt vestimenta eius sortem mittentes et sedētes
seruabāt eum. Hoc idem marcus sic ꝛ crucifigentes
eum diuiserunt vestimenta eius mittentes sortem super eis
quis quid tolleret. Hoc lucas sic ait diuidentes vero vestimē
ta eius miserunt sortem et stabat populus expectans breuit
a tribus dictū est. Iohannes autē distinctius hoc explicat quē
admodum gestum sit. Milites ğ inquit cum crucifixissent eū
acceperunt vestimenta eius et fecerunt quatuor partes vni-
cuiq; militi partem et tunicam erat aūt tunica in consutilis
desuper contexta per totum dixerūt ğ ad inuicē nō scindam9
eam ꝛ sortiamur de illa cuius sit vt scriptura impleret dicēs

partiti sunt vestimenta mea ibi⁹ ⁊ ⁊m vestem meā miserunt sortem.

Sequitur matheus & imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptā. Hic est ihs rex iudeoꝝ. Marcus aūt priusq̄m hoc dixisset. Erat autē ⁊mquit hora tercia & crucifixerunt eum⁹hoc enim subiungit cum de vestium diuisiōe dixisset. Que res diligentissime considerāda est⁹ ne magnum faciat errorem. Sunt enim qui arbitrentur⁹hora quidem tercia dn̄m crucifixum. A sexta aūt hora tenebras facta vsq; ad nonam⁹vt consummate intelligātur tres hore ex quo crucifixus est⁹vsq; ad tenebras factas. Et posset quidem hoc rectissime ⁊telligi⁹nisi iohānes diceret⁹hora quasi sexta pilatum sedisse pro tribunali ⁊m loco qui dicitur licostratus hebreice gabatha Sequitur enim⁹erat aūt parasceue pasce hora q̄si sexta⁹& dicit iudeis⁹ecce rex vester⁹illi aūt clamabant⁹ tolle tolle crucifige eū⁹dixit eis pilatus ⁹regem vestrum crucifigā⁹respondērunt pontifices⁹non habemꝰ regē nisi cesarē⁹tūc ergo tradidit eis illum vt crucifigeretur. Si igitur hora quasi sexta pilato sedente pro tribunali traditus est crucifigendꝰ iudeis⁹ quomodo hora tercia crucifixus est sic̄ verba marci non intelligentes quidā putauerunt⁹prius enim qua hora crucifigi potuerit videamus⁹deinde videbimus cur hora tercia crucifixū dixerit marcꝰ. Hora erat quasi sexta cum traditꝰ est crucifigendꝰ a pilato sedente vt dictum est pro tribunali ⁹non enim iam plena sexta erat ⁹sed quasi sexta⁹id est peracta quinta⁹ ⁊ aliquid etiā de sexta esse ceperat Nunqm̄ autē isti dicerent quinta & quadrans⁹aut quinta & triens ⁹aut quinta semis⁹aut aliq̄d huiusmodi⁹habent enim istum morem scriptura⁹ vt a parte totum ponant maxime ⁊m temporibus sicut de octo illis diebus pꝰ quos dicunt eū ascendisse ⁊ montē⁹ quoꝝ medios ⁊mtuens matheus & marcus dixerunt post dies sex⁹p̄ sertim quia tā moderate idē iohānes locutꝰ est⁹ vt nō dicēt sexta ſ3 q̄si sexta⁹q; si ita nō dicēt ſ3 tantūmō sexta dicēt possumꝰ nos ita ⁊telligē quēadmodū loqui scripture solent⁹sicut dixi a parte totum⁹vt peracta quinta & ⁊mchoata sexta gerentur⁹hec que narrata sunt ⁊m crucifixione domini nostri do nec completa sexta illo pendente fierent tenebre quibus tres

euangeliste attestantur matheus marcus & lucas. Queram9
iam osequen-r cur dixerit marcus cū commemorasset 9 cru-
cifigentes eum diuiserunt vestimenta eius mittentes sortes
super eis·quis quid tolleret·7 secutus adiunxerit. Erat autem
hora tercia & crucifixerunt eum·iam certe dixerat·7 crucifi-
gentes eum diuiserunt vestimenta ei9·sic etiā ceteri attestan-
tur 9 eo crucifixo vestimēta diuisa sunt·si eius rei geste tē-
p9 voluit commemorare marc9 sufficeret dicere. Erat autem
hora tercia·vt quid adiunxit & crucifixerunt eum·nisi quia
voluit aliquid recapitulando significare quod quesitum inue-
niretur·cum scriptura ipsa illis temporibus legeretur quib9
vniuerse ecclesie notū erat·qua hora domin9 ligno suspensus
sit·vnde possit huius vel error corrigi·uel mendacium refu-
tari·sed quia sciebat a militibus suspensum dominum non a
iudeis· sicut iohannes appertissime dicit. occulte ostendere uo-
luit eos magis crucifixisse·qui clamauerunt ut crucifigeretur·
q̄m illos qui ministerium principi suo secundū suum officiū
prebuerunt. Intelligitur ergo fuisse hora tercia·cum clamaue-
runt iudei ut dominus crucifigeretur·& ueraciissime demō-
stratur·tūc eos crucifixisse·quando clamauerūt maxime quia
nolebant uideri se hoc fecisse·7 propterea eum pilato tradi-
derunt 9 eorum uerba satis indicant secundum iohannem·
Cū ǧ dixisset eis pilatus quam accusationem affertis aduers9
hominem hunc? responderunt ei dixerunt & si non esset hic
malefactor nō tibi tradidissemus eū. Dixit ergo eis pilatus·ac
cipite eum vos & secundum legem uestram iudicate eum·
dixerunt ergo ei iudei· nobis non licet interficere quemq̄m·
quod ergo maxime uideri fecisse nolebāt·hoc eos hora tercia
fecisse marcus ostendit·ueriissime indicās magis fuisse dñi ne
catricē linguam iudeorum q̄m militum manus·quisquis au-
tem dixerit non fuisse terciam horam·cum hoc iudei primi-
tus clamauerunt·insaniissime se ostendit inimicum euangelii
nisi forte aliter potuerit eandem dissoluere questionem. non
enim habet unde conuincat non fuisse tunc horam terciam·7
ideo ueridico euangeliste potius credendū ē q̄m contencionis
suspicionibus hominum. Vnde inquit probas horam terciaz
non fuisse·respondeo quia credo euangelistis· quibus &

tu si credis ostende quemadmodū ⁊ hora sexta & hora tercia potuerat dñs crucifigi. ¶ De sexta enim vt fateamur narratiōe iohānis vrgemur · terciam marcus commemorat quidem · quibus si vterq; nostrum credit · oñde tu alit quēadmodū fieri vtrunq; potuerit · libētissime acq̄escaz · nō enī sniam meā · sz euāgelii diligo veritatē · atq; vtinā etiā plures ab aliis mueniant huius exitus questionis · qđ donec fiat · vtere mecū isto si placet · si enim nullus alius mueniri exitus potuerit solꝰ iste sufficiet · si aūt potuerit · cū demonstratus fuerit eligemus · tātum non putes consequens esse vt quilibet omnium quatuor euāgelistaꝝ mentitus sit · aut mtanto ⁊ tā sancto culmine auctoritatis errauerit. ¶ Si aūt quis dixerit mde se conuincere · nō fuisse horam terciā. ¶ Cum illud iudei clamauerunt · quia postea q̄m dixit idem marcus. ¶ Pilatus aūt itez rn̄dēs ait illis · quid ꝺ vultis faciam regi iudeoꝝ · at illi itez clamauerūt · crucifige eum · non mterponitur aliquid moraꝝ ab eodem marco m eiꝰ narratōe · ⁊ continuo ad id peruenitur vt traderet dñs ad crucē a pilato · qđ iohānes hora sexta quasi factum esse commemorat. Intelligat qui hoc dicit mlta pretermissa esse que ī medio gesta sūt · cū pilatus agēt querens quomodo eum a iudeis eriperet ⁊ aduersus eoꝝ msanissimā voluntatē quibuscunq; modis potuit mstātissime niteretur. ¶ Matheꝰ enim ait · dicit illis pilatus · quid igitur faciam ꝺ iesu q̄ dicitur cristus · dicūt oms crucifigatur. ¶ Tunc fuisse horam terciam dicimꝰ · quod autem matheus sequitur & narrat. ¶ Videns aūt pilatus quia nihil p ficeret · sed magis tumultus fieret · ⁊ m conatibꝰ pilati ad eripiendū dñm & m tumultu iudeoꝝ contranitentiū · sumptū tempus duaꝝ horaꝝ mtelligimus · & ceptā fuisse sextam qua nondum terminata gesta sūt que ab eo tempore quo pilatus dominum tradidit vsq; ad tenebras factas narrantur. ¶ Q aūt matheꝰ supra memorat · sedente aūt illo pro tribunali misit ad illū vxor eius dicens. ¶ Nihil tibi & iusto illi · multa enim passa sum hodie per visum propter eum · postea sederat p tribunali pilatus · sed mter illa que prius gesta narrabat · recordatꝰ matheus quod de pilati vxore dixit · voluit hoc ibi mterponere vt perstrueret qua maxime causa pilatus nec nouissime volebat eum tradē iudeis. ¶ Lucas aūt narrat · cum dixisset

pilatus emendatū ergo illū dimittam· exclamasse vniuersam
turbā·tolle hunc & dimitte nobis barraban·sed fortasse nō-
dum dixerant crucifige·/Itez aūt pilatus secundum eundem
lucam locutus est ad illos volens dimittere iesum·at illi suc-
clamabant dicentes·crucifige crucifige illum ·tunc intelligi-
tur fuisse hora tercia. Quod ꝙ sequitur lucas·ille aūt tercio di
xit ad illos ·qđ enī mali fecit iste·nll̄ā causā mortis inuenio
in eo·corripiam ergo illū & dimittam./At illi instabant vo-
cibus magnis postulātes vt crucifigeretur·& inualescebāt vo
ces eoz·satis etiaz ipse significat magnū tumultum fuisse ·&
post quantum moraz illis tercio dixerit ·quid enim mali fe
cit.licet intelligere qñtū indagāde veritati satis est·ꝛ postea
quod ait instabāt vocibus magnis postulantes vt crucifigēt
& inualescebant voces eorum· quis non videat ideo factum
quia videbāt pilatum eis nolle tradere dominum ·& qui hoc
magnope nolebat non vtiq; in momento temporis cessit·sed
vel due hore & aliquid amplius in illa cunctatione transie-
runt. Iohannem ꝙ interroga & vide quanta fuerit pilati illa
cunctatio & recusatio·tam fedi ministerii. /Idem nāq; multo
explicatius ea narrat q̄muis nec ipse vtiq; dicat omnia in qui
bus due hore·& de sexta aliquid pretfluxit·tamen cum flagel
lasset ihesum·& a milit bus veste illusoria iam multisq; illu
sionibus male tractare permisisset · credo vt hoc modo sal-
tim eoz furorē mittigasset. ne vsq; ad mortē seuire pertende-
rent. Exiit iterum pilatus foras ꝛ dicit eis. Ecce adduco eum
vobis foras vt cognoscatis·quia in eo nll̄am causam inuenio
Exiit ergo ihesus portans spineam coronam · & purpureum
vestimentum ꝛ dicit eis·ecce homo·vt illa velut ignominio-
sa specie visa placarentur·sed adiungit ꝛ dicit. Cum ergo vi
dissent eum pontifices & ministri clamabant dicentes·cruci
fige crucifige·tunc horam terciam fuisse dicemus./Attende
que sequantur . Dicit eis pilatus ·accipite eum vos & cruci-
figite·ego enim non inuenio in eo causam ·responderunt ei
iudei ·nos legem habemus & secundum legem debet mori ·
quia filiū dei se fecit. Cum ꝙ audisset pilatus hunc sermonē
magis timuit·ꝛ ingressus est pretoriū itez ad iesum ꝛ dicit
vnde es tu. Iesus aūt responsum non dedit ei·dicit ei pilat⁹

III

mihi nō loq̄ris·nescis quia p̄tatē habeo crucifige te·⁊ potesta
tem habeo dimittere te·rn̄dit iesus·non haberes p̄tatem adu̇=
sum me vllā·nisi tibi esset datum desup·ꝓpterea qui tradidit
me tibi maius peccatum habet ¶Exinde pilatus querebat di
mittere eum .In hoc igit̄ ꝙ querebat pilatꝰ dimittere eum ·
quantum tpis putamus esse consumptum quāta pretermissa·
que vel a pilato dicebant̄ vel a iudeis contradicebantur quo
usq̄ dicerent iudei·vnde ille commoueret̄ & cedet. Ita enim
sequitur·iudei autē clamabant dicentes. Si hunc dimittis nō
es amicus cesaris·omnis qui se regem facit·contradicit cesa
ri. Pilatus ergo cum audisset hos sermones·adduxit foras ie=
sum·& sedit pro tribunali i loco qui dicitur lichostratos· he
braice aūt gabatha. Erat aūt parasceue pasce hora quasi sexta
Ab illa ergo voce iudeoꝝ qua primo dixerūt crucifige·cū es=
ꝛ hora tcia vsq̄ ad hoc ꝙ sedit ꝑ tribūali ꝑ medias horas cū
ctationis pilati ⁊ tumultuantiū iudeoꝝ due hore p̄teriant &
peracta quinta iam de sexta aliquid ceperat. Dicit ergo iude=
is·ecce rex vester· illi autē clamabāt tolle tolle crucifige eū ·
Sed neq̄ iam commotus pilatus timore calumnie facile cede
bat. Tunc enim vxor eius ad eum miserat sedentē pro tribu
nali·qđ preoccupauit matheus· q̇ hoc solum commemorauit
anteq̄m ad eum locum narratiōis veniret·vt ibi hoc poneret
vbi oportunum iudicauit. Temptās itaq̄ aduc pilatus·ne q̇d
proficeret·dixit eis·regem vestrū crucifigā? responderunt pō=
tifices. Non habemꝰ regem nisi cesarem . Tūc ꝑ tradidit eis
illum·vt crucifigeretur·& dū pergit & dū crucifigeretur cū
duobus latronibꝰ·dū vestes eius diuiduntur·& in sortem il=
la tunica mittitur ·atq̄ inter hec variis conuictis illuditur si=
mul enim cum illa gerēntur·etiam conuicia iaciabantur·com
pleta est & hora sexta·& facte sunt tenebre quas matheus ⁊
marcus & lucas commemorant. Iam itaq̄ corruat impia per
tinatia·& credat dominum nostrum ihesum christum ⁊ ter
cia hora crucifixum·lingua iudeorum·& sexta manibus mili
tum·quia in tumultu iudeorum ⁊ pilati estibus·due atq̄ am
plius hore preterierunt·a voce qua dixerunt crucifige. Sed ip
se marcꝰ qui maxime breuitatis sectator est ·breuiter voluit
intimare pilati voluntatem ⁊ conatum ꝑ domini vita ¶Cum

enim dixisset·qđ enim malefecit ·at illi magis clamabant cru
cifige eum. Vbi oñdit ꝙ iam clamauerant cum sibi vellēt di
mitti barraban adiunxit·pilatꝰ vero dicebat eis. Quid enim
malefecit· hoc mō breuiter insinuauit qđ diu gestum est·me
mor tñ etiā ipe qđ velit intelligi · non ait pilatus vero dixit
eis ·ꝫ ait pilatus vero dicebat eis . Quid enim malefecit·qa
si diceret dixit·quasi semel dictū intelligeremus ·quia vero di
cebat eis·satis intimauit intelligentibus multis modis & se
pe dctm eis esse qˀusqꝫ incipet hora sexta. Cogitemꝰ ꝝ qm̄ bre
uiter hoc dixerit marcus in compacōe mathei· qm̄ breuit ma
theus in compacōe luce·qm̄ breuit lucas in compacōe iohānis
Cum aūt alia atꝫ alia qˀsqꝫ memoraret ·qm̄ diu neqꝫ breuiter
ipse iohānes in compacōe reꝝ q̄ geste sunt & morarū cū il ·
la gerent· ꝛ sine insania resistendi·credamus duas horas equi
dē illo interuallo tñsire potuisse. Quisquis aūt dixerit potuisse
marcum si ita esset eo tpe dicē fuisse horam terciā · quo erat
hora tercia·cum vox iudeoꝝ ꝝ crucifigendo dño sonuisset·dice
re etiaꝫ ꝙ eū tunc crucifixerint·nimis superbe leges narrato
ribus veritatis imponit·sic enī pt dicē·si hoc ipse narraret eo
mō eodemqꝫ ordine ab oībus debuisse narrari quo ipse narra
uit. Dignet ꝝ consiliū marci euāgeliste supari ꝺ filiū suū ·qui
eo loco id ponendum iudicauit ·quo loco diuina inspiratione
suggestū est·recordationis enī eoꝝ eius manu gubernate sunt
qˀ gubernat omnia sic scriptum est·qualit illi placuerit·flui ·
tat enim humana memoria per varias cogitacōes·nec incuiꝰ
qm̄ ptate est·qđ ꝛ qñ ei veniat in mentem. Cum ꝝ illi sancti
& veraces viri q̄si fortuita recordationū suaꝝ·propter narra
cōis ordinē occulte dei ptati cui nihil fortuitū est ꝺmisissent ·
nō oportet q̄mqm̄ hoim dicere longe abiectū ab oculis dei·ꝛ
lōge peregrnātē hoc loco poni debuit qđ valde ignorat·cur eo
loco deus poni voluerit·quia ꝛ si obuelatum est euāgeliū no
strū ait apostolus ·in his qui pereūt obuelatū est. Et cū dixis
set aliis quidē sumꝰ odor vite i vitā·aliis odor mortis i mor
tē ·subiecit statim· ꝛ ad hec qˀs tā idoneꝰ·id ē qˀs idoneꝰ·intel
ligē qm̄ iuste fiat qđ idē dñs dicit. Ego veni vt qui non vi
dent videant & qui vident cęci fiant . Ipsa est enim altitudo
diuitiarum scientie & sapiencie dei· qua fit ex eadem massa

III

aliud vas ín honorem·aliud ín contumeliam·⁊ dicetur carni ⁊ ſanguini ·o homo tu quis es qui reſpondeas deo. Quis ergo & ín hac re cognoſcit íntellectum domini·aut quis conſiliari us illius fuit·vbi ſic gubernauit corda remíſcentiū euāgeli= ſtaꝝ & ī eccleſie faſtigio tanto auctoritatis culmine ſublima uit·vt per hec ipa q̄ ín eis otraria videri poſſunt multi exce= carentur digne traditi ín concupiſcentias cordis ſui & repro bum ſenſum·& multi exercerent ad elimādū piū íntelectum ſcm occultā omnipotētis iuſticiā. Dicit enī propheta domi no·nimis profunde facte ſunt cogitationes tue·vir imprudēs non cognoſcit·⁊ ſtultus nō íntelliget hec. Peto aūt ⁊ admo= neo eos q̄ hec legūt p nos adiuuāte dño elaborata·vt huiꝰ ſer= monis quē hoc loco ínterponendū arbitratus ſum ·ím omni ſi mili queſtionū difficultate meminerint ·ne ſepiꝰ eadē repe= tenda ſint ·facile aūt vi ebit qui ſine impietatis duricia volu erit attendere qm̄ oportuno loco marcus hoc de tercia hora poſuerit·vt quiſquis ibi recordetur·qua hora iudei crucifixe= rint dñm·qui volebant ím romanos vel principes vel milites tranſferre ipſum facinus·vbi fc̄m míniſtroꝝ militum com memoratum eſt·ait enim·⁊ crucifigentes eum·diuiſerunt ve ſtimenta eiꝰ mittentes ſortes ſup eis·quis quid tolleret·qui hoc niſi milites ſicut iohannes manifeſtat ·ergo ne quiſqm̄ co gitationem tanti criminis auerſus a iudeis ím milites illos conuerteret ·Erat aūt ínquit hora tercia·⁊ crucifixerunt eum· vt illi eū potiꝰ crucifixe ínueniantur·quos hora tercia·vt cru cifigeretur clamare potuiſſe dili gēs ínquiſitor ínueniet ¶Cum aduerteret hoc qđ a militibus fc̄m eſt ·hora ſexta fc̄m eſſe· qm̄qm̄ nō deſint qui paſceue ·quā iohānes ómemorauit dicēs· erat aūt paſceue paſche hora fere ſexta·horā diei terciā velint ínteligi·qua ſedit pilatus p tribunali·vt eadem tercia com= pleta videatur qm̄ crucifixus eſt ·atq illo iam pendente ím li= gno·alie tres hore pacte ſint ·& reddiderit ſpiritum·vt ab ea hora qua defunctus eſt · id eſt diei ſexta tenebre fierent vſq ad nonā. Dicūt enī·die quidem illo quem dies ſabati ſequeba tur fuiſſe paſceuen paſce iudeoꝝ·q . ꝛ eodem ſabbato iā ínci pēt azima·ſ3 tn̄ veꝝ paſca qđ iam ī paſſione dñi paſceue gere batur ·nō iudeoꝝ·ſ3 xp̄ianoꝝ cepiſſe preparare·id eſt paſceuē

habere ab hora noctis nona ím eo q̄ dn̄s a iudeis occidendus
p̄parabatur pasceue quippe ím terpretatur preparatio. Ab illa
ḡ nona hora noctis vsq; ad eius crucifixionem· occurrit hora
pasceues sexta sc̄dm iohānem· ⁊ hora diei tercia sc̄dm marcū·
vt nō marcꝰ horā illā recordatam recapitulādo ōmemoraue-
rit·qua clamauerūt iudei crucifige ·sed eam prorsus horam
terciam dixerit qua dominꝰ est fixus ī ligno·quis fidelis non
huic faueat solucōi questionis·si mō possit aliquis articulꝰ cō
ici ab hora nona noctis·vnde cepisse parasceuen pasce nostri·
id est p̄parationē mortis christi congruenter ímtelligamus·
si enim dicamꝰ eam cepisse q̄n a iudeis dn̄s apprehensus est·
adhuc noctis prime partes erāt·si q̄n ad domū per ductus est so
cri caiphe·vbi ⁊ auditus est a principibus sacerdotū·adhuc gal
lus nō cantauerat q̄d ex petri negatione colligimꝰ ·que cum
iam audiret facta est·si aūt q̄n pilato traditꝰ est iā mane fu-
isse apptissime scriptum est. Restat ḡ vt ímtelligatur tunc ce-
pisse ista pasceuen pasce·id est preparationem mortis dn̄i·q̄n
rn̄derunt omnes principes sacerdotum apud quos primū au
diebatur· & dixerūt reus ē mortis·q̄d apud matheū ⁊ marcū
ímuenitur·vt recapitulādo ímtelligātur de petri negatione po-
stea dixisse q̄d antea factum erat·non enim absurde conicitur
eo tempore ·q̄n vt dixi reū mortis p̄nunciauerit nonam horā
noctis esse potuisse·ex qua hora vsq; ad horā qua sedit pilatꝰ
pro tribunali ·qua sexta hora fuit nō diei sed pasceues id est
ímolationis domini·q̄d vez̄ pasca est·vt plena sexta esset eiꝰ
dem pasceues que plena diei tercia occurrebat·vt dominꝰ su
spendet̄ur ín ligno·siue ergo hoc potius ímtelligendum eliga-
tur · siue marcus terciam horam recoluerit eam que maxime
ad condemnationem iudeorum in domini crucifixione com-
memorare voluerit· qua intelligūtur clamare potuisse·vt cru
cifigeretur·vt ipsos potiꝰ crucifixisse acceperimꝰ·quā eos quo
rum manibus suspensus in ligno est · sicut ille centurio ma-
gis accessit ad dominum quam illi amici quos misit · Procul
dubio questio soluta est de hora domínice passionis que ma-
xime solet & contencioſorum concitare ímprudentiam · &
ínfirmorum ímpericiam perturbare ¶ Sequitur matheus
& dicit · Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones vnus

III.

a dextris·& vnꝰ a sinistris. Et marcus similiter & lucas·nec iohānes aliquā facit q̄stiōez qm̄uis latrōes eos nō dixerit·ait enim & cum eo alios duos hinc ⁊ hinc·mediū aūt ihesū·esset aūt contrarium·si cum illi dixissent latrones·iste dicēt innocentes.

Sequitur matheus ⁊ dicit. Pretereuntes aūt blasphemabant eum mouentes capita sua ⁊ dicentes. Vah qui destruit tēplū·⁊ in triduo illō reedificat·salua temetipm·si filiꝰ dei es descēde de cruce. Huic marcꝰ pene ad eadem verba cōsonat. Sequitur deinde matheꝰ ⁊ dicit. Similiter ⁊ pncipes sacerdotū illudentes cum scribis & seniorib⁹ dicebant·alios saluos fecit·seipm nō pt̄ saluū facē·si rex isrl̄ est descendat nunc de cruce ⁊ credimꝰ ei. Confidit in deo liber nūc eum si vult·dixit enim·qa dei filius sum. Marcꝰ & lucas q̄muis alia verba dicāt·ad eādem tn̄ sentētiam ocinūt cū alius pret̄mittit·qō alius commemorat. De principibꝰ enī sacerdotū·q̄ insultauerint dño crucifixo parit̄ non tacent·q̄muis seniores tacuit marcus. Lucas aūt quia pncipes dixit·nec addidit sacerdotū·magis nomine generali oēs primates cōplexus est·vt ibi possint intelligi & scribe ⁊ seniores

Sequitur matheus et dicit. Idipm aūt ⁊ latrones qui crucifixi erant cum eo improperabāt ei. Nec marcꝰ discrepat hoc idē dicens aliis verbis. Lucas aūt potest putari repugnare ·nisi gn̄s locutionis satis vsitatum non obliuiscamur·ait enī lucas·vnus aūt de his qui pendebāt latronibus blasphemabat eū dicens. Si tu es xp̄s saluum fac temet ipsum ⁊ nos. Et sequitur idē ipse. atq̄ ita dixit. Respōdens aūt alt̄ increpabat illum dicēs. Neq̄ tu times deum q̄ in eadē damnatiōe es·& nos quidē iuste·nā digna factis recepimꝰ·hic vero nihil mali gessit·& dicebat ad iesum. Domine memēto mei cū veneris in regnū tuū·⁊ dixit illi ihesus. Amē dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Quomodo ergo sicut matheꝰ dicit·latrones qui crucifixi erant cū eo improperabāt ei·vel sicut marcꝰ dicit·& qui cum eo crucifixi erant conuiciabantur ei· qn̄ quidem vnꝰ eoꝝ conuiciatus est secundum luce testimonium·& alter speuit eum·& in dn̄m credidit· nisi intelligamꝰ matheum & marcum breuiter p̄stringentes

hunc locum·pluralē numez̄ pro ſingulari poſuiſſe·ſicut i epiſtola ad hebreos legimus pluraliter dictum clauſerunt ora leonū·cum ſolus daniel ſignificari intelligatur·⁊ pluraliter dictum ſecti ſunt·cū ꝺ ſolo iſaia tradit̄ in pſalmo etiā ꝙ dc̄m eſt·aſtiterunt reges terre ⁊ pn̄cipes conuenerūt in vnū·plurale numez̄ p ſingulari poſitum·in actibꝰ apoſtolorz̄ exponitur ·nam reges ꝓpter herodē·pn̄cipes ꝓpter pilatū intellexerunt. q̄ teſtimoniū eiuſdē pſalmi ad hibuerunt. Sed q̄a & pagani ſolent calumniari euangelio videāt quemadmodū locuti ſunt auctores eorz̄ fedras medeas ·⁊ clitemeſtras cum ſingule fuerint. Quid aūt vſitatius verbi ḡtia·q̄m vt dicat aliq̄s·⁊ ruſtici mihi inſultant · etiā ſi vnꝰ inſultet·tunc enī eſſet otrariū ꝙ lucas de vno manifeſtauit · ſi illi dixiſſent ambos latrones conuiciatos dño·ita enī nō poſſet ſub numero plurali vnꝰ intelligi ·cū vero dc̄m eſt latrones·vl̄ q̄ cum eo crucifixi erāt· nec additū eſt ambo·nō ſolū ſi ambo feciſſent poſſet hoc dici· ſed etiā quia vnꝰ hoc fecit·potuit vſitato locutiōis modo·per pluralem numez̄ ſignificari .

Sequitur aūt matheus & dicit. A ſexta aūt hora tenebre fcte ſūt ſup vniūſā t̄rā vſq̄ ad horā nonā. hoc ⁊ duo alii oteſtātur. Addidit autem lucas etiā vnde fa te ſunt tenebre·id ē ſolē obſcuratū ¶ Sequitur matheus. Et circa horā nonam clamauit ih̄s voce magna dicēs ·heli heli lamazabathani · hoc eſt·deꝰ meus·deꝰ meus·vt quid dereliqui ſti me . Quidā aūt illic ſtantes ⁊ audiētes dicebāt·heliā vocat iſte . Marcus pene eadem verba ad eandem ſententiam tamē non pene ſed omnino conſentit ¶ Sequitur matheus. Et continuo currens vnus ex eis ·acceptam ſpongiam impleuit aceto & impoſuit harundini ·& dabat ei bere. Sic & marcus dicit . Currens autem vnus & implens ſpongiam acceto·circunponensq̄ calamo potū dabit ei dicens . Sinite videamus ſi veniat helias addeponēdum eum . Q̄ quidem de helia non ipſum qui obtulit ſpōgiā cū acceto ·ſz ceteros dixiſſe matheus narrauit ·ait enī·ceteri vero dicebāt. Sine uideamꝰ an ueniat helias liberans eum . Vnde intelligimus & illum & ceteros hoc dixiſſe ¶ Lucas autem anteqm̄ de latronis in ſultatione narraret hoc de aceto ita cōmemorauit · Illudebāt autem ei &

milites accedentes & accetum offerentes illi dicentes · si tu
es rex iudeoꝝ saluum te fac·semel complecti voluit qđ a mi
litibus factum et dictum est vbi mouere non debet ꝙ nō vn
um eoꝝ dixit accetum obtulisse·genus enim locutionis tenu
it de quo supra tractauimꝰ pluralem ꝓ singulari ponēs .Hoc
aūt de acceto etiā iohannes cōmemorauit·vbi ait· postea sci=
ens iesus quia iam omnia consummata sunt vt cōsummare=
tur scriptura dixit·sitio·vas autē positum erat acceto plenum
illi aūt spongiam plenam acceto isopo circunponentes obtu
lerunt ori eius·sed quod apud eundem iohannē ꝛnuenitur di=
xisse sitio·& quia vas ibi erat acceto plenum nō mirum est si
ceteri tacuerunt

Sequitur matheus·iesus aūt iterū clamās voce mag
na emisit spiritum .Marcus similiter·iesus aūt emis
sa voce magna expirauit .Lucas autē quid ipse vo=
ce magna dixerit declarauit· dixit enim·et clamās voce mag
na iesus ait· pater ꝛn manus tuas commendo spiritū meū·et
hec dicens expirauit .Iohannes vero sicut tacuit illaꝫ vocē ꝑ=
mam heli heli·quā matheus et marcus retulerunt ·tacuit eti
am istā quā lucas solus ꝛndicault .Illi aūt duo nomine vocis
magne significauerūt idem·pater ꝛn manus tuas cōmendo spi
ritum meū. quod eum voce magna dixisse et ipse lucas simi=
liter atteſtatus est·ut intelligeremus hanc fuisse vocē magnā
quā matheus & marcus cōmemorauerūt. Sed dixit iohannes
qđ nullus illoꝝ trium ait eum dixisse·cōsummatū est·cū acce
tum accepisset·quod eum ante ipsam vocē magnam dixisse ꝛn
telligimus·hec sūt enim verba iohannis. Cum ꝙ accepisset ie=
sus acetum dixit·consummatū est·et ꝛnclinato capite tradidit
spiritum. Inter illud quod ait cōsummatum ē. ⁊ int illud qđ
ait ⁊ ꝛnclinato capite tradidit spiritū·emissa est illa voꝝ ma=
gna quā tacuit iste·ceteri aūt tres cōmemorauerūt .Hoc enim
apparet esse ordinis vt ante diceret consummatū est cum per
fectum ꝛn illo esset quod de illo prophetatum erat·et tanq̄m
ad hoc expectaret qui vtiq; cum vellet moriretur· deinde cō=
mendans tradidit spiritum Sed quouis ordine quilibet arbi
tretur dici potuisse·hoc magnope cauendum est ne videatur
quisq̄m euangelistaꝝ alteri repugnare vel si tacuit quod aliꝰ

dixit·vel dixit quod alius tacuit·

Sequitur matheus dicit·Et ecce velū templi sciſſum eſt ín duas partes a ſummo vſq; deorſum·Et marcꝰ ſic·ꝛ velum templi ſciſſum eſt in duo a ſummo vſq; deorſum. Lucas aūt ſimiliter hoc ait·et velum templi ſciſſum eſt medium·ſed non eodem ordine·volens enim miraculum miraculo adiungere·cum dixiſſet ſol obſcuratus eſt·continuo ſubiungendum exiſtimauit·et velum templi ſciſſum eſt medium· p̄occ pās videlicet q; expirante domine factum eſt vt deinde recapitulās exequeretur et de potu acceti et ō illa uoce magna et de ipſa morte que ante ſciſſionem ueli poſt tenebr acta intelligntur. Matheus enī q' cum dixiſſet ieſus autē iterum clamans voce magna emiſit ſpiritum·continuo ſubiecit·et ecce velum templi ſciſſum eſt·ſatis expreſſit tunc eſſe ſciſſum cum ieſus emiſit ſpiritum Si autē non addidiſſet et ecce ſed ſimpliciter dixiſſet·et uelū templi ſciſſum ē· incertu ſz utrū ipſe ꝛ marcus hoc recapitulādo cōmemoraſſent Lucas aūt ordinem tenuiſſet·an lucas recapitulaſſet quod illi ordine poſuiſſent

Sequitur matheus ita dicēs. Et terra mota eſt·et petre ſciſſe ſunt·et monumenta apperta ſunt·et multa corpora ſanctoꝝ qui dormierūt ſurrexerūt·et exeūtes de monumētis poſt reſurrectionem eius venerunt ín ſanctā ciuitatem et apparuerunt multis·hec que ſolus dixit non eſt metuendum nec cuiq̄m ceteroꝝ repugnare videantur Seq' tur idem ipſe·centurio aūt et qui cum eo erant cuſtodientes ieſum viſo terremotu et his que fiebant timuerūt valde dicentes·vere filius dei erat iſte. Marcus ſic vidēs aūt centurio qui ex aduerſo ſtabat quia ſic clamās expiraſſet ait·vere homo hic filius dei erat·Lucas ſic·videns aūt centurio quod factum fuerat glorificauit deum dicens·vere homo hic iuſtꝰ erat Non eſt contrariū qō matheus viſo terremotu dicit admiratum cēturionem et eos qui cum illo erant·cum lucas dicat hoc eum admiratum q; emiſſa illa voce expiraſſet·oſtendens q̄m ín poteſtate habuerit quando moreretur·in eo quippe qō idem matheꝰ nō ſolum dixit viſo terremotu·ſed etiā addidit et his que facta erant·íntegrum locum fuiſſe demonſtrauit

luce vt diceret centurionem ipsam dñi mortem fuisse mi
ratū · quia et hec ínter illa est que tūc mirabiliter facta erāt
q̄mq̄m & si matheus illud non addidisset íntelligendū erat
cum multa miranda facta fuerint· & omnia centurio et qui
cū eo erāt mirari potuerint ·liberū fuisse narranti bꝰ q̄d quis
q illū miratū cōmemorare voluisset· nec eos sibi repugnare
cū alius illō alius illō diceret q̄ fuisse miratū oia fuerat ille
miratus ·qō aūt alius ait cēturionem dixisse ·vere filius dei
erat iste·alius aūt vere homo hic filius dei erat·non mouebit
eum cui non exciderūt tā multa supius similiter dicta ⁊ expo
sita·ad unam quippe sententiā vtraq̄ verba concurrunt ·neq̄
q alius tacuit homo·alius dixit·vllo modo contrariū ⁊ ma=
gis quod lucas non ait centurionem dixisse·filius dei erat sed
iustus erat· potest putari diuersum·sed vel vtrumq̄ dictū a
centurione íntelligere debemus·⁊ aliud illos aliud istū com
memorasse·vel fortasse lucam exprimere voluisse sententiam
centurionis quomō dixerit iesum filiū dei ·forte enim nō en
vnigenitum equalem patri centurio íntellexerat·sed ideo fili
um dei dixerat quia iustum crediderat sicut multi iusti dic=
ti sunt filii dei· Q autē etiā ipse lucas dixit·videns aūt cen
turio quod factum erat·ín eo genere íncluſit omnia que ín il=
la hora mirabiliter facta erant tanq̄m vnum mirabile factum
cōmemorans·cuius quasi membra & partes erant omnia illa
miracula·Iam vero quod matheus addidit eos qui cū centuri
one erant·alii aūt hoc tacuerunt cui non appareat ex notissi=
ma regula non esse contrarium·cum alius dicit quod alius ta
cet· Et quod matheus dixit·timuerūt valde·lucas aūt non dix
it timuit·sed glorificauit deum·quis non eū íntelligat timen
do glorificasse

Sequitur matheꝰ et dicit· Erant aūt ibi mulieres mul
te a longe que secute erant iesum a galilea·ministrā
tes ei·ínter quas erat maria magdalene et maria ia=
cobi ⁊ ioseph mater ⁊ mater filiorꝫ zebedei. Marcus sic. Erāt
aūt et mulieres de longe aspicientes ínter quas erat et maria
magdalene et maria iacobi minoris et ioseph mater et salo=
me·et cum esset ín galilea sequebantur eum et ministrabant
ei alie multe que simul cum eo ascenderāt ierosolimam·Inter

hos nihil video quod contrarium possit putari· quid enim in teresť ad ueritatem q̄ quasdam mulieres pariter quasdā sin guli nominauerūt. Lucas quoq; ita narrationem cōtexit ⁊ om nis turba eor̄ qui simul aderant ad spectaculum istud ⁊ vide bant que fiebant percutientes pectora sua reuertebantur· sta bant autem omnes noti eius a longe et mulieres que secute erāt eum a galilea hec videntes· vnde superioribus duob9 de mulierum p̄sentia satis consentit q̄muis nullam ea⁹ nomi natim exprimat· de turba etiā que simul aderat et videtes q̄ fiebant tundentes pectora sua et reuertebant̄· consentit mat theo q̄muis seorsum annexuerit· centurio aūt et qui cum eo erant· quapropter tātummō de notis eius q̄ stabant a longe fol9 inuenitur dixisse. Nam et iohannes cōmemorauit de pre sentia femina⁹ añq̄m dominus emisisset spiritū ita narrans Stabat aūt iuxta crucem iesu mater ei9 et soror matris eius maria cleophe et maria magdalene. Cū vidisset ḡ iesus ma trem et discipulū quē diligebat dicit matri sue· mulier ecce filius tuus· deinde dicit discipulo ecce mater tua· ⁊ ex illa ho ra accepit eam discipulus in sua Qua in re· nisi appertissime matheus quoq; & lucas mariam magdalenam nominassent potuissemus dicere alias a longe alias iuxta crucem fuisse· nul lus enim eor̄ preter iohannem matrem domini cōmemora uit. Nūc ḡ quomō intelligitur eadem maria magdalene· et a longe stetisse cum aliis mulieribus sicut matheus et lucas di cunt· et iuxta crucem fuisse· sicut iohannes dicit· nisi quia alii tanto interuallo erant vt et iuxta dici possent quia in conspe ctu eius presto aderant· et alonge in comparatione turbe pro pinquius circumstantis cum centurione ⁊ militib9 Possum9 etiā intelligere q̄ ille q̄ simul aderant cum matre domini p9 q̄m eam discipulo cōmendauit abire iam ceperant· vt a densi tate turbe se exuerent· et cetera que facta sunt longius intue rentur· vt ceteri euangeliste qui post mortem domini eas cō memorauerunt iam longe stantes cōmemorarent.

Sequitur matheus dicens. Cum autē sero factum esset venit quida⁹ dives ab aramathia nomine ioseph· qui et ipse discipulus erat iesu· hic accessit ad pilatum ⁊ petiit corpus iesu· tunc pilatus iussit reddi corpus· Marcus sic

III

Et cum iam sero esset factum·quia erat parasceue quod est an te sabbatum·venit ioseph ab aramathia nobilis decurio q̄ ⁊ ipse erat expectans regnum dei·et audacter ītroiit ad pila tum et petiuit corpus iesu·pilatus aūt mirabatur si iam obis set et accersito centurione ītterrogauit eum si iam mortuus esset·et cum cognouisset a centurione donauit corpus ioseph· lucas sic ·et ecce vir nomine ioseph q̄ erat decurio vir bonus et iustus· hic non consenserat consilio et actib9 eo4 ab ara= mathia ciuitate iudee·qui expectabat ⁊ ipse regnū dei·hic ac cessit ad pilatum ⁊ petiit corpus iesū·Iohes aūt p9 eaq̄m nar rauit de cruribus eo4 fractis qui cum dño crucifixi erant ⁊ ō latere domini lancea percusso·quod totum solus dixit sic con= iungit·etiā de ioseph consentiens ceteris·ita narrans·p9 hec aūt rogauit pilatum ioseph ab aramathia eo g̃ esset discipu= lus iesu occultus aūt propter metū iudeo4 vt tolleret corpus iesu·et permisit pilatus·venit g̃ ⁊ tulit corpus iesu. In hoc ni hil extat ī quo aliquis eo4 alicui repugnare videat· Sed ali quis forsitan querat quō a semetipso iohannes ipse nō discre pat contestans cum ceteris g̃ ioseph petierat corpus iesu·et solus dicēs g̃ occultus fuisset discipul9 domini propter me= tū iudeo4· Merito enim mouet cur ille q̄ propt timorē occul= t9 discipulus erat·ausus sit petere corpus eius·quod null9 eo rum qui eum palam sequebant auderet. Sed ītelligendū ē istum fiducia dignitatis hoc fecisse ·qua p̄ditus poterat fa= miliariter intrare ad pilatum. Inextremo aūt illo officio fun eri exhibendo minus curasse de iudeis q̄muis soleret in do= mino audiendo eo4 inimicicias deuitare·

Sequit g̃ matheus · Et accepto corpore ioseph inuol= uit illud in sindone munda·et posuit illud in monu mento suo nouo quod exciderat in petra·et aduolu it saxum magnum ad hostium monumenti et abiit . Marcus sic ioseph aūt mercatus sindonem et deponens eum inuoluit sindone & posuit eum in monumento quod erat excisum de petra ⁊ aduoluit lapidē ad hostiū monumēti·Lucas sic de positū inuoluit in sindone et posuit eum inmonumento exci= so in quo nōdum quisq̄m positus fuerat · Ex his tribus nulla questio dissensionis oriri potest . Iohannes aūt sepulturā dñi

non a solo ioseph sed a nicodemo quoq; curatam fuisse cõme
morat Consequenter enim a nicodemo incipiens ita narrat·
venit aũt ⁊ nicodemus q̃ venerat ad iesum nocte p̃mũ·ferẽs
mixturam mirre et aloes quasi libras centum·Deinde sequit̃
adiungens ipsum ioseph ⁊ dicit acceperunt corpus iesu·et li
gauerunt eum linteis cum aromatibus sicut mos iudeis est
sepelire·erat autem in loco vbi crucifixus est ortus·⁊ in orto
monumentum nouum in quo nondum quisq̃m posit9 fuerat·
ibi ꝙ propter parasceuen iudeoꝝ quia iuxta erat monumentũ
posuerunt iesum·neq; hic aliquid repugnat recte intelligen=
tibus·neq; enim illi q̃ de nicodemo tacuerunt affirmauerunt
a solo ioseph dominum sepultum·q̃muis solius commemo=
rationem fecerit ·aut q̃a illi vna sindone a ioseph inuolutum
dixerũt ꝓpterea prohibuerũt intelligi ⁊ alia linthea mina po
tuisse afferri a nicodemo & superaddi vt verum narraret io=
hannes· ꝙ non vno lintheo sed linthеis inuolutus sit q̃m=
uis et propter sudarium quod capiti adhibebat̃ et institis q̃
bus corpus totũ alligatum est quia omnia de lino erãt·etiã si
vna sindo ibi fuerit verissime dici potuit ·ligauerunt eũ lin=
teis·lintea quippe generaliter dicunt̃ que lino texuntur·

Sequitur matheus ita dicens·Erat aũt ibi maria mag
dalene et altera maria sedẽtes contra sepulchrũ·qđ
marcus ita dicit·maria aũt magdalene et maria io=
seph aspiciebant vbi ponerẽt̃ ·vnde nihil eos ex hoc dissentia=
re manifestum est· ¶ Seq̃t matheus ·altera aũt die que ẽ p9
parasceuen conuenerunt principes sacerdotum et pharisei ad
pilatum dicentes·domine recordati sumus quia seductor ille
dixit aduc viuens·post tres dies resurgã ·iube ꝙ custodire se=
pulchrum vsq; in diem tercium ne forte veniant discipuli ei
us·et furentur eum et dicant plebi surrexit a mortuis·⁊ erit
nouissimis error peior priore·Ait illis pilatus·habetis custo
diam·ite custodite sicut scitis·illi aũt abeuntes munierũt se
pulchrum signantes lapidem cum custodibus·hoc solus mate
us narrat nullo alioꝝ narrante aliquid quod huic videat̃ es=
se contrarium. Deinde sequit̃ idẽ matheus ⁊ dicit· Vespe au
tem sabbati que lucescit in prima sabbati ·venit maria mag
dalene ⁊ altera maria videre sepulchrum et ecce terre motus

factus est magnus·angelus enim domini descendit de celo·⁊
accedens reuoluit lapidem ⁊ sedebat super eum· erat aūt as-
pectus ei⁹ sicut fulgur ⁊ vestimenta eius sicut nix·prietimore
aūt eius exterriti sunt custodes et facti sunt veluti mortui·re
spondens autē angelus dixit mulieribus·nolite timere vos·
scio enim q̄ iesum q̄ crucifixus est queritis· non est hic sur
rexit enim sicut dixit·venite et videte locum vbi positus erat
domin⁹·⁊ cito euntes dicite discipulis ei⁹ q̄a surrexit·et ecce
p̄cedet vos ī galileaz ibi eū videbitis·ecce p̄dixi vobis·huic
marcus consonat·sed potest mouere quomō secundū mathe-
um angelus super lapidem sedebat reuolutum a monumēto·
Marcus enim ītroeuntes eas ī monumentū dicit vidisse iu
uenem sedentem ī dextris coopertū stola candida et obstu-
puisse·nisi ītelligam⁹ aut matheū tacuisse de illo angelo quē
ītrantes viderunt· marcum vero de illo tacuisse quē foris vi
derunt sedentem super lapidem vt duos viderēt·et a duobus
singillatim audierint que dixerunt angeli de iesu·prius ab illo
quē foris viderunt sedentem super lapidē·deīde ab illo quē
viderunt ītrantes ī monumentū sedentē a dextris·quo vt
ītrarent illius q̄ foris sedebat ver bis exhortate sunt dicen-
tes·venite et videte locum vbi positus erat dominus·quo ve
nientes vt dictum est·et ītrantes eum viderunt de quo ma-
theus tacet· marcus aūt loquitur sedentē a dextris a quo ta-
lia similiter audierunt·aut certe ītrantes ī monumentū ī
qua septa macerie debemus accipere qua cōmunitū locū tūc
fuisse credibile est ī aliquo spacio ante petraz qua excisa lo-
cus factus fuerat sepulture·vt ipsum viderint ī eodem spa-
cio sedentem a dextris·quē dicit matheus sedentem super la
pidem quē terremot⁹ ab hostio monumenti reuoluerit·id est
a loco sepulcri quod effossum erat ī petra. Item queri potest
quēadmodū marcus dicat· at ille exeuntes fugerunt ō monu
mēto·īuaserat enim eos tremor et pauor·et nemini quicq̄m
dixerūt·timebant enim·cum dicat matheus. Et exierunt cito
de monumento cum timore et gaudio magno currentes nun
ciare discipulis eius·nisi intelligamus ipsoz angeloz nemi-
ni ausas fuisse aliquid dicē·id est respondere ad ea q̄ ab illis
audierant· aut certe custodibus quos iacentes viderunt· nā

illud gaudium quod matheus cõmemorat non repugnat timori· de quo marcus dicit·debemus enim vtrũq; in illarum animo factum intelligere·etiã si ipse matheus de timore nõ diceret. Cum vero et ipse dicat·exierunt cito de monumẽto cum timore et gaudio magno·nichil ex hac re questionis remanere permittit·de hora quoq; ipsa qua venerunt mulieres ad monumentũ·non contemnenda exoritur questio. Cum enim matheus dicat·vespere aũt sabbati que lucescit in prima sabbati venit maria magdalene et alia maria videre sepulchrũ· quid est quod dicit marcus·et valde mane vna sabbatoꝝ veniunt ad monumentũ iam orto sole·in quo quidem a ceteris duobus id est luca et iohanne non discrepat·quod enim dicit lucas·valde diluculo·ꝛ iohannes mane cum aduc tenebre essent·hoc intelligiẽ marcus dicere valde mane oriente iam sole id est cum celum ab orientis parte iam albesceret quod nõ fit vtiq; nisi sole oriẽte vicinitate eius est enim ille fulgor qui nomine aurore appellari solet·ideo non repugnat illi qui ait·cum aduc tenebre essent·die quippe surgente alique reliqe tenebraꝝ tanto magis extenuantur·quanto magis oritur lux· nec sic accipiendum est q; od ait·valde mane·tanq̃m sol ipse iam videretur super terram·sed potius sicut dicẽ solemꝙ eis quibus uolumus significare temperius aliquid faciendũ·cũ enim dixerimus mane·ne putent iam sole super terram conspicuo nos dicẽ·ad hoc plerunq; addimus ualde mane·ut illud quod etiã albescente uocaẽ intelligant·q̃mq̃m et hoc usitatũ sit ut post gallicantũ sepe repetitũ·cum cõiectare homines ceperint diem·iam propinquare·dicant iam mane ẽ·et cũ post hoc verbum attenderint etiã oriente id est iam de proximo adueniente ĩ has partes sole celum rubescere vel albescere viderint addant qui dicebant mane est·& dicant valde mane est·quid aũt ĩtereſt dum siue illo siue isto modo nihil aliud ĩtelligamus a marco appellatũ mane nisi qꝺ lucas appellauit diluculo·et hoc valde mane quod ille valde diluculo Et quod iohannes mane cum aduc tenebre essent sole autẽ oriente ideſt orto suo iam celum illuminare ĩcipiẽte·quomõ ꝯ his tribus congruat matheus·q; nec diluculo nec mane sed vespere ait sabbati que lucescit ĩ prima sabbati attentius

indagandū est·a parte quippe prima noctis quod est vespere
ipam noctem voluit significare matheus·cuiꝰ noctis fine ve
nerunt mulieres ad monumentum·ea vero causa intelligitur
eādem noctē sic appellasse quia iā licebat vespe afferre aro=
mata transacto vtiq; sabbato ·ergo quoniā sabbato impedie=
bantur vt non ante facerent· ab eo tempore nominauit no=
ctem ex quo eis licere cepit vt facerēt quodcunq; vellēt tem
pe eiusdem noctis· Sic itaq; dictum est vespere sabbati·ac si
diceretur nocte diei sabbati·id ē nocte que sequitur diē sab=
bati·quod ipsa verba eius satis indicant·sic enim ait·vespere
aūt sabbati q̄ luceſcit in prima sabbati ·quod fieri nō potest·
si tatūmō primam noctis particulam id est solum initium no
ctis intellexerimus dicto vespe significatā· neq; enī ipsū inici
um luceſcit in prima sabbati sed ipsa nox que luce incipit ter
minari· nam terminus prime partis noctis secunde ꝑtis ini=
cium est·lux aūt terminꝰ totiꝰ noctis ē·vñ nō potest dici ve
sper lucens in prima sabbati·nisi nomine vesperi nox illa in
telligatur quā lux terminat·et vsitatus loquēdi modus est di
uine scripture a pte totū significaer·a vespe ꝫ noctē significa
uit cuius extremum est diluculum·diluculo enim venerūt ilꝫ
le mulieres ad monumentū·ac per hoc ea nocte venerūt que
significata est nomine vesperi·tota enim significata est eo no
mine vt dixi Et ideo quacunq; eiꝰ noctis parte veniſſent·vti
q; ea nocte veniſſent ·cum ꝫ venerunt a parte eius noctis ex=
trema·ea ꝓculdubio nocte venerūt Vespe aūt sabbati q̄ luce
ſcit in p̄ma sabbati·nō potest nisi tota ipa nox intelligi ·eo igit
vespe venerūt q̄ ipa nocte venerunt·iqa aūt nocte venerūt q̄
noctis ipsius q̄muis extrema parte ueneruut·nam et ipm tri
duum quo dominus mortuus est et resurrexit·nisi isto loquē
di modo quo a parte totū dici solet recte intelligi nō potest·
ipse quippe ait sicut enim iona fuit in uentre ceti tribus die
bus et tribus noctibus·sic erit et filius hominis in corde ter
re tribus diebus ⁊ tribus noctibus ·Computant aūt tempa si
ue ex quo tradidit spiritum·siue ex quo sepultus est·⁊ nō oc
currit ad liquidū nisi ad medium diem·hoc est ut sabbatū to
tum diem accipiamus id est cum sua nocte Illos autē qui eū
in medio posuerūt id est parasceuen et primā sabbati quē diē

dicum dicimꝰ a parte totum intelligamus quid enim iuuat
ꝙ quidam coartati his anguſtiis ⁊ iſtum locutionis modum
id eſt a parte totum·in ſanctaꝝ ſcripturaꝝ ſoluendis queſti
onibus plurimū ualere neſcientes noctem uoluerūt adnume
rare tres illas horas a ſexta uſqꝫ ad nonam quibus ſol obſcu
ratus eſt et diem tres horas alias quibus iterum terris eſt
reddit ꝰ id eſt a nona uſqꝫ ad eius occaſum·ſequitur enim nox
futuri ſabbati qua cum ſuo die computata erunt iā due no
ctes ⁊ duo dies·porro aūt poſt ſabbatum ſequitur nox primi
ſabbati·id eſt illuſcentis diei dominici in qua tunc domin ꝰ
reſurrexit. Erunt enim due noctes ⁊ duo dies ⁊ vna nox etiā
ſi tota poſſit intelligi·nec oſtenderemus ꝙ illud diluculū ꝑs
eius extrema ſit. Quapropt nec adnumeratis illis ſex horis
quaꝝ tribus ſol obtenebratus eſt & tribus eluxit·conſtabit
ratio trium diꝝ ⁊ trium noctiū. Reſtat ꝙ ut illo ſcripturaꝝ
uſitatiſſimo loquendi mō quo a parte totū intelligit·inuenia
mus extremū diem temp ꝰ paraſceues quo crucifixus et ſepul
tus eſt dominus·et ex ipſa extrema parte totū diem cum ſua
nocte qui iā peractus fuerat accipiam ꝰ·mediū vero id eſt ſab
bati diem non a parte ſed integre totū· terciū rurſus a parte
ſua prima id eſt a nocte totū cū ſuo diurno tempore·ac ſi erit
triduum·quēadmodū illi octo dies poſt quos aſcēdit in mon
tem·quoꝝ medios integros attendentes matheus et marcus
dixerunt poſt ſex dies·quod lucas dixit poſt octo dies. Nūc
iam cetera videamus quēadmodū matheo cōgruat· lucas enī
appertiſſime duos angelos dicit viſos fuiſſe a mulieribus q
venerunt ad monumentū quoꝝ ſingulos intellexeramus com
memoratos a duobus·vnum a matheo id eſt illum qui extra
monumentū ſedebat in lapide·alterum a marco id eſt illum
qui intra monumentum ſedebat a dextris. Sed lucas ita nar
rat·et dies erat paraſceues et ſabbatum illuſcebat· ſubſecu
te aūt mulieres que cum ipſo venerāt de galilea viderūt mo
numentum ⁊ quēadmodum poſitum erat corpus eius ⁊·reuer
tentes parauerunt aromata et vngenta·et ſabbato quidē ſilu
erunt ſecundum mandatum ·vna aūt ſabbati valde diluculo
venerunt ad monumentū portantes que parauerunt aromata·
et inuenerunt lapidem reuolutum a monumento & ingreſſe

non ínuenerunt corpus domíni ihesu·& factum est dum mẽ
te consternate essent de isto·& ecce duo viri steterunt secus
illas in uestę fulgente·cum timerent aũt & declinarent vul
tum in terram·dixerũt ad illas·quid queritis viuentem cum
mortuis·non est hic sed surrexit·recordamini qualiter loquu
tꝰ est vobis cũ adhuc in galilea esset dicens· quia oportet filiũ
hominis tradi in manꝰ peccatorꝝ & crucifigi·& die tercia re
surgere ·& recordate sũt verborum eiꝰ·& egresse a monumẽ
to nunciauerũt hec omnia illis vndecim & ceteris omnibus.
Quomodo ergo singuli visi sũt sedentes vnꝰ secũdum mathe
um·foris sup lapidem·& alter secũdum marcum intꝰ a dex
tris·cum secundum lucam duo steterint secus illas ·qm̃uis si
milia dixerint·possumus quidem adhuc intelligere vnum ange
lum visum a mulieribus·ꝛ secundum matheum & secundũ
marcum sicut supra diximus·vt eas ingressas in monumen
tum·sic accipiamus in aliquod scilicet spacium quod erat ali
qua maceria communitum vt ímtrare posset ante illum saxeũ
sepulchri locum atq; ibi vidisse angelum sedentem super la
pídem reuolutum a monumento sicut dicit matheus · vt hoc
sit sedentem a dextris · quod dicit marcus · deínde ímtus ab
eis dum ínspicerent locum ín quo iacebat corpus domini vi
dos alios duos angelos stantes sicut dicit lucas· similia locu
tos ad earum exhortan'um animum ꝛ edificandam fidem .
Sed videamus & illa que iohannes dicit vtrum vel quemad
modum his congruant·sic ergo narrat iohannes. Vna autem
sabbati maria magdalene venit mane cũ adhuc tenebre essent
ad monumentũ & vidit lapidẽ sublatũ a monumẽto·cucurrit
ꝯ et venit ad symonẽ petrũ·& ad alium discipulũ quem ama
bat ihesus·et dicit eis·tulerun. oñm de monumẽto ꝛ nescimꝰ
vbi posuerunt eũ·exiit ꝯ petrus et ille aliꝰ discipulus ꝛ vene
runt ad monumentũ·currebant aũt duo simul·ꝛ ille alius di
scipulus p̃currit citiꝰ petro·et venit p̀mus ad monumentũ·&
cum se inclínasset vidit posita límtheamina ·non tñ ímtroiit·
venit ꝯ symon petrus sequẽs eum & ímtroiit ín monumentũ
et vidit límtheamína posita & sudariũ qđ fuerat super caput
eius·non cũ límtheamínibus positum sed separatim ínuolutũ
ínunũ locum . Tunc ꝯ introiit & ille discipulus qui venerat

prius ad monumentum et vidit et credidit ·nondum sciebāt
scripturam quia oporteret eum a mortuis resurgere ·abierūt
ergo iterum ad semetipos discipuli ·maria aūt stabat ad mo-
numentum foris plorans ·dum ḡ fleret inclīnauit se ⁊ ꝓspexit
in monumentum ·et vidit duos angelos in albis sedētes ·vnū
ad caput ·et vnum ad pedes vbi positum fuerat corpus hiesu·
Dicūt ei illi ·mulier q̄d plorας ? dicit eis ·quia tulerunt dn̄m
meū & nescio vbi posuerūt eum. Hec cum dixisset cōuersa ē
retrorsum ·& vidit ih̄m stantē ·⁊ non sciebat q̄a iesus est ·di-
cit ei iesus ·mulier q̄d plorας ? quē queris ? illa existimans q̄a
ortulanus est ·dicit ei ·dn̄e si tu sustulisti illum dicito mihi vbi
posuisti eum et ego eum tollā. Dicit ei iesus ·maria ·conuersa
illa dicit ei ·raboni ·qđ dicit magister ·dicit ei hiesus ·noli me
tangere ·nondum enim ascendi ad patrē meum ·vade autē ad
fratres meos & dic eis ·ascendo ad patrē meū et patrē vestrū ·
deum meum ⁊ deū vestrū. Venit maria magdalene annunci-
ans discipulis q̄a vidi dn̄m ·et hec dixit mihi. In hac iohannis
narracōe dies uel temp9 quo uentum est ad monumentū ·cum
ceteris cōuenit ·illud etiā ꝙ duo angeli uisi sunt cōcordat cum
luca ·sed ꝙ ille stantes dicit angelos visos ·iste aūt sedentes ·
& cetera que illi non dicūt ·quō hic possint intelligi non dis-
crepare a ceteris ·et quo ordine gesta sint ·nisi diligenter consi de
rent repugnantia possunt videri. Qui propter hec omnia que
circa tempus resurrectionis domini facta sunt scđm omniū
euangelistarū testimonia in vnā quādam narrationē quantū
nos dominus adiuuerit quemadmodum geri potuerint ordi-
nemus. Prima sabbati diluculo ·sicut omnes consentiunt ·uen
tum est ad monumentum ·iam factū erat quod solus mathe-
us commemorat ō terremotu et lapide reuoluto ·conterritis
ꝙ custodibꝰ ·ita vt in parte aliqua velut mortui iacerent Ve
nit autem (sicut iohannes dicit) maria magdalene sine dubio
cum aliis mulieribus que domino ministrauerant plurimuꝫ
dilectione feruentior ·vt non immerito iohannes solam com
memorāret ·tacitis eis que cum illo fuerant ·sicut alii testan-
tur. Venit ergo et vt vidit lapidem reuolutum a monumēto
anteqm̄ aliquid diligentius inspiceret nō dubitans ablatum
esse corpus inde ihesu ·cucurrit sicut dicit idem iohannes ·

& nunciauit petro atq; ipsi iohāni. Iste est enī discipulus quē amabat iesus·at illi currere ceperūt ad monumentum·z prc uenies iohannes inclinauit se·& vidit posita lintheamina nec intrauit·petrus aūt cōsecutus intrauit in monumentū z vidit lintheamina posita z sudariū qđ fuerat sup caput eius·non cū lintheaminibꝰ positū·sed separatim inuolutū. Deinde z iohs intrauit & vidit similit & credidit q; maria dixerat sublatū esse dñm de monumento·nondū enim sciebāt scripturaz quia oportebat eū a mortuis resurgere·abierūt ergo itez ad semet ipsos discipuli· maria aūt stabat ad monumentum foris plorans id est ante illū saxei sepulchri locū·sed tamen intra illud spacium quo iam ingresse fuerant·ortus quippe illic erat sicut idem iohannes commemorat. Tunc viderunt angelum sedentem a dextris super lapidem reuolutū amonumento de quo angelo narrāt matheus z marcus. Tunc dixit eis nolite timere vos scio enim ihesum qui crucifixus ē q̄ritis ·nō est hic surrexit enim sicut dixit· venite & videte locum ubi positus erat dominus·& cito euntes dicite discipulis eiꝰ q̄a surrexit·& ecce precedit uos in galileam ibi eum uidebitis·ecce p̄dixi vobis·quibus similia marcus q; nō tacuit·ad hec verba maria dum fleret inclinauit se z prospexit in monumentum· & vidit duos angelos·sicut dicit iohannes ·in albis sedentes· vnum ad caput·& vnum ad pedes vbi positum fuerat corpꝰ ihesu·dicunt ei illi·mulier quid ploras? dicit eis ·quia tulerūt dominum meum & nescio vbi posuerunt eum. Hic intelligē di sunt surrexisse angeli·vt etiam stantes viderentur·sicut eos lucas visos fuisse commemorat·& dixisse secundum eundem lucam timentibus mulieribus & vultum in terram declinantibus·quid queritis viuentem cum mortuis· non est hic ·sed surrexit·recordamini qualiter locutus est vobis cum aduc in galilea esset dicens·quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum & crucifigi·& die tercia resurgere·& recordate sunt verborum eius. Post hec conuersa est retrorsum maria & vidit ihesum stantem sicut dicit iohannes & non sciebat quia ihesus est·dicit ei ihesus. mulier quid ploras·quem queris? illa existimans·quia ortulanus est·dicit ei· domine si tu sustulisti eum dicito mihi vbi posuisti eum·&

ego eum tollã? dicit ei iesus· maria· cõuersa illa dicit ei· raboni
quod dicitur magister· dicit ei iesus· noli me tangere· nondum
ascendi ad patrem meum· vade aũt ad fratres meos ⁊ dic eis·
ascendo ad patrem meum & ad patrem vestrum· deũ meum
& deum vestrum. Tunc egressa est a monumento· hoc est ab
illo loco vbi erat orti spacium ante lapidem effossum· ⁊ cum
illa alie quas secundum marcum inuaserat tremor & pauor· ⁊
nemini quicqm̃ dicebant. Tunc iam secundum matheum· ec
ce ihesus occurrit illis dicens· auete· illi aũt accesserunt &
nerunt pedes eius & adorauerunt eum. Sic enim colligimus
& angelorum alloquutionem bis numero eas habuisse uenien=
tes ad monumentum· & ipsius domini semel· scilicet illic q̃
maria ortulanum putauit· ⁊ nũc ite ⁊ occurrit cũ eis in uia ut
eas ipsa repetitione firmaret atq; a tremore recrearet. Tunc
ergo ait illis· nolite timere· ite nũciate fratribus meis ut eãt
in galileam ibi me uidebunt. Venit ergo maria magdalene ã
nunciãs discipulis· q̃a uidi dominũ & hec dixit michi· nõ so=
lum ipsa sed & alie quas lucas commemorat que nunciaue=
runt hec discipulis undecim & ceteris omnibus· ⁊ uisa sunt
ante illos sicut deliramentum uerba ista· & non credebant il
lis· his & marcus attestatur· nam postea q̃m commemora =
uit eas trementes & pauentes exisse a monumento & nemini
quicq̃ dixisse q; resurgẽs dñs apparuerit mane p̃ma sabbati
p̃mo marie magdalene de q̃ iecerat septẽ demonia· & q̃a illa
vadẽs nunciauit his que cũ eo fuerãt lugentib9 ⁊ flentibus·
⁊ q̃a illi audientes q; uiueret & uisus esset ab ea non credide
runt. Sane matheus etiam illud inseruit discedentibus muli
eribus que illa omnia uiderant & audierant· uenisse etiam
quosdam in ciuitatem de illis custodibus qui iacuerant uelut
mortui ⁊ nunciasse p̃cipibus sacerdotũ oia que facta erant·
hoc est etiam q̃ illi sentire potuerant· illos uero congregatos
cũ seniorib9 consilio accepto peccuniã copiosa; dedisse militi
bus ut dicerent q; discipli eius uenissent· eumq; furati essẽt
illis dormientibus· pollicentes etiã securitatẽ a preside q̃ eos
custodes dederat· ⁊ illos accepta peccunia fecisse sicut fuerũt
edocti· diuulgatumq; esse uerbum istud apud iudeos usq; in=
hodiernum diem ¶ Iam post resurrectionem quemadmodũ

apparuerit dñs discipulis considerandum est · non solum vt
eluscescat etiã ex hac re conuenientia q̃tuor euangelistarum·
uerũetiam ut cum paulo apostolo consonent q̃ de hac re in p̃
ma ad chorintheos epistola ita loquitur. Tradidi enim uobis
inprimis qđ & accepi·q̃a cristus mortuus est p̃ peccatis no
stris secundum scripturas·& q̃a sepultus est·ꝛ q̃a resurrexit
tercia die secũdũ scripturas·ꝛ q̃a apparuit cephe ꝛ postea un
decim ·deinde apparuit plusq̃m q̃ngentis fratribus simul ex
q̃bus plures manent usq; aduc. Quidam aũt dormierunt·p̃=
ea apparuit iacobo· deinde apostolis omnibus·nouissime au=
tem omnium q̃si aborciuo apparuit ꝛ mihi·hunc autem ordi
nem nullus euangelistarum tenuit. Vnde considerãdum est
utq; ordo quem illi tenuerunt huic nõ aduersetur·nam nec il=
le omnia nec isti omnia dixerunt. Que autem dixerunt om=
nes vtrum nichil inter se repugnent · tantum videndum est
Lucas enim solus quatuor euangelistarum non dicit a mulie=
ribus visum dominum sed tantummodo angelos. Matheus
autem dicit q; eis occurrerit redeuntib; a monumento. Mar=
cus q; dicit primum visum esse marie magdalene·sicut & io=
hannes·sed quomodo sit ei visus non dicit qđ explicat iohan
nes. Lucas aũt non solum tacet·vt dixi eum apparuisse mulie
ribus·sed etiam duobus quoq; fuit vnus cleophas·talia dicit
loquutos cũ illo añqr̃i agnoscerẽt eũ tãq̃m mulieres nihil se
aliud q̃m angelos vidisse nunciauerint qui dicebãt eum viue
re. Ita enim narrat·ecce duo ex illis ibant ip̃a die ī castellum
quod erat ĩ spacio stadiorum sexaginta ab ierusalem nomi=
ne emaus ꝛ ipsi loquebantur ad ĩuicem·de his omnibus que
acciderant ·& factum est dum loquerentur & secum quere=
rent·& ipse ihesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autẽ
illorum tenebantur ne eum agnoscerent·& ait ad illos. Qui
sunt hi sermones quos cõfertis adinuicẽ ambulantes & estis
tristes ? ꝛ respondens vn; cui nomen cleophas dixit ei·tu so
lus peregrinus es ī ierusalem ·& nõ cognouisti que facta sũt
ĩ illa his diebus·quibus ille dixit·que ? ꝛ dixerunt de iesu na
zareno qui fuit vir propheta potens ĩ opere & sermone co=
ram deo & omni populo·& quõ eum tradiderunt summi sa=
cdotes ꝛ p̃cipes nostri ī damnatione mortis ꝛ crucifixerũt

L

eum·nos autem ſperabamus quia ipe eſſet redemptur⁹ iſra
hel ·& nunc ſuper hec omnia tercia dies ē hodie ꝙ hec facta
ſunt. Sed ⁊ mulieres quedam ex noſtris terruerunt nos que
añ lucem fuerunt ad monumentū·⁊ non ínuento cozpoze eius
venerunt dicentes·ſe etiam viſionē angelorum vidiſſe·qui di
cunt eum viuere·⁊ abierunt quidam ex noſtris ad monumen
tū·& ita ínuenerunt ſicut mulieres dixerunt·ipſum vero non
ínuenerunt. Hec ſecundū lucā ita narrātur vt memíniſſe ac re
colere potuerunt quod a mulieribus dictum erat·vel a diſci
pulis q̄ cucurrerant ad monumentū·qñ eis nunciatum eſt·ꝙ
ablatum ſit índe cozpus eius. Et ipſe quidem lucas petrū tā
tum dicit cucurriſſe ad monumentū ·⁊ procumbentem vidiſ
ſe lintheamina ſola poſita ·& abiſſe ſecum mirantē qd̄ factū
fuerat·hoc aūt ð petro commemorat priuſq̄m narraret de his
duobus quos ínuenit ín via poſteaq̄m narrauit de mulieribꝰ
que viderant angelos ⁊ ab eis audierant ꝙ reſurrexiſſet íhs·
tanq̄m tunc petrus ad monumentū cucurrerit. Sed íntelligit
hoc lucas recapitulando poſuiſſe de petro. Tunc enim cucur
rit petrus ad monumentum qñ ⁊ iohānes eū tantūmō a mu
lieribus precipue maria magdalene nunciatum eis fuerat de
cozpore ablato. Tunc aūt illa nunciauerat qñ vidit lapidem
auulſum a monumento · & poſtea facta ſunt hec de uiſione
angelorum atꝙ ipſiꝰ domíni qui bis numero apparuerat·mu
lieribus·ſemel ad monumentum·& iterum occurrens reuer
tentibus a monumento. Hoc autem anteq̄m duobus illis ín vi
a viſus fuiſſet quoz⁹ erat vnꝰ cleophas nāꝙ cleophas loquens
cū dño quē nondū agnoſcebat·non petrū dixit iſſe ad monumē
tum ·ſed abierunt quidam ex noſtris ínquit ad monumentū
& ita ínuenerunt vt mulieres dixerunt·quod & ipſe recapi
tulando íntelligitur dixiſſe ·illud ſcilicet ꝙ primo mulieres
nunciauerunt petro & iohanni de ablato cozpoze domíni ·ac
per hoc cum ipſe lucas petrum dixerit cucurriſſe ad monumē
tum & cleophan dixiſſe ipſe retulerit ꝙ quidam eorum ierāt
ad monumentū·íntelligitur atteſtari iohāni·ꝙ duo ierínt ad
monumentū · ſed petrum ſolū primo commemorauit q̄a illi
primitus maria nunciauerat. Itē pt̄ mouē ꝙ petꝛ nō íntrātem
ſed procumbentem dicit idem lucas vidiſſe ſola lintheamina

& discessisse mirantem·cum iohannes dicat se potiꝰ ita vi=
disse·hoc est discipulū illū quem diligebat ihesus nō intras
se i monumentū quo prior venerat·ſꝫ cū se inclinasset vidisse
posita lintheamina. sed ꝛ seipm postea dicit intrasse. Ita ꝛ pe
trꝰ intelligendꝰ est primo procumbens vidisse qđ lucas com=
memorat· iohannes tacet·post aūt ingressus·sed ingressꝰ ta=
men anteq̄m iohānes intraret·vt omnes ueꝛ dixisse sine vl=
la repugnantia reperiantur. Ordo ergo rerum q̄ esse potuit
quēadmodū dominꝰ·excepto ꝙ iā mulieribꝰ locutꝰ erat etiā
a tribꝰ discipulis visꝰ fuerat secundū testimonia non solum
q̄tuor euangelistaꝛ sed etiam pauli apostoli contexendus &
demōstrandꝰ est. Omniū ergo virorū primo apparuisse intel
ligit petro. Ex his dumtaxat omnibꝰ quos euangeliste q̄tuor
& paulus apostolꝰ commemorauerunt ·ceterum si apparuit
alicui eorum priusq̄m petro·quod omnes tacuerunt· quis vel
dicere audeat vel negare ·neq; enim & paulus dixit apparu=
it primo cephe ·sed apparuit inquit cephe postea duodecim
Deinde apparuit plusq̄m quingentis fratribus simul·sic autē
non apparet quibus duodecim·quēadmodū nec quibꝰ quingē
tis·fieri enim potest vt de turba discipulorum fuerint isti du
odecim·nescio qui nam illos quos apostulos nominauit ·non
iam duodecim·sed vndecim diceret·sicut non nulli etiam ha
bent codices·quod credo perturbatos homines emēdasse pu
tantes de illis duodecim apostolis dictum quod iam iuda ex
tincto vndecim erant. Sed siue illi codices verius habeant q̄
vndecim habent ·siue alios quosdā duodecim apostolus pau=
lus velit intelligi·siue sacratum numerum·etiam in vndecim
stare voluerit· quia duodenarius ī eis numerus misticus erat
vt non possit in locum iude nisi alius id est mathias ad consꝫ
uandum sacramentum eiusdē numeri subrogari·quodlibꝫ er=
go eorum sit·nichil inde existit quod veritati uel istorum a=
licui veracissimo narratori repugnare videatur· probabiliter
tamen creditur posteaq̄m petro apparuit · deinde apparuisse
istis duobus quorum erat vnus cleophas·de quibus lucas to=
tum narrat. Marcus autem breuiter ita perstrinxit. post hec
autem inquit duobus ex eis ambulantibus ostensus est in ali
a effigie euntibus in uillā. Castellū quippe illud non absurde

accipimus etiam villam potuisse appellari·quod nunc iam ap
pellatur ipsa betleem· que ciuitas antea vocitata est·q̃muis
nunc sit honoris amplioris nomine domini qui in illa natus
est·sic per ecclesias omnium gentium diffamato ·& in codici
bus quidem grecis magis agrum inuenimus qm̃ villam·agri
autem nomine non castella tantũ verũetiam mancipia & co-
lonie solent vocari extra ciuitatem que caput ⁊ quasi mater ẽ
ceteratum vnde metropolis appellatur. Q autem ait mar-
cus eis in alia effigie dominum apparuisse ·hoc lucas dicit q̃
eorum oculi tenebantur ne agnoscerent eum. Oculis quippe
eorum acciderat aliquid quod ita manere permissum est vsq̃
ad fractionẽ panis·certi misterii causa·vt eis i illo alia osten
deretur effigies·& sic eũ non nisi i fractiõe panis agnoscẽt·si
cut luca narrante monstratur ·promerito quippe mentis eo-
rum aduc ignorantis q̃ oportebat christum mori & resurge
re·simile aliquid eorum oculi passi sunt·non veritate fallen-
te ·sed ipsis veritatem percipere non valentibus·& aliud q̃m
res esset oppinantibus ·ne quisqm̃ se christũ agnouisse arbi
tretur si eius corporis particeps non est·id est ecclesie ·cuius
vnitatem in sacramento panis commendat apostolus dicens
Vnus panis vnũ corp̃ multi sum̃· ut cũ eis benedictũ pa
nẽ porrigeret apperirentur oculi eor̃ ⁊ agnoscerent eũ·appe
rirẽt vtiq̃ ad ei̅ cognitionẽ remoto scilicz impedimẽto quo
tenebantur ne agnoscerent·neq̃ enim clausis oculis ambulabãt
sed merat aliquid quo non finerentur agnoscere quod vide-
bant·quod scilicet & caligo ⁊ aliquis humor efficere solet·nõ
q̃a dñs nõ poterat tñs formare carnẽ suã vt alia reuera esset e
figies·non quã solebãt illi intueri· qñ q̃dem & ante passionẽ
suã transformatus est in mõte vt facies eius claresceret sicut
sol·quale vult enim corpus·ð q̃licũq̃ corpe uer̃ ð uero facit·q̃
ð aqua vera vinũ uer̃ fecit· Sed nõ ita fecerat cũ apparuit il
lis duob̃ in alia efigie·nõ enim sic erat apparuit eis quor̃ ocu
li tenebãtur ne agnoscẽt eũ·nõ aũt inogruent accipim̃ hoc
ipedimẽtũ i oc̃lis eor̃ a satana fc̃tm fuisse ne agnoscẽt ihs·sz
tñ a cristo est facta p̃missio usq̃ ad sacramentũ panis ut uni
tate corpis eius p̃ticipata remoueri intelligat impedimentũ
inimici·vt cristus possit agnosci·nam ipsos esse istos ð q̃bus

& lucas narrat credendum est·quia dicit ipsos euntes nunci
asse ceteris·sicut lucas eos dicit surgentes eadē hora regressos
esse ierm·& inuenisse congregatos undecim·& eos qui cum
ipsis erant dicētes·q; surrexit dominus vere & apparuit simo
ni·& tunc etiam ipsos narrasse que gesta erant in via·& q̄ uo
modo eū cognouerint in fractione panis. Iam enim erat fama
q; resurrexerat iesus ab illis mulieribus facta·⁊ a simone pe=
tro cui iam apparuerat. Hoc enim isti duo innuerunt loquē=
tes ad quos i ierusalē venerūt Fieri itaq; pt̄ vt timore pri; in
uia noluerint dicē q; eum audierāt resurrexisse·qñ tantummō
angelos dixerūt visos esse mulieribꝫ. Ignorātes enī cū quo lo
querent merito possent esse soliciti·ne q̄d passim de cristi re
surrectione iactātes in manus inciderent iudeoꝝ·Q; aūt ait
marcus nunciauerunt ceteris·nec illis crediderunt. Cum lu=
cas dicat q; inde iam loquebantur vere resurrexisse dominum
& simoni apparuisse·quid intelligendū est nisi aliquos ibi fu
isse qui hoc nollent credē. Cui autem non eluceat pretermisisse
marcum que lucas narrādo explicauit·hoc ē q; cū illis locutꝫ
fuerit dñs anteqm̄ agnoscerēt eū·⁊ quomō eū in fractione pa=
nis agnouerunt·quando quidem mox vt dixit eis apparuisse
in alia effigie euntibꝫ in villā·continuo coniunxit·Et illi eū
tes nunciauerunt ceteris·nec illis crediderunt·quasi possent
nunciare quē nō agnouerāt aut possent agnoscere·quibus alia
effigies eiꝫ apparuerat. Quomodo ergo eum agnouerint vt
nunciare possent·marcus sine dubio pretermisit·qđ ideo me=
morie commendādum est·vt assuescamus aduertere euangeli
staꝝ morem ita pretermittentium·que non commemorant·⁊
coniungentiū que commemorant·vt eis q̄ usum in hac obside=
ratione non habēt·non aliunde maxime error oriatur·quo pu
tant eos non sibi congruere. Lucas ergo sequitur ⁊ dicit·dum
hec autē loquūtur ihs stetit in medio eoꝝ & dixit eis·pax vo=
bis ego sum nolite timere·conturbati vero & contriti existi=
mabant se spiritū videre·⁊ dixit eis·quid turbati estis·& co
gitationes ascendunt in corda vestra? videte manus meas &
pedes quia ego sum·palpate & videte quia spiritus carnem
& ossa non habet sicut me videtis habere·⁊ cum hoc dixisset
ostendit eis manus & pedes·hanc ostensionem domini post

resurrectionem intelligitur & iohannes commemorare si
quens. Cum esset ergo sero die illo vna sabbatoꝝ · & fores es
sent clause vbi erãt discipuli ogregati propt metũ iudeoꝝ ·
venit ihs & stetit in medio & dixit eis · pax vobis · & cũ hoc
dixisset ostendit eis manus & latꝰ. Ac p hoc his verbis iohan=
nis possunt coniũgi ea que lucas ait. Idem aũt iohãnes preter
mittit. Ita enim lucas sequitur · aduc aũt illis non credentibus
& mirantibus pre gaudio dixit · habetis hic aliqd qđ mandu
cet · at illi obtulerunt ei partem piscis assi & fauum mellis ·
& cum manducasset coram eis summens reliquias dedit eis ·
His item verbis possunt adiungi que lucas tacet . dicit autẽ
iohãnes · gauisi sunt ergo discipuli viso dño. Dixit ergo eis ite ·
pax vobis · sicut misit me pater · & ego mitto vos hoc cum
dixisset insufflauit & dixit eis. Accipite spiritum sanctũ · quo
rum remiseritis peccata remittuntur eis · & quoꝝ retinueri=
tis retenta erunt . Hic rursus adiungamus que iohãnes pret
mittit · lucas commemorat · & dixit ad eos. Hec sunt verba q
locutus sum ad vos cum aduc essem vobiscum · quoniam ne=
cesse est impleri oia q̃ scripta sunt i lege moisi & ꝓphetis &
psalmis de me. Tunc apperuit illis sensum vt intelligẽt scri
ptuas · & dixit eis quõꝫ sic scriptũ est · & sic oportebat xp̃m pa
ti & resurgere a mortuis die tercia · & predicare i nomine eiꝰ
penitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes in
cipientibus ab iherusalem. Vos aũt estis testes hoꝝ · & ego
mitto promissum patris mei in vos · vos autem sedete in ciui
tate quousqꝫ induamini virtute ex alto. Ecce quomõ comme=
morauit & lucas promissionem spiritus sancti · quam inueni=
mus a domino factam · nisi in euangelio iohannis · quod non
pretereunter aduertendũ est · vt meminerimus quemadmodũ
sibi euangeliste inuicem attestantur de quibusdam etiam q̃
ipsi non dicunt · & tamen dicta nouerunt. Post hec lucas q̃
gesta sunt omnia pretermittit · nec omnino commemorat · ni=
si quando ihesus ascendit in celum · atqꝫ id tamen ita coniun
git q̃si hoc sequat verba hec que dixit . Cũ hoc gestũ sit vna
sabbatoꝝ quo die dns resurrexit · illud aũt qđragesimo die sic
idẽ ipse lucas in actibus apostoloꝝ narrat . Q aũt dicit iohs
tunc non cum illis fuisse apostolum thomam · cum secundum

n duo illi quoꝝ vnus erat cleofas regresse ierusalem inue
nerint congregatos vndecim et eos qui cum ipsis erant ·pro
culdubio intelligendū est ꝙ inde thomas exierit anteqm eis
dominus hoc loquētibus appareret. Hinc iam iohannes aliā
cōmemorat sui demonstrationem a domino discipulis factā·
post dies octo·vbi erat et thomas q̄ prius eum non viderat·
et post dies octo inquit iterū erāt discipuli eius intus·ꝫ tho
mas cum eis venit ihesus ianuis clausis ·et stetit in medio et
dixit·pax vobis·deinde dicit thome infer digitum tuū huc·et
vide manus meas et affer manū tuam et mitte in latus meū
et noli esse incredulus sed fidelis · respondit thomas et dixit
ei· dominus meus et deus meus ·dicit ei ihesus·q̄a vidisti me
credidisti·beati qui non viderunt et crediderunt·hanc secun
dam domini visionē erga discipulos factam·id est quā secun=
do loco iohannes cōmemorat apud marcum possumus agno=
scere·breuiter eam sicuti assolet perstringentem·nisi moueret
quod ibi ait·nouissime recūbentibus illis vndecim apparuit·
non ideo quia iohannes tacuit recumbētes potuit hoc preter
mittere·sed quia iste dixit nouissime quasi vltra iam non eis
apparuerit·cū aduc iohannes terciā sit eius narraturus demō=
strationem ad mare tiberiadis. Deinde quod dicit idem mar
cus et exprobrauit incredulitatem illorū et duriciam cordis·
quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderūt·illis vi
delicet duobus quibus in villaꝫ euntibus apparuit posteaqm
resurrexit·et petro cui primitus se eum apparuisse apud lucā
inuestigatum est·fortasse et marie magdalene·et aliis mulie=
ribus que cum illa erant quando eis ꝫ ad monumentū appa
ruit ꝫ inde redeuntibus in itinere occurrit·nam ita contexit
narrationem idem marcus cum commemorasset breuiter de
duobus illis quibus apparuit in uillam euntibus ꝙ nuncias=
sent ceteris nec illis creditum esset·nouissime inquit recum
bentibus illis vndecim apparuit et exprobrauit incredulita=
tem illorum et duriciam cordis quia his qui viderant eū re=
surrexisse nō crediderūt. Quomodo ꝙ nouissime quasi iam vl
tra eum non viderent· nouissimū quippe illud est ꝙ dominū
apostoli in terra viderunt quando ascendit in celum qđ factū
est quadragesimo die post eius resurrectionem. Nunquid nā

tunc exprobraturus erat q̄ non credidissent eis qui eum vide-
rant resurrexisse quando iam et ipsi post resurrectionem to-
tiēs eū viderāt·⁊ maxime ipo die resurrecōis eiꝰ id ē vna sab
bati iam circa noctem sic̄ lucas iohānesq̄ cōmemorāt. Rema
net igitur vt intelligamus eundem diem resurrectionis eius
id est vna sabbati quando eum post diluculū vidit maria ·et
alie cum illa mulieres ·quando etiā petrus·quando ⁊ illi duo
quoꝝ erat vnus cleofas quos videtur etiā idem marcus com-
memorare·quando iam circa noctem illi vndecim preter tho
mam et qui cum eis erant quādo eis et isti quod viderāt nar
rauerunt· nunc etiā eum more suo breuiter cōmemorare volu
isse·et ideo dixisse nouissime·quia ipsa die hoc nouissimū fu-
it iam incipiēte nocturno tempore pꝰeaq̄m illi ꝺ castello vbi
eū in fractione panis agnouerāt redierūt in ierusalem ⁊ inue
nerūt sic̄ dicit lucas illos vndecim ⁊ eos qui cū illis erant iā
colloquentes de resurrectione domini·⁊ q̄ visus fuerat petro
quibꝰ ⁊ ipsi narrauerūt qꝺ in uia gestū erat· & quomō eū co
gnouerūt m fractione panis. Sed erāt ibi vtiq̄ nō credentes
vnde verū est quod marcꝰ dicit nec illis crediderunt. Illis er
go iam sicut marcus dicit discumbentibus ⁊ aduc mde sic̄ lu
cas dicit loquentibus stetit m medio eoꝝ dominus et ait il-
lis·pax vobis cum sicut lucas et iohānes fores autem clause
erant cum ad eos mtrauit·qꝺ solus iohānes cōmemorat·ver-
bis itaq̄ domini que tunc eum locutum esse discipulis lucas
iohannesq̄ dixerunt · mterponitur et illa exprobratio de qua
marcus dicit q̄ non crediderint eis qui eum resurrexisse vide
rant·sed hoc rursus mouet quomō discumbētibꝰ vndecim di
cit apparuisse marcus ·si illud tempus est diei dominici iam
noctis micio qꝺ lucas iohānesq̄ meminerunt·apperte quip
pe iohannes dicit non cum eis tunc fuisse apostolū thomam
quē credimus exisse inde anteq̄m dn̄s ad eos mtraret·postea
q̄m illi duo redeuntes de castello cum ipsis vndecim collocu
ti sunt sicut apud lucam mueni·. Sed lucas m sua narratione
dat locum quo possit mtelligi dum hec loquerent prius inde
exisse thomam et postea dominū intrasse· Marcus aūt qui di
cit nouissime recumbentibus illis vndecim apparuit·& tho
mā illic fuisse cogit fateri·nisi forte q̄uis vno ablēte vndeci3

tamen voluit appellare ·quia eadem tunc apostolica societas
hoc numero nuncupabatur anteq̃m mathias in locū iude sub
rogaretur·aut si hoc durum est sic accipere illud ꝯ accipiamꝰ
post mltas demonstrationes eius·quibus per dies quadragi
ta discipulis p̃sentatus est eum etiã nouissime recũbentibus
illis vndecim apparuisse id est ipo quadragesimo die·et quo=
niam iam erat ab eis ascensurus in celū hoc eis illo die maxi
me exprobrare voluisse ·quia his qui viderant eum resurrexis
se non crediderant anteq̃m ipsi eum viderant·cum vtiq; post
ascensionem suam predicantibus illis euangelium etiã gẽtes
quod non viderunt fuerant crediture· post illam quippe ex=
probrationem secutus ait idem marcus·et dixit eis euntes in
mundum vniuersum predicate euangeliū omni creature·qui
crediderit et baptisatus fuerit saluus erit·qui vero non cre=
diderit condemnabitur·hoc ꝯ predicaturi quoniã qui non cre
diderit condemnabitur·cum id vtiq; non crediderit qđ non
vidit·nonne ipsi primitus fuerant obiurgandi ꝙ anteq̃m do
minum vidissent non crediderunt eis quibus prius apparuis
set·hanc aũt nouissimam fuisse corporaliter in terra repesen
tationem domini apostolis etiã illud admonet vt credimꝰ·
ꝙ ita sequitur idem marcꝰ. Signa autem eos q̃ crediderint
hec sequent̃ in nomine meo demonia eicient·linguis loqẽt̃
nouis·serpentes tollent·et si mortiferum q̃d biberint nõ eõs
nocebit·super egros manus imponent et bene habebunt·de=
inde subiungit ·et dominus quidem iesus postq̃m locutus ẽ
eis assumptus est in celum et sedet a dextris dei·illi aũt pro
fecti p̃dicauerũt vbiq; domino cooperante ⁊ sermonẽ confir
mante sequentibus signis. Cum ꝯ dicit·⁊ dominus quidẽ pꝰ
q̃m locutus est eis·assumptus est in celum·satis videtur ostẽ
dere nouissimũ cum illis in terra hunc eum habuisse sermo=
nem·q̃muis non omnino ad id coartare videatur · nõ enim
ait postq̃m hec locutus est eis sed postq̃m locutus ẽ eis·vn=
de admittit si necessitas cogerit non istã fuisse nouissimã lo=
cutionem·nec istum fuisse nouissimũ diẽ quo eis in terra pñs
fuit·sed ad omnia que cum eis omnibꝰ illis diebus locutus
ẽ posse ptinere quod dictũ ẽ ·postq̃m locutus ẽ eis assumptꝰ
est in celũ. Sed quia ea que supra diximꝰ magis suadẽt hũc

fuisse nouissimum die ·q̄m vt intelligātur vndecim q̄ thoma
absente decem fuerunt· ideo post hanc locutionem quā mar
cus cōmemorat adiunctis etiā consequent illis verbis vl discu
lox vel ipsius que cōmemorant in actibꝫ apostolox·cre
dendum est assumptum dominū in celū quadragesimo scili
cet die post diem resurrectionis eius·Iohannes aūt q̄muis fa
teat multa se pretmisisse voluit tn etiā terciā eius repsenta
tionem discipulis post resurrectionem factam cōmemorare·
ad mare tiberiadis septem scilicet discipulis petro ⁊ thome
nathanaeli ⁊ filiis zebedei ⁊ aliis duobus quos nominatim
non expressit cum piscarentur quādo iussu eius retia mitten
tes in dextram partem·extraxerunt magnos nisces centū qui
quaginta tres·quando etiā petrū ter interrogauit vtrū ab illo
amaret·et ei pascendas commendauit oues suas·et de eius ip
sius passione predixit·et de ipo iohanne ait·sic eum volo ma
nere donec veniam Ad hoc iohannes euangelium suū termi
nauit·Iam nunc querendū est quando primū uisus sit a disci
pulis in galilea·quia et hoc quod tercio narrat iohānes in ga
lilea factum ē ad mare tiberiadis quod facile uidet q̄ recolet
illud miraculū de panibus quinq̄ qđ ita narrare incipit idē
iohānes Post hec abiit iesus trāsmare galilee quod est tibe
riadis. Vbi autem putari potest primū a discipulis pꝫ resur
rectionem uideri debuisse nisi in galilea· si recolantur uerba
illius angeli qui secundum matheum venientibus ad monu
mentum mulieribus ita loquitur ·nolite timere vos·scio eni
m iesum qui crucifixus ē q̄ritis nō est hic·surrexit enim sicut
dixit·venite et videte locum vbi positus erat dominus·et ci
to euntes dicite discipulis eius q̄a surrexit et ecce precedet
vos in galileam·ibi eum videbitis ecce p̄dixi vobis.Item secū
dum marcum siue ipe angelꝫ sit siue alius·nolite inquit expa
uescere iesum q̄ritis nazareum crucifixū surrexit nō est hic
ecce locus vbi posuerunt eum·sed ite dicite discipulis eiꝫ ⁊
petro quia precedet vos in galileam ibi eum videbitis sic dix
it vobis.Hec uerba ita uidēt sonare q· iesus nō erat se demō
straturus pꝫ resurrectionē discipulis nisi in galilea quā demō
strationem nec ipse marcus commemorauit qui eū dixit ma
ne prima sabbati apparuisse primum marie magdalene & illā

nũciasse discipulis his q̃ cũ eo furãt lugẽtibꝰ & flẽtibꝰ illos
aũt nõ credidisse. Pꝰ hec deinde duobꝰ ex his apparuisse eun
tibus in uillam et illis ceteris nunciasse. quod factum est sic
lucas ⁊ iohannes attestantur in ierusalem eodem ipso die re
surrectionis iam noctis inicio. deinde venit ad illã eius ma=
nifestationem quã nouissimam dicit recumbẽtibus illis vn=
decim. post hanc dicit eum assumptum in celum. quod factũ
scimus in monte oliueti non longe ab ierusalem. Nusq̃m igit̃
commemorat marcus completum quod ab angelo prenunci
atũ esse testant. Matheus vero nihil aliud dicit nec vllũ aliũ
locum omnino commemorat vel ante vel pꝰea vbi discipuli
posteaq̃m resurrexit viderũt dominũ nisi in galilea secundũ
angeli pdictionem. Deniq̃ cũ insinuasset quid ab angelo mu=
lieribus dictum sit. ⁊ illis abeuntibus subiecisset quid de cor
ruptis ad mentiendũ custodibus gestum sit. continuo tanq̃m
nihil ailud sequeretur. quia et reuera sic erat dictum ab ange
lo surrexit. & ecce precedet vos in galileaz ibi eum videbitis.
vt nihil aliud sequi debuisse videat. vndecim aũt discipuli in=
quit abierunt in galileam in montẽ vbi constituerat illis ie=
sus. et videntes eum adorauerunt. quidam autẽ dubitauerunt
Et accedẽs iesus locutus est eis dicens. data est michi omnis
potestas in celo et in terra. euntes ergo docete omnes gentes
baptisãtes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. do
cẽtes eos seruare omnia quecũq̃ mãdaui vobis. ⁊ ecce ego vo
biscum sum omnibus diebus vsq̃ ad consummationem secu
li. ita matheus clausit euangelium suũ. Ac per hoc si alioꝝ cõ
siderate narrationes ad diligentiorẽ inquisitionem non com=
pellerent. nihil aliud arbitraremur nisi dominũ post resurre
ctionem nusq̃m preter in galilea primum esse a discipulis vi=
sum. Item si marcus de illa prenunciatione angeli tacuisset.
posset cuiq̃m putari matheũ iõ dixisse discipulos abisse in ga=
lileam in montem atq̃ ibi adorasse dominũ. vt impletum vi=
deretur quod ipe per angelum mandatum ac prenunciatum
esse narrauerat. Nunc aũt ⁊ lucas ac iohannes satis dilucide
manifestant ipo die resurrectionis eiꝰ visum esse dominum
in ierusalem a discipulis suis. vnde ita longe est a galilea vt
vno die ab eis vtroq̃ loco videri nõ posset. Et marcus illam

quidem predictionem angeli similit narrans·in galilea vero
visum a discipulis dominū post resurrectione nusq̄m cōme-
morans·vehemēter cogunt querere quēadmodū dictū sit·ecce
precedet vos in galileā ibi eum videbitis·nam et ipse mathe
us si omnino nō diceret vndecim discipulos abisse in galile-
am in montē vbi constituerat eis iesus·et illic eum vidisse at
q̄ adorasse·nihil ex hac predictione completum ad litteram
putaremus sed totū figurata significatione p̄dictum· sic̄ istud
secundum lucā·ecce hodie et cras eicio demonia et sanitates
perficio et tercia consummabor·quod ad litterā certum ē nō
esse completū. Item si angelus dixisset·precedet vos in galileā
ibi primū eū videbitis·aut ibi tantū eum uidebitis·aut non
nisi eum uidebitis·ceteris euangelistis matheus sine dubio
repugnaret. Cū vero dictū ē ecce precedet uos in galileā ibi eū
videbitis·nec expressum est quando id futurum esset·vtrum
an primū anteq̄m alibi ab eis visus esset· an posteaq̄m eum
alicubi eti- -ter galileā vidissent· idq̄ ipsū q̄ discipulos ma
theus dicit isse in galileam in montē non exprimit diem nec
narrandi ordinem ita contexit vt necessitatem ingerat·nihil
aliud intelligendi q̄m hoc primitus factū·non aduersatur q̄-
dem narrationibus ceteror̄·et dat eis intelligendis atq̄ p̄ci-
piendis locum. Verūtamē q̄ dominus non ibi p̄mum se mō
straturus erat sed in galilea vbi necessario postea visus ē se
videndum mandauit·et per angelum dicentē· ecce precedet
vos in galileam ibi eum videbitis·et per se ipsum dicēs·ite
nunciate fratribus meis vt eāt in galileam ibi me videbūt·
quēuis fidelem facit intentū ad querendū in quo misterio di-
ctum intelligatur videri·sed prius considerandū est quādo eti
am corporaliter in galilea videri potuerit dicēte matheo·vn-
decim aūt discipuli abierunt in galileam in montē vbi consti
tuerat illis iesus·et videntes eum adorauerunt· quidam autē
dubitauerunt·quia enim non ipso die quo resurrexit manife
stum est·nam in ierusalē·visum esse eo die inicio noctis·lu-
cas ⁊ iohannes appertissime consonant·marcus aūt nō apte·
quando ꝯ viderunt dominū in galilea nō secundum id quod
dicit iohānes ad mare tiberiadis·tunc enim septē fuerūt &
piscātes inuēti sūt·sed secundum id quod dicit matheus ubi

erant vndecim ꝫ monte quo eos ſecundum predictionem an
geli ieſus preceſſerat· nã ita narrare apparet ꝙ illic eũ reperi
erint quia vtiq; ſecundum conſtitutũ preceſſerat· non ꝺ ipſo
die quo reſurrexit· neq; ꝫ cõſequẽtibꝰ octo diebꝰ pꝰ quos di
cit iohannes diſcipulis apparuiſſe dominũ vbi primo eum vi
dit thomas qui eum nõ viderat die reſurrectionis eius· nam
vtiq; ſi ꝫtra eoſdem octo dies eum ꝫ monte galilee iam illi
vndecim viderant quõ poſt octo dies eum primũ vidit tho=
mas qui ꝫ illis vndecim fuerat· niſi quis dicat non illos vn=
decim qui iam tunc apoſtoli vocabantur· ſed diſcipulos illic
vndecim fuiſſe ex multo numero diſcipuloꝝ· ſoli quippe vo=
cabantur apoſtoli illi vndecim· ſed nõ ſoli erant diſcipuli· po
teſt ꝺ fieri vt non oms· ſed aliqui eoꝝ ibi fuerint· alii vero di
ſcipuli cum eis· ita vt vndecim complerẽtur · ac ſic nõ ibi fu
iſſe thomã· qui poſt illos dies octo p̃mo dominũ vidit. Mar=
cus quippe quãdo illos vndecim cõmemorauit· nõ vtcũq; vn=
decim· ſed illis ꝫquit vndecim appa ruit· lucas etiaꝫ regreſſi
ſunt in ieruſalem inquit et inuenerunt congregatos vndeci
et eos qui cum ipſis erant· et iſte oſtendit illos vndecim hoc
eſt apoſtolos fuiſſe· nam cũ adiunxit ⁊ eos q ũ ipſis erant
ſatis vtiq; declarauit eminẽtꝫi decim ap li tos cũ
quibꝰ erãt ceteri ac ꝑ hoc illi intel igũt q̃ iaꝫ voc bnat ap li.
hoc proinde fieri potuit vt ex nũo apl̃oꝝ & alioꝝ ꝺ diſcipuloꝝ
vndecim diſcipuli complerentur q̃ viderant intra illos octo
dies in galilee mõte ieſum. Sed oc urrit aliud quod obſiſtat·
iohannes enim quãdo commemorau it· non in monte ab vn=
decim· ſed ad mare tiberiadis a ſep em piſcãtibus viſũ eſſe
dominũ· hoc iam tercio inquit manife ſtatus eſt ieſus diſcipu
lis cũ reſurrexiſſet a mortuis· Si aũt ac epimus intra illos oc
to dies anteq̃m thomas eum vidiſſet · ab vndecim quibuſq;
diſcipulis dominũ viſum · nõ erit hoc ad mare tiberiadis ter
cio manifeſtatũ eſſe ſed quarto · quod quid ez cauẽdum eſt ne
quis exiſtimet tercio iohannem dixiſſe· tanq̃m tres ſole facte
fuerint manifeſtationes eius· ſed hoc intelligendꝰ eſt ad nu=
merum dieꝝ retuliſſe non ad numeꝝ ipſaꝝ manifeſtationũ
nec continuoꝝ dieꝝ· ſed per interualla ſicut idem ipe teſtat·
nam primo ipo die reſurrectionis ſue excepto ꝺ a mulieribꝰ

visus est·id est quod in euangelio claret ter se manifestauit̃
semel petro·iterū duobus illis quoꝝ erat unus cleofas·tercio
plurimis iam inde colloquentibus noctis exordio ·sed hoc to
tum iohannes ad diem unum referēs·semel computat· iterū
aūt hoc est alio die quando eum uidit et thomas·tercio uero
ad mare tiberiadis·hoc ē tercio die manifestationis eius non
tercia manifestatione ·ac per hoc post hec omnia cogimur in
telligere factum esse ꝙ eum in monte galilee secundum ma
theum discipuli undecim uiderunt·quo eos secundum consti
tutum precesserat ut impleretur etiam ad litteram quod &
per angelum et per seipsū predixerat .Inuenimus itaq; apud
quatuor euangelistas decies commemoratum dominū uisum
esse ab hominibus post resurrectionem·semel ad monumen
tum mulieribus ·iterū eisdem regredientibus a monumento
in itinere·tercio petro·quarto duobus euntibus in castellum·
quinto pluribus in ierusalem vbi non erat thomas·sexto vbi
eū vidit thomas·septimo ad mare tiberiadis·octauo in mon
te galilee secūdum matheum quotiens dñs discipulis suis p̃
resurrectiõeꝫ apparuisse ostēdit· nono ꝙ dicit marcus nouissi
me recumbentibus·qu ia, i n erant in terra cum illo cō
uiuaturi.· imo m non iam in terra· sed eleuatum
in n ubem ci m in celu nderet quod marcus et lucas cō
me morant·Marcus qui m post illud ꝙ eis discumbentib9
paruit ita continuās vt di cēt·et dominus quidem postq̃m
locutus est eis assumptus e st in celum·Lucas aūt pretmissis
omnibus que per quadrag inta dies agi ab illo cum discipu
lis potuerunt ·illi p̃mo d iei resurrectionis eius quādo in ie
rusalem pluribus appar uit·coniungit tacite nouissimū diem
quo ascēdit i celū ita na rās· eduxit aūt illos foras i bethaniā
et eleuatis manibus s uis benedixit eis·et factum est cum be
nediceret eis recessit ab eis et ferebatur in celum· viderunt
ergo eum preter quo od in terra viderant et iam dum ferretur
in celum·Totiens, ꝙ in euangelicis libris cōmemoratus ē ab
hominibus visus anteq̃m ascendisset in celū·in terra scilicet
nouies et in aere semel ascendens· sed nō omnia scripta sūt
sicut iohannes fa tetur·crebra enim erat eius cū illis conuer
satio per dies q uadraginta priusq̃m ascendisset in celū ·non

tamen eis per omnes quadraginta cōtinuos apparuerat· naz
post diem primum resurrectionis eius alios octo dies inter
ueniſſe dicit iohannes·post quos eis rursus apparuit ·tercio
aūt ad mare tiberiadis fortaſſis continuo conſeqñte die·nihil
eni repugnat·et deinde qñ voluit conſtituēs eis qđ et ante p̄
dixerat vt eos in galilee montē p̄cederet atq; omnino p illos
quadraginta dies quotiēs voluit·quibus voluit ·quēadmodū
voluit·ſicut petrus dicit quādo eum cornelio ⁊ his qui cū illo
erāt p̄dicabat·qui ſimul inquit māducauim9 & bibim9 cum
illo poſteaq̄m reſurrexit a mortuis p dies quadraginta nō q;
quotidie p dies quadraginta cū illo māducaſſent ⁊ bibiſſent·
nam erit contrariū iohāni qui octo illos dies interpoſuit qui
bus eis viſus nō eſt vt tercio manifeſtaret ad mare tiberia-
dis·inde iam etiā ſequēti die illis viſus eſt cū illis conuiua-
tus eſt nihil repugnat·et fortaſſe ideo dictū eſt p quadragin
ta dies q̄ q̄terdeni ſunt in miſterio vel totius mōi vel toti9
temp̄alis ſeculi·quia et illi p̄mi decem dies in quib9 erāt illi
octo dies·a parte totū p̄ñt more ſcripturaz nō diſſone cōputa
ri .Conferat ḡ et qđ ait apoſtolus paulus vtz nihil afferat q̄
ſtionis·reſurrexit inquit tercio die ſecūdū ſcripturas·et ap-
paruit cephe·non dixit p̄mo apparuit cephe·naz eſſet cōtrariu
q; p̄mo mulieribus in euāgelio apparuiſſe legit · p9ea inq̄t xii
quibuſlibet qua hora libet ipſo tm reſurrectionis die ·deinde
apparuit pluſq̄m quingentis fratribus·ſimul ſiue iſti cū illis
vndecim erant cōgregati clauſis hoſtiis p̄pter metū iudeoz·
vnde cū exiſſet thomas venit ad eos ieſus·ſiue poſt octo illos
dies quādolibet ·nihil habet aduerſi·poſtea inquit apparuit
iacobo·non tunc aūt p̄mū accipe debemus viſum eſſe iacobo·
ſed aliqua p̄pria manifeſtatiōe ſingulariter·deinde apoſtolis
omnib9·nec illis tūc p̄mū·ſed iā vt familiari9 cōuerſaret cū
eis vſq; ad diē aſcēſionis ſue· nouiſſime a tē oim inquit quaſi
abortiuo apparuit & mihi ·ſed hoc iā de celo·non p9 paruū
temp9 aſcenſionis ſue·Nunc iā videam9 quod diſtuler n.
cuius miſterii gratia ſecundū matheū & marcū reſurgēs ita
mādauerit·p̄cedā vos in galileā ibi me videbitis·qđ et ſi com
pletū eſt·tñ p9 mlta cōpletū eſt·cū ſic mādatū ſit q̄m̄q̄m ſine
p̄iudicio neceſſitatis·vt aut hoc ſolū·aut hoc p̄mū expectaret

fieri debuisse · proculdubio ꝑ quoꝫ vox est ista nō euangeliste
narrātis ꝙ ita fc̄m sit sed angeli ex mādato dñi · ⁊ ipius post
ea dñi · euāgeliste aūt narrātis · sed ꝙ ita ab angl'o et a dño di
ctū sit ꝓphetice dc̄m accipiendū ē · galilea aūt interp̄tat̄ vel
trāsmigratio vl' reuelatio · pri⁹ itaq; scd̄m trāsmigratiōis sig=
nificatiōeꝫ qd̄ intelligit̄ ꝑ misteriū trāsmigrationis patet q̄d
aliud occurrit intelligēdū p̄cedet vos in galileā ibi eū videbi
tis · nisi q̄a cristi gratia ꝺ populo isrl' transmigratura erat ad
gētes · quib⁹ apl'i p̄dicantes euangeliū nullomō crederet nisi
eis ipse dñs viā in coꝛdib⁹ hominū p̄pararet · ⁊ hoc intelligit
p̄cedet vos in galileā · Q aūt gaudētes mirarent̄ disruptis et
euictis difficultatibus appiri sib' ostiū in dño ꝑ illuminati=
onē fideliū · hoc intelligit̄ ibi eū videbitis id ē ibi mēbra eius
iuenietis · ibi viuū coꝛp⁹ ei⁹ i his q̄ uos suscepint agnoscetis
scd̄m illud aūt ꝙ galilea interp̄tat̄ reuelacō nō iam in forma
serui intelligendū est · sed in illa in qua equalis est patri quā
ꝓmisit apud iohannē dilectoꝛib⁹ suis cū diceret · ego diligā
eū et oñdam meip̄m illi · non vtiq; secundū id qd̄ iā videbāt
et ꝙ etiā resurgens cū cicatricib⁹ non solū uidendū · sed etiā
tangēdu' p⁹modum oñdit · sed secundum illā ineffabilē lu=
cē qua illuminat omnē ho minē venientē in hūc mōm · secūdū
quā lucet in tenebris et tenebre eā nō comphenderunt. Illuc
nos p̄cessit vñ ad nos veniēs nō recessit ⁊ quo nos precedens
non deseruit · illa erat reuelatio tanq̄m vera galilea cum simi
les ei erimus · ibi eū uidebimus sicuti est · ipsa erit etiā beati
oꝛ transmigratio ex isto seculo in illam eternitatē si eius pre
cepta sic amplectamur ut ad eius dexteram segregari mere=
mur · tūc enim ibūt sinistri in combustionem eternā · iusti au=
tem in uitam eternam · Hinc illuc transmigrabunt · ⁊ ibi eum
uidebunt · quomodo non uident impii · Tolletur enim impi⁹
ut non uideat claritatem domini · ⁊ impii lumen non uidebūt
Hec est autem inquit uita eterna · vt cognoscant te vnum ue
rum deum et quem misisti ihesum cristum · sic in illa eterni=
tate cognoscitur quo seruos perducit per formā serui ut libe
ri contemplentur formam domini ·

Explicit liber tercius augustini de consensu euangelistarum

Incipit liber quartus. Augustini de consensu euangelistarum

NVnc iam quoq; mathei narratio[n] cōtextim considerantes & ei tres alios [e]tes v[s]q; in finem m[inu]llo eos ve[l] sibi vel inter se repugnare docuim9 marcum similiter videam9 vt exceptis his que cum matheo dixit de quibus iam quod differēdum videbatur absoluimus cetera eius inspecta atq; collata nulli eorum repugnare mō strent vsq; ad cenam domini nam inde iam omnia omnium quatuor quemadmodū sibi cōueniant vsq; in finem considera ta tractauimus. Sic ergo incipit marcus. Inicium euangelii ihu cristi filii dei sicut scriptū est in ysaia propheta & cetera vsq; ad illud vbi ait & ingrediuntur capharnaum & statim sabbatis ingressus synagogā docebat eos. In hac tota cōtexio ne omnia superiora cum matheo considerata sunt. hoc autem marcus quia ingressus capharnaū in synagogam eorum doce bat eos sabbatis. cum luca dixit. sed nihil habēt questionis.

SEquitur marcus & dicit. Et stupebāt super doctrnā eius. erat enim docens eos quasi potestatē habens. & nō sicut scribe. Et era[t] synagoga eor9 homo in spi ritu immūdo et exclamaui[t] [d]icens quid nobis et tibi ihu na zarene. veniſti perdere nos. & ce[te]r[a] usq; ad eu locum vbi ait & erat p̄dicans in synagogis eorum. & omni galilea. & demonia eiciens. Et in hoc toto loco q̄z uis sint q̄dam que cū solo luca dixit. tamē iā tractata sunt cū mathei narrationē continuā te nueram9. quia in ip̄m ordinē sic incurrerant. vt ea p̄termittē da non arbitraremur. sed lucas de spiritu immdo ait. q̄ sic ex ierit vt nihil ei noceret. marcus aūt & discerpēs inquit eū spi rit9 immundus et exclamās voce magna & exiit ab eo. potest ergo videri contrarium. quomodo eum discerpens. vel sic ali qui codices habent conuexans eū. eum nihil nocuit secundū lucam. sed et ipse lucas cum proiecisset eum inquit demoniū in medium exit ab illo nihilq; ei nocuit. vnde intelligitur hoc dixisse marcū. conuexans eum. q̄ lucas dixit cū proiecisset eum in mediū quod secutus ait. nihilq; ei nocuit. hoc intelligit q̄ illa iactatio mēbrorum atq; vexacō non eū debilitauit. sic so lēt exire demonia. etiā q̄busdā mēbris amputatis aut aufis.

Sequitur idem marcus. Et venit ad eum leprosus de
p[ro]s eum ⁊ genu flexo dixit. si vis potes me mun
t cetera vsq; ad illud vbi ait et clamabāt dicē
tes. tu es filius dei ⁊ ve[hem]ent[er] comminabatur eis ne manifes
starent illum. huic quod vltimum posuimus. simile aliquid ⁊ lu
cas dicit. sed sine aliqua repugnātie questione. Sequitur mar
cus. et ascendens in montē vocauit ad se quos voluit ipse &
venerunt ad eum. & fecit vt essent duodecim cum illo et vt
mitteret eos p̄dicare. et dedit illis potestatē curandi infirmi
tates et eiciendi demonia. et imposuit symoni nomen petrus
et cetera vsq; ad illud vbi ait. et abiit ⁊ cepit predicare in de
capoli. quanta sibi fecisset dominus. et omnes mirabantur. de
nominibus discipulorum iam ⁊ antea me locutum scio cum ma
thei ordinē sequerer. ⁊ hic rursus admoneo ne quisq̄m putet
nunc accepisse nomē symonē vt petrus vocaretur. & sit cōtra
rium iohanni qui longe ante illi dictū esse cōmemorat. tu vo
caberis cephas. quod interp̄tat petrus. ipa enim verba domi
ni commemorauit quibus ei nomen imposuit. Marcus autē
hoc loco id recapitulādo cōmemorauit. cū ait. et imposuit yc
moni nomē petrus. Cum e[nim] vellet nomina duodecim ap[osto]lor[um]
enumerare ⁊ necesse hab[uit] vnum dicere breuit[er] insinuare
voluit q; non hoc [illi] a d[omi]no petricareť. sed hoc ei dns nomē
imposuerit. non cūc. sed qn̄ iohannes ipa verba dñi posuit ⁊
cetera. nihil cuiq̄m repugnāt et antea iam pertracta sunt.

Sequitur marcꝰ. Et cum ttranscēdisset iesus in naue
rursus transfretum conuenit turba multa ad illum
et erat circa mare ⁊ cetera vsq; ād illud vbi ait. ⁊ cō
uenientes ap[osto]li ad iesum renunciauerūt illi oia q̄ egerant et do
cuerant. Hoc vltimū dixit cum luca in nullo discordans ceta
ā antea tractata sūt. Sequitur marcus ⁊ ait illis. venite seor
sum in desertū locū et requescite pusillum ⁊c. vsq; ad illud vbi
ait. quanto autē eis p̄cipiebat. tantomagis plus p̄dicabāt. ⁊ eo
amplius admirabant dicētes. bene omia fecit. et surdos fecit
audire ⁊ mutos loq; in his cū luca marcus nihil est qđ repu
gnare videat. ⁊ supiora oia iā considerauimꝰ qñ eos matheo
conferebamꝰ. sed cauendū est ne quisq̄m arbitret hoc qđ in
vltimo ex euāgelio marci posui repugnare omnibus qui eum

aliis eius pleriſq; factis et dictis oſtendūt ſciſſe q̄d ageretur
in hominibus·id eſt q; eum cogitatiōes et voluntates eorum
latere non poterant·ſic aptiſſime iohannes dicit. Ipſe autem
ieſus non credebat ſemetip̄m eis·eo q; ipſe noſſet omnes·et
q̄a opus ei non erat·vt q̄s teſtimoniū perhiberet de homine·
ipſe enim ſciebat q̄d eſſet in homine. Sed q̄d mirū·ſi preſentes
hominū voluntates videbat·q̄ etiam futuram pfidiam petro
pnunciauit·quaz tunc vtiq; non habebat qñ pro illo vel cum
illo paratū ſe mori preſumebat·que cum ita ſint quomō huic
eius tante ſcientie et preſcientie non eſt contrarium q̄d mar
cus dicit·p̄cepit illis ne cui dicerēt·qñto aūt eis precipiebat
tantomagis plus predicabāt·ſi enim ſciebat eos ſicut ille qui
notas habebat et pñtes & futuras hominū voluntates·tanto
magis p̄dicaturos·qñtomagis ne predicarēt eis p̄cipiebat·vt
q̄d hoc precipiebat·niſi q̄a pigris volebat oñdere·qñto ſtudi
oſius·qñtoq; feruentius eum predicare debeant·quib; iubet
vt predicēt·quando illi qui prohibebant·tacē non poterant.

SEquitur marcus. In illis diebus iterum cum turba
multa eſſet cū ihu·nec haberēt q̄d māducarēt xc̄·vſq;
ad illud vbi ait·rñdit illi iohannes dicens·magiſter
vidimus quendaz in nomine tuo eicientē demonia q̄ non ſeq̄
tur nobiſcū et phibuimus eum·i ſr. ēt. it·nolite phibere
eum·nemo eſt enim q̄ faciat virtutem nomine meo· et poſſit
cito male loq̄ de me·q̄ enim nō eſt aduerſum nos·p nobis ē·
hoc lucas ſimiliť narrat·niſi q; ipe non dicit·nemo eſt enim q̄
faciat virtutē in noie meo et poſſit cito male loq̄ de me·nl'a
eſt ꝯ int̄ eos queſtio cuiuſq; repugnātie. Sed videndū eſt·ne
hoc illi ſnie dñi putet contrariū vbi ait·q̄ mecū nō eſt·aduer
ſum me eſt·et q̄ mecū non colligit·ſpargit·quō enī iſte non
erat aduerſus eū q̄ cū illo non erat·ō quo iohannes ſuggeſſit·
q; cū illis eum nō ſequebat·ſi aduerſus illum ē q̄ nō eſt cum
illo·aut ſi aduerſus illum erat·quō dicit diſcipulis·nolite pro
hibē eū·q̄ enim nō eſt aduerſus nos·p nobis eſt·an hoc int̄eſſe
aliq̄d dicet·q̄a hic diſcipulis ait·q̄ non eſt aduerſus nos p no
bis ē·ibi aūt de ſeipō locutus eſt·q̄ mecū nō eſt·aduerſum me
eſt·quaſi vero poſſit cum illo non eſſe q̄ diſcipulis eius tanq̄z
membris eius ſociatur·alioquin·quomodo vez; erit·qui vos

recipit·me recipit·& quando · ni ex minimis meis feciſtis·
mihi feciſ s·aut poteſt etiã nõ eſſe aduerſum eũ q̃ fuerit ad
uerſus diſcipulos eiꝰ·nã vbi erit illud·q̃ vos ſpernit·me ſper
nit·ꝫ qñ vni ex mmim s meis nõ feciſtis·neq; mihi feciſtis·
et ſaule ſaule q̃d me ꝑſequeris · u diſcipulos eius ꝑſequereꝭ·
Sed nimiꝝ hoc vult ꝫtelligi ꝫntm̃ cũ illo nõ eſſe aliquẽ ĩq̃ñtũ eſt aduerſus illũ·et ꝫntm̃ aduerſꝰ illũ nõ eſſe·ĩnq̃ñtũ cũ illo eſt·exẽpli gratia·ſicut iſte ipe q̃ ĩ noĩe xp̃i virtutes faciebat·et in ſocietate diſcipuloꝝ xp̃i nõ erat ·ĩnq̃ñtũ opabaꝭ virtutes ĩ illo nomĩe·ĩntm̃ cũ ipſis erat·et aduerſus eos nõ erat· ĩnq̃ñtũ vero eoꝝ ſocietati nõ adhe᷑bat·intm̃ cũ ipis non erat· ꝫ adũſus eos erat·ſed q̃a illi hoc eũ facẽ ꝓhibuerũt·in quo cũ ipis erat·dixit eis dñs·nolite ꝓhibe᷑ eũ·illud enim ꝓhibere debuerunt·q; extra eoꝝ erat ſocietatẽ·vt illi vnitatẽ eccleſie ſua derent·non illud·ĩ quo cuꝫ illis erat·nomẽ ſcilicet magiſtri et dñi eoꝝ in demonioꝝ expulſione cõmendans·ſicut catholica eccleſia facit·nõ ĩprobãs in hereticis ſacramẽta ꝫmunia· in his enĩ ſunt nobiſcũ·et aduerſꝰ nos nõ ſunt· ſed ĩprobat et ꝓhibet diuiſionẽ ac ſeparacõeꝫ vel aliquam aduerſam paci veritatiq; ſententiaꝫ·In ho eni aduerſus nos ſunt·q̃a in hoc nobiſc̃ non ſunt·et nobiſc m non colligunt·& ideo ſpargũt·

Sequitur [illegible] Quiſquis enim dederit potũ vobis calicẽ aque frigide in nomine meo·q̃a criſti eſtis·amen dico vobis·non perdet mercedem ſuam· et quiſquis ſcandalizauerit vnum ex his puſillis credentibus in me·bonum eſt ei magis ſi circundaretur mola aſinaria collo eius·ꝫ in mare mitteretur· et ſi ſcandalizauerit te manus tua·abſcide illam·bonum eſt tibi debilem intrare in vitam· q̃m duas manus habentem ire in iehennam·in ignem inextinguibilem·vbi vermis eorum non moritur·& ignis non extinguitur et cetera·vſq; ad illud vbi ait·habete in vobis ſalem· et pacem habete inter vos·hec marcus dñm locutum poſtea q̃m illum q̃ in nomine eius eiciebat demonia·ꝫ cum diſcipulis non eum ſequebatur uetuit prohiberi ·contextim commemorat·aliqua ponens que nullus alius euangeliſtaꝝ poſuit · aliqua vero q̃ matheus q; poſuit·et alia itidem q̃ ꝫ matheus et lucas·ſed illi ex aliis occaſionibus et in alio rerum ordine

non hoc loco vbi ꝺ illo ſuggeſtum eſt·qui cum ꝺ
non eum ſequebatur et demonia im eius nomine [illegible]bat·vn=
de mihi videtur etiam hoc loco dñs ſcom marci[illegible]oem ideo
dixiſſe·q̄ aliis etiam locis dixit·quia ſatis pertineba[illegible]ad hanc
ip̄az eius ſententiaz·qua vetuit prohiberi virtutes im nomine
ſuo fieri·etiam ab illo q̄ cum diſcipulis eum nō ſequebatur.
Sic enim contexit·q̄ enim nō eſt aduerſum nos p nobis eſt·
quiſquis enim potū dederit nobis calicē aque im nomine meo
q̄a xp̄i eſtis·amen dico vobis non ꝑdet mercedē ſuam. Vnde
oſtendit etiā illum de quo iohannes ſuggeſſerat·⁊ vnde iſte
eius ſermo exortus eſt q̄ non ita ſeparabat a ſocietate diſci
pulorꝫ·vt eum tanq̄z hereticū improbaret·ſed ſicut ſolent ho=
mines nondū audere chriſti ſuſcipe ſa[illegible]amenta ·et tñ fauere
nomini chriſtiano·ita vt chriſtianos et ⁊ ſuſcipiāt·& non ob
aliud eis niſi quia chriſtiani ſunt obſequant· de qualibꝫ dici·
non perdūt mercedem ſuam ·non q̄a iam tuti atq̄ ſecuri ſib i
debent videri ex hac beniuolentia quā erga criſtianos habē·
etiā ſi chriſti baptiſmo non abluant· nec unitati eius incorpo
rentur·ſed q̄a ita iam dñi miſericordia gubernant vt ad ea q̄
puenian t·atq̄ ita ſecuri de hoc ſeculo abſcedant·quo ꝓfecto
& priuſq̄m chriſtianorꝫ numero ſocient·vtiliores ſunt q̄ cum
iam chriſtiani appellent·et xp̄ian[illegible]s ſacramentis imbuti ſint·
talia ſuadent vt quibus ea ꝑſuaſerint ſecū ꝑeternam penam
pertrahan t·quos membrorꝫ corporaliū nomine tanq̄m manū
vel oculum ſcandalizantē iubet erui a corpore·hoc eſt ab ipſa
vnitatis ſocietate vt ſine his pocius ueniat ad vitam q̄z cum
eis eatur in gehennā·hoc ipo autem ſepantur a quibꝫ ſepant·
q̄ eis mala ſuadentibus·hoc eſt ſcandalizantibꝫ non conſen=
tiunt· et ſiquidem omnibus bonis cum quibꝫ eis noticia eſt
etiam de hac peruerſitate innoteſcunt ab omni penitus ſocie
tate atq̄ ab ipa diuinorum ſacramentorum participatione ſe
parantur·ſi autem quibuſdam ita noti ſunt pluribus aūt iſta
eorum eſt ignota peruerſitas·ita tollerandi ſunt ſicut ante vē
tilationem palea tolleratur in area·ut neq̄ illis ad iniquita=
tis communitionem conſentiatur·neq̄ ꝓpter illos bonorū
ſocietas deſeratur·hoc faciunt qui habent in ſeipſis ſalem·⁊
pacem habent inter ſe.

Sequitur marcus. Et inde exurgens venit in fines iu-
de vltra iordanem·et conueniunt itez turbe ad eū·
& sicut consueuerat iterum docebat illos ꝛc·vsq ad
illud vbi ait·omnes enim ex eo q abundabat illis miserunt·
hec vero ō penuria sua omnia que habuit misit totū victum
suum. In hac tota contexione omnia superiora cōsiderata sunt
ne quid viderent habere eontrarium·qñ cum matthei ordine
ceteros conferebamus·hoc autem de vidua paupercula·q̄ duo
minuta misit in gazophilatiū duo soli dicūt marcus & lucas·
& sine vlla questione concordāt·hinc iam vsq ad cenam dñi·
vnde omnium omnia considerata tractauimꝰ·non dicit &
marcus q cogat cū aliquo comparari ad inquirendum ne q̄d
repugnare videat. Nunc ergo deinceps luce euangelium ex
ordine pertractemꝰ·excepto his que habet cum matheo mar
coq communia·quomodo illa iam omnia pertractata sunt·

Sic ergo incipit lucas.

QVoniam quidem multi conati sunt ordinare narra
tionem que in nobis complete sunt rerum·sicut tra
diderunt nobis q̄ ab initio ipi viderunt· & ministri
fuerunt sermonis·visum est et mihi assecuto a pn̄cipio om-
nibus diligenter ex ordine tibi scribere optime theophile·vt
cognoscas eorum verboz quibus eruditus es veritatem·hoc
principiū ad euangelii narratiōez nondū ptinet·admonet aūt
vt nouerimus eundē lucam certiā illum librū scripsisse q̄ actus
apostoloz vocatur·non solum q̄a theophili nomē etiam illic
inest·nam possit fieri vt et alius aliq̄s theophilus esset·et si
idemipe esset ab alio ad aliū aliq̄d scriberet·sicut a luca euā-
geliū·sed q̄a et ita exigus est vt diceret. Primū q̄dem sermo
nē de omnibꝰ feci o theophile·q̄ cepit iesus facere & docere
in diē quo apl'os elegit p spiritū sanctū·mandās·iussit predi-
care euangeliū·dedit intelligi q iam scripserit euangelii librū
vnū ex q̄tuor quoz est in ecclesia sublimis autoritas·nec ideo
q̄a dixit de omnibus se fecisse sermonem q̄ cepit iesus facere
& docere usq in diem quo mandauit apostolis·putari debet
omnia scripsisse in euangelio suo q̄ iesus cū apl'is in tra ver-
satus fecit et dixit·nec sit cōtrarium iohanni q̄ ait multa alia
fecisse iesum·que si scriberentur mundū totum non potuisse

capere illos libros · cum etiam constat ab aliis euangelistis non pauca narrata que lucas ipe narrãdo non attigit. De omnibus fecit sermonẽ que iudicauit apte ogrua sufficẽ officio dispensacõis sue·et ꝙ dicit multos conatos ordíne narracõnẽ que ím nobis complete sunt rerũ · videtur ugnificare non nullos q̃ non potuerunt hoc susceptum munus implere·ioc dicit sibi visum esse ex ordíne diligent scribere·quoniã multi conati sunt·sed eos debemus accipe·quoꝝ ím ecclesia nulla extat autoritas·quia id quod conati sunt implere mímime potuerunt. Iste aũt non solum vsq; ad resurrectiõez assumpcõemq; dñi perduxit narracõem suam·vt in quatuor autoribꝰ euãgelice scripture dignũ suo labore haberet locum ·verumetiam deinceps que per apostolos gesta sunt·que sufficere credidit ad edificandã fidem legentiũ vel audientiũ ·ita scripsit vt solus eius liber fide dignus haberet ím ecclesia de apostolorum actibus narrans reprobatis omnibus q̃ non ea fide q̃ oportuit facta dictaq; apostoloꝝ ausi sunt scribere·eo quippe tempore scripserũt marcus et lucas·quo non solũ ab ecclesia xpi·verũ etiam ab ipis adhuc in carne manentibus apostolis probari potuerunt. Sic ergo narrare lucas incipit euangelium.

FVit in diebus herodis regis iudee sacerdos quidã nomine zacharias·de ce abia·et vxor illi de filiabus aaron·et nomẽ eius elizabeth ẽ ·vsq; ad eum locum vbi ait·vt cessauit aũt loqui dixit ad symonem ·duc in altum et laxate retia uestra in capturam·hoc totum nõ habet vllam repugnantie questionem. Iohannes autem quiddam simile videtur dicere·sed illud lõge aliud est quod factum est post resurrectionem domini ad mare tiberiadis·ibi enim non solum ipm tempus valde diuers e t·sed etiam res ipa plurimum distat·nam retia illic in dextram partem missa centũ quinquaginta tres pisces ceperunt magnos quidem·sed pertinuit ad euangelistaz dicere·ꝙ cum tam magni essent·retia nõ sunt disrupta·respicientem scilicet ad hoc factum quod lucas commemorat ubi pre multitudine piscium retia rumpebant. Iam cetera similia iohanni lucas non dixit·nisi circa dominí passionem et resurrectionem·qui totꝰ locus a cena ipius vsq; ad finem sic a nobis tractatꝰ est·vt oím collatis testimoniis

nichil eos dissentire docuerimus.

Iohannes est reliquus qui non iam restat cui oferatur quicquid enim singuli dixerunt·que ab aliis dicta non sunt· difficile est vt habeant aliquā repugnantie questionem·ac per hoc liquido constat tres istos ·matheum scilicz marcū et lucam maxime circa humanitatem domini nostri iesu christi esse versatos·scdm quam et rex et sacerdos est·et ideo marcus q' in illo misterio quatuor animaliū hominis videtur demonstrare psonam ·vel mathei magis comes videt· quia cum illo plura dicit ꝓpter regiam personā · que incomitata esse non solet·q̄d in primo libro commemorauī·vl' quod ꝓbabilius intelligitur cū ambobus incedit·nā q̄uis matheo in pluribus·tamen in aliis nonnullis luce magis congruit ·vt hoc ipo demonstret ad leonem et ad vitulum·hoc est ad regalem quā matheus·z ad sacerdotalem quā lucas insinuat personam·id q̄ xps homo erit ptmere·quam figuram marcus gerit pertinens ad vtrunq̄ ·diuinitas vero christi·qua equalis est patri·secundū q̄ verbum est· et deus apud deum·et verbum caro factū est vt habitaret in nobis·scdm hoc q̄ ipe et pater vnū sunt·a iohanne maxime commendanda suscepta est·quia sicut aquila in his que christus sublimus locutus est immoratur·nec in terrā quodāmodo nisi raro descendit. Deniq̄ quāuis matrem xpi se nosse plane testet tn nec in eius natiuitate cum matheo z luca aliquid dicit·nec eius baptismum cum tribus cōmemorat· sed tantummodo ibi testimoniū iohānis alte sublimiter q̄ commendās relictis eis pergit cum illo ad nuptias in chanaan galilee·vbi q̄uis ipe euangelista matrē eius fuisse commemoret·ille tamē dicit quid mihi et tibi est mulier·non repellens ꝺ qua suscepit carnem· sed suā maxime insinuans diuinitatem·aquam conuersurus in vinum·que diuinitas illā etiaz feminā fecerat·nō in illa facta erat. Inde p̄ paucos dies factos in capharnaū redit ad templū vbi eū omorat dixisse de templo corporis sui·soluite templū hoc et in tribus diebꝰ excitabo illud·vbi maxime insinuat non solū q̄a deus erat in templo uerbū caro factū·verumetiam q̄a eandem carnem ipe resuscitauit·non vtiq̄ nisi secū ū id q̄d vnum est cū patre·nec separabiliter operatur·cuz ceteris locis foztassis

omnibus scriptura non dicat·nisi q̄ deus illum suscitauerit nec alicui sic expressum est q̄ cū deus resuscitauerit christum etiā ipse se resuscitauit quia cum patre vnus deus est sic̄ hoc loco vbi ait·soluite templū hoc et in tribus diebus suscitabo illud·inde cum illo nicodemo q̄m magna q̄m diuina locu- est·inde rursus p̄git ad testimoniū iohannis & commendat amicū sponsi non gaudere nisi propter vocē sponsi·vbi admonet animā humanam nō de se ipsa sibi lucere nec beari nisi incōmutabilis p̄ticipatione sapientie·inde ad mulierē samaritanā vbi cōmemorat aqua vnde qui biberit non siciet in et num·inde rursus in chanan galilee vbi fecerat de aqua vinū vbi eum commemorat dixisse regulo cuius filius infirmabat· nisi signa ⁊ p̄digia videritis non creditis·vsq̄ adeo supra oia mutabilia volens mentē credentes attollere·vt nec ipsa miracula (q̄ q̄muis diuinit9 ꝺ mutabilitate corporū fiūt) a fide lib9 queri velit· inde ierosolimā redit·fit sanus triginta octo annoꝝ languidus · ex hac occasione que dicūt q̄mdiu dicūtur ibi dictū est querebāt eum iudei interficere quia non solum soluebat sabbatū sed et patrem suū dicebat deū equalē se faciens deo·vbi satis ostendit q̄m no- vsitate (sicut solēt sc̄ti hoīes dice) dixerit patrem suū deū· sed q̄ ei sit equalis insinuans quippe paulo supius dixerat eis de sabbato calumnianti bus·pater meus vsq̄ modo operat et ego operor · ibi exarserunt non quia patrē suū diceret deum·sed q̄ ei equalis vellet intelligi·dicendo·pater meus vsq̄ modo operat·⁊ ego opor· consequēs esse ostendēs· vt quoniaꝫ pater operat·⁊ filius operetur·quia pater sine filio non operat·ibi enim et paulo·ante ait·iam illis ob hoc irascentibus quecūq̄ enī ille fecerit·hec et filius similiter facit·inde tandem descendit iohannes ad illos tres cum eodem domino in terra gradiētes vt quinq̄ milia hominū panibus quinq̄ pascant· vbi tamen solus cōmemorat q̄ cum vellēt eum regem facere·solus fugit in montē· qua in re nihil mihi aliud videt animā rationalē cōmonere voluisse nisi eo se nostre mēti ratiōiq̄ regnare ·quo ē excelsꝫ nulla cum hominib9 communione nature solus quia vnicus patri·hoc aūt misterium deorsum repētes carnales homines fugit quia valde sublime est·vnde illos ⁊ ipe fugit in montē

qui regnu[illegible] eius terreno animo requirebant·vnde et alibi di
cit·regnum meum non est de hoc mundo neq; etiā hoc nisi io
hannes ip[illegible] cōmemorat volatu quodāmō etheris supeminens
terris ⁊ gaudens luce solis iusticie·ab illo itidem monte p9
miraculum ꝺ quinq; panibus factū· cum isdem tribus paulu
lum remoratus donec mare trāsissent quādo ambulauit super
aquas continuo rursus se in uerbū dñi attollit q̄m magnū·q̄z
plixū q̄mdiu supnū et excelsum ⁊ ex occasiōe panis exortū·cū
dixisset turbis·amen amen dico vobis queritis me non q̄a sig
na vidistis·sed quia edistis de panibus et saciati estis·opera
mini non cibum qui perit sed qui ꝑmanet in vitā eternā et
inde iam talia diutissime atq; excellētissime·tunc ab ista cel
situdine verbi ceciderunt qui post eū deinceps non ambula
uerunt.cui sane inheserunt qui potuerunt intelligere·spiritꝰ
est qui viuificat caro aūt nibil prodest· quia vtiq; et ꝑ carnē
spiritus ꝓdest et solus spiritus prodest·caro aūt sine spiritu
nibil prodest·deinde suis fratribꝰ id est cognatis carnis sue
suggerentibꝰ vt ascendat ad diem festum quo possit innote
scere multitudini quāta altitudine respondit·tempus meum
nondum aduenit·temp[illegible]it uestrū semper paratum est·non
pt̄ mundus odisse uos·me aūt odit quia ego testimoniū ꝓhi
beo de illo qu[illegible]a opera eiꝰ mala sunt·hoc est ꝙ tempꝰ uestrū
semper est paratum·quia vos diem istū cōcupiscitis de quo
ꝓpheta dicit·ego aūt non laboraui subsequēs te domine ⁊ di
em hominis non concupiui tu scis·hoc est volare ad lucē ver
bi & concupiscere illum diem quē concupiui videre abrahā
⁊ vidit et gauisus est·Inde iam ad diem festum cum ascēdis
set in templū que illum iohannes locutum esse commemrat
q̄m mirabilia· q̄z diuina·q̄m excelsa q; ipi venire possint quo
esset iturꝰ·q; et ipm nossent et vñ esset scirēt·et uerꝰ esset q̄
eū miserit quē illi nescirent tanq̄z dicēt et unde sim scitis·et
vñ sim nescitis· q; quid aliud uoluit intelligi nisi secundum
carnē notum se illis esse potuisse et gēte et patria·secundū di
uinitatem aūt incognitū ·ibi etiā de dono spiritus sancti lo
cutus ostendit quis esset·quando munus altissimum dare po
tuisset·rursus illuc ꝺ oli[illegible]ti monte regredientem que ⁊ quā
ta narrat locutum post ueniam [illegible]li adultere datam·que uelit

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA POZNAŃ

lapidanda oblata illi a temtatoribus fuerat qñdo digito scri-
bebat in tra tanq3 illos tales in tra scribendos significaret nō
i celo·vbi monuit discipulos se scriptos esse gauderet ·aut q9
se humiliando q9 capitis inclinatione mōstrabat signa in ter
ra faceret·aut q9 iam temp9 esset vt in terra que fructū daret
non in lapide sterili sicut antea lex eius conscriberet·ergo p9
hec lucem se mundi dixit et qui eum sequeret non ambulatu
rum in tenebris· sed habitu4 lucem vite·dixit etiā se princi-
piū esse qđ & loqueret eis · quo nomine vtiq3 se distinxit ab
luce quā fecit tanqm lux per quā facta sunt omnia· vt illud
q9 se dixerat lucem mūdi non acciperet quēadmodum discipu
lis ait·& vos estis lux mundi· illi enī tanqm lucerna que non
est ponenda sub modio sed super candelabrū sicut et ō iohan
ne baptista ille erat inquit lucerna ardens et lucens·sed ipse
sicut principiū de quo scriptum est·nos oms de plenitudine
eius accepimus ·ibi dixit se filium esse veritatis que nisi libe
rauerit nemo erit liber·Inde p9eaqm illuminauit cecū a na-
tiuitate ex ipa occasione in prolixo eius sermone demoratur
iohannes de ouibus et pastore et ianua et de potestate ponē-
di animā suā· et iterum sum[illegible]endi eā·in quo excellētissimam
potestatē sue diuinitatis ostendit·inde cum encenia in iero
solimis fierent cōmemorat[illegible] dixisse ei iudeos· quousq3 animā
nostrā tollis·si tu es xp̄us dic nobis pal[illegible]m· atq3 inde sumpta
oportunitate sermonis q etiā sublimia dixerit narrat·ibi di-
xit ego et pater vnū sum9 ·inde iam resuscitatū ab eo lazarū
p̄dicat vbi dixit ·ego sum resurrectio et vita qui credit i me
etiā si mortuus fuerit viuet·et omnis q viuit et credit in me
non morietur in eternum·in quibus verbis quid nisi altitudinē
diuinitatis eius agnoscimus cuius in eternum participatione
viuemus·inde iterum iohannes occurrit in bethania matheo
et marco vbi factum est illud de ungento pretioso quo pedes
eius maria caputq3 perfusum est atq3 hinc deinceps vsq3 ad
passionem et resurrectionem domini cū tribus euan geliſtis
iohannes graditur·sed in locis eisdem narratione ve[illegible]sāte·ce
terum quod ad sermones domini attinet non cessat se attolle
in ea que ille abbinc etiam sublimiter diuturne locutus est·
nam et quando [illegible]um [illegible]nt vi[illegible]ere gentiles pe[illegible] philippū

et andream habuit excelsum sermonem quē aliorum euāgelis
starum nullus inseruit ibi predara itez de luce illuminante
et lucis filios faciētz commemorat· deinde in ipsa cena de q̄
euāgelistarū nullus tacuit q̄m multa z q̄m excelsa verba eiꝰ
iohannes commemorat·que alii tacuerunt·non solum de com
mendatiōe humilitatis quādo pedes discipulorz lauit·sed cū
expressus per buccellā traditor eius exisset remanentibꝰ cum
illo vndecim in sermone ipsius mirabilit' stupēdo maximeq̄
diuturno idez iohānes immoratꝰ est vbi dixit · qui videt me
videt et patrem vbi multa locutus est de spiritu sancto para
clito quē missurus eis erat·et de sua clarificatiōe quā habuit
apud patrē priusq̄m r[illegible]dus esset·z q̄ vnum nos faceret in se
sicut ipse et pater vnū sunt·non vt ipse & pater et nos vnū·
sed nos vnū sicut ipsi vnum·multaq̄ alia mireq̄ sublimia de
quibus disserere sicut dignū est etiā si essemus idonei in hoc
tamen opere non id nos suscepisse quis nō aduertat ·qđ alibi
fortasse reddendū est ·id certe nūc non est expetendū comme
dare quippe volumus amatoribus verbi dei et studiosis scte
veritatis q̄muis eiusdē cristi qui verus ☧ verax est annunc-
ciatoz atq̄ predicatoz iohannes in euangelio suo fuerit·cuius
et ceteri tres qui scripserunt euangeliū & ceteri apostoli q̄
non quidem ipsam narrationē scribendā suscepe rūt·in ea ta
men predicatione sui officii munus impleuerunt·longe tamē
hunc in cristi altiora subuectum ab ipso inicio libri sui raro
fuisse cum ceteris id est primo circa iordanē propter testimo
nium iohannis baptiste inde trāsmare tiberiadis quādo tur
bas de quinq̄ panibus pauit et super aquas ambulauit· tercio
in bethania vbi vngento preciosso fidelis femine deuotiōe p-
fusus est donec succurreret illi ad passionis tempus quod cū
eis erat necessario narraturus·vbi tamen ipsam dominicam
cenam de qua nullus eorum tacuit multo opulentius tanq̄m
ꝑ cellario dominici pectoris vbi discumbere solebat exhibu-
it ipsum·deinde pilatum verbis altioribus percutit dicēs·re
gnum meum non esse de hoc mundo·regemq̄ natum se·et ad
hoc venisse in hūc mundū vt testimonium perhibeat veritā
ti. Mariam quoq̄ post resurrectionem mistica altitudine vi
sitans·noli me inquit tangere nondum enim ascēdi ad patrē

discipulis etiam insufflando dedit spiritum sanctum ne ipe
[illegible]itus qui trinitati consubstantialis ⁊ coeternus est ·tantū·
modo patris esse ⁊ nō etiam filii spiritus putaret ·Postremo
suas oues petro se amanti eumq; amare ter confitenti com=
mendans ·dicit eundem iohannem sic se velle manere donec
veniat · vbi etiam mihi [illegible]detur alto docuisse misterio istam
ipaz iohannis euangelicā dispēsationē qua in lucem liquidis=
simam verbi sublimiter fertur·vbi trinitatis equalitas et in
cōmutabilitas videri potest ·& qua maxime pprietate distet
a ceteris· homo cuiꝰ suscep[illegible]tiōe verbum caro factum est per
spicue cerni cognosciq; nō posse nisi cum ipe dominus vene=
rit· ideo sic manebit donec ve[illegible]iat ·m[illegible]ebit autē nūc in fide
credentiū tunc aūt facie ad faciem contemplandū erit·cū ap
paruerit vita vestra.et nos cū ip̄o apparebimꝰ in gloria·quis
quis aūt arbitrat̄ homini vitam [illegible]istam mortalem aduc agenti
posse[illegible] ontingere·ut dimisso atq; discusso omni nubilo fantasi=
arum corpaliū atq; carnaliū ser[illegible]rissima incōmutabilis verita
tis luce potiat̄ ·⁊ mēte penitꝰ a[illegible]consuetudie uite huiꝰ aliena
ta·illi cōstanter et indeclinabiliter hereat·nec quid querat·nec
quis querat intelligit. Credat ergo potiꝰ sublimi auctori mi
nimeq; fallaci q̄mdiu sumus in c[illegible]pore pegrinari nos a dño
et ambulare p fidem nō[illegible]duin[illegible]cie·ac s[illegible]on[illegible]eran[illegible]re=
tinens atq; custodiens spem fidem et carita[illegible]etuatu[illegible]ndat ad
speciem ex pignore quod accepimꝰ sancti spiritus qui nos do
cebit omnē ueritatem · cum deus qui suscitauit iesum cris[illegible]ā
a mortuis uiuificabit et mortalia corpa nostra per inhabit
tem spiritum eius in nobis · prius autē q̄m viuificet̄ hoc qđ
mortuum est propter peccatum proculdubio corruptibi[illegible]e est
⁊ agrauat animā · ⁊ si q̄ndo adiuta excedit hāc nebulā [illegible]ua te
gitur omnis terra id est hanc carnalem caliginem qua tegitur
omnis vita terrena · tanq̄m rapida corruscatione perstringit̄
⁊ in suam firmitatem redit inuento desiderio quo rursus eri
gatur · nec sufficiēte mūditia qua figatur ⁊ quāto quisq; hoc
magis potest tanto maior est·quanto autem minus tanto mi
nor. Si aūt nihil aduc tale mēs hominis experta est·in qua tn̄
habitat christus per fidem·instare debet minuendis finien
disq; cupiditatibꝰ huiꝰ sec[illegible]lis virtutis actiōe·tanq̄m

incomitatu trium illoꝝ euãgelistarũ cum mediatore christo ambulans eum qui filius dei semper est propter nos fi hominis factum vt sempiterna virtus eius et diuinitas no stre infirmitati et mortalitati contemperata ·de nostro nobis in se atq; ad se faceret viam·cum magna spei leticia fideliter teneat·ne peccet a rege christo regatur·si forte peccauerit ab eodem sacerdote christo expiet atq; ita in actione bone conuersationis et vite nutritis pennis gemine dilectionis tanq̃m duabꝰ aliis validis euectus a terris ab ecdē ipso xpō verbo illuminetur·verbo quod in principio erat·et verbū qđ apud deum erat·et verbum deus erat·et si per speculū ⁊ enigmate·lõge tñ sublimi ab omni similitudine corpali·quapropter q̃ꝫuis in illis tribus actiue vite·in iohannis autem euangelio dona contemplatiue virtutis eluceãt his qui hec dinoscere sunt idonei·tñ ⁊ hoc iohannis quõ qđ ex parte est·sic manebit donec veniat quod perfectum est·et alii quidem datur per spiritū sermo sapientie ·alii sermo sciētie secundum eundem spiritum·alius enim diem domini sapit·alius ꝺ pectore domini liq̃dius aliquid bibit·alius leuatus vsq; ad tercium celum in effabilia verba audit omnes tamen q̃mdiu sunt in corpore peregrinantur a domino et omnibus bone spei fidelibus in ipsa corruptis quod dictum est· et ego diligam eum et manifestabo meipsum illi ·veruntamen in hac peregrinatione quantũ rei huiꝰ intelligentia vel sciētia quisq; profecerit tantomagis caueat diabolica vicia superbiam et inui ꝺ n·memi erit hic ipsum euangelium iohannis ·q̃m multo amplius erigit ad cõtemplationem veritatis·tam multo amplius percipere de dulcedine caritatis . Et quia illud preceptum verissimum ac saluberrimū est· quanto magnus es tanto humilia te in omnibus·qui euangelista christum longe ceteris altius commendat apud eum ⁊ discipulis pedes lauat·

Liber. Feati. Augustini. Ypponensis· Episcopi de Consensu euangelistarum·explicit feliciter. In ciuitate. Laugingen. Impressus. Anno a partu virginis salutifero. Millesimoquadringentesimoseptuagesimotercio. Die die. Idus. Aprilis.